

ปัญหาวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี
ผู้บริโศก พ.ศ. 2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่
และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ปรัชญา บัณฑิตอาภรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2552

**Problems on Consumer Protection Procedure under the Consumer Protection
Procedure Act B.E. 2008 compare with Petty Case and Class Action**

Patchaya Banditaporn

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law**

เลขทะเบียน.....	0203287	Graduate School, Dhurakij Pundit University
วันลงทะเบียน.....	21	พ.ย. 2552
เลขเรียกหนังสือ.....	วท	
	343.071	
	21431	
	[2552]	
	81	

2009

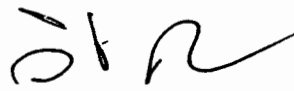
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

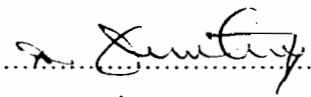
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์ปัญหาวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี
ผู้บริ โภค พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้และการดำเนินคดี
แบบกลุ่ม
เสนอโดย ประชญา บัณฑิตอาภรณ์
สาขาวิชา นิติศาสตร์ หมวดวิชา กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์วิชัย อริยะนันทกะ
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

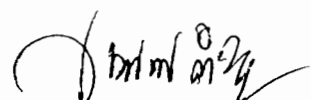

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์วิชัย อริยะนันทกะ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ สัตตบุศย์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์(พิเศษ)สุชาติ ธรรมาพิทักษ์กุล)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ คำริชอบ)

วันที่ 24 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2552

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดีก็ด้วยความกรุณาของท่านศาสตราจารย์
วิชัย อริยะนันทกะ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาตลอดจนให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง และตรวจแก้ไข
ข้อบกพร่องต่างๆ ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่กรุณา
เป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยตลอดมา กับ รองศาสตราจารย์
ดร.สุธาบดี สัตตบุศย์ และศาสตราจารย์ (พิเศษ) สุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า
รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณต่อท่านอาจารย์ธีรวัฒน์ จันทรมบูรณ์ อาจารย์ผู้สอนวิชา
กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้แนะแนวทางและประเด็นปัญหาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านสำหรับข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการทำให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีเนื้อหาครบถ้วนยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ บิดา มารดา และน้องสาวกับคุณป้าบุญรัตน์ มีผล ที่มี
ส่วนร่วมในการผลักดันและเป็นกำลังใจอันสำคัญให้แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการเขียนวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณและขอบใจเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทาง
ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะคุณรุ่งอรุณ จันทร์พูล คุณตะวัน เศษภีร์ตนมงคล คุณ
พรชนิตว์ ศรีชู คุณวีรศักดิ์ วรดิตตานนท์

ขอขอบคุณพี่ โมและ พี่ใหญ่ ที่กรุณาให้ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค พี่ปี่
ที่กรุณาให้ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา พี่ปึกที่กรุณาให้ข้อมูลของสำนักงานศาลยุติธรรม

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้พอจะมีคุณค่าและประโยชน์ในการศึกษาอยู่บ้างผู้วิจัยขอแสดง
กตเวทิตาต่อบิดามารดาครูบาอาจารย์ของผู้วิจัย ตลอดจนนักวิชาการเจ้าของผลงานทุกเรื่องทุกเล่มที่
ผู้วิจัยได้อาศัยใช้เป็นข้อมูลอ้างอิง สุดท้ายนี้หากมีข้อผิดพลาดและบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอ
น้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ปรัชญา บัณฑิตอาภรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. ความเป็นมา ทฤษฎี และหลักการ ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	6
2.1 วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค.....	7
2.1.1 วิธีพิจารณาคดีแพ่ง.....	9 ✓
2.1.2 การคุ้มครองผู้บริโภค.....	17
2.2 วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่.....	17 ✓
2.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	27
3. มาตรการทางกฎหมายในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศ.....	32
3.1 วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค.....	32
3.1.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย.....	32
3.1.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ.....	69
3.2 วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่.....	76
3.2.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย.....	76
3.2.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ.....	82

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. ความเป็นมา ทฤษฎี และหลักการ ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวม วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	6
2.1 วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวม.....	7
2.1.1 วิธีพิจารณาคดีแพ่ง.....	9 ✓
2.1.2 การคุ้มครองผู้บริโภครวม.....	17
2.2 วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้.....	17 ✓
2.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	27
3. มาตรการทางกฎหมายในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวม วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศ.....	32
3.1 วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวม.....	32
3.1.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย.....	32
3.1.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ.....	69
3.2 วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้.....	76
3.2.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย.....	76
3.2.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ.....	82

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	85
3.3.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย.....	85
3.3.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ.....	96
4. วิเคราะห์ปัญหาในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารและการดำเนินคดี แบบกลุ่ม.....	124
4.1 วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับ คดีมโนสาร.....	124
4.2 วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	132
4.3 วิเคราะห์ปัญหาอื่นๆ ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551.....	144
5. สรุปและข้อเสนอแนะ.....	157
5.1 บทสรุป.....	157
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	167
บรรณานุกรม.....	172
ภาคผนวก.....	179
ประวัติผู้เขียน.....	220

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ตารางเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2551 กับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ...) พ.ศ. หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม	149

หัวข้อวิทยานิพนธ์	วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่และวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค
ชื่อผู้เขียน	ปรัชญา บัณฑิตอาภรณ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์วิชัย อริยะนันท์ทกะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2551

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ศึกษาถึงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 โดยมุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากในต่างประเทศไม่มีการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแต่ใช้วิธีพิจารณาความทั่วไป โดยมุ่งเน้นที่วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ ส่วนในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคเป็นจำนวนมากก็จะนำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีดังกล่าว ซึ่งก็สามารถเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศไทยที่มีการตรากฎหมายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ขึ้นเพื่อใช้กับการดำเนินคดีผู้บริโภค พบว่ามีการนำหลักการวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่มาบัญญัติไว้ในบางมาตรา แต่มิได้มีการนำหลักการวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติไว้ทั้งหมดจึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษาว่าจะเกิดปัญหาในทางปฏิบัติหรือไม่ การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงมีขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมถึงผลกระทบต่อ^๑ในการนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาใช้บังคับกับคดีผู้บริโภคในประเทศไทย ตลอดจนรวมถึงพิจารณารูปแบบและแนวความคิดของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเทศต่าง ๆ อาทิ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อังกฤษ โดยวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งศึกษาหาแนวทางแก้ไขโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่และหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในประเทศต่าง ๆ ประกอบกับการวิเคราะห์ปัญหาเรื่องอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ด้วย

จากการวิจัยพบว่ากรณีที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีหลักการบางอย่างคล้ายคลึงกันกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นั้น แม้ว่าจะมีความซ้ำซ้อนกันอยู่บ้าง แต่หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วกลับยังประโยชน์แก่ผู้บริโภคมากกว่าการดำเนินคดีมโนสาเร่ในปัจจุบัน/อีกทั้งปัญหาเรื่องการไม่นำเอาคดีมโนสาเร่มาบังคับใช้ใน

ปัจจุบันก็คงจะไม่เกิดขึ้นซ้ำอีก เพราะได้แก้ไขในเรื่องการฟ้องด้วยวาจาโดยให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ร่างคำฟ้อง และได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของศาลในการเข้ามาบริหารคดีอย่างชัดเจน นอกจากนี้การที่ผู้ประกอบการนำคดีมาฟ้องต่อศาลทำให้ผู้บริโภคมียังมีช่องทางในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมหนี้ และได้รับการปกป้องจากศาลอันเป็นการลดความรุนแรงในการติดตามทวงหนี้ของผู้ประกอบการอีกทางหนึ่งด้วย

ประการต่อมา การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มิได้นำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติไว้ทั้งหมด จะทำให้ผู้บริโภคขาดช่องทางที่จะใช้ในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ประกอบการในกรณีที่มีผู้บริโภคจำนวนมากได้รับความเสียหาย ซึ่งหลักการในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถจะเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาได้ ดังนั้นหากมีการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ย่อมไม่เป็นเพียงการแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีแทน แต่เป็นการกำหนดให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากกรณีสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่มีผู้เสียหายจำนวนมากเข้ามาดำเนินกระบวนการพิจารณาในคราวเดียวกันได้ โดยผ่านผู้แทนกลุ่มในการดำเนินคดีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะแก้ไขปัญหาในเรื่องความซ้ำซ้อน ลดปัญหาคำพิพากษาของศาลขัดกันได้นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยลดภาระการพิจารณาคดีจำนวนมากของศาล ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งทางด้านรัฐบาลในการพิจารณาคดี และค่าใช้จ่ายของคู่ความอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ประการแรกสมควรตัดข้อความในมาตรา 6 วรรคแรก ตอนท้ายออกน่าจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมมากกว่าอีกทั้งการตีความในเรื่องของการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมในมาตรา 18 ยังมีปัญหาว่าสามารถตีความได้หลายแง่มุมอาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในอนาคต หากเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวตีความแตกต่างกันก็ย่อมทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นจึงควรแก้ไขมาตรา 18 วรรคแรก ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประการที่สองศาลควรกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการแทนสมาคมในกรณีที่สมาคมถูกเพิกถอนในขณะที่ดำเนินคดีผู้บริโภค โดยกำหนดเป็นข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ประเด็นสุดท้ายคือการขาดการให้ความรู้แก่ผู้พิพากษาเพื่อที่จะสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเจตนาของกฎหมายจึงควรที่จะจัดให้มีการฝึกอบรมในเรื่องคุณลักษณะแก่ผู้พิพากษาใหม่และผู้พิพากษาศาลชั้นต้นเพื่อที่จะรองรับกฎหมายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

Thesis title	Problems on Consumer Protection Procedure under the Consumer Protection Procedure Act B.E.2008 compare with Petty Case and Class Action
Author	Patchya Banditaporn
Thesis Advisor	Professor Vichai Ariyanuntaka
Department	Law
Academic Year	2008

ABSTRACT

This thesis aims to study the Consumer Case Procedure Act B.E. 2551 (herein after referred to as “the Act”) by analyzing and comparing the Act to the petty case procedure provided in the Civil and Commercial Code and the class action procedure since there is no *sui generis* law governing the trial procedure in the consumer case in the other country, instead, the normal procedure, especially the procedure of the petty case, is being used. And when the case involves damages to a lot of consumers, the class action procedure will be used which proficiently compensates the victims. When compared to the Act, some provisions from the petty case procedure can be recognized in certain sections and some, but not all, class action procedures have been introduced, which with this characteristic, it may leads to certain problems in the future, thus, the need for these problems to be addressed. The scope of this thesis covers the effect of the application of the Act in Thailand as well as the types and ideas of the consumer case procedural laws in some other countries, i.e., USA, Japan, Australia, and UK, by comparing these countries’ law focusing on the petty case procedure and the class action procedure and analyzing other problems which may occur in the implementation of the Act.

According to this research, though the Act has some features that are almost identical to the petty case procedure, but in details, these features are more favorable to consumers than the current petty case procedure because the issue of oral indictment has been eliminated by giving the caseworker the authority to write a complaint, and the court the power to manage the proceedings. Moreover, there is a chance for disputes to be settled by mediation in the entrepreneur-to-consumer case which can lessen the use of violence in debt collecting.

Since not all principles in the class action procedure have been enacted in the Act, therefore, consumers may not have the best way of claiming their damages from entrepreneur in the case that many consumers have been affected by the same product. The class action procedure makes available not only a proxy to file a lawsuit, but also a method that a group of consumers receiving damages from the same unsafe products or according to the Consumer Protection Act B.E. 2522 can engage in the same trial by assigning a representative to protect their interests which reduces duplications and dissimilar judgments, moreover, it can help cutting the expense of both the court and parties in the case.

From the abovementioned, the author of this thesis would like to point out some suggestions;

Firstly, the last phrase of Section 6 of the Act should be taken out, because it would be more useful to the majority of people, and the interpretation of the fee exemption provided in Section 18 could be varied from person to person causing ambiguity, hence, the first paragraph of Section 18 should be made clearer.

Secondly, the court should have an authority to assign the case to the Office of the Consumer Protection Board in case of the revocation of the Consumer Protection Association during a trial by issuing the Directives of the President of the Supreme Court.

Lastly, the lack of promoting mutual understanding of the Act to the judges in order to exploit the procedure in the Act to the fullest, should be dealt with by training new judges and the judges in the Court of First Instance on how to exercise due decision by virtue of the Act.

The researcher has proposed approaches to address legal problems in defining damages and compensation from dangerous product by applying legal principles from the other jurisdictions to develop Thai legislation to be more responsive to social and economic circumstances and to protect the consumer to be harmless from using the product including guideline for defining damages and compensation and approaches to remedy and litigation regarding damage arising out of such dangerous product in order to have injured person remedied and returned to the previous state as much as possible. Circumstances and severity of damage shall be taken into account and class action has been recommended by setting forth clear criteria to facilitate the proceedings and to save time and cost. Further, liability insurance against damage

or injury suffered by the consumer resulted from defects in product should be considered regarding the extension of coverage to the public which is the third person to such insurance contract (Public Liability). Development and improvement of legislation in relation to product liability will be beneficial to the overall economic system of the country and the society.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 นับเป็นมติใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโศกในประเทศไทย เนื่องจากในอดีตผู้บริโศกในประเทศไทยไม่มีวิธีพิจารณาเป็นการเฉพาะในการปกป้องสิทธิของตนเองในการฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้บริโศก ศาลต้องนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่คดีผู้บริโศกทำให้การพิจารณาคดีไม่เหมาะสมและกระบวนการพิจารณาคดีล่าช้า หากพิจารณาจากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ.2551¹ แล้วจะพบว่า กฎหมายฉบับนี้มุ่งประเด็นไปที่การแก้ไขปรับปรุงกระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายของผู้บริโศกให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็วประหยัดและมีประสิทธิภาพเป็นสำคัญ ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542² ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แก้ไขเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาแล้วจะพบว่าอาศัยหลักการเดียวกันในการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าว นั่นคือหลักการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ความนั่นเอง และหากพิจารณาลึกลงไปในแต่ละมาตราจะพบว่า มีขั้นตอนและกระบวนการบางอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากทั้งในเรื่องของการบังคับให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนพิจารณาคดี การฟ้องคดีด้วยวาจา ทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีที่น้อยกว่าคดีปกติ คุณสมบัติในการเรียกพยานมาสืบได้เองของศาล เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่าในเมื่อหลักการบางส่วนที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ.2551 มีความคล้ายคลึงกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาเป็นอันมาก จะมีส่วนใดที่มีความแตกต่างกัน และมีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้เป็นการเฉพาะอีก และการ

¹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551. (2551, 25 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 125, ตอนที่ 38 ก. หน้า 41.

² หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542. (2542, 3 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116, ตอนที่ 33 ก. หน้า 7.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 นับเป็นมติใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโศกในประเทศไทย เนื่องจากในอดีตผู้บริโศกในประเทศไทยไม่มีวิธีพิจารณาเป็นการเฉพาะในการปกป้องสิทธิของตนเองในการฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้บริโศก ศาลต้องนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่คดีผู้บริโศกทำให้การพิจารณาคดีไม่เหมาะสมและกระบวนการพิจารณาคดีล่าช้า หากพิจารณาจากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551¹ แล้วจะพบว่า กฎหมายฉบับนี้มุ่งประเด็นไปที่การแก้ไขปรับปรุงกระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายของผู้บริโศกให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็วประหยัดและมีประสิทธิภาพเป็นสำคัญ ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542² ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แก้ไขเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารแล้วจะพบว่าอาศัยหลักการเดียวกันในการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าว นั่นคือหลักการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ความนั่นเอง และหากพิจารณาลึกลงไปในแต่ละมาตราจะพบว่า มีขั้นตอนและกระบวนการบางอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากทั้งในเรื่องของการบังคับให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนพิจารณาคดี การฟ้องคดีด้วยวาจา ทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีที่น้อยกว่าคดีปกติ คุณสมบัติในการเรียกพยานมาสืบได้เองของศาล เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่าในเมื่อหลักการบางส่วนที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 มีความคล้ายคลึงกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเป็นอันมาก จะมีส่วนใดที่มีความแตกต่างกัน และมีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้เป็นการเฉพาะอีก และการ

¹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551. (2551, 25 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 125, ตอนที่ 38 ก. หน้า 41.

² หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542. (2542, 3 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116, ตอนที่ 33 ก. หน้า 7.

นำหลักการต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในคติมโนสาเร่มาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้จะเกิดผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

ข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การดำเนินคดีผู้บริโภคนั้น จะนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเข้ามาใช้สำหรับคดีที่มีผู้ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งแนวคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ก็ปรากฏอยู่ใน มาตรา 19 ของ ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ....³ ที่ผ่านการพิจารณาหลักการและเหตุผลจากคณะรัฐมนตรีตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 เมษายน 2550 และเสนอให้ที่ประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา โดยมีความเห็นว่า ผู้บริโภคหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้บริโภคซึ่งเป็นโจทก์อาจยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมคำฟ้องเพื่อขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนสมาชิกกลุ่มที่มีได้เป็น โจทก์ก็ได้ แต่ได้มีการพิจารณาและตัดร่างมาตรา 19 ออกไป ในชั้นพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยมีเหตุผลว่าเมื่อไรก็ตามที่ร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยประกาศใช้ก็ย่อมสามารถใช้บังคับกับคดีผู้บริโภคได้เหมือนกัน ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายซ้ำซ้อนกัน อีกทั้งยังสามารถออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกามาใช้บังคับก่อนที่จะมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้แทนจากสำนักงานศาลยุติธรรมได้ทักท้วงในกรณีที่ว่า ร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจมีความล่าช้าในการประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย นอกจากนี้คดีผู้บริโภคมีลักษณะที่แตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไปซึ่งอาจจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ต่างหาก ดังนั้นการออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกาเพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้ก่อนนั้นจะต้องระมัดระวังไม่ให้ขัดหรือแย้งกับร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วย และมีกรรมการบางท่านเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีลักษณะพิเศษมาก ดังนั้นการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยออกเป็นข้อกำหนดประธานศาลฎีกาจึงไม่น่าจะเหมาะสม⁴ เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลและแนวคิดของคณะกรรมการดังกล่าวแล้วจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาต่อไปว่าการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้กับคดีผู้บริโภคนั้นจะมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร และการที่ไม่ได้บัญญัติหลักการในเรื่องนี้ไว้ใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะก่อให้เกิดผลดีและผลเสียมากน้อยต่างกันอย่างไรกับการบัญญัติวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

นอกจากที่กล่าวไปแล้ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ยังมีประเด็นปัญหาอื่นๆ อาทิ การออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกาที่กำหนดขอบเขตโดยถ้อยคำของกฎหมายที่ว่าต้องไม่ทำให้สิทธิของคู่ความลดน้อยลง การตีความในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมที่อาจไม่

³ ภาคผนวก ง.

⁴ รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 4/2550 วันพุธที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ณ ห้องประชุมสมภพ โทตระกิตย์ ชั้น 4 หน้า 6 - 9.

ครอบคลุมาถึงผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 การที่ผู้บริโภคต้องเข้าแทนที่สมาคมผู้บริโภคหากสมาคมผู้บริโภคถูกเพิกถอนในขณะที่มีการฟ้องคดี การเลื่อนคดีที่มีได้กำหนดจำนวนครั้งในการเลื่อนคดีไว้ บทบาทของผู้พิพากษาในการดำเนินคดีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากแต่ขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนซึ่งหากไม่หาแนวทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว กฎหมายก็ไม่อาจเยียวยาผู้บริโภคได้ตามเจตนารมณ์ของผู้ร่าง ซึ่งแนวโน้มของปัญหาผู้บริโภคนับวันจะมากขึ้นและกลายเป็นคดีที่สำคัญ จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาดังปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 โดยละเอียด โดยเน้นเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อจะได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษา ทฤษฎี และหลักการของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.2.2 เพื่อศึกษา และหามาตรการในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา และการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.2.4 เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในประเทศไทยพร้อมค้นคว้าหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

จากการศึกษาถึงหลักการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ในเบื้องต้นพบว่า พระราชบัญญัตินี้ได้นำหลักบางประการจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาบัญญัติไว้ แต่ก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียดซึ่งหากดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 แล้วจะยังประโยชน์แก่ผู้บริโภคได้มากกว่า ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งคดีผู้บริโภคเป็นคดีที่มักจะมีผลกระทบต่อผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากนำวิธีพิจารณาแบบกลุ่มมาใช้ในการพิจารณาคดีผู้บริโภค จะทำให้การดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ครอบคลุมถึงผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 การที่ผู้บริโภคต้องเข้าแทนที่สมาคมผู้บริโภคหากสมาคมผู้บริโภคถูกเพิกถอนในขณะที่มีการฟ้องคดี การเลื่อนคดีที่มีได้กำหนดจำนวนครั้งในการเลื่อนคดีไว้ บทบาทของผู้พิพากษาในการดำเนินคดีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากแต่ขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนซึ่งหากไม่หาแนวทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว กฎหมายก็ไม่อาจเยียวยาผู้บริโภคได้ตามเจตนารมณ์ของผู้ร่าง ซึ่งแนวโน้มของปัญหาผู้บริโภคนับวันจะมากขึ้นและกลายเป็นคดีที่สำคัญ จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาดังปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 โดยละเอียด โดยเน้นเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่และการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อจะได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษา ทฤษฎี และหลักการของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.2.2 เพื่อศึกษา และหามาตรการในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.2.4 เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในประเทศไทยพร้อมค้นคว้าหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

จากการศึกษาถึงหลักการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ในเบื้องต้นพบว่า พระราชบัญญัตินี้ได้นำหลักบางประการจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่มาบัญญัติไว้ แต่ก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียดซึ่งหากดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 แล้วจะยังประโยชน์แก่ผู้บริโภคได้มากกว่า ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งคดีผู้บริโภคเป็นคดีที่มักจะมีผลกระทบแก่ผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากนำวิธีพิจารณาแบบกลุ่มมาใช้ในการพิจารณาคดีผู้บริโภค จะทำให้การดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมเฉพาะการศึกษาถึงผลกระทบในการนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาใช้บังคับกับคดีผู้บริโภคในประเทศไทย ตลอดจนถึงพิจารณารูปแบบและแนวความคิดของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเทศต่าง ๆ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศอังกฤษ โดยวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งศึกษาหาแนวทางแก้ไข โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่และหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในประเทศต่าง ๆ ประกอบกับการวิเคราะห์ปัญหาเรื่องอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยการค้นคว้าและรวบรวมเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้อง โดยแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้มาจาก หนังสือ บทความในวารสารและจุลสารกฎหมาย รายงานการประชุมของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสำนักงานศาลยุติธรรม รายงานการสัมมนา วิทยานิพนธ์ บทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาศาลฎีกา รวมทั้งเอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ข่าวกจากหนังสือพิมพ์ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เพื่อให้ได้มาซึ่งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติของนักกฎหมาย ข้อสรุป และข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้กฎหมาย แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เรียบเรียงและอ้างอิงประกอบเนื้อหาการศึกษาในแต่ละบทต่อไป

ระเบียบวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร โดยมีการสัมภาษณ์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึง ทฤษฎีและหลักการของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.6.2 ทำให้ทราบถึง ข้อเหมือนและข้อแตกต่างวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร่ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบถึง ข้อเหมือนและข้อแตกต่างวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.6.4 ทำให้ทราบถึง ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในประเทศไทย

1.6.5 ทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ในการดำเนินคดีผู้บริโภคในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเกิดปัญหาน้อยที่สุด

1.6.6 ทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

บทที่ 2

ความเป็นมา ทฤษฎี และหลักการ ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีโมโนสಾರೆ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากสถานการณ์ปัญหาผู้บริโภคที่สลับซับซ้อนและกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ภายใต้กระแสการบริโภคที่ไร้ขีดจำกัด ขณะที กระบวนการและมาตรการการคุ้มครองผู้บริโภคยังไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ เศรษฐกิจ แม้ว่าความพยายามของรัฐที่ผ่านมาในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคนับว่ามีพัฒนาการ ที่ดีขึ้นก็ตาม แต่ความสลับซับซ้อนของแรงกระตุ้นในวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้นโยบาย ข้อบังคับ หรือมาตรการต่างๆ ยังเป็นมาตรการที่ควรได้รับการปรับปรุง เพื่อเสริมสร้างการคุ้มครอง ผู้บริโภคให้เข้มแข็งขึ้น¹

การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้บริโภคในประเทศอื่นๆ นั้น ส่วนมากจะกระทำโดยการจัดตั้ง องค์กรเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคประกอบกับการนำหลักกระบวนการพิจารณาทางเลือก (Alternative Dispute Resolution) มาใช้ก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล และหากมีความจำเป็นที่จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลจะใช้ หลักการเดียวกันกับการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปโดยเน้นหนักไปที่การดำเนินคดีโมโนสಾರೆใน Small Claim Courts และใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในการพิจารณาคดี โดยมี การใช้ประกอบกับหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)² ในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ ผู้บริโภคเป็นจำนวนมากแต่ผู้บริโภคแต่ละรายได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยไม่คุ้มค่าแก่การนำ คดีมาฟ้องศาล เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถรวมกลุ่มกันฟ้องคดีให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบได้³

¹ เอกสารสรุปผลการสัมมนา เรื่อง “ปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค : ยกระดับคุณภาพชีวิต ประชาชน” จัดโดยคณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภค สถาบันบัญญัติแห่งชาติร่วมกับมูลนิธิเพื่อ ผู้บริโภค วันศุกร์ที่ 29 มิถุนายน 2550 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการหมายเลข 306-308 ชั้น 3 อาคาร รัฐสภา 2 (อัคราเนา).

² ศรีนัย ศรีณยศสุนทร. (2549). วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล. หน้า 75.

³ รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 21-36.

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ของประเทศไทยนั้น ก็มีการนำหลักการในทำนองเดียวกันกับต่างประเทศมาบัญญัติไว้ด้วย นั่นคือหลักการเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีโมโนสแอร์ และถึงแม้ว่าหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่มีปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับที่ประกาศใช้เป็นกฎหมายก็ตาม แต่ก็ได้เคยมีความพยายามที่จะนำมาบัญญัติไว้ในชั้นของการร่างกฎหมายด้วยเช่นกัน จึงแสดงให้เห็นว่าหลักกฎหมายทั้งสามประการนี้เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาควคู่กัน ไปโดยมีอาจที่จะละเลยเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ แต่ก่อนที่จะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 กับวิธีพิจารณาคดีโมโนสแอร์ และการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความเป็นมา ทฤษฎี และหลักการ เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค วิธีพิจารณาคดีโมโนสแอร์และการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยทั่วไปเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานแนวความคิดอันเป็นที่มาของหลักกฎหมายดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทั้งในภาพรวมและในรายละเอียดต่อไป

2.) วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

การพัฒนาทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีการนำเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่างๆ เข้ามาใช้ในขั้นตอนของการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานมนุษย์แล้วการใช้เครื่องจักรสามารถเพิ่มปริมาณผลผลิตได้สูงขึ้นด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าอย่างชัดเจน ประกอบกับจำนวนประชากรมนุษย์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ความต้องการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ระบบการจำหน่ายสินค้าและบริการจึงพัฒนามากขึ้นจนกระทั่งในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนและมีเงื่อนไขที่ซ่อนเร้นแอบแฝงการเอาเปรียบความไม่เป็นธรรมเป็นจำนวนมาก ผู้บริโภคไม่สามารถดูแลหรือพิทักษ์สิทธิของตนเองให้พ้นจากสภาพความไม่เป็นธรรมหรือการเอาเปรียบจากผู้ประกอบการได้อย่างเต็มที่ หรือไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการ ทำให้ผู้บริโภคตกเป็นผู้เสียหายจากการซื้อสินค้าหรือบริการต่างๆ⁴

นอกจากนี้ระบบการนำเสนอสินค้าต่อผู้บริโภค (supply chain) ในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนขึ้นมาก โดยการขายสินค้าต่อผู้บริโภคชั้นหนึ่ง เช่น รถยนต์ อาจมีผู้ที่เกี่ยวข้องมากกว่า 100 ราย และมีขั้นตอนการนำเสนอสินค้าที่ซับซ้อน ในส่วนของผู้ประกอบการอาจมีผู้อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องอีก เช่น บริษัทที่ให้บริการโลจิสติกส์ต่างๆ ซึ่งในทางธุรกิจแล้วเป็นเพียงผู้ให้บริการทางการเงินเท่านั้น มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตหรือขายสินค้าเลย เพียงแต่เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในระหว่าง

⁴ ชัยพร ทรัพย์วรณิช และ ฐิตารัตน์ นริทรานุกร ณ อยุธยา. (2550, กันยายน - ธันวาคม). "ข้อพิจารณาบางประการและผลกระทบของร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ." คุณภาพ, 54, 3. หน้า 185 - 186.

ระยะเวลาที่สั้นซึ่งเท่านั้น⁵ ดังนั้นภาครัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยการกำหนดมาตรการต่างๆ คือ มาตรการในลักษณะป้องกัน (preventive measures) หรือที่เรียกว่า มาตรการก่อนการซื้อขาย (pre-sale measures) เช่น การกำหนดและควบคุมมาตรฐานสินค้า มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการค้า (transaction stage of consumption) เช่น การขายตรง (direct sales) การเช่าซื้อสินค้า ตลอดจนการกำหนดมาตรฐานของสัญญาที่เป็นธรรมแก่ผู้ซื้อ มาตรการในการแก้ไขปัญหา (problem solving measures) หรือมาตรการหลังการขาย (post-sales measures) โดยการจัดระบบและขั้นตอนในการฟ้องร้องและการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค และมีการกำหนดกรอบความรับผิดชอบของผู้ผลิต หรือผู้ขายต่อสินค้าหรือบริการที่บกพร่อง⁶

โดยทั่วไปแล้วการพัฒนามาตรการป้องกันที่ดีจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด เพราะถ้า มาตรการป้องกัน คือ การให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้แก่ผู้บริโภค และควบคุมกำกับดูแลคุณภาพของ สินค้าให้มีประสิทธิภาพที่ดีแล้ว ปัญหาการฟ้องร้องอันสืบเนื่องจากการที่ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบก็จะมีน้อยลง ซึ่งกระบวนการทางศาลเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา เงินทุน และทรัพยากร มนุษย์มาก ดังนั้น การลดการพิพาทระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภคย่อมเป็นการประหยัด ทรัพยากรของประเทศ อย่างไรก็ดี เราอาจมองว่า การมีกระบวนการรับเรื่อง การฟ้องร้อง และการ พิจารณาคดีที่มีประสิทธิภาพ และมีบทลงโทษที่เหมาะสมนั้นย่อมเป็นการป้องกันมิให้ ผู้ประกอบการพยายามที่จะเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค ได้ดีอีกทางหนึ่งด้วย⁷ ทั้งนี้ เนื่องจากในบาง กรณีแม้จะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยการกำหนดคุณภาพและราคาของ สินค้าหรือบริการอยู่แล้วก็ตาม แต่การที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบ ธุรกิจการค้าหรือผู้ประกอบการธุรกิจโฆษณา เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคย่อมจะเสียเวลาและ ค่าใช้จ่าย เป็นการไม่คุ้มค่า และผู้บริโภคจำนวนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่าย ในการดำเนินคดีได้ และในบางกรณีก็ไม่อาจจะระงับหรือยับยั้งการกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ ผู้บริโภคได้ทันทั่วทั้ง⁸

ด้วยเหตุนี้เอง นานาประเทศจึงพยายามสร้างกลไกและกระบวนการทางกฎหมายต่างๆ ขึ้นมาเพื่อรองรับปัญหาของผู้บริโภคซึ่งนับวันจะทวีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก มีการนำเสนอ

⁵ แหล่งเดิม.

⁶ พิมพ์พันธ์ ธนะสีสังกูร. (2550). แนวทางการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคตามทัศนะของสหวิชาชีพที่ ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค. หน้า 30 - 31.

⁷ แหล่งเดิม.

⁸ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). มาตรฐานการคุ้มครองผู้บริโภค.

แนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่างๆ ขึ้นมากมาย อันเป็นผลมาจากภาวะการตื่นตัวในการคุ้มครองผู้บริโภค แต่เนื่องจากไม่มีประเทศใดที่มีวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นการเฉพาะแต่จะใช้วิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไปในกระบวนการฟ้องร้องและดำเนินคดีผู้บริโภค โดยอาศัยหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) ซึ่งผลกระทบการพิสูจน์ให้ตกอยู่แก่ฝ่ายผู้ประกอบการที่ต้องการหลักฐานมาแสดงต่อศาลให้ได้ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากตนเอง โดยการฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้บริโภคแต่ละคนนั้น ส่วนใหญ่จำนวนความเสียหายที่นำมาคำนวณเป็นทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีจะมีไม่มากนัก ในต่างประเทศจึงมักจะนำวิธีพิจารณาคดีโมเสเร่ (small claims) หรือที่ในประเทศไทยใช้คำว่าคดีโมเสเร่มาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภค แต่หากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้านั้นส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคจำนวนมาก ก็จะใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action) ในการฟ้องร้องและดำเนินคดีซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ 2.2 และ 2.3 ต่อไป ดังนั้นในส่วน of แนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่างๆ ของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ผู้เขียนจึงขอแยกพิจารณาเป็นวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นวิธีพิจารณาหลักที่ใช้ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคของไทยแต่เดิมและปัจจุบันในประเทศต่างๆ ก็ยังคงใช้วิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไปเป็นหลักใหญ่ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเทศของตน ประกอบกับการพิจารณาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ในการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนในการศึกษาวิจัยในบทต่อไป

2.1.1 วิธีพิจารณาความแพ่ง

นักกฎหมายในปัจจุบันเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากตระหนักว่าผลของการพิจารณาคดีอาจถูกกระทบได้จากความแตกต่างของวิธีพิจารณาความที่นำมาใช้ซึ่งเรียกว่าความแตกต่างของกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสบัญญัติมิใช่เพียงเรื่องทางเทคนิคที่ถือเป็นเพียงหลักเกณฑ์ควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีในศาลอีกต่อไป แต่กฎหมายวิธีสบัญญัตินี้มีความสำคัญมากกว่านั้น ในเบื้องต้นกฎหมายนี้เป็นการแสดงบทบาทของรัฐ โดยผ่านองค์กรศาลในการระงับข้อพิพาท ตลอดจนสร้างหลักเกณฑ์และนโยบายทางสารบัญญัติขึ้นใหม่ และเป็นการนำนโยบายของรัฐมาสู่การปฏิบัติโดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย นโยบายของรัฐในเรื่องนี้ เช่น คู่ความควรจะเริ่มฟ้องร้องกันได้เมื่อใด การรวบรวมข้อเท็จจริงและการตั้งข้อเรียกร้องควรทำอย่างไร หรือควรจะส่งเสริมให้มีการยุติข้อพิพาทอย่างเข้มงวดตามที่มีข้อต่อสู้กันหรือควรจะให้มีการประนีประนอมกัน เป็นต้น ซึ่งการที่กฎหมายจะควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับวิธีการที่กระบวนการยุติธรรมจะสร้างกลไกอย่างไรนั่นเอง นอกจากนี้เรื่องของรัฐแล้ว วิธีพิจารณาความยังขยายวงกว้างไปถึงประชาชนและวงการธุรกิจที่อาจต้องมีเรื่องฟ้องร้องหรือเป็นคดีความกัน โดยทั่วไปคนมักคิดกันว่าการฟ้องคดีเป็นที่พึงสุดท้ายที่พึงใช้ แต่

แนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่างๆ ขึ้นมากมาย อันเป็นผลมาจากภาวะการตื่นตัวในการคุ้มครองผู้บริโภค แต่เนื่องจากไม่มีประเทศใดที่มีวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นการเฉพาะแต่มักจะใช้วิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไปในกระบวนการฟ้องร้องและดำเนินคดีผู้บริโภค โดยอาศัยหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) ซึ่งผลกระทบการพิสูจน์ให้ตกอยู่แก่ฝ่ายผู้ประกอบการที่ต้องการหลักฐานมาแสดงต่อศาลให้ได้ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากตนเอง โดยการฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้บริโภคแต่ละคนนั้น ส่วนใหญ่จำนวนความเสียหายที่นำมาคำนวณเป็นทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีจะมีไม่มากนัก ในต่างประเทศจึงมักจะนำวิธีพิจารณาคดีโมเสเร่ (small claims) หรือที่ในประเทศไทยใช้คำว่าคดีโมเสเร่มาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภค แต่หากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้านั้นส่งผลต่อผู้บริโภคจำนวนมาก ก็จะใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action) ในการฟ้องร้องและดำเนินคดีซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ 2.2 และ 2.3 ต่อไป ดังนั้นในส่วนขอแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่างๆ ของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ผู้เขียนจึงขอแยกพิจารณาเป็นวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นวิธีพิจารณาหลักที่ใช้ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคของไทยแต่เดิมและปัจจุบันในประเทศต่างๆ ก็ยังคงใช้วิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไปเป็นหลักใหญ่ในการพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเทศของตน ประกอบกับการพิจารณาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ในการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนในการศึกษาวิจัยในบทต่อไป

2.1.1 วิธีพิจารณาความแพ่ง

นักกฎหมายในปัจจุบันเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากตระหนักว่าผลของการพิจารณาคดีอาจถูกกระทบได้จากความแตกต่างของวิธีพิจารณาความที่นำมาใช้ซึ่งเรียกว่าความแตกต่างของกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสบัญญัติมิใช่เพียงเรื่องทางเทคนิคที่ถือเป็นเพียงหลักเกณฑ์ควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีในศาลอีกต่อไป แต่กฎหมายวิธีสบัญญัตินี้มีความสำคัญมากกว่านั้น ในเบื้องต้นกฎหมายนี้เป็นการแสดงบทบาทของรัฐ โดยผ่านองค์กรศาลในการระงับข้อพิพาท ตลอดจนสร้างหลักเกณฑ์และนโยบายทางสารบัญญัติขึ้นใหม่ และเป็นการนํานโยบายของรัฐมาสู่การปฏิบัติโดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย นโยบายของรัฐในเรื่องนี้ เช่น คู่ความควรจะเริ่มฟ้องร้องกันได้เมื่อใด การรวบรวมข้อเท็จจริงและการตั้งข้อเรียกร้องควรทำอย่างไร หรือควรจะส่งเสริมให้มีการยุติข้อพิพาทอย่างเข้มงวดตามที่มีข้อต่อสู้กันหรือควรจะให้มีการประนีประนอมกัน เป็นต้น ซึ่งการที่กฎหมายจะควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับการที่กระบวนการยุติธรรมจะสร้างกลไกอย่างไรนั่นเอง นอกจากนี้เรื่องของรัฐแล้ว วิธีพิจารณาความยังขยายวงกว้างไปถึงประชาชนและวงการธุรกิจที่อาจต้องมีเรื่องฟ้องร้องหรือเป็นคดีความกัน โดยทั่วไปคนมักคิดกันว่าการฟ้องคดีเป็นที่พึงสุดท้ายที่พึงใช้ แต่

แท้จริงแล้วการที่คู่ความจะดำเนินคดีกันได้หรือไม่จะส่งผลถึงท่าทีของบุคคลในการดำเนินการ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและการรักษาสิทธิของตนด้วย⁹

หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น พอจะสรุปเป็นสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) หลักความประสงค์ของคู่ความ (principle of party disposition)

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงสาระแห่งจุดมุ่งหมายของสังคม ในสังคมที่ควบคุมกำหนดโดยกฎหมายจะแสดงถึงความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างกฎหมายแพ่งและสังคม หรือความต้องการของสังคม ในตัวของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเอง นั้นเป็นที่รวมของหลักทฤษฎี หลักวิชาการ และเทคนิคต่างๆ มากมาย แต่ก็ไม่มีหลักทฤษฎีใดที่มีอุดมคติ มีความเป็นกลาง ล้วนแต่ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างลัทธิปัจเจกชนนิยม(individual) ที่ให้ความสำคัญแก่บุคคลในสังคมที่จะคิดหรือกระทำโดยอิสระเสรีมากกว่าการอยู่ร่วมกันหรือความเป็นอยู่ของสังคม¹⁰

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางแพ่งนั้น ทั้งในสังคมตะวันตกและตะวันออก เริ่มมีการพิจารณาคำวินิจฉัยถึงประโยชน์สาธารณะ สวัสดิภาพ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและความผาสุกของสังคม (public interest and welfare) ซึ่งทั้งในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ และคอมมอนลอว์ ต่างยอมรับในเรื่องประโยชน์ของรัฐ ของสังคม และแยกแยะว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น อยู่ในขอบเขตของเอกชน เห็นได้จากการสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักเกณฑ์ที่ให้อิสระแก่คู่ความในการใช้สิทธิหรือมีสิทธิดำเนินการใดๆ ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งได้ตามประสงค์ (the principle of party disposition or dispositions maxime)¹¹

หลักการนี้ประกอบด้วย การเข้าเป็นคู่ความ (party application) การรักษาสิทธิส่วนบุคคลโดยการต่อสู้คดีและฟ้องแย้ง (private assertion of defenses and counterclaims) ข้อจำกัดคำตัดสินของศาลภายในขอบเขตที่ร้องขอ (judgment limited the scope of the application) สิทธิพิเศษในการที่จะไม่ยอมรับ ไม่ยอมผูกพันตามคำตัดสิน (the party's exclusive right to attack a judgment) สิทธิพิเศษเฉพาะตัวในการเริ่มคดี (the party's exclusive right to settle a case)

อำนาจศาลจะถูกจำกัดโดยสิทธิต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความ ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นหลักดั้งเดิมหลักหนึ่งที่ได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไป ขอบเขตของคดีและวิธีการสืบพยานเป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกว่าควรจะนำคดีมาสู่

⁹ วรรณชัย บุญบำรุง. (2548). หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. หน้า 58 – 59.

¹⁰ พิชญามณีนาวา. (2544). ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีมโนสาร. หน้า 13.

¹¹ K. Zweigert and Ulrich Drobnig. (1984). *International Encyclopedia of Comparative Law*. p.15.

ศาลหรือไม่ รวมทั้งกำหนดขอบเขตของคดีและทิศทางหรือความเป็นไปของกระบวนการพิจารณา รวมถึงเป็นผู้เลือกที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปจนกว่าศาลมีคำพิพากษาหรือถอนคดีออกไป ส่วนศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดและไม่มีบทบาทในเชิงรุกในกระบวนการพิจารณา หลักนี้จึงส่งผลโดยปริยาย ทำให้กระบวนการพิจารณามี ลักษณะเป็นแบบกล่าวหา อันมีลักษณะเป็นแบบเสรีนิยม (liberalism) ซึ่งเป็นแนวคิดในทศวรรษที่ 19 ต่อมา ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 แนวคิดนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมาก การที่ผู้พิพากษาไม่มีบทบาทในเชิงรุก เพราะถูกจำกัดอำนาจในการสั่งการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา มีผลทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งรวมถึงความล่าช้าที่เกิดจากการกระทำของคู่ความที่ละเลยไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คู่ความฝ่ายที่สุจริตจึงได้รับความเสียหายหรือเสียเปรียบ คู่ความฝ่ายที่มีเจตนาประวิงคดี ปัญหาดังกล่าวทำให้มีการพัฒนาแนวคิดใหม่ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 ว่าความยุติธรรมทางแพ่งเป็นรัฐบริการอย่างหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นธรรมดาที่ผู้พิพากษาควรจะต้องมีบทบาทโดยตรงในการให้บริการเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมีอำนาจในการควบคุมหรือกำหนดทิศทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาภายใต้เหตุผลสนับสนุนว่า รัฐมีภาระหน้าที่ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และเพื่อให้ภาระหน้าที่ดังกล่าวบรรลุผลจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีบริการสาธารณะเกี่ยวกับความยุติธรรมซึ่งได้แก่ ศาล ผู้พิพากษา ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญให้ต้องมีอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางในการที่จะดูแลควบคุมให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เรียบร้อย ปราศจากอุปสรรคอันเกิดจากความไม่ร่วมมือหรือการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ของคู่ความและบุคคลอื่น ๆ ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายของเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1877 และประมวลกฎหมายของออสเตรีย ปี ค.ศ. 1895 ได้เริ่มกำหนดขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาซึ่งมีลักษณะค่อนข้างไปทางแบบไต่สวนมากขึ้น ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวมีอิทธิพลต่อฝรั่งเศสอย่างมากเช่นกัน ทำให้ประเทศฝรั่งเศสมีการกำหนดให้มี “ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน” (le juge de la mise en e'tat) ทำหน้าที่ตรวจสอบในชั้นก่อนที่องค์คณะผู้พิพากษาจะทำการพิจารณาคดี ส่วนในเยอรมนี ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ ผู้พิพากษาจะมีอำนาจในการกำกับควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งในกลุ่มประเทศในภาคพื้นยุโรปจึงมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับคดีอาญาและคดีปกครอง¹²

¹² พรพัตร์ สติตเวโรจน์ และคณะ. รายงานการเก็บข้อมูล การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาเฉพาะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2551, จาก http://www.oja.go.th/data/document/law/jrd_civil_research_pa.pdf

2) การนำสืบพยานหลักฐาน¹³

ในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีประเภทอื่นๆ ส่วนมากแล้ว จะมีคู่ความสองฝ่ายคือ โจทก์และจำเลย ทั้งโจทก์และจำเลยต่างก็จะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงต่างๆ มาในคำฟ้องและคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตน ข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้ย่อมจะตรงกันบ้างและขัดแย้งกันบ้าง ถ้ากระบวนการพิจารณาจบสิ้นเพียงเท่านี้ ศาลย่อมไม่สามารถจะชี้ขาดได้ว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด เพราะศาลไม่มีทางจะทราบได้ว่าฝ่ายใดพูดจริงฝ่ายใดพูดเท็จ ฉะนั้น คู่ความแต่ละฝ่ายจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ ซึ่งได้แก่การนำพยานหลักฐานมาแสดงยืนยันข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างนั่นเอง

ระบบการค้นคว้าข้อเท็จจริงในทางคดีหรือระบบกฎหมายลักษณะพยาน นั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ

ระบบไต่สวน (inquisitorial system) มีที่มาจากอิทธิพลวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาโรมันคาทอลิก ในวงการศาสนาคริสต์นั้น เมื่อผู้มีอำนาจปกครองดูแลได้ทราบว่ามี การกระทำความผิด หรือการกระทำอันมิชอบเกิดขึ้น ในสังคมของตน ผู้มีอำนาจปกครองจะต้องไต่สวนค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นมากกล่าวหาหรือไม่ และการหาตัวผู้กระทำความผิดก็ไม่ใคร่มีหลักเกณฑ์ในการไต่สวนหรือวิธีพิจารณาเคร่งครัด เพราะมุ่งแต่จะเอาผลที่จะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากกว่า จึงอาจมีการใช้วิธีทรมานจำเลยด้วยประการต่างๆ เพื่อให้จำเลยยอมรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงทั้งหมดให้ผู้ชำระความฟัง การพิจารณาอาจกระทำกลับหลังจำเลย คือ การสืบพยานอาจทำโดยจำเลยไม่มีโอกาสรู้เห็นก็ได้ เพราะถือว่าผู้ชำระความสามารถให้ความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิให้จำเลยอยู่แล้ว ระบบนี้มีอิทธิพลอยู่ในภาคพื้นยุโรปซึ่งเดิมเคยตกอยู่ใต้อิทธิพลของสันตปาปาแห่งกรุงโรม และต่อมาก็มีบทบาทสำคัญในประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ต่อมาเมื่อระบบการทรมานจำเลยหมดไป และนักกฎหมายเริ่มค้นหาข้อเท็จจริงโดยทางพยานหลักฐาน ระบบนี้ก็คลี่คลายไปในทางค้นหาความจริงโดยมีการนำพยานมาสืบ แต่ยังคงเอกลักษณ์เดิมอยู่ ศาลมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่คู่ความนำมาเสนอต่อศาล หรือศาลเห็นสมควรเรียกมาสืบเอง และไม่มียกกฎหมายวางระเบียบการสืบพยาน หรือไม่มียกบทคัดพยานโดยเคร่งครัดว่าพยานประเภทนี้รับฟังได้ พยานประเภทนั้นรับฟังไม่ได้ ดังนั้นศาลมักจะรับพยานหลักฐานทุกชิ้นเข้าสู่สำนวนความ และจะไปพิจารณาละเอียดตอนซึ่งนำพยานหลักฐานว่า พยานชั้นใดควรมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

¹³ เจ็มซัย ชูติวงศ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 1.

จะเห็นได้ว่า ระบบไต่สวน มีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

(1) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือลดสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก

(2) การพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะไม่ใคร่มีบทบาทสำคัญนัก เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นคว้าหาพยานหลักฐาน ส่วนระดับของความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการอาจขึ้นนั่งซักถามพยานบนบัลลังก์เคียงคู่ผู้พิพากษาได้

(3) ในระบบไต่สวน มักจะไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยาน (exclusionary rule) ที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้ และศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

ระบบกล่าวหา (accusatorial system) เป็นระบบที่ใช้กันอยู่ในประเทศที่ระบบกฎหมายเป็น common law เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบนี้สืบเนื่องมาจากการที่บุคคลคนหนึ่งนำเรื่องราวมาฟ้องร้องว่ากล่าวบุคคลอีกคนหนึ่งต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผู้มีอำนาจชำระคดีแก่ตน เช่น ในประเทศอังกฤษเมื่อประมาณ 800 – 900 ปีก่อน มีวิธีการแสวงหาความจริงโดยใช้วิธีพิจารณาที่อาศัยเพลิง อาศัยน้ำ หรือการต่อสู้ด้วยอาวุธ วิธีพิจารณาทั้งสามนี้เกิดขึ้นเพราะชาวอังกฤษในสมัยนั้นเชื่อถือ และมีความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า และเชื่อมั่นว่าผู้บริสุทธิ์หรือผู้สุจริตเท่านั้นที่พระผู้เป็นเจ้าจะคุ้มครอง หากผู้ใดไม่บริสุทธิ์แล้ว พระเจ้าย่อมจะลงโทษผู้นั้นให้มีอันเป็นไป

ดังนั้นการพิจารณาซึ่งขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือถูกจึงมิได้อยู่ที่การนำพยานมาพิสูจน์ความจริง แต่สำคัญอยู่ที่ว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ปฏิบัติตามกติกาซึ่งผู้พิพากษาวางไว้ได้ครบถ้วนกว่ากัน

สาระสำคัญของการพิจารณาในระบบนี้ คือ ผู้ชำระความต้องวางตัวเป็นกลางจริงๆ เพื่อควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกติกาอย่างเคร่งครัด ดังนั้น เมื่อต่อมาวิธีพิจารณาได้วิวัฒนาการจากการอาศัยเพลิง น้ำ หรือการต่อสู้ มาเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐาน และกติกาดำเนินการ ลุยไฟ หรือต่อสู้กัน กลายมาเป็นกฎเกณฑ์การนำพยานเข้าสืบร่องรอยเดิม อันเป็นเอกลักษณ์ของระบบนี้ก็คือปรากฏอยู่ คือ ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด จะเอนเอียงเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ และอำนาจของศาลในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือตัดพยานก็มีจำกัดหรือแทบไม่มีเลย ต้องปล่อยให้คู่ความดำเนินคดีหาพยานหลักฐานเต็มที่และหลักเกณฑ์ในการที่จะนำพยานอย่างไรมาพิสูจน์ได้หรือไม่ได้เป็นไปโดยเคร่งครัด มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด เพื่อมิให้พยานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวนความ เท่ากับเป็นการไม่สืบพยานนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบ

เสียเปรียบแก่กัน ดังนั้น ระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบที่วิธีการชำระความเป็นไปในทางที่มีโจทก์มี
 จำเลย ผู้ชำระตั้งตนเป็นกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีของตนไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้วาง
 ขึ้นไว้โดยเคร่งครัด

ระบบกล่าวหา มีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

(1) ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม
 หรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีกฎเกณฑ์ละเอียด
 ปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย การยกฟ้องโดย technicality มีมาก

(2) คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันเห็นได้ชัด ในคดีอาญาศาล
 จะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน ดังนั้น บางครั้งศาลอาจยกฟ้อง ทั้งๆที่ปรากฏว่าจำเลย
 กระทำผิดก็ได้

(3) ในระบบกล่าวหา มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสดุลพินิจ
 ได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย นอกจากนี้การใช้
 คำถามในการซักถาม ถามค้าน ก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด

ระบบทั้งสองที่กล่าวมานั้นเป็นวิธีการของศาลในอดีต แต่เมื่อเวลาล่วงเลยมานานเข้าแต่
 ละระบบก็มีการพัฒนาวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงของตนมาเป็นลำดับ และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
 จุดบกพร่องของแต่ละระบบมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่าระบบทั้งสองต่างก็คลี่คลายเข้า
 หากัน ทำให้หลักกฎหมายของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเคยเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนมี
 ความใกล้เคียงกันมาก มีแนวโน้มที่จะนำข้อดีเสียของทั้งสองระบบมารวมกันสร้างเป็นกฎเกณฑ์
 ในทางลักษณะพยานขึ้นใหม่ เรียกว่า ระบบผสม (mixed system) ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสภายหลัง
 การปฏิวัติใหญ่เป็นประเทศแรกที่น่าข้อดีของทั้งสองระบบมาสร้างเป็นระบบผสมขึ้นและประเทศ
 อื่นๆ ในยุโรปก็ได้เดินรอยตาม

3) หลักการฟังความทุกฝ่าย¹⁴

หลักในวิธีพิจารณาที่สำคัญที่สุดหลักหนึ่ง คือ “หลักฟังความทุกฝ่าย” (audiatur et
 altera pars) หลักนี้ก่อให้เกิดสิทธิในวิธีพิจารณาความขึ้นประการหนึ่ง คือ “สิทธิที่จะโต้แย้ง
 คัดค้าน” (recht auf rechtliches rehor หรือ right to a hearing)

“สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” นี้เป็นสิทธิดั้งเดิมของมนุษย์ที่เป็นเครื่องป้องกันไม่ให้การ
 พิจารณาคดีเป็น “การพิจารณาโดยรวบรัด”

¹⁴ คณิต ฒ นคร. (2548). กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี. หน้า 194 – 197.

“สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” นี้เป็นพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนที่ยังผลให้มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับสิทธินี้ลงไว้ในรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และการละเมิดสิทธิดังกล่าวนี้บุคคลสามารถร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้¹⁵

หลักการให้บุคคลมี “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” เป็นหลักการในวิธีพิจารณาความที่สำคัญที่สุดและเป็นสิ่งที่ไม่อาจสละได้ ซึ่งการให้สิทธิดังกล่าวนี้หมายความว่า คู่ความย่อมมีสิทธิที่จะแจ้งให้ศาลทราบข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้น ก่อนการชี้ขาดตัดสินคดีของศาล และในการที่ศาลจะชี้ขาดตัดสินนั้นศาลต้องคำนึงถึงแต่เฉพาะข้อเท็จจริงและผลของพยานหลักฐานที่คู่ความอาจแสดงความเห็นไม่ได้ และในกรณีที่คู่ความได้แสดงความเห็นในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายออกไป ศาลมีหน้าที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบ แต่การที่ศาลจะทำคำชี้ขาดตัดสินศาลไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่คู่ความนำมากล่าวอ้าง แต่ข้อกล่าวอ้างในข้อเท็จจริงที่สำคัญของคู่ความต้องได้รับการพิจารณาประกอบด้วย และในกรณีที่คำชี้ขาดตัดสินจะไปเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับบุคคลที่สาม ศาลต้องเปิดโอกาสให้บุคคลที่สามได้มีโอกาสโต้แย้งคัดค้านได้ด้วย

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” เป็นสิทธิดั้งเดิมของมนุษย์เป็นสิทธิที่ป้องกันมิให้เกิดการรวบรัดในคดีของตน เพราะจะเป็นความไม่ชอบธรรมเลยที่จะมีการดำเนินคดีอย่างรวบรัดกับบุคคล สิทธินี้เป็นสิทธิที่สำคัญที่กล่าวได้ว่าเป็นสิทธิที่สืบเนื่องจากการยอมรับซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (menschwürde หรือ human dignity) การฝ่าฝืนสิทธินี้จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของรัฐธรรมนูญทีเดียว เพราะบุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ และสามารถหยิบยกเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือเพื่อเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้

“สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” มีวัตถุประสงค์ที่จะประกันให้การดำเนินคดีเกิดความเป็นธรรม (fair) แก่ทุกฝ่าย ความหมายที่สำคัญของหลักการนี้มีว่า คู่ความไม่จำเป็นต้องโต้แย้ง แต่คู่ความต้องได้รับทราบทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่สำคัญก่อนการชี้ขาดตัดสินคดีเพื่อที่คู่ความสามารถจะแถลงโต้แย้งได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านนี้เป็นสิทธิที่สำคัญในทุกวิธีพิจารณาความ เนื่องจากข้อเท็จจริงและผลของพยานหลักฐานที่จะใช้ในการชี้ขาดตัดสินนั้น คู่ความก็ต้องอยู่ในวิสัยที่จะแสดงความเห็นโต้แย้งได้และในกรณีที่คู่ความได้โต้แย้ง ศาลจะต้องนำข้อโต้แย้งนั้นมาประกอบในการชี้ขาดตัดสินเสมอ โดยศาลจะต้องให้เหตุผลด้วยว่าสิ่งที่คู่ความได้โต้แย้งนั้นถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร แม้ศาลจะไม่ต้องนำมากล่าวทั้งหมด แต่ศาลจะต้อง

¹⁵ รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Grundgesetz) มาตรา 103(1), 93(1) ข้อ 4 เอ.

“สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” นี้เป็นพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนที่ยังผลให้มี บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธินี้ลงไว้ในรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และการละเมิดสิทธิ ดังกล่าวนี้บุคคลสามารถร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้¹⁵

หลักการให้บุคคลมี “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” เป็นหลักการในวิธีพิจารณาความที่สำคัญที่สุดและเป็นสิ่งที่ไม่อาจสละได้ ซึ่งการให้สิทธิดังกล่าวนี้หมายความว่า คู่ความย่อมมีสิทธิที่จะแจ้งให้ศาลทราบข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้น ก่อนการชี้ขาดตัดสินคดีของศาล และในการที่ศาลจะชี้ขาดตัดสินนั้นศาลต้องคำนึงถึงแต่เฉพาะข้อเท็จจริงและผลของพยานหลักฐานที่คู่ความอาจแสดงความเห็นไม่ได้ และในกรณีที่คู่ความได้แสดงความเห็นในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายออกไป ศาลมีหน้าที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบ แต่การที่ศาลจะทำ คำชี้ขาดตัดสินศาลไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่คู่ความนำมากล่าวอ้าง แต่ข้อกล่าวอ้างในข้อเท็จจริงที่สำคัญของคู่ความต้องได้รับการพิจารณาประกอบด้วย และในกรณีที่คำชี้ขาดตัดสินจะไปเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับบุคคลที่สาม ศาลต้องเปิดโอกาสให้บุคคลที่สามได้มีโอกาสโต้แย้งคัดค้านได้ด้วย

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” เป็นสิทธิดั้งเดิมของมนุษย์เป็นสิทธิที่ป้องกันมิให้เกิดการรวบรัดในคดีของตน เพราะจะเป็นความไม่ชอบธรรมเลยที่จะมีการดำเนินคดีอย่างรวบรัดกับบุคคล สิทธินี้เป็นสิทธิที่สำคัญที่กล่าวได้ว่าเป็นสิทธิที่สืบเนื่องจากการยอมรับซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (menschwürde หรือ human dignity) การฝ่าฝืนสิทธินี้จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของรัฐธรรมนูญทีเดียว เพราะบุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ และสามารถหยิบยกเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือเพื่อเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้

“สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน” มีวัตถุประสงค์ที่จะประกันให้การดำเนินคดีเกิดความ เป็นธรรม (fair) แก่ทุกฝ่าย ความหมายที่สำคัญของหลักการนี้มีว่า คู่ความไม่จำเป็นต้องโต้แย้ง แต่ คู่ความต้องได้รับทราบทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่สำคัญก่อนการชี้ขาดตัดสินคดีเพื่อที่คู่ ความสามารถจะแถลงโต้แย้งได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านนี้เป็นสิทธิที่สำคัญในทุก วิธีพิจารณาความ เนื่องจากข้อเท็จจริงและผลของพยานหลักฐานที่จะใช้ในการชี้ขาดตัดสินนั้น คู่ความก็ต้องอยู่ในวิสัยที่จะแสดงความเห็นโต้แย้งได้และในกรณีที่คู่ความได้โต้แย้ง ศาลจะต้องนำ ข้อโต้แย้งนั้นมาประกอบในการชี้ขาดตัดสินเสมอ โดยศาลจะต้องให้เหตุผลด้วยว่าสิ่งที่คู่ความได้ โต้แย้งนั้นถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร แม้ศาลจะไม่ต้องนำมากล่าวทั้งหมด แต่ศาลจะต้อง

¹⁵ รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Grundgesetz) มาตรา 103(1), 93(1) ข้อ 4 เอ.

กล่าวถึงสาระสำคัญของคำโต้แย้งนั้นและในกรณีที่คำชี้ขาดตัดสินคดีมีผลต่อบุคคลที่สาม กรณีก็ต้องเปิดโอกาสให้บุคคลที่สามได้รับสิทธิอันนี้ด้วยเช่นกัน

การละเลยไม่ปฏิบัติตามหลักนี้ทำให้ “กระบวนการพิจารณาของศาล” (prozesshandlung des gerichts) เสียไปได้ แต่กระบวนการพิจารณาที่ไม่ถูกต้องนี้ก็สามารถแก้ไขได้ก่อนการชี้ขาดตัดสินครั้งสุดท้าย และสามารถกระทำได้แม้ในชั้นศาลสูง การอุทธรณ์ฎีกาจะฟังขึ้นก็ต่อเมื่อน้อยการชี้ขาดตัดสินอาจเกี่ยวข้องกับความบกพร่องในเรื่องนี้ ซึ่งหมายความว่าคำชี้ขาดนั้นอาจจะเป็นอย่างอื่นได้หากได้มีการโต้แย้งและการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนหลักการนี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความที่จะอุทธรณ์ฎีกา

4) หลักการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต¹⁶

หลักการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในตอนกลางศตวรรษที่ 19 โดยคำพิพากษาของฝรั่งเศส และผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดที่ว่าอาจมีการใช้สิทธิไปในทางที่ไม่สุจริตก็คือ Josseland โดยเขาเห็นว่าการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตเป็นการบิดเบือนการใช้สิทธิที่มีอยู่การกระทำโดยไม่สุจริตเป็นการกระทำที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับจุดประสงค์หรือเจตนารมณ์ของการรับรองสิทธิ สิทธิต่างๆ ของปัจเจกบุคคลไม่ได้มีจุดประสงค์เพียงเพื่อประโยชน์ของเจ้าของสิทธิแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายได้กำหนดให้มีวัตถุประสงค์เพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งแนวความคิดของเรื่องการใช้สิทธิกับเรื่องภาระหน้าที่ของสิทธิที่มีต่อสังคมนั้น มักจะปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาของศาลประเทศต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแต่อย่างไรก็ตาม ก็มีนักวิชาการบางท่านโต้แย้งแนวความคิดดังกล่าวกล่าวคือ เมื่อมีการกระทำที่ไม่สุจริต ก็เท่ากับเป็นเรื่องไม่มีสิทธิ สิทธิเป็นอันหมดไปเมื่อเริ่มกระทำการโดยไม่สุจริต

การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต นอกจากจะบังคับใช้กับเรื่องสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีต่อทรัพย์สินแล้ว ยังอาจจะเกิดขึ้นได้กับการดำเนินการทางศาลเพื่อจะบังคับตามสิทธิทางแพ่งอีกด้วย โดยแนวคิดในเรื่องนี้มีอยู่ว่า หลักการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตควรถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิเกินส่วนที่คู่ความได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในเรื่องการกล่าวหาและการต่อสู้คดี โดยอาจจะมีเจตนาเพื่อจะประวิงคดี หรืออาจจะมีเจตนาตามปกติของการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตคือเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ หลักเรื่องการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตยังสามารถอธิบายได้จากแนวความคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในกลุ่ม

¹⁶ วรรณชัย บุญบำรุง และ สิริพัฒน์ พลรบ. (2544, กรกฎาคม). “การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต.” กฎหมาย, 20, 3. หน้า 133 – 164.

ประเทศยุโรปตะวันตกที่มีวิวัฒนาการไปในทางที่จะพยายามกำหนดเพิ่มเติมมากขึ้นในเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่ของคู่ความในคดีและบุคคลภายนอกคดีที่จะต้องร่วมมือกับศาลในการค้นหาความเป็นจริงของคดี เช่น การที่ต้องมาศาลตามที่ศาลมีคำสั่ง หรือต้องตอบข้อเท็จจริงหรือส่งมอบพยานหลักฐานต่อศาล ตลอดจนหลักที่ว่าคู่ความต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยความจริงใจและซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวจะมีความเคร่งครัดแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ และนับว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศในยุโรปตะวันตกที่มีแนวโน้มที่จะนำวิธีพิจารณาที่มีลักษณะของแบบไต่สวนมากำหนดไว้มากขึ้น โดยยังได้กำหนดเพิ่มเติมบทบาทของศาลมากขึ้นในการค้นหาข้อเท็จจริงของคดี

การบังคับใช้หลักการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตอาจแบ่งแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ การฟ้องคดีที่ไม่มีมูล และกรณีที่คู่ความใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาเพื่อจุดประสงค์อื่นนอกจากจุดประสงค์ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ อันเป็นการขัดกับหลักที่ว่าดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องเป็นไปด้วยความซื่อสัตย์หรือด้วยความเรียบร้อย ดังนั้น ศาลจึงควรมีบทบาทในการที่จะสามารถขัดขวางหรือป้องกันไม่ให้เกิดกรณีดังกล่าวรวมทั้งมีอำนาจใช้มาตรการลงโทษที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น และมาตรการดังกล่าวยังจะมีส่วนช่วยเป็นการจูงใจไม่ให้คู่ความพยายามที่จะใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตอีกด้วย

2.1.2 การคุ้มครองผู้บริโภค

เมื่อได้ศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีแพ่งหรือวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีหลักของกระบวนการวิธีพิจารณาคดีในศาลแล้ว หากจะพิจารณาถึงการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น ย่อมต้องทำความเข้าใจถึงความเป็นมาและหลักการในการคุ้มครองผู้บริโภค อันจะเป็นเหตุผลและที่มาของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ของไทยในปัจจุบันด้วย

การคุ้มครองผู้บริโภคเริ่มต้นเมื่อนุญชู้จักติดต่อไปมาหาสู่กัน เป็นสังคมที่ใหญ่ มีความต้องการในการแลกเปลี่ยนสินค้าที่หลากหลาย เกิดการคิดค้นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและพัฒนาเป็นการค้าขายในที่สุด ในยุคศตวรรษที่ 18 - 19 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก มีแนวคิดเรื่องการค้าขายแบบเสรี รัฐควรปล่อยให้เอกชนประกอบธุรกิจของตนได้โดยอิสระเพราะการให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการทางธุรกิจย่อมไม่สามารถส่งผลให้เศรษฐกิจก้าวหน้าได้เท่าที่ควร ทำให้เกิดการวางข้อห้ามไม่ให้รัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการค้า โดยถือว่ารัฐควรมีหน้าที่ในด้านการต่างประเทศ และรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเท่านั้น จากแนวคิดดังกล่าวจึงได้เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้น เรียกว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรม” ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1760 เป็นต้น

มา มีการนำวิทยาการต่างๆ มาใช้ในขบวนการผลิต จากการผลิตในรูปแบบเดิมที่เป็นการผลิตภายในครัวเรือนได้เปลี่ยนแปลงเป็นการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต ทำให้ผลิตสินค้าได้มากขึ้น และลดต้นทุนในการผลิต ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความก้าวหน้าและเจริญขึ้นเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังได้เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง และการปกครองของประเทศต่างๆ คือ การประกาศอิสรภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1776 การปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1789-1799 ได้มีการนำระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐ (Republic) มาใช้ โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเอง จุดนี้เองที่ลัทธิปัจเจกนิยม (individualism) ซึ่งเป็นแก่นของการปกครองดังกล่าวได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายและแผ่อิทธิพลขยายไปสู่แนวความคิดแบบระบบเศรษฐกิจเสรี (laissez faire) มีการกำหนดหลักกฎหมายใหม่ๆ โดยถือว่า ประชาชนทุกคนมีอิสระที่จะทำสัญญากันอย่างใดก็ได้ ซึ่งเมื่อตกลงกันเช่นใดแล้วก็ต้องบังคับกันเช่นนั้นโดยเคร่งครัด เช่น ในการซื้อขายสินค้า ถ้ามีข้อบกพร่องในสินค้าอย่างใดก็เป็นเรื่องของผู้ซื้อเองจะต้องรับภาระในความเสียหายนั้น เนื่องจากตนเป็นผู้เลือกสินค้านั้นเอง หลักนี้เรียกกันว่า caveat emptor หรือ let the buyer beware หรือ “หลักผู้ซื้อต้องระวัง” ซึ่งเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับและขยายวงกว้างขึ้นจนเป็นหลักสำคัญในกฎหมายพาณิชย์ตั้งแต่นั้นมา¹⁷

ต่อมาเมื่อโลกเจริญขึ้นมากทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ทำให้ระบบเศรษฐกิจการค้าขายและบริการต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปโดยมีกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น การผลิตสินค้าใช้เครื่องมือในการผลิตที่ทันสมัยเกินกว่าความรู้ธรรมดาของผู้ซื้อหรือผู้บริโภคจะตามได้ทัน และในการแข่งขันทางการค้าภายใต้ระบบการค้าเสรี ผู้ผลิตต่างพยายามหาวิธีการที่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น โดยการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ซับซ้อน ใช้วัตถุดิบที่มีราคาต่ำ และผลิตได้ในปริมาณมาก เพื่อลดต้นทุนการผลิตและพยายามกระจายสินค้าให้สามารถจำหน่ายได้มากที่สุดจนบางครั้งทำให้เกิดความบกพร่องหรือขาดความละเอียดรอบคอบและคุณภาพของสินค้านั้นลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ

เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้บริโภค การเรียกร้องค่าชดเชยจากความเสียหายผู้บริโภคสามารถทำได้โดยอาศัยหลักกฎหมายสัญญาหรือละเมิด ซึ่งการเรียกร้องค่าเสียหายตามหลักกฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องยาก เนื่องจากผู้ได้รับความเสียหายจะต้องเป็นฝ่ายนำสืบให้เห็นว่าตนได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน แต่กระบวนการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่สามารถทำให้ผู้บริโภคใช้ความรู้ธรรมดาเข้าใจได้ว่าสินค้านั้นมีความบกพร่องในการผลิตช่วงใด

¹⁷ นิโรธ เจริญประกอบ. (2541). การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522. หน้า 12-13.

อย่างไร หรือความบกพร่องเกิดจากสาเหตุใด ทำให้เกิดแนวคิดใหม่เกิดขึ้นในทวีปยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ว่ารัฐควรจะต้องเข้ามาคุ้มครองประชาชน เริ่มมีการออกกฎหมายมา บังคับการประกอบธุรกิจต่างๆ มากขึ้น เช่น กฎหมายควบคุมกิจการธนาคาร กิจการประกันภัย และ กิจการอื่น ๆ ที่กระทบถึงความปลอดภัยและความผาสุกของสาธารณชน ถือว่าในระบบเศรษฐกิจ แบบใหม่ (modern capitalism) นั้น รัฐมีอำนาจเข้ามาแทรกแซงการประกอบธุรกิจของเอกชนได้ ตามสมควร เพื่อพิทักษ์ให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมและเพื่อประโยชน์แห่งสาธารณะ อีกทั้ง ประเทศเหล่านั้น ได้หันมาพิจารณาถึงสิทธิของผู้บริโภคที่ควรให้ความคุ้มครองนอกเหนือจากสิทธิ ที่จะได้รับค่าเสียหายตามสัญญา หรือ สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางละเมิดตามกฎหมายเดิม โดยมีการเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายให้เป็นประโยชน์ต่อการชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากการบริโภค สินค้าหรือบริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1) หลักความรับผิดในทางสัญญา (contractual liability)

ความรับผิดในทางสัญญาอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมายสองประการประกอบกัน คือ หลักว่าด้วยความรับผิดในคำรับประกันสินค้า (warranty) และหลักว่าด้วยความสัมพันธ์ในทาง สัญญา (privity of contract)

(1) หลักว่าด้วยความรับผิดในคำรับประกันสินค้า (warranty)

คำว่า (warranty) เป็นคำในกฎหมายสัญญาของต่างประเทศ หมายถึง ข้อความใดๆ ที่แสดงออกถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งผู้แสดงข้อความนั้นรับประกันว่าจะปฏิบัติตามนั้น และ ยืนยันว่าหากไม่เป็นไปตามนั้นตนยินยอมจะรับผิด ดังนั้น (warranty) จึงเป็นข้อสัญญาว่าจะรับผิด หรือการรับประกันอย่างหนึ่ง โดยอาจเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือการรับประกันโดยปริยายก็ได้

การรับประกันโดยชัดแจ้ง (express warranty) หมายถึง คำรับรองหรือ รับประกันที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร

การรับประกันโดยปริยาย (implied warranty) หมายถึง คำรับรองหรือ รับประกันที่ผู้ขายพึงมีต่อผู้ซื้อ แต่ไม่ได้แสดงออกโดยชัดแจ้ง เป็นการรับประกันที่มีกฎหมาย รับรองและสร้างภาระความรับผิดให้แก่ผู้ขายว่าได้รับรองหรือรับประกันไว้

ในเรื่องความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่อง การรับประกันโดยปริยาย ที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็คือ การรับประกันเรื่องการใส่สอยสินค้าสมประโยชน์หรือความมุ่งหมาย โดยเฉพาะ (warranty of fitness for a particular purpose) และการรับประกันเรื่องการใส่สอยสินค้า สมประโยชน์ตามวิสัยของการใช้ทั่วไป (warranty of merchantability) ซึ่งถ้าหากสินค้าที่ซื้อขามี

ความชำรุดบกพร่องก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อก็สามารถฟ้องร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในฐานะที่ผิดคำรับประกันเกี่ยวกับสินค้าได้

(2) หลักว่าด้วยความรับผิดชอบในคำรับประกันในทางสัญญา (privity of contract)

หลักเกณฑ์นี้คุ้มครองผู้ที่เรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบได้ จะต้องมีความสัมพันธ์ในทางสัญญาต่อกัน มีผลทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการผิดสัญญาหรือผิดคำรับประกันเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งจะดำเนินคดีต่อผู้ขาย จะต้องมีความสัมพันธ์ตามสัญญากับผู้ขายด้วย หรืออีกนัยหนึ่งต้องเป็นผู้ซื้อสินค้าจากผู้ขายโดยตรง

2) หลักความรับผิดในทางละเมิด (tort liability)

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดในทางละเมิดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้นมีสองแนวใหญ่ๆ ได้แก่ แนวคิดก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ถือว่า เมื่อมีความเสียหายต้องมีการชดเชยเยียวยา แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ถูกทำให้เสียหาย ดังนั้นทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในแนวคิดนี้จึงไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบภายในด้านจิตใจของผู้กระทำ เมื่อมีผู้เสียหายต้องมีผู้ชดเชยความเสียหายซึ่งตรงกับทฤษฎีรับภัยในกฎหมายฝรั่งเศสที่เห็นว่า หลักเกณฑ์แห่งความรับผิดทางละเมิดนั้น ไม่จำเป็นที่ผู้ละเมิดจะต้องกระทำความผิดด้วยความเสียหายเกิดขึ้นและรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำหรือผู้ก่อแล้ว ก็ควรถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ละเมิดไม่ว่าการกระทำที่ก่อความเสียหายนั้นจะผิดหรือถูก เพราะถือว่ามนุษย์เราเมื่อได้กระทำการใดๆ ขึ้นแล้วย่อมเป็นการเสี่ยงภัยอย่างหนึ่ง คือ อาจมีผลดีก็ได้ผลร้ายก็ได้ ผู้กระทำจะต้องรับผลแห่งการเสี่ยงภัยนั้น ถ้ามีภัยคือความเสียหายเกิดขึ้นเขาก็ต้องรับเคราะห์ ต้องรับความเสียหายนั้น

ส่วนแนวคิดประการที่สองที่ถือว่า ความเสียหายที่จะมีผู้รับผิดชอบชดเชยเยียวยาได้นั้น ต้องเกิดจากการกระทำของบุคคลซึ่งจงใจกระทำหรือกระทำลงโดยขาดความระมัดระวังเท่านั้น ทั้งนี้เพราะแนวคิดนี้มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลผู้กระทำมากกว่ามุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย

ด้วยอิทธิพลของหลักความรับผิดในทางละเมิด ที่ถือทฤษฎีความผิดเป็นหลักนี้เอง ได้ทำให้หลักความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า (products liability) ซึ่งในยุคแรกอิงหลักทฤษฎีรับภัยในทางละเมิดมาใช้นั้น ต้องถือตามทฤษฎีความผิดด้วย กล่าวคือ ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อมีส่วนผิดในการผลิตหรือการจำหน่ายสินค้าซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายนั้น การนำหลัก “privity of contract” และ “liability based on fault” มาใช้ทำให้เกิดผลที่ว่ากฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้ประกอบการยิ่งไปกว่าผู้บริโภคซึ่ง ศาสตราจารย์ Bohlen¹⁸ ได้ให้เหตุผลสนับสนุน

¹⁸ F.Bohlen. (1962). *Studies in the Law of Torts*. Indianapolis : Bobbs-Merrill. pp. 76-80.

หลักการดังกล่าวไว้ 2 ประการคือ ประการแรกพฤติกรรมของผู้ผลิตมิใช่เป็นสาเหตุโดยตรงที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภค เพราะในขณะที่ผลิต ไม่มีอันตรายใดที่จะเห็นได้จากข้อบกพร่องของสินค้า และโดยเหตุที่ผู้ขายปลีกเข้ามาแทรกทำให้ตัดขาดความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตออก ซึ่งถ้าขายสินค้าให้ผู้ขายปลีกอันตรายที่จะคาดคะเนเห็น ก็มีเฉพาะผู้ผลิตกับผู้ขายปลีกเท่านั้น มิได้ขยายไปถึงอันตรายที่อาจพึงเกิดขึ้นจากการบริโภคของบุคคลที่สามด้วย เหตุผลประการที่สองเป็นเหตุผลของทัศนคติสังคมในศตวรรษที่ 19 ที่ว่าเป็นการเพิ่มปัญหาที่หนักเกินไปแก่ผู้ผลิตและผู้ขายที่จะทำให้เขารับผิดชอบต่อประชาชนจำนวนมาก ซึ่งผู้ขายไม่อาจทราบถึงคุณลักษณะของบุคคลดังกล่าวและย่อมเป็นการดีกว่าที่จะให้ประชาชนเหล่านั้นรับภาระไปเอง

ในการดำเนินคดีละเมิด ถ้าผู้บริโภคคนสุดท้าย (ultimate consumer) ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ผลิต ผู้บริโภค ต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ผู้ผลิตมิได้ใช้ความระมัดระวังในการผลิตดังที่ตนมีหน้าที่ต้องทำ กล่าวคือ มิได้ใช้ความระมัดระวังในการผลิตดังเช่นวิญญูชนพึงกระทำ แต่ถ้าผู้บริโภคฟ้องผู้ขายปลีก ให้รับผิดชอบ จะฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ก็ต่อเมื่อบริโภคนำสืบให้เห็นได้ว่า ผู้ขายปลีก มีเหตุอันควรที่จะรู้ถึงอันตรายของสินค้านั้น แต่มิได้บอกกล่าวให้ผู้บริโภคทราบ

แต่การพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อในคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าเป็นสิ่งที่ยากทำได้ยากมาก ทั้งนี้เพราะกระบวนการผลิตทั้งหมดเริ่มตั้งแต่การออกแบบไปจนกระทั่งการบรรจุหีบห่อและประทับตราสินค้า เป็นเรื่องที่อยู่ในความควบคุมของผู้ผลิตฝ่ายเดียว เมื่อผู้บริโภคไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากความผิดของผู้ผลิต ศาลก็ไม่อาจพิพากษาให้ผู้ผลิตรับผิดชอบตามหลักละเมิดได้

ด้วยเหตุที่ทฤษฎีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคหรือผู้ได้รับความเสียหายได้อย่างเต็มที่ดังกล่าว จึงทำให้นักนิติศาสตร์และศาลของหลายๆ ประเทศพยายามสร้างหลักเกณฑ์หรือหารูปแบบของหลักความรับผิดชอบเพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมและเกิดความยุติธรรมแก่ผู้ต้องเสียหายมากยิ่งขึ้น บางประเทศก็นำหลักที่ว่าเหตุการณ์ย่อมแจ้งอยู่ในตัว (Res ipsa loquitur) มาบังคับใช้ เพื่อหลักการการนำสืบแก้ตัวให้กลับไปตกแก่ฝ่ายผู้ผลิต

กฎหมายของบางประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาหลักความรับผิดชอบในกรณีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องโดยนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (strict liability) ในทางละเมิด มาบังคับใช้กับคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าด้วย

3) หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า strict products

liability

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบในความคิดเรื่องนี้ โดยนักนิติศาสตร์และศาลของสหรัฐอเมริกาได้สร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาว่า ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิด

จากสินค้าชำรุดบกพร่องเป็นอันตรายโดยไม่คำนึงถึงความผิดในส่วนของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย และไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ตามสัญญาระหว่างผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายแต่อย่างใด ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้ได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนในวงการกฎหมายของประเทศต่างๆ อย่างมาก

แนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงหลักความรับผิดก็คือ แนวความคิดนโยบายสาธารณะ (public policy) ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมยุคนั้นมาก มีหลักการคือให้รัฐบาลดำเนินการปกครองประเทศ โดยเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญในรูปของรัฐสวัสดิการ สะท้อนให้นักกฎหมายเริ่มเห็นความจำเป็นที่จะต้องวางหลักกำหนดความรับผิดทางละเมิดเพื่อคุ้มครองสาธารณะประโยชน์ ถึงแม้หลักเกณฑ์นั้นจะลิดรอนสิทธิเสรีภาพของเอกชน ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดในบางกรณีในลักษณะปิดปากมิให้ปฏิเสธความรับผิดอย่างที่เคยกระทำตามหลักเจตนาหรือประมาท หลักความรับผิดที่เน้นความสำคัญของสาธารณะประโยชน์นี้ ต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) นั่นเอง

ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่ปี 1913 ศาลบางศาลเริ่มที่จะกำหนดความรับผิดโดยเคร่งครัดในทางละเมิดโดยไม่ต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของจำเลย และไม่ต้องการความสัมพันธ์ในทางสัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลย ในคดีเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มที่มีสิ่งเจือปนและไม่บริสุทธิ์ จนต่อมาหลักนี้ได้ขยายไปถึงสินค้าที่ใช้กับร่างกายมนุษย์ (products for external intimate bodily use) เช่น เครื่องสำอางต่าง ๆ ซึ่งศาลส่วนมากก็ไม่ผู้เต็มใจที่จะขยายหลักให้ไปไกลกว่านี้

แต่ในปี ค.ศ. 1944 ผู้พิพากษา Traynor ได้แสดงความเห็นพ้องด้วยกับหลัก strict liability in tort ว่าควรจะมีการนำหลักนี้ไปปรับใช้กับคดีต่างๆ ไปด้วย โดยได้มีการแสดงความเห็นไว้ในคดี Escola V. Coca-Cola Bottling Co. 24 Cal. 2d 453 (1944) ศาลแคลิฟอร์เนียว่า “ในความเห็นของข้าพเจ้า เดียวนี้ควรจะตระหนักรับรองว่า ผู้ผลิตจะต้องรับผิดอย่างเด็ดขาด (Absolute Liability) เมื่อสินค้าที่เขานำออกจำหน่ายในท้องตลาด โดยรู้ว่าจะถูกใช้โดยปราศจากการตรวจสอบก่อนนั้น พิสูจน์ได้ว่ามีความชำรุดบกพร่องอันเป็นสาเหตุให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ แม้ว่าจะไม่มีความประมาทเลินเล่อก็ตาม แต่ตามนโยบายสาธารณะ (public policy) ต้องการกำหนดความรับผิดเช่นนั้นเพื่อผลในการลดอันตรายแก่ชีวิตและสุขภาพอันแฝงอยู่ในสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง ซึ่งนำมาสู่ท้องตลาดนั้น” ต่อมาในปี ค.ศ. 1963 ศาลสูงของรัฐแคลิฟอร์เนียได้วินิจฉัยรับรองแนวความคิดดังกล่าวไว้ในคดี Greenman V. Yuba Power Products, Inc., 59 Cal. 2d 57, 377 p. 2d 897 (1963) ศาลสูงตัดสินโดยเอกฉันท์โดยผู้พิพากษา Traynor เป็นผู้เขียนคำพิพากษาวินิจฉัยว่า กฎเกณฑ์การให้คำบอกกล่าว (notice requirements) ซึ่งต้องการให้โจทก์บอกกล่าวการผิดคำ

รับประกัน ตามหลักกฎหมายซื้อขาย (The Uniform Sales Act) นั้น ย่อมไม่นำมาปรับใช้ในกรณีนี้ และไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎเกณฑ์การผิดคำรับประกัน โดยชัดแจ้งด้วย แต่ถือว่าผู้ผลิตมีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดในทางละเมิด เมื่อสินค้าที่เขานำออกจำหน่ายในท้องตลาดโดยรู้ว่าจะถูกนำไปใช้โดยไม่มีใครตรวจสอบก่อนนั้น พิสูจน์ได้ว่ามีความชำรุดบกพร่องซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลได้ ในการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ไม่คำนึงถึงหลักใดๆ ตามกฎหมายสัญญา และความรับผิดชอบเช่นนี้ไม่ใช่หนี้ตามข้อตกลงสัญญา (agreement) แต่เป็นหนี้ที่กำหนดโดยกฎหมาย (imposed by law) ความรับผิดชอบดังกล่าวนี้ จึงไม่อยู่ในบังคับกฎเกณฑ์ทางกฎหมายสัญญา แต่เป็นความรับผิดชอบที่อยู่ภายใต้กฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดในทางละเมิด

ลักษณะพิเศษของหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) อยู่ที่ผู้เสียหายและผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องมีนิติสัมพันธ์ต่อกัน “ช้อยกเว้นความรับผิด” ที่ผู้ผลิตระบุไว้ในสินค้ากรณีสินค้าบกพร่อง ไม่มีผลประการใดในหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด

บุคคลที่ต้องรับผิดตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด มีหลายประเภท เช่น ผู้ขาย ผู้ขายปลีก ผู้จำหน่ายและผู้ผลิต เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นตัวจักรสำคัญของระบบตลาด ฉะนั้นบุคคลดังกล่าวจึงต้องรับผิดชอบร่วมกันในการเสี่ยงภัยทางธุรกิจ ส่วนบุคคลที่มีสิทธิอ้างหลัก strict liability ในการฟ้องร้องได้ เช่น ผู้บริโภครายสุดท้าย ซึ่งรวมไปถึงสมาชิกในครอบครัว ลูกจ้าง และแขกของผู้บริโภค นอกจากนี้บุคคลภายนอกที่ได้รับความเสียหายจากสินค้า หรือ bystanders ก็มีสิทธิอ้างหลักดังกล่าวได้ด้วย

คำวินิจฉัยของศาลสูงของรัฐแคลิฟอร์เนียในคดี Greenman V. Yuba Power Products นี้ ถือเป็นคดีที่เป็นหลักกำหนดทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ศาลต้องการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้บริโภค ผู้ได้รับบาดเจ็บ ทำให้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้า พัฒนาจนเป็นหลักหนึ่งต่างหากจากหลัก warranty ซึ่งในปี 1965 สถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute) ก็ได้บัญญัติรับรองหลักเกณฑ์ความรับผิดโดยเคร่งครัดไว้ใน The Second Restatement of Torts มาตรา 402 A ซึ่งเป็นเสมือนข้อบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับในรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกานั้นเอง และในปัจจุบันยังได้มีความพยายามที่จะจัดทำ Uniform Products Liability Act ขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อรวบรวมหลักความรับผิดอันเกิดจากสินค้าในประเทศสหรัฐอเมริกาที่กระจัดกระจายอยู่ในรูปบทบัญญัติและคำพิพากษาของศาลมลรัฐต่างๆ มาเรียบเรียงและกำหนดขอบเขตให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเริ่มจัดทำมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979

ซึ่งในปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้ตื่นตัวในปัญหาของ products liability อย่างมาก มีการศึกษาค้นคว้าและนำหลักการในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาไปประยุกต์ใช้ในประเทศ

ของคนอย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศอังกฤษ สหภาพยุโรป ประเทศออสเตรเลีย และประเทศญี่ปุ่น มีการประชุมและจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยความรับผิดอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องอยู่หลายครั้ง เช่น ปัจจุบันประเทศอังกฤษได้มีกฎหมาย The Consumer Protection Act 1987 ออกมาบังคับใช้ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเนื้อหาของกฎหมายเป็นไปตามข้อเสนอแนะตาม the EEC directive (1985/374 EEC) ซึ่งใน Part I ว่าด้วย product liability ของพระราชบัญญัตินี้ได้จัดตั้งรับรองระบบความรับผิดโดยเคร่งครัดในความเสียหายอันมีสาเหตุมาจากสินค้าชำรุดบกพร่อง ซึ่งไม่ได้อยู่บนพื้นฐานเรื่องความผิด (fault-based) แต่การเยียวยาความเสียหายตามหลักสัญญาและละเมิดที่มีอยู่เดิมก็ยังคงใช้ได้อยู่ แต่ระบบใหม่นี้เป็นการเพิ่มเติมโดยรูปแบบแนวความคิดใหม่ ซึ่งมุ่งประเด็นเบื้องต้นไปที่เงื่อนไขหรือสภาพของสินค้ามากกว่าการกระทำของผู้ผลิตสินค้า

2.2 วิธีพิจารณาคดีมโนสาร

จะเห็นได้ว่าคดีความในทางแพ่งทั่วไปมีรูปแบบการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาที่ค่อนข้างชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่ไม่อาจตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างครบถ้วน และไม่สามารถตอบสนองความยุติธรรมที่มีจุดมุ่งหมายในการรักษาสีทธิในทางแพ่งให้ประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น จำเป็นต้องใช้เวลา ทรัพย์สินเงินทอง และความเชี่ยวชาญ อย่างมากในการดำเนินคดี อีกทั้งยังมีความซับซ้อนในกฎหมายสูง ด้วยเหตุนี้เองทำให้ยากที่ประชาชนทั่วไปที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เวลา หรือ ความรู้ความเชี่ยวชาญต่อกระบวนการยุติธรรม ไม่มีโอกาสที่จะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการดังกล่าวอย่างเต็มที่¹⁹

ทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง การเข้าถึงความยุติธรรม (access to justice) อันเป็นที่มาของแนวคิดในกระบวนการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล 2 ประการ ประการแรก คือ ต้องให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน และประการที่สอง คือ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาทั้งต่อบุคคลและสังคมโดยรวม

ความพยายามของรัฐหรือองค์กรเอกชนในการสร้างกระบวนการและแนวคิดใหม่เพื่อตอบสนองต่อหลักการเข้าถึงความยุติธรรม ก่อให้เกิดกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความแบบใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น การที่รัฐจัดหาทนายความให้แก่ผู้ที่ต้องการทนายแต่ไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะหาได้ (judicare system) หรือ การตั้งหน่วยงานที่ให้บริการหรือให้คำปรึกษาทางกฎหมายประจำท้องถิ่นของประเทศสหรัฐอเมริกา (neighborhood law office) การปฏิรูปในอีกรูปแบบหนึ่ง

¹⁹ พิษญา มณีนาวา. (2544). ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีมโนสาร. หน้า 14.

ในเรื่องนี้ อันเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยม ซึ่งเรียกว่า stuttgarter model ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน วิธีการของกระบวนการวิธีพิจารณาดังกล่าวนี้เกี่ยวพันทั้งกับคู่ความ ทนายความและศาล มีการสนทนาเจรจา ปรีกษาหรือด้วยวาจาระหว่างคนสองคนหรือสองฝ่ายเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นกระบวนการที่เร่งให้เกิดความรวดเร็วเท่านั้น แต่ก็มีแนวโน้มที่จะให้คู่ความเข้าใจถึงผลการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินและยอมรับที่จะไม่อุทธรณ์ ซึ่งรูปแบบนี้มีลักษณะเฉพาะตัวและใช้บังคับทั่วประเทศเยอรมัน²⁰ หรือแม้แต่การสร้างมาตรการกระบวนการพิจารณาทางเลือก (alternative dispute resolutions) คือการใช้อนุญาโตตุลาการ การไกล่เกลี่ย ประนีประนอมยอมความ และเกิดวิธีพิจารณาพิเศษสำหรับคดีมโนสาร (special procedure for small claims)²¹ เมื่อมีการละเมิดฝ่าฝืนสิทธิของเอกชนซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อย หรือมีความเกี่ยวพันกับทุนทรัพย์จำนวนไม่มากนัก โดยใช้วิธีพิจารณาที่มีขั้นตอนน้อย ตัดทอนรูปแบบพิธีการบางอย่าง ตั้งข้อจำกัดในเรื่องการอุทธรณ์ ใช้วิธีการฟ้องคดีด้วยวาจา และอื่นๆ ซึ่งวิธีการต่างๆ เหล่านี้ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทั้งในฝ่ายคู่ความเองและฝ่ายรัฐบาลด้วย²²

วิธีพิจารณาคดีมโนสาร (small claims) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้น ในต่างประเทศมักรู้จักกันดีในชื่อของ การดำเนินคดีมโนสาร (small claims) เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในระหว่างเอกชนกับเอกชนมากขึ้น แนวโน้มในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องหรือปกป้องสิทธิเล็กๆ น้อยๆ ของประชาชน ก็เริ่มมีมากขึ้นตามลำดับ ทำให้มีการคิดสร้างมาตรการ วิธีการ ต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาคความไม่ยุติธรรมในคดีเล็กน้อย (small injustices) โดยคิดหาวิธีการที่สะดวก รวดเร็วกว่ากระบวนการพิจารณาความแพ่งสามัญ

จุดประสงค์อันชัดเจนก็เพื่อความรวดเร็วและเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง อันเป็นไปตามหลักสภานิติบัญญัติที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า ก็คือความไม่ยุติธรรม” นั่นเอง

จะเห็นได้ว่าหลักการของการดำเนินคดีมโนสาร นั้น มีพื้นฐานมาจากหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ²³

(1) การเข้าถึงความยุติธรรม ใช้หลักการ promoting general accessibility เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ในเรื่องต่างๆ ไป โดยมีการปฏิรูปให้

²⁰ The Law for The Simplification and Acceleration of Judicial Proceedings (Gesetz zur Vereinfachung and Beschleunigung Gerichtlicher Verfahren), of December 3, (1976) BGBl.13281.

²¹ Mauro Cappelletti & Bryant Garth. (1978). *Access To Justice*. pp. 70-84.

²² พิชญามณีนาวา. เล่มเดิม. หน้า 20-30.

²³ Mauro Cappelletti & Bryant Garth. Loc.cit.

ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนเองได้ง่ายขึ้น ตลอดจนตอนต่างๆ และเจ้าพนักงานศาลจะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือแก่คู่ความ ในประเทศสวีเดนเจ้าหน้าที่ศาลจะแนะนำแนวทางในการร่างคำฟ้องหรือกรอกข้อความลงในแบบพิมพ์คำฟ้อง และช่วยตรวจสอบหรือกำหนดว่าในเรื่องที่เรียกร้องนั้นจำเป็นต้องมีหลักฐานอะไรบ้าง แต่การให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ศาลนี้จะไม่รวมถึงเรื่องกลยุทธ์ (tactical) ในคดี ซึ่งเรื่องดังกล่าวคู่ความจะต้องขอคำแนะนำจากทนายความเองแต่ก็มีหน่วยงานรองรับ เช่น The Swedish Public Complaints Board. ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสวีเดน

(2) ความเท่าเทียมกันของคู่ความ ใช้หลักการ striving to equalise the parties โดยกำหนดบทบาทให้ผู้พิพากษาหรือผู้ที่ทำการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีสามารถช่วยเหลือคู่ความซึ่งไม่สามารถมีทนายความดำเนินคดีในศาลได้เป็นอย่างมาก บทบาทในเชิงรุกของผู้พิพากษานั้นเป็นที่ยอมรับว่ามีความจำเป็นสำหรับกระบวนการพิจารณาตัดสินในสาระ สนับสนุนบทบาทในเชิงรุกของผู้พิพากษา โดยการตั้งกฎเกณฑ์ไม่เคร่งครัดในเรื่องของพยานหลักฐานและการยินยอมให้ผู้พิพากษาสสามารถกระทำการบางอย่างได้ เช่นในประเทศออสเตรเลีย คู่ความและผู้พิพากษสามารถนั่งร่วมโต๊ะกันในการพิจารณา หรือ เป็นเรื่องปกติที่ผู้พิพากษาจะโทรศัพท์หาบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อหาข้อยืนยันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีได้ หรือในประเทศสวีเดนที่ ผู้พิพากษาอาจขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญได้เอง โดยคู่ความไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น

(3) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดี (changing the style of small claims decision-making) การปฏิรูปการดำเนินคดีในสาระทางแพ่งที่ผ่านมานั้น เน้นในเรื่องของการใกล้ชิดประนีประนอมยอมความซึ่งเป็นเทคนิควิธีการหลักในการแก้ปัญหาข้อพิพาท รูปแบบของกระบวนการขั้นตอนที่ไม่เป็นทางการ เสียค่าใช้จ่ายน้อย และการใกล้ชิด ประนีประนอมยอมความสามารถปรับใช้ได้เหมาะสมต่อคู่ความซึ่งไม่มีทนายความ และเป็นจุดเด่นที่จะช่วยแก้ไขความล่าช้าและความยุ่งยากซับซ้อน ดังนั้น การใกล้ชิดและประนีประนอมยอมความจึงมีแนวโน้มที่จะนำมาใช้เพิ่มมากขึ้นในการพิจารณาตัดสินในสาระ

(4) การใช้กฎเกณฑ์ของกฎหมายสารบัญญัติที่เรียบง่ายสำหรับการพิจารณาตัดสินในสาระ (simplifying the substantive rules for small claims decision-making) หลักการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้คือการยินยอมให้ผู้พิพากษาหรือผู้พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดี สามารถตัดสินบนพื้นฐานของความยุติธรรม (fairness) มากกว่าที่จะตัดสินคดีโดยเคร่งครัดตามเนื้อความหรือความหมายลายลักษณ์อักษรของกฎหมายสารบัญญัติ เป็นความพยายามที่จะรักษาศาลของประชาชนไม่ให้กลายเป็นการแก้ปัญหาโดยยึดกฎเกณฑ์ของกฎหมายมากกว่าเรื่องของความยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ไม่พึงพาหรือไม่อาศัยกฎเกณฑ์ในกฎหมายเลยก็ไม่ใช่การส่งเสริมความเท่าเทียมกันในการตัดสินของศาล

เนื่องจากประชาชนย่อมต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องถูกต้องตามกฎหมาย และยึดถือด้วยทกกฎหมายนั้น เมื่อได้เสนอกฎดีต่อศาล และอาจเป็นเรื่องอันตรายเมื่อการผ่อนปรนกฎหมายสารบัญญัติเท่ากับเป็นการอนุญาตให้มีการตัดสินใจขัดแย้งต่อกฎหมายซึ่งอาจเกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นในสังคม ขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจในการตัดสินใจของผู้พิพากษา

อย่างไรก็ดีในประเทศออสเตรเลียไม่เกิดปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น เนื่องจากผู้ทำการชี้ขาดคดีมีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายเป็นอย่างมาก ทำการตัดสินใจโดยผ่อนคลายความเคร่งครัดของกฎหมายสารบัญญัติแต่เพียงเล็กน้อย ในกรณีเพื่อลบล้างการใช้กฎหมายสารบัญญัติในทางที่ผิดหรือไม่เหมาะสมมากกว่าที่จะปฏิเสธความคุ้มครองของกฎหมาย ซึ่งวิธีการนี้ช่วยให้ประชาชนทั่วไปฟ้องร้องต่อสู้คดีตามสิทธิของตน ได้เต็มที่และเป็นวิธีการที่สำคัญอีกวิธีหนึ่ง

2.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวิวัฒนาการมาจากหลักความยุติธรรม (equity) เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ โดยมีแนวคิดมาจาก the Court of Chancery ก่อนที่จะมีการรวมหลักกฎหมาย (common law) และหลักความยุติธรรม (equity) เข้ากับ the Supreme Court of Judicature Act 1873 ขณะนั้นวิธีพิจารณาแบบ class action มีการใช้ใน the Court of Chancery สำหรับ Courts of the Common Law แล้ว ไม่ยอมรับวิธีดังกล่าว ซึ่งในเบื้องต้น the Court of Chancery ก็ยึดหลักคำพิพากษาใช้บังคับเฉพาะคู่ความในคดีเช่นเดียวกัน กล่าวคือ หากผู้มีส่วนได้เสียมีความประสงค์จะเข้ามาในคดี จะต้องร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความก่อนจึงจะยอมรับบังคับให้ ต่อมาจำนวนผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มขึ้น และขยายวงกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้การเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเป็นความยุ่งยากและไม่สะดวก และน่าจะเป็นเหตุให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้าด้วย ดังนั้น ศาลจึงได้กำหนดวิธีการที่คำนึงถึงความสะดวกในการดำเนินคดีขึ้น โดยการใช้หลักการดำเนินคดีที่เรียกว่า class or representative action²⁴ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่าจะต้องเป็นกรณีที่บุคคลหลายคนมีประโยชน์ได้เสีย และมีข้อเรียกร้องร่วมกันด้วย ซึ่งศาลจะอนุญาตให้มีการฟ้องคดีโดยตัวแทนของกลุ่ม ก็ต่อเมื่อเป็นการร้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์เพื่อประโยชน์อย่างเป็นธรรมสำหรับทุกคนในกลุ่ม โดยโจทก์เป็นผู้เรียกร้องแทน การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ถูกลำนำมาใช้ในกรณีที่มีจำนวนผู้ที่มีส่วนได้เสียในมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีเป็นจำนวนมาก และการที่จะเข้ามาเป็นคู่ความร่วมในคดีพร้อมกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้โดยสะดวก เป็นการหลีกเลี่ยงการฟ้อง

²⁴ Paul Radich and Richard Best. (1997). *Class Action : Civil Procedure*. p.265.

คดีซ้ำซ้อน รวมทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา และยังเป็นกรให้ได้มาซึ่งการชี้ขาดตัดสินซึ่งมีผลผูกพันร่วมกันด้วย

วิธีการฟ้องคดีแบบ class or representative action ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ใน R10 ของ The Supreme Court of Judicature Act 1873 ประเทศอังกฤษ ซึ่งปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักการดังกล่าว และบัญญัติไว้ใน O15P12 ของ the English Rules of the Supreme Court ต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับเอาแนวคิดดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งระดับสหพันธรัฐ Federal Rule of Civil Procedure โดยบัญญัติไว้ใน Rule 23 เป็นหลักกฎหมายเกี่ยวกับ class action และมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังมีอีกหลายประเทศที่รับเอาหลักการดังกล่าวไปใช้ด้วยเช่นกัน เช่น ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศบราซิล และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ เพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม²⁵ และยังทำให้จำเลยไม่ได้รับผลกระทบจากการที่ศาลมีคำพิพากษาในแต่ละคดีแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังทำให้สิทธิผู้เสียหายรายย่อยมีโอกาสได้รับการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและยังมีผลทางด้านจิตวิทยาในการบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและมีให้มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายได้โดยง่าย

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ มีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ยอมรับหลักการให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินคดีเพื่อตนเองและแทนบุคคลอื่น ในขณะที่ประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ยอมรับเพียงให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลดำเนินคดีแทนเอกชนผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเริ่มมีบทบาทสำคัญในสังคมและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ทำให้หลายประเทศในระบบซีวิลลอว์เริ่มหันมาพิจารณาเกี่ยวกับหลักการยอมรับให้เอกชนสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มแต่ด้วยระบบกฎหมายและลักษณะสังคมที่แตกต่างกัน การพัฒนากฎหมายของแต่ละประเทศจึงเป็นไปในรูปแบบของการปรับให้เหมาะสมกับแนวคิดและวิธีปฏิบัติของแต่ละประเทศ

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่อาจนำไปใช้กับการดำเนินคดีตามกฎหมายสารบัญญัติได้ทุกประเภท เช่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายป้องกันการผูกขาดทางการค้า กฎหมายล้มละลาย กฎหมายละเมิด กฎหมายหลักทรัพย์ เป็นต้น การดำเนินคดีแบบกลุ่ม สามารถดำเนินการได้ทั้งใน

²⁵ American Pipe & Constr.co. v Utah. (1974). 414 U.S. 538.

ฐานะที่เป็นโจทก์และจำเลย ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะถูกนำไปใช้สำหรับการฟ้องคดี โดยใช้ในกรณีที่มีบุคคลจำนวนมากตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันมีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้เป็นอย่างเดียวกัน และการวินิจฉัยข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ดังกล่าวมีผลกระทบต่อสมาชิกของกลุ่มทุกคน ซึ่งช่วยทำให้ปริมาณคดีลดลง รวมทั้งช่วยประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้เป็นจำนวนมาก

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ผู้ดำเนินคดีไม่ต้องขอความยินยอมจากสมาชิกของกลุ่ม แต่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อศาลอนุญาต และศาลจะอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อข้อเท็จจริงในคำขอฟ้องคดีแบบกลุ่มเข้าเงื่อนไขเบื้องต้นในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และต้องเป็นที่พอใจศาลว่าคดีมีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยหลักเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ปรากฏอยู่ใน Rule 23 ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศาลจะต้องพิจารณาในการฟ้องคดีแบบกลุ่มมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ สมาชิกของกลุ่มคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาจฟ้องหรือถูกฟ้องในฐานะผู้แทนกลุ่ม ในนามของสมาชิกกลุ่มได้ต่อเมื่อ

- (1) จำนวนสมาชิกของกลุ่มมีจำนวนมาก และการที่สมาชิกของกลุ่มเข้าร่วมกันในคดีจะไม่สะดวกในทางปฏิบัติ
- (2) มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในกลุ่ม
- (3) ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของกลุ่มผู้แทนกลุ่มจะต้องเป็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับของกลุ่ม
- (4) กลุ่มผู้แทนกลุ่มต้องสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

ในการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มทุกคดีนั้น ผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของเงื่อนไขเบื้องต้น ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 ซึ่งศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ต่อเมื่อเป็นที่พอใจว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนตามเงื่อนไขเบื้องต้นครบทั้ง 4 กรณีแล้วเท่านั้น โดยเงื่อนไขเบื้องต้นในการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

- (1) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกจำนวนมาก และการที่สมาชิกของกลุ่มเข้าร่วมกันในคดีจะไม่สะดวกในทางปฏิบัติหรือเป็นไปได้ยาก แต่ไม่ถึงขนาดที่เป็นไปไม่ได้ ในประเด็นนี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจน แต่ได้ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง โดยศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่ากลุ่มมีสมาชิกจำนวนมากหรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ไม่สามารถที่จะกำหนดจำนวนบุคคลที่ถือว่ามีจำนวนมากไว้เป็นการแน่นอนได้ คำฟ้องที่กำหนดลักษณะของสมาชิกของกลุ่มได้อย่างชัดเจน ก็เป็นการเพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องระบุจำนวนสมาชิกไว้อย่างแน่นอนก็ได้ เช่น บางกรณีสมาชิกกลุ่มจำนวน 40 คน ก็ถือว่ามีจำนวนมากจนเป็นที่พอใจศาลใน

การร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว²⁶ ในขณะที่คดีที่มีจำนวนสมาชิก 350 คน²⁷ ศาลอาจไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ได้ ซึ่งศาลไม่ได้พิจารณาจากจำนวนบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเพียงอย่างเดียว ศาลยังพิจารณาถึงเรื่องอื่นที่อยู่ของสมาชิกกลุ่ม ความมีประสิทธิภาพในการพิจารณาคดี และจำนวนค่าเสียหายที่แต่ละคนได้รับอีกด้วย กล่าวคือ จะต้องพิจารณาในประเด็นที่ว่า การจะให้สมาชิกของกลุ่มเข้าร่วมกันในคดี จะทำให้เกิดความไม่สะดวกในทางปฏิบัติด้วย เช่น บางกรณีกลุ่มผู้เสียหายมีจำนวนมากและแต่ละรายได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อย แต่กระจายอยู่ในหลายมลรัฐ การจะให้บุคคลทุกคนฟ้องคดีร่วมกันนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก เช่น การฟ้องร้องบริษัท Microsoft ว่าใช้อำนาจเหนือตลาดในการทำให้ราคา software ของบริษัทสูงเกินไป ซึ่งมีผู้ที่ได้รับความเสียหายจากกรณีดังกล่าวเป็นจำนวนมากเพราะ software ของบริษัทมีวางขายอยู่ทั่วไป และในประเทศสหรัฐอเมริกาเองผู้เสียหายก็มีอยู่ทุกมลรัฐ ซึ่งหากให้ผู้เสียหายแต่ละรายฟ้องคดีเอง จะเกิดความยุ่งยาก และเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการดำเนินคดีแบบ class action จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด

(2) มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในกลุ่ม (question of law or fact common to the class) ศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่ากลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลย และการกระทำนั้นเป็นประเด็นสำคัญในการฟ้องคดี ถือว่ากลุ่มบุคคลนั้นมีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงร่วมกัน เช่น กรณีที่บุคคลที่เป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ได้กระทำการใด เพื่อสร้างราคาหลักทรัพย์ให้สูงขึ้น ผู้ลงทุนที่ซื้อหลักทรัพย์ที่ถูกสร้างราคาให้สูงขึ้นถือว่ามีปัญหาข้อกฎหมายร่วมกันว่าจำเลยได้กระทำการสร้างราคาหลักทรัพย์ให้สูงขึ้นหรือไม่ ซึ่งกลุ่มบุคคลไม่จำเป็นต้องมีปัญหาเหมือนกันในทุกประเด็น อาจมีปัญหาร่วมกันเพียงปัญหาเดียวก็ได้ สมาชิกกลุ่มอาจมีปัญหาร่วมกันในเรื่องความรับผิดชอบของจำเลย แต่อาจมีความเสียหายแตกต่างกันได้ นอกจากนี้โจทก์จะต้องแสดงให้ศาลเห็นถึงปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของสมาชิกแต่ละคน²⁸

(3) ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของกลุ่มที่เป็นผู้แทนในคดีจะต้องเป็นข้อเรียกร้อง หรือข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับของกลุ่ม (typical of the claims or defenses) หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่มีความมุ่งหมายให้เกิดความเป็นเอกภาพในการดำเนินคดีและเพื่อมิให้สมาชิกในกลุ่มต้องสูญเสียผลประโยชน์เนื่องจากข้อเรียกร้องหรือความมุ่งหมายของผู้แทนของกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน อันจะก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ และทำให้ผู้ร้องไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้แทนอย่างเพียงพอ ซึ่งศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาว่า ข้อเรียกร้องของ โจทก์ซึ่งเป็น

²⁶ Swanson v. American Consumer Indus., Inc., 415 F.2nd 1362, 1333 n.9 (7th Cir. 1969).

²⁷ Utah v. American Pipe & Constr. Co., 49 F.R.D. 17, 21 (D. Cal. 1969).

²⁸ Charles Alan Wright. (1976). *The Law of Federal Courts*. p.479.

ผู้แทนกลุ่มจะต้องเป็นข้อเรียกร้องเกี่ยวกับกลุ่มบุคคล กล่าวคือ ถ้าข้อเรียกร้องของโจทก์เกิดจากเหตุการณ์ หรือการกระทำเกี่ยวกับที่ทำให้เกิดข้อเรียกร้องของกลุ่ม และถ้าข้อเรียกร้องของโจทก์ตั้งอยู่บนข้อกฎหมายเดียวกับของกลุ่มบุคคล ลักษณะเช่นนี้ทำให้การฟ้องคดีของโจทก์เป็นการฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของกลุ่มด้วย²⁹

(4) คู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ การปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบ class action จะกระทบถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มที่มีได้มาศาลด้วย โดยคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่า ตนสามารถที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ ซึ่งศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่า คู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิก และต้องไม่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกับสมาชิกของกลุ่ม นอกจากนี้ ทัศนคติของคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องมีความสามารถและมีประสิทธิภาพในการฟ้องคดีซึ่งการที่จะคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มหลายคน แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการฟ้องคดีของคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มและทัศนคติของคู่ความ ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม โดยคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องมุ่งมั่นที่จะเรียกร้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างจริงจัง โดยมีการปรึกษาหารือกับทัศนคติโดยสม่ำเสมอ สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีได้ และจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มในการฟ้องคดีด้วย หากคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มไม่ปฏิบัติหน้าที่ หรือไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิก อาจทำให้ขาดคุณสมบัติที่จะเป็นผู้แทนกลุ่มได้

²⁹ Jenkins v. Raymark Indus., 782 F.2d 468, 472 (5th Cir. 1986) อ้างใน Recent Development, supra note 14, p.638.

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 2 ในเรื่องความเป็นมา ทฤษฎี และหลักการของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้ และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเห็นได้ว่าวิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภครนั้นมีหลักการเพื่อคุ้มครองผู้บริโภครให้สามารถนำคดีมาฟ้องศาลได้โดยประหยัด สะดวก รวดเร็ว และเน้นการประนีประนอมยอมความอันเป็นหลักการพื้นฐานเดียวกันกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้ และเมื่อพิจารณาถึงหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็จะพบว่าเป็นหลักการที่ใช้ในกรณีที่มีผู้บริโภครจำนวนมากได้รับความเสียหาย ทำให้อาจพิจารณาได้ว่าเมื่อนำเอาหลักการและทฤษฎีของวิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้และการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 จะก่อให้เกิดความเหมาะสมและยังประโยชน์สูงสุดแก่ผู้บริโภคร ดังนั้นเพื่อให้สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้อย่างครบถ้วน จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร วิธีพิจารณาคดีมโนสำเร้ และหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ โดยศึกษาเพียงบางประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียด ความเหมือน ความแตกต่าง ข้อดี และข้อด้อยอื่นๆ เพื่อจะนำไปวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการนำหลักการทั้งสองมาใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 ต่อไป

3.1 วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร

3.1.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

ในอดีตที่ประเทศไทยยังไม่มีวิธีพิจารณาที่ใช้เฉพาะกับคดีผู้บริโภครยังคงใช้วิธีพิจารณาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งไม่เหมาะสมกับคดีผู้บริโภครในหลายประการ จึงทำให้การฟ้องคดีผู้บริโภครไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะคดีผู้บริโภครนั้นเป็นคดีที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งในด้านผู้เสียหายที่มีจำนวนมาก ขยายเป็นวงกว้างและแปรผันตามลักษณะของการจำหน่ายสินค้า ค่าเสียหายที่เกิดแก่ผู้บริโภครนั้นอาจจะมีจำนวนน้อยไม่คุ้มค่าที่จะเสียค่าขึ้นศาล

หรือทนายความ กับความเสียหายในคดีผู้บริโภคนั้นอาจจะมีลักษณะเรื้อรังและยังไม่ปรากฏชัดเจน ในขณะที่เกิดการท่าละเมิด หน้าที่น่าสืบที่ต้องเป็นภาระแก่ผู้บริโภค และปัญหาอื่นๆ อีกหลายประการอันเกิดจากความมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างจากวิธีพิจารณาความแพ่งโดยทั่วไปนั่นเอง จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้หลายหน่วยงานริเริ่มที่จะร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แต่ในขณะที่เริ่มร่างวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น ได้มีการร่างกฎหมาย 2 ฉบับที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคแล้ว คือ ร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเนื้อหาใจความของร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับเป็นการนำหลักการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคในต่างประเทศมาบัญญัติไว้ ซึ่งปัจจุบันพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว แต่พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเน้นการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านของกฎหมายสารบัญญัติเป็นสำคัญ จึงกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่ร่างขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการที่ประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายที่เหมาะสมแก่การดำเนินคดีผู้บริโภคนั่นเอง

การร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 นั้น เริ่มต้นจากการที่กระทรวงยุติธรรม และสำนักงานศาลยุติธรรม ต่างเสนอร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.... ต่อคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบด้วยในหลักการ นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่งให้กระทรวงยุติธรรมรับร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับไปพิจารณาร่วมกับสำนักงานศาลยุติธรรม

กระทรวงยุติธรรมจึงจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และที่ประชุมมีมติให้ใช้ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของสำนักงานศาลยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมจึงเสนอร่างดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีลงมติอนุมัติหลักการตามร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา

เมื่อคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้วเสร็จจึงได้ส่งไปให้คณะกรรมการประสานงานรัฐสภาเพื่อเสนอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาต่อไป

ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้น มีการเสนอร่างวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ทั้งหมด 3 ฉบับ คือ

1. ร่างของกระทรวงยุติธรรม โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี
2. ร่างของศาลฎีกาที่ประธานศาลฎีกาเป็นผู้เสนอ
3. ร่างของนางชวนพิศ ฉายเหมือนวงศ์และคณะ เป็นผู้เสนอ

ต่อมาผู้แทนศาลฎีกาได้ออกร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนซึ่งศาลฎีกาเป็นผู้เสนอออกจากการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เนื่องจากมีลักษณะเหตุผลตลอดจนเนื้อหาคล้ายคลึงกับร่างฯ ซึ่งเสนอโดยคณะรัฐมนตรี ที่ประชุมมีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ และลงมติรับหลักการร่างฯ ซึ่งนางชวนพิศ ฉายเหมือนวงศ์กับคณะเป็นผู้เสนอ และที่ประชุมมีมติให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาจำนวน 19 คน โดยใช้ร่างของคณะรัฐมนตรีเป็นหลักในการพิจารณา เมื่อคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.... พิจารณาร่างดังกล่าวแล้วเสร็จจึงเสนอกลับเข้าไปพิจารณาในสภานิติบัญญัติแห่งชาติอีกครั้งหนึ่งในส่วนของเนื้อหาและสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติเห็นชอบให้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2551 ลงในพระราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2551 ที่ผ่านมานั้นเอง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2551 มีหลักการและเหตุผล¹ เพื่อให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคนเพื่อให้ผู้บริโภคนที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคนขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการคำนึงมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้นอันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอีกทางหนึ่งโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ คือ

บทนิยาม

เนื่องจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ดังนั้น เพื่อให้ผู้ใช้กฎหมายมีความเข้าใจและตีความหลักเกณฑ์ไปในทางเดียวกัน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 จึงกำหนดนิยามของคดีผู้บริโภคนไว้ในมาตรา 3 ว่า “ในพระราชบัญญัตินี้

“ผู้บริโภคน” หมายความว่า ผู้บริโภคนตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคน และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551. (2551, 25 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 125, ตอนที่ 38 ก. หน้า 41.

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ”

เมื่อพิจารณาถึงบทนิยามตามมาตรา 3 แล้วเห็นว่าหากจะพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคแล้วเราต้องพิจารณาจากกฎหมายสองฉบับเป็นหลัก คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” และ “ผู้ประกอบการ” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา นั้น ปรากฏอยู่ในมาตรา 3 กล่าวคือ

“ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการและหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่ง หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้าหรือผู้ให้บริการและหมายความรวมถึงผู้ประกอบการกิจการโฆษณาด้วย

จากบทนิยามความหมายของคำว่า “ผู้บริโภค” และ “ผู้ประกอบการ” จึงอาจสรุปได้ว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งจะมีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภคนั้น ได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ
 - (2) ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ
 - (3) ผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม ซึ่งจะรวมถึงผู้ใช้สินค้าจากการแจก หรือใช้สินค้าจากการให้ของผู้ซื้อสินค้าด้วย
- ผู้ได้รับการบริการที่เสียค่าตอบแทนให้แก่ผู้ประกอบการซึ่งตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 นี้ รวมถึงหน่วยงานของรัฐและเอกชนด้วย หากเข้าใจเช่น ใจ เช่น โรงพยาบาลของรัฐ และสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น โทรศัพท์ รถไฟ รถยนต์โดยสารสาธารณะ แม้จะมีการอุดหนุนโดยรัฐแต่ก็มีการเรียกเก็บค่าตอบแทนจากการใช้บริการบางส่วน

เมื่อพิจารณาถึงผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามมาตรา 19 แล้ว จะพบว่าเป็นอำนาจของ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมซึ่งอำนาจในการฟ้องคดีของคณะกรรมการคุ้มครอง ผู้บริโภคนั้น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะมีอำนาจฟ้องเมื่อมีผู้บริโภคเข้ามาร้องเรียนต่อ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ตามมาตรา 39 ซึ่งก็จะเป็นคดีในกรณีเดียวกับที่ผู้บริโภคมีสิทธิฟ้อง นั้นเอง

เมื่อพิจารณาถึงคดีแพ่งตามความหมายใน (1) ที่บัญญัติว่า “คดีแพ่งตาม...กฎหมายอื่น” พบว่า คำว่า “กฎหมายอื่น” นั้น หมายถึงกฎหมายที่จะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งจะหมายความรวมถึงกฎหมายใดบ้างนั้นน่าจะอยู่ภายใต้อำนาจของประธานศาลอุทธรณ์ตาม มาตรา 8 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณา คดีๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น...”

ข้อสังเกต

การพิจารณาว่าคดีใดเป็นผู้บริโภคตามมาตรา 3(1) ให้พิจารณาถึงสถานะของคู่ความ และสาเหตุที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทขึ้นเป็นสำคัญ กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดี แทนผู้บริโภค และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจหรือไม่ และข้อพิพาทนั้นเกิดเนื่องจากการ บริโภคสินค้าหรือบริการหรือไม่ ถ้าใช่ถือว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภค ส่วนมูลหนี้ที่พิพาทกัน มาจาก เรื่องใดไม่มีความสำคัญนักเพราะว่าจะเป็นเรื่องสัญญา ละเมิด หรือเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดไว้ ล้วนแล้วแต่เป็นคดีผู้บริโภคได้ทั้งสิ้น

มาตรา 3(1) ไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นกรณีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค เป็น โจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเป็นจำเลยเท่านั้น หากแต่รวมถึงคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็น โจทก์ฟ้อง ผู้บริโภคเป็นจำเลยด้วย ดังนั้น คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องบังคับให้ผู้บริโภคชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการต่างๆ ย่อมถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์

คดีที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค รับรองเป็นโจทก์ เว้นแต่ข้อพิพาทนั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการบริโภคสินค้าหรือบริการหรือ คุ้มครองดูแลสิทธิของผู้บริโภค

คดีที่ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบธุรกิจให้รับผิดชอบตามสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจ้าง ซึ่งส่วน ใหญ่เป็นกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ก่อสร้างให้แล้วเสร็จตามสัญญา หรือไม่โอนกรรมสิทธิ์ ไม่จัดทำ สาธารณูปโภค หรือฟ้องเพื่อเรียกร้องในความชำรุดบกพร่อง

คดีที่ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจให้รับผิดชอบตามสัญญาซื้อขายหรือสัญญาเช่าซื้อสินค้าต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจ ไม่โอนชื่อทางทะเบียนมาใช้ชื่อทะเบียนปลอม ยึดสินค้ากลับไปโดยมิชอบ หรือให้รับผิดชอบในความชำรุดบกพร่อง

คดีที่ผู้บริโภคนำฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจให้รับผิดชอบตามสัญญาให้บริการการท่องเที่ยว สัญญาการบริการด้านการศึกษา หรือสัญญารับจ้างทำของอื่นๆ

คดีที่ผู้บริโภคนำฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งเป็นโรงพยาบาล คลินิก หรือ สถานเสริมความงามในเรื่องละเมิดที่เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณสุขหรือการเสริมความงาม

คดีที่ผู้บริโภคนำฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยที่ฟ้องผู้รับประกันภัยเกี่ยวกับสัญญาป้องกันวินาศภัย ประกันชีวิต หรือประกันสุขภาพ

คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นโจทก์

คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจธนาคารพาณิชย์ฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อ จำนอง จำน่า บัญชีเดินสะพัด ตัวเงิน ทรัสต์รีซีท หรือการให้บริการอื่นๆ

คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจโทรคมนาคมฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญาให้บริการต่างๆ เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์บอกรับสมาชิก หรือบริการสื่อสารอื่นๆ เป็นต้น

คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจสาธารณูปโภคฟ้องบังคับลูกหนี้ให้ชำระหนี้ตามสัญญาให้บริการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น

คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าซื้อสินค้าฟ้องบังคับลูกหนี้ ให้ชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อ

คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตหรือให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลหรือกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาฟ้องบังคับลูกหนี้ให้ชำระหนี้ตามสัญญาบัตรเครดิต สัญญาให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคล หรือสัญญากู้ยืมเงิน

คดีที่นิติบุคคลอาคารชุด หรือนิติบุคคลบ้านจัดสรรฟ้องบังคับเจ้าของอาคารชุดหรือบ้านจัดสรรให้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนกลาง

คดีพิพาทระหว่างผู้รับประกันภัยด้วยกันเองหรือระหว่างผู้รับประกันภัยที่รับช่วงสิทธิมาฟ้องผู้ทำละเมิดหรือระหว่างผู้ถูกทำละเมิดกับผู้รับประกันภัยจำจนไม่ใช่คดีผู้บริโภคเพราะคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมิใช่ผู้บริโภค เว้นแต่คดีนั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีผู้บริโภคที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3(3) เช่น คดีที่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ฟ้องผู้รับประกันภัยจำจนให้ร่วมรับผิดชอบกับผู้ประกอบการในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ถือว่าเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3(2) คดีพิพาทในส่วนนี้จึงเป็นคดีผู้บริโภคด้วย

ปัญหาที่ว่า กรณีที่ผู้ประกอบการจัดให้มีบริการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือใช้บริการ โดยที่มิได้เรียกค่าตอบแทนใดๆหรือกำหนดเงื่อนไขว่าผู้บริโภคจะต้องซื้อสินค้าหรือใช้บริการอย่างหนึ่งอย่างใดก่อนจึงจะใช้บริการนั้นได้ เช่น การที่ห้างสรรพสินค้าจัดสถานที่จอดรถไว้เพื่อบริการแก่ลูกค้า หรือการที่สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงจัดห้องสุขาไว้บริการแก่บุคคลคนทั่วไป เป็นต้น หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้บริการดังกล่าว จะถือว่าเป็นกรณีผู้บริโภคด้วยหรือไม่

กรณีนี้จะเห็นว่า คดีพิพาทดังกล่าวแม้จะเป็นคดีระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ แต่ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมิได้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการที่ผู้ประกอบการมีไว้เพื่อขายหรือให้บริการ โดยเรียกค่าตอบแทนแต่อย่างใด หากแต่เป็นบริการที่ผู้ประกอบการจัดให้แก่บุคคลทั่วไปเพื่อจูงใจให้มาซื้อสินค้าหรือใช้บริการเท่านั้น คดีพิพาทที่เกิดขึ้นจึงมิใช่คดีผู้บริโภค²

“(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย”

เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 พบว่าได้มีการให้คำนิยามในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 อยู่ด้วย กล่าวคือ

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“สินค้า” หมายความว่า สงหาวิมลทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตภัณฑ์

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

“สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

² สำนักงานศาลยุติธรรม. (2551, สิงหาคม). วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคลักษณะพิเศษและข้อสังเกตที่สำคัญ. ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.coj.go.th/jla/userfiles/doc/>

“มาตรา 11 นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกายสุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามी ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ...”

จากนิยามความหมายของ “สินค้ำ” “ความเสียหาย” “สินค้ำไม่ปลอดภัย” “ผู้เสียหาย” “สามी ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของผู้เสียหาย” ผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภคนั้น ได้แก่ บุคคลดังต่อไปนี้ คือ ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้ำไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็ความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน โดยเป็นผู้ใช้งานสินค้ำ และเก็บรักษาตามปกติของสินค้ำ และ ทายาทของผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้ำที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งถึงแก่ความตาย

“(3) คดีที่เกี่ยวข้องกับ (1) หรือ (2)”

การที่กฎหมายบัญญัติให้คดีที่เกี่ยวข้องกับ (1) หรือ (2) ถือเป็นคดีผู้บริโภคด้วยนั้น ก็เพื่อมิให้เกิดการใช้วิธีพิจารณาที่แตกต่างกันในคดีที่เกิดจากมูลเหตุเดียวกัน

“(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้”

อนุมาตรานี้เป็นกรวางหลักไว้สำหรับในอนาคต ในกรณีที่มีการบัญญัติกฎหมายใหม่แล้วจะให้นำวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาใช้ในกฎหมายนั้นๆ

เจ้าพนักงานคดี

“มาตรา 4 ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค ตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

- (1) ไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค
- (2) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน
- (3) บันทึกคำพยาน
- (4) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา
- (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค โดยเฉพาะในระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบกล่าวหาในคดีแพ่งตามปกติเป็นระบบไต่สวนมีหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน กับช่วยบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องของโจทก์ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องคดีด้วยวาจา ตามมาตรา 20 กับมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค ซึ่งกฎหมายให้เครื่องมือในการทำหน้าที่ คือ มีอำนาจเรียกบุคคลมาให้ข้อมูลซึ่งจะทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคสามารถจะกระทำได้อย่างเต็มที่นั่นเอง ถึงแม้จะมีการโต้แย้งว่าอำนาจของเจ้าพนักงานคดีจะเป็นอำนาจของตุลาการในการเรียกบุคคลให้เข้ามาให้ข้อมูลต่างๆ และอำนาจในการเรียกคู่ความเข้ามาไกล่เกลี่ย จากสำนักอัยการสูงสุด แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่มีการเปลี่ยนจากระบบกล่าวหาเป็นไต่สวนแล้ว การที่เจ้าพนักงานคดีเข้ามาช่วยในการค้นหาความจริงและช่วยประนีประนอม ก็เห็นว่าเป็นการแบ่งเบาภาระจากศาลในเบื้องต้นได้มากนั่นเอง

การให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนด

“มาตรา 7 กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภค ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 6 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

“มาตรา 6 ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรมแต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

จากมาตราดังกล่าวมีการให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนดในคดีผู้บริโภค โดยความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ใช้บังคับนั้น เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความล่าช้าในขั้นตอนการร่างกฎหมาย หรือบางกรณีกฎหมายที่ออกมาจากฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในวิธีพิจารณาที่ศาลใช้ได้ แต่ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกต้องไม่เป็นการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่เป็นการบัญญัติเสริมในกรณีที่ พระราชบัญญัติมิได้กล่าวไว้ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั่นเอง

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค โดยเฉพาะในระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบกล่าวหาในคดีแพ่งตามปกติเป็นระบบไต่สวนมีหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน กับช่วยบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องของโจทก์ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องคดีด้วยวาจา ตามมาตรา 20 กับมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค ซึ่งกฎหมายให้เครื่องมือในการทำหน้าที่ คือ มีอำนาจเรียกบุคคลมาให้ข้อมูลซึ่งจะทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคสามารถจะกระทำได้อย่างเต็มที่นั่นเอง ถึงแม้จะมีการโต้แย้งว่าอำนาจของเจ้าพนักงานคดีจะเป็นอำนาจของตุลาการในการเรียกบุคคลให้เข้ามาให้ข้อมูลต่างๆ และอำนาจในการเรียกคู่ความเข้ามาไกล่เกลี่ย จากสำนักอัยการสูงสุด แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่มีการเปลี่ยนจากระบบกล่าวหาเป็นไต่สวนแล้ว การที่เจ้าพนักงานคดีเข้ามาช่วยในการค้นหาความจริงและช่วยประนีประนอม ก็เห็นว่าเป็นการแบ่งเบาภาระจากศาลในเบื้องต้นได้มากนั่นเอง

การให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนด

“มาตรา 7 กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภค ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 6 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

“มาตรา 6 ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรมแต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

จากมาตราดังกล่าวมีการให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนดในคดีผู้บริโภค โดยความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ใช้บังคับนั้น เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความล่าช้าในขั้นตอนการร่างกฎหมาย หรือบางกรณีกฎหมายที่ออกมาจากฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในวิธีพิจารณาที่ศาลใช้ได้ แต่ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกต้องไม่เป็นการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แต่เป็นการบัญญัติเสริมในกรณีที่ พระราชบัญญัติมิได้กล่าวไว้ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั่นเอง

การแก้ไขกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลง

“มาตรา 9 ในกรณีที่ปรากฏว่ามีข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความฝ่ายใด ให้ศาลสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงดังกล่าวเกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความฝ่ายนั้น”

เป็นการแก้ปัญหาในกรณีที่มีการแพ้ชนะกันด้วยเทคนิคในวิธีพิจารณา ทั้งนี้เพราะคดีผู้บริโภคมุ่งประสงค์จะคุ้มครองประชาชนซึ่งอาจไม่มีความรู้ในด้านกฎหมาย ดังนั้นหากมีข้อบกพร่องต่างๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาจึงให้อำนาจศาลในการแก้ไข โดยมีการกำหนดเงื่อนไขเพียงอย่างเดียว คือ กระบวนการพิจารณาต้องไม่เกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความ เป็นการนำหลักการในคดีมโนสาเร่มาใช้ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค คือการใช้กฎเกณฑ์ของกฎหมายสารบัญญัติที่เรียบง่ายสำหรับการพิจารณา ยอมให้ผู้พิพากษาหรือผู้พิจารณาซึ่งขาดคดีสามารถตัดสินบนพื้นฐานของความยุติธรรมมากกว่าจะตัดสินคดีโดยเคร่งครัดตามลายลักษณ์อักษรของกฎหมายสารบัญญัติ

การยกเว้นหลักเรื่องอำนาจฟ้องกรณีกฎหมายบัญญัติให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

“มาตรา 10 บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับให้นิติกรรมใดต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้นั้น มิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจชำระหนี้

ในกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับให้สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจจะต้องทำตามแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงแม้สัญญาดังกล่าวยังมีได้ทำให้ถูกต้องตามแบบนั้น แต่หากผู้บริโภคได้วางมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ให้ผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนดหรือชำระหนี้เป็นการตอบแทนได้

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้นำมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องคดีผู้บริโภคและการพิสูจน์ถึงนิติกรรมหรือสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 บัญญัติว่า

“มาตรา 94 เมื่อใดมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ แม้ถึงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ยินยอมก็ดี

(ก) ขอสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร เมื่อไม่สามารถนำเอกสารมาแสดง

(ข) ขอสืบพยานบุคคลประกอบข้ออ้างอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อได้นำเอกสารมาแสดงแล้ว ว่า ยังมีข้อความเพิ่มเติมตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารนั้นอยู่อีก... ”

มาตรานี้เป็นการเปลี่ยนหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 มาเป็นว่าในคดีเกี่ยวกับสัญญาระหว่างผู้บริโภครกับผู้ประกอบการแม้กฎหมายจะบังคับว่าสัญญานั้นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือต้องทำตามแบบไม่เช่นนั้นจะบังคับมิได้ ฟ้องร้องมิได้ หรือสัญญาเป็นโมฆะ ก็ไม่เอากฎหมายเหล่านั้นมาใช้กับคดีผู้บริโภค สัญญาที่กฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ หรือลงลายมือชื่อ ได้แก่ สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ สัญญากู้ยืมเงินเกินกว่าสองพันบาทขึ้นไป สัญญาค้ำประกัน สัญญาตัวแทน สัญญาประนีประนอมยอมความ สัญญาประกัน ส่วนในกรณีที่ยังไม่ได้มีการทำสัญญานั้น ถ้าผู้บริโภคได้วางมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว สามารถจะบังคับให้ผู้ประกอบการจัดทำสัญญาหรือชำระหนี้ตอบแทนได้

ทั้งนี้เมื่อเรากลับไปพิจารณาถึงอำนาจต่อรองระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคจะพบว่าผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองมากกว่าผู้บริโภคอย่างมาก จึงไม่ควรใช้หลักการระหว่างบุคคลธรรมดาต่อบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 แต่ควรเป็นหลักการในกฎหมายพาณิชย์ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ไม่เคร่งครัดมาก ในทางตรงกันข้ามหากผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภคก็ต้องใช้หลักเกณฑ์ทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งคือ ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือจึงจะฟ้องคดีได้นั่นเอง³

การนำสืบพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อตกลงนอกเหนือสัญญา

“มาตรา 11 ประกาศ โฆษณา คำรับรอง หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ของผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งทำให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ในขณะทำสัญญาว่าผู้ประกอบการธุรกิจตกลงจะมอบให้หรือจัดหาให้ซึ่งสิ่งของ บริการ หรือสาธารณูปโภคอื่นใด หรือจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ผู้บริโภคเพื่อเป็นการตอบแทนที่ผู้บริโภคเข้าทำสัญญา หรือข้อตกลงใดๆ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจจะให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้บริโภคเพิ่มเติมขึ้นจากที่ได้ทำสัญญาไว้ ให้อธิบายข้อความ การกระทำ หรือข้อตกลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการธุรกิจ ซึ่งผู้บริโภคสามารถนำสืบพยานบุคคล หรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าการทำสัญญาเช่นนั้นกฎหมายจะกำหนดว่าต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือและไม่ปรากฏข้อตกลงนั้นในหนังสือที่ได้ทำขึ้นก็ตาม”

³ รายงานการประชุม คณะอนุกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม คณะที่ 3 (ฝ่ายกฎหมาย) ครั้งที่ 5/2548 หน้า 9.

มาตรานี้เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคในปัจจุบันเพราะผู้บริโภคจำนวนมากหลงเชื่อในคำโฆษณา ในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากปัจจุบันการตัดสินใจที่จะซื้อที่อยู่อาศัยมิได้ตัดสินใจจากเฉพาะตัวอสังหาริมทรัพย์ แต่พิจารณาถึงองค์ประกอบของโครงการ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ส่วนกลาง ระบบสาธารณูปโภค ระบบความปลอดภัย จึงเกิดปัญหาในกรณีผู้ประกอบการบางรายได้ใช้ช่องว่างตามกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในมาตรา 94⁴ ที่ห้ามมิให้สืบพยานแก้ไขเอกสาร เมื่อผู้บริโภคเข้าทำสัญญาแล้วไม่เป็นไปตามคำโฆษณา ผู้บริโภคจะไม่สามารถอ้างสัญญาฉบับนั้นในการฟ้องร้องคดี ปัญหาดังกล่าว ถึงแม้จะมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2393/2538 วางหลักไว้ว่า คำโฆษณาที่ปรากฏอยู่ในประกาศขายอสังหาริมทรัพย์อันมูลเหตุให้ผู้บริโภคเชื่อและยอมทำสัญญากับผู้ประกอบการ ถือเป็นสัญญาต่อเนื่องกับสัญญาซื้อขาย⁵ แต่ก็เป็นเพียงดุลพินิจในการพิพากษาเฉพาะคดี ไม่ได้ผูกพันคดีอื่นๆ ด้วย ดังนั้น เมื่อมีการบัญญัติไว้ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแล้วก็จะประโยชน์แก่ผู้บริโภคส่วนรวมที่สามารถใช้หลักกฎหมาย ในมาตรา 11 เรียกร้องสิทธิของตน ได้โดยไม่ต้องอ้างอิงจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งไม่ถือเป็นกฎหมาย

หลักมาตรฐานทางการค้า

มาตรา 12 “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ผู้ประกอบธุรกิจต้องกระทำด้วยความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม”

มาตรานี้เป็นการวางหลักมาตรฐานของการวิเคราะห์ความสุจริตและวิเคราะห์พฤติกรรมการของผู้ประกอบธุรกิจ โดยตั้งบรรทัดฐานของความสุจริตของผู้ประกอบการว่าต้องอยู่ใน

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 เมื่อใดมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ห้ามมิให้ศาลยอมรับฟังพยานบุคคลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ แม้ถึงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ยินยอมก็ดี.

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2393/2538 จำเลยที่ 1 และที่ 2 โฆษณา ประกาศขายอาคารพาณิชย์ให้แก่บุคคลทั่วไปว่าผู้ซื้ออาคารพาณิชย์จากจำเลยที่ 1 และที่ 2 จะได้รับประโยชน์มากกว่าผู้อื่นเพราะร้านค้าที่ซื้อไปสามารถเปิดค้าขายได้ทั้งด้านหน้าและด้านหลังมูลเหตุที่โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 ซื้อที่ดินพร้อมอาคารพาณิชย์จากจำเลยที่เกิดจากเชื่อตามโฆษณาของจำเลยดังกล่าวอันเป็นข้อสาระสำคัญที่โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 ยอมซื้อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างในราคาสูงกว่าอาคารพาณิชย์ทั่วไปคำ โฆษณาดังกล่าวเป็นสัญญาต่อเนื่องในการขายที่ดินระหว่างโจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 กับจำเลยที่ 1 จึงไม่ตกอยู่ในบังคับที่จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมไม่เป็น โฆษณา จำเลยที่ 1 ต้องยอม โจทก์ที่ 2 ถึงที่ 7 ใช้ถนนพิพาทประกอบการค้าต่อไปจำเลยที่ 1 จะเพิกถอนคำยินยอม โดยไม่มีเหตุอันควรไม่ได้.

มาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมและภายใต้ธุรกิจที่เป็นธรรม เป็นการยกเว้นหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาในเรื่องสัญญา⁶

ดังนั้น แม้ผู้ประกอบการจะทำสัญญากับผู้บริโภคถูกต้องตามแบบของกฎหมาย แต่หากมีเจตนาทุจริต โดยทำสัญญาผิดกับมาตรฐานทางการค้าก็ไม่สามารถบังคับได้ ซึ่งจะคล้ายกับที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค กำหนดแบบในการทำสัญญาไว้แต่ผู้ประกอบการทำสัญญาแตกต่างจากมาตรฐานจะถือว่าสัญญาของผู้ประกอบการ ไม่มีผล ทั้งนี้เพราะมีพื้นฐานมาจากผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองมากกว่าผู้บริโภคอย่างมากรัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงให้เกิดความเป็นธรรม

การเพิ่มอายุความในการฟ้องคดี

มาตรา 13 “ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยโดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้บริโภคหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย”

เป็นการเพิ่มอายุความฟ้องร้องในคดีละเมิด ในกรณีที่เกิดความเสียหายจากสารพิษที่ไม่ปรากฏผลขึ้นในขณะนั้น เพราะการแสดงผลของกรณีที่ได้รับสารพิษนั้นอาจจะต้องรอผลในการแสดงอาการ และรวมถึง กรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ เช่น การรักษาทางการแพทย์ที่ผิดพลาด ซึ่งนับเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคมากกว่าละเมิดเพราะใช้อายุความ 3 ปี นับแต่วันที่รู้ตัวผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบ ขยายจาก 1 ปีในกฎหมายละเมิด เป็น 3 ปี นับแต่รู้ถึงความเสียหาย ส่วนระยะเวลาไม่เกิน 10 ปีนั้นก็ก็เป็นคุณกว่าละเมิด เพราะในละเมิดนับอายุความ 10 ปี นับแต่วันทำละเมิด ซึ่งวันที่ถูกระทำละเมิดนั้น อาจไม่ทราบถึงความเสียหายดังกล่าว แม้จะขาดอายุความละเมิดแล้ว แต่ก็สามารถฟ้องตามอายุความ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 13 ได้⁷

อายุความสะดุดหยุดอยู่ในการไกล่เกลี่ย

มาตรา 14 “ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา”

⁶ จรัญ ภักดีธนากุล. (2551). “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิติใหม่ของระบบงานยุติธรรมสำหรับผู้บริโภค.” รหัส 51. หน้า 84.

⁷ จรัญ ภักดีธนากุล. เล่มเดิม. หน้า 85-86.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อายุความจะไม่สะดุดหยุดอยู่ มีแต่อายุความสะดุดหยุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/14⁸ ซึ่งเป็นปัญหาต่อการเจรจาคดีผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคจะไม่เจรจาไกล่เกลี่ยกับผู้ประกอบการ เพราะกลัวขาดอายุความ และหากผู้ประกอบการมีเจตนาไม่สุจริตก็จะเข้าขอเจรจากับผู้บริโภคและทำการประวิงเวลา และจะยุติการประนีประนอมไว้เมื่อใกล้จะสิ้นอายุความ ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถจะฟ้องเพื่อเยียวยาความเสียหายได้ กรณีการประนีประนอมจนทำให้ขาดอายุความในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิดก็เช่น กรณีพิพาทระหว่างนางคลพร (ปริญนันท์) เสริมวัฒนา กับ โรงพยาบาลพญาไท ที่นางคลพรยื่นฟ้องโรงพยาบาล แพทย์ และพยาบาล ว่าใช้เครื่องสูญญากาศในการทำคลอดจนทำให้ลูกชายของนางคลพรติดเชื้อเป็นเหตุให้ขาพิการ ซึ่งต่อมาทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง ด้วยเหตุคดีขาดอายุความ⁹

คำอุทธรณ์

“มาตรา 18 ภายใต้งบคำของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าอุทธรณ์ในชั้นที่สุด

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควร ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ดำเนินกระบวนการพิจารณาอันมีลักษณะเป็นการประวิงคดีหรือไม่จำเป็น หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าธรรมเนียมที่ได้รับการยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนต่อ

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/14 “อายุความย่อมสะดุดหยุดลงในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ลูกหนี้รับสภาพหนี้ต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้องโดยทำเป็นหนังสือรับสภาพหนี้ให้ ชำระหนี้บางส่วน ชำระดอกเบี้ย ให้ประกัน หรือกระทำการใดๆ อันปราศจากข้อสงสัยแสดงให้เห็นเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง

(2) เจ้าหนี้ได้ฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้

(3) เจ้าหนี้ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย

(4) เจ้าหนี้ได้มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการพิจารณา

(5) เจ้าหนี้ได้กระทำการอื่นใดอันเป็นผลอย่างเดียวกันกับการฟ้องคดี”

⁹ สารี อ่องสมหวัง. (2550). เมื่อผู้บริโภคสู้เพื่อสิทธิ : ความเป็นธรรมและชัยชนะ. ใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์.(บรรณาธิการ). สิทธิพลเมืองสิทธิผู้บริโภค 2549-2550. หน้า 327 - 328.

ศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ในกรณีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคู่ความทั้งสองฝ่าย ให้ศาลพิพากษาในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม โดยสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระต่อศาลในนามของผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคซึ่งค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้นได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่ศาลเห็นสมควร”

มาตรานี้เป็นกรณีที่กฎหมายยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคแต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ซึ่งบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าฤชาธรรมเนียมนั้น บัญญัติไว้ในมาตรา 10 ว่า ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงแต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

ในส่วนของวรรคสองนั้นเป็นบทลงโทษแก่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเพื่อป้องกันการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในการดำเนินคดีหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาผู้บริโภคหรือผู้ฟ้องคดีแทนที่ได้รับสิทธิยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม จะถูกลงโทษโดยจะต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วแต่ศาลจะกำหนดตามพฤติการณ์เป็นกรณีไป และเนื่องจากผู้บริโภคและผู้ฟ้องคดีแทนไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมหากคดีถึงที่สุด ศาลจึงต้องสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งชำระแทนในนามผู้บริโภคนั้นเอง

แต่หากเป็นกรณีที่ผู้บริโภคแพ้คดีและต้องการอุทธรณ์ฎีกา ผู้บริโภคจะต้องนำเงินค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีมาวางศาล ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ในกรณีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคู่ความทั้งสองฝ่าย ให้ศาลพิพากษาในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม โดยสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระต่อศาลในนามของผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคซึ่งค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้นได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่ศาลเห็นสมควร”

มาตรานี้เป็นกรณีที่กฎหมายยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคแต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ซึ่งบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าฤชาธรรมเนียมนั้น บัญญัติไว้ในมาตรา 10 ว่า ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงแต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

ในส่วนของวรรคสองนั้นเป็นบทลงโทษแก่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเพื่อป้องกันการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในการดำเนินคดีหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาผู้บริโภคหรือผู้ฟ้องคดีแทนที่ได้รับสิทธิยกเว้นค่าธรรมเนียม จะถูกลงโทษโดยจะต้องเสียค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วแต่ศาลจะกำหนดตามพฤติการณ์เป็นกรณีไป และเนื่องจากผู้บริโภคและผู้ฟ้องคดีแทนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหากคดีถึงที่สุด ศาลจึงต้องสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งชำระแทนในนามผู้บริโภคนั้นเอง

แต่หากเป็นกรณีที่ผู้บริโภคแพ้คดีและต้องการอุทธรณ์ฎีกา ผู้บริโภคจะต้องนำเงินค่าธรรมเนียมใช้แทนคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีมาวางศาล ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 229¹⁰ ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2551 มาตรา 7 นั้น จะไม่ได้รับการยกเว้นต้องวางต่อศาล

การฟ้องคดีแทนและการให้ผู้บริโภคเข้าเป็นคู่ความแทนที่สมาคม

“มาตรา 19 ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริโภคนแทนผู้บริโภคได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องคดีตามวรรคหนึ่งให้ระบุชื่อและที่อยู่ของผู้บริโภคให้ชัดเจน ในกรณีที่มีสมาคมเป็นผู้ฟ้องและมีการเรียกค่าเสียหาย ให้เรียกค่าเสียหายแทนได้เฉพาะแต่ผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกของสมาคมนั้นในขณะยื่นฟ้องเท่านั้น

การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความในคดีตามวรรคหนึ่งจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องมาแสดงต่อศาล และในกรณีขอถอนฟ้องศาลจะมีคำสั่งอนุญาตได้ต่อเมื่อเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวม

ถ้าภายหลังที่ได้มีการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว สมาคมผู้ยื่นฟ้องถูกเพิกถอนการรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ให้ผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินคดีต่อไป ถ้าศาลเห็นว่าผู้บริโภคนั้นอาจไม่ทราบถึงการถูกเพิกถอนการรับรองดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้แจ้งบุคคลดังกล่าวทราบโดยกำหนดระยะเวลาที่ต้องเข้ามาในคดีไปพร้อมด้วยก็ได้ บรรดากระบวนการพิจารณาที่ได้ทำไปก่อนเข้ามาในคดีให้มีผลผูกพันผู้บริโภคนั้นด้วย และหากบุคคลดังกล่าวไม่เข้ามาภายในเวลาที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น ”

ตามปกติแล้วคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมผู้บริโภคจะฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้อยู่แล้วตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522

ในวรรคสอง เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมฟ้องคดีผู้บริโภคโดยได้รับความยินยอมจากผู้บริโภค ดังนั้นในกรณีที่มีการประนีประนอมยอมความและถอนฟ้องจึงต้องได้รับอนุญาตจากผู้บริโภคให้ดำเนินการในเรื่องดังกล่าว

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 การอุทธรณ์นั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย ให้ผู้อุทธรณ์ยื่นสำเนาอุทธรณ์ต่อศาล เพื่อส่งให้แก่จำเลยอุทธรณ์ (คือฝ่ายโจทก์หรือจำเลยความเดิมซึ่งเป็นฝ่ายที่มีได้อุทธรณ์ความนั้น) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 235 และ มาตรา 236.

ความในวรรคสามตามมาตรานี้ได้เปลี่ยนหลักการในการถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความโดยต้องไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคส่วนรวมซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 132 , 138 และ 175 ¹¹ เพราะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หากคู่ความฝ่ายตรงข้ามยินยอมก็สามารถทำสัญญาประนีประนอมได้ทันที และหากเป็นกรณีที่โจทก์ถอนคำฟ้อง เนื่องจากมีข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความกับจำเลย กฎหมายกำหนดให้ศาลอนุญาตไปตามคำขอนั้น ซึ่งก็หมายถึงกระทำได้ทันทีเช่นกันซึ่งไม่เหมาะสมแก่คดีผู้บริโภคเพราะหากพิจารณาจากมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่กำหนดให้คดีผู้บริโภคที่มีข้อเท็จจริงเดียวกันผูกพันในคดีผู้บริโภคอื่นๆ เห็นว่าการถอนฟ้องโดยผู้บริโภคเพียงบางส่วนอาจทำให้เสียประโยชน์แก่ผู้บริโภคโดยส่วนรวม มาตรา 30 จึงได้เพิ่มหลักเกณฑ์ว่าการถอนฟ้องต้องไม่เกิดผลร้ายแก่ผู้บริโภคโดยส่วนรวม โดยให้ศาลใช้ดุลพินิจในการอนุญาตนั่นเอง

และในวรรคท้าย ได้เพิ่มหลักการในกรณีที่สมาคมถูกเพิกถอนในขณะที่ฟ้องคดีผู้บริโภคให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะเข้ามาแทนที่สมาคมได้ ซึ่งไม่ได้มีบัญญัติไว้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 132 บัญญัติว่า “ให้ศาลมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความได้ โดยไม่ต้องมีคำวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นเรื่องนั้น และให้กำหนดเงื่อนไขในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมตามที่เห็นสมควร (1) เมื่อโจทก์ทั้งฟ้องถอนฟ้อง หรือไม่มาศาลในวันนัดพิจารณา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 174 มาตรา 175 และมาตรา 193 ทวิ...”

มาตรา 138 บัญญัติว่า “ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายให้ศาลจกรายงานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น...”

มาตรา 175 บัญญัติว่า “ ก่อนจำเลยยื่นคำให้การ โจทก์อาจถอนคำฟ้องได้โดยยื่นคำบอกกล่าวเป็นหนังสือต่อศาล

ภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้ว โจทก์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นเพื่ออนุญาตให้โจทก์ถอนคำฟ้องได้ ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตหรืออนุญาตภายในเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่

- (1) ห้ามไม่ให้ศาลให้อุญาต โดยมิได้ฟังจำเลยหรือผู้ร้องสอด ถ้าหากมีก่อน
- (2) ในกรณีที่โจทก์ถอนคำฟ้อง เนื่องจากมีข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความกับจำเลย ให้ศาลอนุญาตไปตามคำขอนั้น.

การฟ้องคดีด้วยวาจา

“ มาตรา 20 การฟ้องคดีผู้บริโภคน โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้ว ให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

คำฟ้องต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีรวมทั้งคำขอบังคับชัดเจนพอที่จะทำให้เข้าใจได้ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้”

การฟ้องคดีด้วยวาจาเป็นหลักการเดียวกับคดีมโนสำเนาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 191¹² ซึ่งสามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้ แต่ผู้พิพากษาจะต้องขึ้นบัลลังก์ในการบันทึกคำฟ้องแล้วจึงอ่านให้ผู้ฟ้องฟังว่าถูกต้องหรือไม่ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ท่านผู้พิพากษาหลายท่าน¹³ พบว่า ไม่ได้มีการปฏิบัติใช้จริงตามหลักการดังกล่าวด้วยเหตุผลที่ว่าผู้พิพากษาและประชาชนไม่คุ้นเคยกับระบบนี้ ดังนั้นในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคจึงเพิ่มหลักให้มีเจ้าพนักงานคดีจัดการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการฟ้องคดีด้วยวาจาและลดข้อยุ่งยากในการตั้งต้นฟ้องคดี ผู้บริโภคจึงสามารถฟ้องคดีโดยมิต้องตั้งทนายความ เจ้าพนักงานคดีจะทำหน้าที่ร่างคำฟ้อง แล้วจึงให้ศาลตรวจสอบและค้นหาพยานหลักฐานเข้าประกอบสำนวน โดยผู้บริโภคไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใดๆ ในส่วนนี้เลย

คดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณา

“ มาตรา 21 ภายหลังที่ได้มีการฟ้องคดีผู้บริโภคแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีดังกล่าวไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือหากศาลมีคำสั่งให้รวมพิจารณาคดีแพ่งอื่นใดเข้ากับคดีผู้บริโภค ให้ถือว่าคดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย ”

หลักเกณฑ์ในมาตรานี้คือ

1. ต้องมีการฟ้องคดีผู้บริโภคแล้ว
2. มีการเสนอคำฟ้องโดยฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือร้องสอด หรือศาลสั่งรวมพิจารณา
3. ให้ถือว่าคดีเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภค

มาตรานี้เป็นการรวมคดีที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้ใช้วิธีพิจารณาที่เหมือนกันดังปรากฏในนิยามของผู้บริโภคตามมาตรา 3(3) นั่นเอง

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “ มาตรา 191 วิธีฟ้องคดีมโนสำเนา โจทก์อาจยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้...”

¹³ ภาคผนวก ข.

เมื่อเปรียบเทียบกับคดีแพ่งแล้ว ศาลก็จะสามารถรวมการพิจารณาได้เช่นกันเพิ่มความสะดวกในการพิจารณาคดี ส่วนการร้องขอจะเข้าสู่สำนวนคดีแรก

วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องคดี

“ มาตรา 22 ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีการฟ้องเป็นคดีผู้บริโภคน หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีผู้บริโภคนเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนงจะอ้างอิงจะสูญหายก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควรถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอ ก็ให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

ในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและยังมิได้เข้ามาในคดีนั้น เมื่อศาลได้รับคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลสั่งคำขอนั้นอย่างคำขออันอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียว และถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานไปฝ่ายเดียว ”

วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องคดีนั้น จะเข้ามาช่วยเรื่องพยานหลักฐานที่อาจสูญหายเมื่อมีการฟ้องคดีแล้ว โดยมาตรานี้มีความคล้ายคลึงกับวิธีการตามมาตรา 101/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่แก้ไขใหม่ ถือว่ามีความสำคัญต่อคดีผู้บริโภคเป็นอย่างมากเพราะพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีผู้บริโภคนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่กับผู้ประกอบการทั้งขั้นตอนการผลิต วัสดุ การวิจัยต่าง ๆ ดังนั้นหากไม่เข้าไปควบคุมพยานหลักฐานดังกล่าวอาจจะสูญหายไป

วิธีการชั่วคราวในกรณีฉุกเฉิน

“ มาตรา 23 ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา 22 ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ให้นำมาตรา 261 มาตรา 262 มาตรา 263 มาตรา 267 มาตรา 268 และมาตรา 269 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม ”

โดยหลักการแล้วก็จะเหมือนกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว หากเกิดกรณีฉุกเฉินก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ เพียงแต่ยื่นคำร้องและแสดงเหตุผลต่อศาลก็เพียงพอแล้ว ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

แห่งในเรื่องพยานหลักฐานในมาตรา 101/1 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นหลักการเดียวกันกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

การไต่ถามก่อนการพิจารณา

“มาตรา 25 ในวันนัดพิจารณาเมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไต่ถามให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไต่ถาม ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไต่ถามเห็นสมควร ผู้ไต่ถามจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการไต่ถาม ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

จะเห็นได้ว่ากฎหมายบังคับให้โจทก์และจำเลยต้องทำการไต่ถามก่อนพิจารณาซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับ มาตรา 193 วรรคสอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของวิธีพิจารณาคดีมีโน้มน้าว ทั้งนี้เพื่อให้คู่ความมีการเจรจากันก่อนการพิจารณา ซึ่งหากมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยมีการสืบพยานไปบางส่วนแล้ว ย่อมเป็นการยากที่ฝ่ายที่ได้เปรียบในเชิงคดีจะยอมเข้าสู่กระบวนการไต่ถาม การประนีประนอมนั้นเป็นที่นิยมมากในต่างประเทศเพราะลดค่าใช้จ่ายและยังทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาลงลงทำให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาโดยรวดเร็ว

ตามความเห็นของอาจารย์ชานิศ เกศวพิทักษ์ ร่างฯ มาตรา 25 เป็นหลักการที่เป็นแนวโน้มของวิธีพิจารณาที่ต้องการทำให้กระบวนการพิจารณามีความกระชับและรวดเร็ว ตามร่างที่กำหนดให้มีการไต่ถามโดยบุคคลอื่น ก็เป็นแนวโน้มใหม่ที่จะให้บุคคลอื่นเข้ามาช่วยเหลือภารกิจของศาลซึ่งอาจทำให้การไต่ถามมีประสิทธิภาพสูงขึ้น¹⁴

การยื่นคำให้การด้วยวาจา

“มาตรา 26 ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลยโดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

¹⁴ รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 5/2550 วันพุธที่ 22 สิงหาคม 2550 หน้า 3.

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคหนึ่ง และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายระยะเวลาขึ้นคำให้การ ให้ถือว่าจำเลยขาดชั้นคำให้การ”

ดังนั้นจำเลยอาจยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือวาจาก็ได้โดยให้เจ้าพนักงานคดีผู้บริโภคเป็นผู้จดคำให้การ โดยใช้หลักการเดียวกันกับการฟ้องคดีด้วยวาจา เป็นการเท่าเทียมกันเมื่อโจทก์สามารถยื่นฟ้องด้วยวาจาได้ และยังเป็นการทำให้กระบวนการพิจารณามีความรวดเร็วอีกด้วย

ภาระการพิสูจน์

“มาตรา 29 ประเด็นข้อพิพาท ข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้น”

จากมาตรา 29 เป็นการกำหนดภาระการพิสูจน์ให้แก่ผู้ผลิต เพราะเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในการครอบครองของผู้ผลิตเท่านั้นเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะนำสืบ ดังนั้นจึงกำหนดให้ผู้ผลิตเป็นผู้นำสืบแก้หากศาลเห็นว่าเข้าใจตามมาตรานี้ จึงเป็นการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเนื่องจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะใช้หลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ ตามมาตรา 84/1¹⁵ ทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบในการพิสูจน์เพราะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบการกระทำไม่ได้มาตรฐานการผลิตหรือบริการ การผลักภาระการพิสูจน์ตามมาตรานี้จะทำให้ผู้ประกอบการดำเนินการอย่างระมัดระวังยิ่งขึ้นในการผลิตและการให้บริการ ซึ่งเป็นหลักการในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคจะมีกรอบที่กว้างกว่า เพราะจะใช้ทั้งสินค้าและบริการ มิใช่ใช้เฉพาะสินค้าเหมือนพระราชบัญญัติความรับผิดชอบสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าการบริการนั้นก็มียอดประกอบเหมือนกับสินค้าคือผู้บริโภคต้องเสียค่าตอบแทนเพื่อให้ได้มา เป็นประโยชน์ต่อตนและคู่สัญญาที่มีลักษณะเหมือนกัน คือมีฐานะและอำนาจเหนือกว่าผู้บริโภค เช่นในคดีที่เกี่ยวกับโรงพยาบาลเอกชน รถขนส่งสาธารณะ หากผู้ได้รับความเสียหายจากบริการต้องรับภาระในการพิสูจน์ก็ยากยิ่งที่จะชนะคดีเพราะข้อมูลต่างๆ ย่อมอยู่ที่ผู้ให้บริการนั่นเอง

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 บัญญัติว่า “คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตนให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดคู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว.

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ซึ่งเป็นภาระของฝ่ายที่กล่าวอ้างที่จะต้องพิสูจน์แม้จะเป็นกฎหมายที่เพิ่งแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2550¹⁶ แต่ก็มิได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแนวคิด ยังคงเป็นแนวคิดเดิมตามกฎหมายที่ออกแบบไว้เมื่อปี พ.ศ. 2478 เกือบ 80 ปี มาแล้วซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานสากล คือหลักคิดที่สอดคล้องกับ common sense คือเรื่องไหนที่อยู่ในความรู้เฉพาะของใครคนนั้นจะต้องพิสูจน์ คนที่ไม่มีความรู้เรื่องนั้นจะให้พิสูจน์ได้อย่างไรมันไม่ยุติธรรม หลักนี้ใช้ในต่างประเทศเป็นสากล แต่ของเราต่ำกว่ามาตรฐานนี้มานาน กฎหมายนี้นำมาตรฐานที่เป็นธรรมมากขึ้นเท่านั้นเอง ไม่ได้ให้ไปกดขี่ข่มเหงผู้ประกอบการการค้าแต่อย่างใดเราเรียกหลักการนี้ว่า exclusive knowledge เรื่องอะไรที่เป็น exclusive knowledge ของฝ่ายไหน ฝ่ายนั้นต้องมีหน้าที่พิสูจน์ ไม่ใช่ให้ฝ่ายกล่าวอ้างที่ไม่มีความรู้เรื่องนั้นมาพิสูจน์ซึ่งไม่มีทางที่จะพิสูจน์ได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต้องแก้ตามนี้ นี่คือมาตรฐาน¹⁷

คำพิพากษาผูกพันบุคคลภายนอก

“มาตรา 30 ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภครแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบการรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีก โดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อผู้คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้”

องค์ประกอบในมาตรานี้คือ

1. ต้องมีการพิจารณาและทำคำพิพากษาแล้ว
2. มีการฟ้องผู้ประกอบการรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคคดีหนึ่ง
3. โดยข้อเท็จจริงเดียวกันกับคดีก่อนจะคล้ายกับข้อเท็จจริงในคดีอาญาผูกพันคดีแพ่ง
4. จะถือว่าข้อเท็จจริงในคดีหลังในประเด็นนั้นยุติ

หลักการในมาตรานี้จะเป็นหลักการเดียวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งจะถือว่าข้อเท็จจริงที่พิพาทแล้วเป็นยุตินั้น จะผูกพันบุคคลในกลุ่มทุกคน แต่ในวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มจะไม่เปิดโอกาสให้โต้แย้งข้อเท็จจริงที่สิ้นสุดแล้วในการพิจารณาในกลุ่มเดียวกัน ส่วนในวิธีพิจารณา

¹⁶ มาตรา 84/1 เพิ่มเติมโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 23) พ.ศ.2550. (2550, 10 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124, ตอนที่ 89 ก.

¹⁷ จริฎ ภัคศิรนากุล. เล่มเดิม. หน้า 88.

คดีผู้บริโภคดีได้เปิดโอกาสให้ศาลเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง หรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานมาสืบได้ ซึ่งก็ถือเป็นการเริ่มต้นที่จะนำหลักการพิจารณาดีแบบกลุ่มมาใช้นั่นเอง

ในชั้นกฎหมายก็ได้มีการยกประเด็นปัญหาในเรื่องระหว่างความซ้ำซ้อนกันในระหว่างคดีอาญากับคดีผู้บริโภคดี ที่จะทำให้อัยการผู้บริโภคดีต้องถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาแต่จากความเห็นของนายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ที่ว่า “คำพิพากษาผูกพันคู่ความมีทั้งผลและข้อเท็จจริง ถ้าปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกัน เป็นคดีผู้บริโภคดีอีก โดยข้อเท็จจริงเป็นอย่างเดียวกันกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน ปัญหาว่าถ้าข้อเท็จจริงเป็นโทษกับผู้ประกอบการผลของคำพิพากษาย่อมผูกพันเฉพาะผู้ประกอบการรายนั้น ส่วนกรณีที่เป็นคุณแก่ผู้บริโภคดี ความจริงแล้วผลของคำพิพากษาก็ไม่ผูกพันผู้บริโภคดีรายอื่น เพราะไม่เป็นคู่ความในคดี”¹⁸

ส่วนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีกำหนดเรื่องคำพิพากษาผูกพันคู่ความใช้ใน มาตรา 145 ซึ่งคำพิพากษาจะผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้นและศาลได้ยึดถือเป็นหลักเกณฑ์ตลอดมา จึงถือว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคดี พ.ศ.2551 มาตรา 30 ได้เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์คำพิพากษาผูกพันคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอย่างสิ้นเชิง

อำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองของศาล

“ มาตรา 33 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคดี หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้

พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว ”

มาตรานี้เป็นการนำหลักการในคดีมโนสารไว้ ตามมาตรา 193 จัตวาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ให้ศาลเข้ามาดูแลค้นหาความจริงในกรณีที่โจทก์ฟ้องด้วยวาจา เพราะ โจทก์ไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมาย ศาลจึงต้องเข้าไปแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อที่จะได้ข้อเท็จจริงในการพิพากษาคดี ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนบทบาทของศาล จากที่ศาลในคดีแพ่งต้องวางตัวเป็นกลางในระบกกถาหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นศาลต้องเข้าค้นหาความจริงในระบบไต่สวน

¹⁸ รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 5/2550 วันพุธที่ 22 สิงหาคม 2550 หน้า 15.

อำนาจของศาลในการแสวงหาความจริง

1. เรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง
2. สั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมหลักฐาน
3. มีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือบุคคล มาให้ข้อมูลและจัดส่งพยานหลักฐาน

อำนาจศาลในการซักถามพยาน

“ มาตรา 34 ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม ”

อำนาจของศาลในการซักถามพยานในคดีผู้บริโภคนั้นเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า เป็นหลักการเดียวกันกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว

ในคดีแพ่งทั่วไป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 119¹⁹ ให้อำนาจศาลในการถามพยานด้วยคำถามใด ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อให้คำเบิกความของพยานบริบูรณ์ หรือชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อสอบสวนถึงพฤติการณ์ที่มาของคำเบิกความพยานเท่านั้น แต่วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ ในมาตรา 193 จัตวา²⁰ กฎหมายได้ให้อำนาจศาลในการเข้ามามีบทบาทเป็นผู้บริหารคดีมากขึ้น โดยให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน เสร็จแล้วจึงให้ตัวความหรือทนายความซักถามเพิ่มเติมได้ ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริง

¹⁹ มาตรา 119 ไม่ว่าเวลาใด ๆ ในระหว่างที่พยานเบิกความ หรือภายหลังที่พยานได้เบิกความแล้ว แต่ก่อนมีคำพิพากษา ให้ศาลมีอำนาจที่จะถามพยานด้วยคำถามใด ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อให้คำเบิกความของพยานบริบูรณ์ หรือชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อสอบสวนถึงพฤติการณ์ที่ทำให้พยานเบิกความเช่นนั้น.

²⁰ มาตรา 193 จัตวา ในคดีมโนสาเร่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร

ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน เสร็จแล้วจึงให้ตัวความหรือทนายความซักถามเพิ่มเติมได้

ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม.

ใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

การพิจารณาอย่างต่อเนื่อง

“มาตรา 35 การนั่งพิจารณาสืบพยาน ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน”

หลักการตามมาตรานี้จะตรงกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“มาตรา 35 ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การนั่งพิจารณาคดีที่ขึ้นไว้ต่อศาลใดจะต้องกระทำในศาลนั้น ในวันที่ศาลเปิดทำการและตามเวลาทำงานที่ศาลได้กำหนดไว้ แต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็นศาลจะมีคำสั่งกำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่นหรือในวันหยุดงาน หรือในเวลาใดๆ ก็ได้

ให้ผู้พิพากษาและเจ้าพนักงานศาลซึ่งปฏิบัติงานในวันหยุดงาน หรือในเวลาใดๆ นอกเวลาทำการปกติได้รับค่าตอบแทนเป็นพิเศษ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

“มาตรา 37 ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี”

“มาตรา 193 เบื้อง ในคดีมโนสาร ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน เว้นแต่มีเหตุจำเป็น ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน”

ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วคดีผู้บริโภคมักจะคล้ายคลึงกับคดีมโนสาร ซึ่งมองถึงประโยชน์ของคู่ความ และมีความพยายามที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาให้คู่ความสะดวกและรวดเร็วกว่าคดีแพ่งทั่วไป มาตรานี้จึงกำหนดให้พิจารณาต่อเนื่องและให้เลื่อนคดีครั้งละไม่เกิน 15 วันนั่นเอง

หลักยกเว้นหลักห้ามมิให้ศาลพิพากษาเกินคำขอ

“มาตรา 39 ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้อง ไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตามแต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมามากแล้วกันแล้ว โดยชอบ”

องค์ประกอบของมาตรานี้

1. มีการฟ้องคดีโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค

2. ปราบกฎแก้ศาลว่า จำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง หรือวิธีการบังคับตาม คำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง

3. ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้แม้ จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม

4. ศาลจะยกขึ้นวินิจฉัยได้เฉพาะเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมาว่ากล่าวกัน โดย ชอบ

หลักดังกล่าวเป็นการยกเว้นหลักของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใน มาตรา 142 ที่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าหรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง เพราะในคดี ผู้บริโภคนั้น ผู้เสียหายอาจฟ้องด้วยวาจาและอาจไม่มีความรู้ในจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงกับไม่ ทราบวิธีการบังคับให้เหมาะสม การกำหนดหน้าที่ของผู้พิพากษาในการเข้าเยียวยาผู้บริโภคนั้น เป็นผลดีแก่ผู้บริโภคและเหมาะสมกับคดีผู้บริโภคซึ่งมีมากมายหลายลักษณะกับความเสียหายที่ แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดให้เหมาะสมเป็นกรณีไป หลักการดังกล่าวได้อยู่ในร่าง พระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งมี ลักษณะเดียวกันคือแม้ว่าโจทก์จะขอให้เยียวยาความเสียหายด้วยวิธีการอย่างหนึ่งแต่ศาลพิจารณา แล้วเห็นว่าควรเยียวยาวิธีอื่น ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาศาลจะพิพากษาใน ลักษณะนอกคำขอค่อนข้างมากเพื่อให้เหมาะสมแก่คดี เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส ศาลก็มีบทบาท ในการแก้ไขคำขอแต่ต้องอยู่บนพื้นฐานที่ว่าต้องนำมาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดี และข้อเท็จจริง นั้นคู่ความต้องมีโอกาสโต้แย้งกันครบถ้วนด้วย

การสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาของศาล

“มาตรา 40 ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและในเวลา ที่พิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด ศาลอาจกล่าวใน คำพิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกภายในระยะเวลา ที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ก่อนการแก้ไข ต้องให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน”

องค์ประกอบของมาตรานี้คือ

1. มีความเสียหายเกิดแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย
2. ในเวลาที่พิพากษานั้นพ้นวิสัยที่หยั่งรู้ได้ว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด
3. ศาลจะสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ ภายในเวลาที่ศาลกำหนด แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง
4. แต่ก่อนการแก้ไขต้องให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน

คดีผู้บริโภคนั้นอาจมีความแตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไปที่มีความเสียหายอย่างเห็นได้ชัดเจน และสามารถพิสูจน์ความเสียหายได้ แต่ในคดีผู้บริโภคหากเกิดจากการสะสมของสารพิษหรือความเจ็บป่วยที่มีอาการเรื้อรังนั้น จำเป็นต้องมีการสงวนคำพิพากษาไว้หากปรากฏว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลพิพากษาคดีไปแล้ว ผู้บริโภคก็จะได้รับการเยียวยา ซึ่งระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ได้เพิ่มขึ้นจากละเมิดปกติจาก 2 ปี²¹ เป็น 10 ปี นับตั้งแต่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ทั้งนี้เพื่อจะได้คุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายอย่างยาวนานขึ้นนั่นเอง

การชดเชยความเสียหาย

“มาตรา 41 ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า หากศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องดังกล่าวมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้านั้นและไม่อาจแก้ไขให้กลับคืนสภาพที่ใช้งานได้ตามปกติหรือถึงแม้จะแก้ไขแล้ว แต่หากนำไปใช้บริโภคแล้วอาจเกิดอันตรายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคที่ใช้สินค้านั้น ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบการเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเปลี่ยนแปลงทดแทนกันได้ พฤติการณ์ของผู้ประกอบการ ตลอดจนความสุจริตของผู้บริโภคประกอบด้วย และหากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการใช้สินค้าหรือได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้บริโภคชดใช้ค่าใช้ทรัพย์สินหรือค่าเสียหาย แล้วแต่กรณี ให้แก่ผู้ประกอบการนั้นได้ตามที่เห็นสมควร

การฟ้องคดีตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ถูกฟ้องมิใช่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งเรียกผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าดังกล่าวเข้ามาในคดีตามมาตรา 57) 3 (แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมีอำนาจพิพากษาให้บุคคลดังกล่าวร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่ผู้ประกอบการตามวรรคหนึ่งมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย”

องค์ประกอบของมาตรานี้

1. ต้องเป็นคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็น โจทก์ฟ้องขอให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า
2. ความชำรุดบกพร่องดังกล่าวต้องมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้าและไม่อาจแก้ไขให้กลับคืนสภาพที่ใช้งานได้ตามปกติ หรือ

²¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคสอง

“ถ้าในเวลาทีคำพิพากษาคดี เป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้ว่าความเสียหายนั้น ได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี ก็ได้”.

3. หากความชำรุดบกพร่องนั้นสามารถแก้ไขได้แต่เมื่อนำไปใช้บริโภคแล้วอาจเกิดอันตรายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคที่ใช้สินค้านั้น

4. ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้น

เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องจนไม่เหมาะสมแก่การใช้งานหรือตามเจตนาในการซื้อสินค้านั้นๆ ตัวอย่างที่ชัดเจนและเป็นปัญหาอย่างมากคือกรณีการซื้อรถยนต์ซึ่งผู้บริโภคได้ซื้อรถยนต์แล้วมีความชำรุดบกพร่อง จนมีการนำไปแจ้งต่อบริษัทแต่ปรากฏว่าบริษัทไม่ทำการเปลี่ยนให้จะเรียกร้องอย่างไรก็ได้ เพราะสัญญาซื้อขายรถยนต์ไม่ปรากฏในเรื่องความชำรุดบกพร่องในสัญญา ดังปรากฏการณ์จากหน้าหนังสือพิมพ์ว่านางสาวเดือนเพ็ญ สีลาเกตุ ทูบรถยนต์ ฮอนด้า ซี อาร์ วี ป้ายแดงเพื่อประจานระบบประกันคุณภาพของรถยนต์ที่ขายในประเทศไทย ส่วนในต่างประเทศก็มีข่าวปรากฏว่ารถยนต์ยี่ห้อ เชฟ โรเลต ระบบกันสะเทือนบกพร่องทำให้รถพลิกคว่ำ เพราะการผลิตรถยนต์ของบริษัทเจนเนอรัลมอเตอร์ไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ขับ²² เมื่อกลับมาพิจารณาในเรื่องละเมิดของไทยก็พบว่า หลักกฎหมายเรื่องละเมิดของไทยนั้นมีพื้นฐานมาจากเรื่องนี้ โดยวางหลักว่าละเมิดเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ชนิดหนึ่งจึงไม่สามารถเปลี่ยนวัตถุอันเป็นมูลหนี้ได้ ได้แก่ทำให้กลับสู่สภาพเดิม ซึ่งก็ไม่ตรงกับเจตนาของผู้บริโภคเพราะเขาต้องการสินค้าที่ใช้ได้ มิได้ต้องการสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง ซึ่งหากใช้มาตรา 41 แล้ว ถ้าศาลฟังข้อเท็จจริงว่าสินค้าที่พิพาทชำรุดบกพร่องจริงและไม่สมควรที่จะซ่อมแซม ศาลก็มีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมได้ ดังที่ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จรัญ ภักดีธนากุล ได้กล่าวไว้ในวารสารวันรพี⁵¹ ว่า “ถือเป็นมาตรฐานของสุจริตพ่อค้า (good faith merchant) พ่อค้าที่มีความสุจริตมีความรับผิดชอบต่อสังคมต่อลูกค้าต้องทำแบบนี้ ในต่างประเทศเขาทำแบบนี้ แต่ที่ว่ามาตรฐานนี้ไม่เป็นที่รับรู้ในสังคมไทย ไม่เป็นที่รับรู้ในหมู่พนักงานกฎหมายจำนวนมากของประเทศไทย นี่คือน้ำที่กฎหมายนี้เพิ่มเติมขึ้นมาให้นำเขาไปให้แก่ผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น”²³

คำเสียหายในเชิงลงโทษ

“มาตรา 42 ถ้าการกระทำที่ถูกร้องเรียนเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภค โดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อ

²² ณรงค์พล ทองจีน. (2550). การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทย : กรณีศึกษาจากคดีที่เกิดขึ้น. หน้า 6.

²³ จรัญ ภักดีธนากุล. เล่มเดิม. หน้า 85.

ความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด”

องค์ประกอบของมาตรานี้คือ

1. เป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจถูกฟ้องเรียกค่าเสียหาย
2. ผู้ประกอบธุรกิจมีเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภค โดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
3. ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค
4. ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ศาลมีอำนาจกำหนดได้ 2 มาตรฐาน คือ 1) ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด 2) แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

ค่าเสียหายในเชิงลงโทษนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงการชดเชยความเสียหายในทางละเมิดของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะการชดเชยความเสียหายของละเมิดยึดตามหลักในเรื่องนี้คือชดใช้ให้สู่ฐานะเดิม แต่ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อลงโทษจำเลยผู้กระทำละเมิดให้มีความเข็ดหลาบ และมุ่งป้องปรามมิให้จำเลยหรือผู้อื่นกระทำพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้อีกในอนาคต และเนื่องจากค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้นมีหลักเกณฑ์ที่อนุญาตให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายให้มากกว่าค่าเสียหายตามความเป็นจริงได้ จึงสามารถชดเชยความเสียหายที่พิสูจน์ได้ยาก ดังเช่น ค่าเสียหายทางศีลธรรม ค่าเสียหายที่ต้องเศร้าโศกเสียใจ ซึ่งไม่อาจคำนวณค่าเสียหายได้²⁴ นอกจากนี้ในคดีผู้บริโภคมีลักษณะที่ผู้บริโภคมักถูกเอาเปรียบโดยไม่เป็น

²⁴ ปริญญาวัน ชมเสวก. (2550). ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด. หน้า 23-26.

กรรม ค่าเสียหายในเชิงลงโทษจึงนำมาใช้ในกรณีผู้กระทำละเมิดมีเจตนาชั่วร้ายมีพฤติการณ์ใกล้เคียงการกระทำผิดทางอาญาด้วย เพราะจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคส่วนมากและเป็นการลงโทษผู้ผลิตที่ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคส่วนรวม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคส่วนรวมอีกด้วย ทั้งยังทำให้ผู้ประกอบการหลายจำอีกด้วย ในส่วนของการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ในทางปฏิบัติการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องมีความยืดหยุ่นสามารถปรับขยาย เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมกับพฤติการณ์ในแต่ละคดีโดยต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ประกอบกัน อาทิ พฤติกรรมชั่วร้ายของจำเลย อันตรายที่เกิดขึ้นกับ โจทก์และผลกระทบของสังคม ผลประโยชน์ที่ได้จากการทำละเมิดของจำเลย ฐานะทางการเงินของจำเลย เป็นต้น²⁵ นอกจากนี้ปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวไปข้างต้นจะสามารถนำมาใช้ประเมินจำนวนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้แล้ว ยังมีการนำความสัมพันธ์ระหว่างค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้กับค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้ในการประเมินด้วยอีกวิธีหนึ่ง โดยเอาค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้มาเป็นฐานแล้วหาเพดานสูงสุดของค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยเอามาคูณกับจำนวนที่มีการกำหนดขึ้น ซึ่งจำนวนที่กำหนดไว้นั้นจะไม่แน่นอนตายตัวแต่จะต้องพิจารณาไปตามพฤติการณ์ความร้ายแรงของแต่ละคดี ซึ่งในสหรัฐอเมริกาบางคดีให้สูงสุดเป็นร้อยเป็นพันเท่าทำให้เกิดปัญหาว่ามีการใช้ศาลเป็นเครื่องมือในการฟ้องคดีเพื่อหาประโยชน์ แต่สำหรับประเทศไทย กำหนดให้เพียงเท่าที่ไม่เป็นภาระต่อผู้ประกอบการธุรกิจการค้าของเรามากเกินไปเท่านั้น²⁶ โดย มาตรา 42 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 กำหนดเพดานของค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ที่ 5 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง โดยให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหาย ดังนั้นปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่มากเกินไปในต่างประเทศจึงไม่น่าจะเกิดขึ้น

วิธีป้องกันอันตรายอันอาจเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในท้องตลาด

“ มาตรา 43 ในคดีผู้บริโภค เมื่อศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ หากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่ายังมีสินค้าที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่เหลืออยู่ในท้องตลาดอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภค โดยส่วนรวม และไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งดังต่อไปนี้

(1) ให้ผู้ประกอบการจัดการประกาศและรับสินค้าดังกล่าวซึ่งอาจเป็นอันตรายคืนจากผู้บริโภคเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่กำหนดโดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบ

²⁵ ปริญญาวัน ชมแสวก. เล่มเดิม. หน้า 46-52.

²⁶ จรรย์ ภักดีธนากุล. เล่มเดิม. หน้า 90.

ธุรกิจเอง แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขหรือดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นได้ ก็ให้ใช้ราคาตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืน รวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบธุรกิจ ประกอบด้วย

(2) ห้ามผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่เหลืออยู่และให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายแก่ผู้บริโภคกลับคืนจนกว่าจะได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัย แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ศาลจะมีคำสั่งห้ามผู้ประกอบธุรกิจผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้ และหากเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบธุรกิจจะเก็บสินค้าที่เหลือไว้เพื่อจำหน่ายต่อไป ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจทำลายสินค้าที่เหลือนั้นด้วย

ถ้าความปรากฏในภายหลังว่าผู้ประกอบธุรกิจไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ให้ศาลมีอำนาจสั่งจับกุมและกักขังผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นนิติบุคคลไว้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว หรือสั่งให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดดำเนินการ โดยให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่าย และหากผู้ประกอบธุรกิจไม่ชำระ ให้บุคคลนั้นมีอำนาจบังคับคดีกับผู้ประกอบธุรกิจเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของนี้ ตามคำพิพากษา ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นนิติบุคคลที่ถูกจับกุมโดยเหตุจงใจขัดขืนคำสั่ง จะต้องถูกกักขังไว้จนกว่าจะมีประกัน หรือประกันและหลักประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรกำหนดว่าตนยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งทุกประการ แต่ทั้งนี้ ห้ามไม่ให้กักขังผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นนิติบุคคลแต่ละครั้งเกินกว่าหกเดือนนับแต่วันจับหรือกักขัง แล้วแต่กรณี”

มาตรานี้เป็นการนำหลักอำนาจในการคุ้มครองผู้บริโภคของฝ่ายบริหารมาบัญญัติไว้เพื่อที่จะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคในทางศาลได้ โดยนำหลักการมาจากกฎหมาย 2 ฉบับคือ

ก พระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2510

“มาตรา 91(5) ในกรณีที่ปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่ายาใดเป็นยาที่ไม่ปลอดภัยแก่ผู้ช้ยา หรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้ช้ยา ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเรียกเก็บหรือสั่งให้ผู้รับอนุญาตผลิตยา ผู้รับอนุญาตขายยา หรือผู้รับอนุญาตนำ หรือสั่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร จัดเก็บยาดังกล่าวของตนคืนภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด และมีอำนาจทำลายยาดังกล่าวเสียได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

“มาตรา 125 ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ให้ความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่ง ปฏิบัติการตามหน้าที่หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 91 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ข พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

“มาตรา 36 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าสินค้าใด อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค คณะกรรมการอาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ ถ้าผู้ประกอบธุรกิจไม่ดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าหรือดำเนินการล่าช้าโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการจะจัดให้มีการพิสูจน์โดยผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

ถ้าผลจากการทดสอบหรือพิสูจน์ปรากฏว่าสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและกรณีไม่อาจป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสินค้านั้นได้โดยการกำหนดฉลากตามมาตรา 30 หรือตามกฎหมายอื่น ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้น และถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงสินค้านั้นภายใต้เงื่อนไขตามที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้ ในกรณีที่สินค้านั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้หรือเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบธุรกิจจะเก็บสินค้านั้นไว้เพื่อขายต่อไป คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจทำลายหรือจะจัดให้มีการทำลายโดยผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

ในกรณีจำเป็นและเร่งด่วน ถ้าคณะกรรมการมีเหตุที่น่าเชื่อว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้นเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะได้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง

การสั่งห้ามขายสินค้าตามวรรคสองและวรรคสาม ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

“มาตรา 56 ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใด ขายสินค้าที่คณะกรรมการสั่งห้ามขายเพราะสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคตามมาตรา 36 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้ประกอบธุรกิจนั้นเป็นผู้ผลิตเพื่อขายหรือเป็นผู้ส่งหรือนำ เข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่ป้องกันผู้บริโภคส่วนรวมที่แม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี แต่ก็อาจได้รับอันตรายจากสินค้าที่อยู่ในท้องตลาดได้ การที่กฎหมายให้เครื่องมือแก่ศาลในการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการประกาศถึงอันตราย ห้ามผลิต ห้ามจำหน่าย รวมถึงเรียกสินค้าคืนจากท้องตลาด นั้น เป็นวิธีการที่เหมาะสมกับคดีผู้บริโภคซึ่งอาจเกิดความเสียหายในวงกว้าง

และมาตรการทางอาญาในการลงโทษนั้น เป็นการแก้ปัญหาในกรณีบริษัทไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาเพราะการมีแต่เพียงโทษปรับเท่านั้น ไม่เพียงพอ เพราะในบางครั้งผู้ผลิตอาจจะยอมถูกปรับเมื่อเทียบกับการทำลายสินค้าจำนวนมากซึ่งมีราคาสูงกว่าค่าปรับ มาตรการดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมเพราะจำเป็นเมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์สาธารณะ

มาตรการในการลงโทษนิติบุคคลที่ไม่สุจริต

“ มาตรา 44 ในคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการ โดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวง ผู้บริโภค หรือมีการย้ายถ่ายทรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเช่นว่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความดังกล่าว หรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

ผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลตามวรรคหนึ่งให้ร่วมรับผิดชอบไม่เกินทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้รับจากนิติบุคคลนั้น ”

มาตรานี้เป็นการแก้ปัญหาในการตั้งบริษัทเพื่อมาฉ้อโกงผู้บริโภคและเป็นการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดให้ผู้ถือหุ้นในบริษัทหรือบริษัทมหาชนไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่าค่าหุ้นที่ค้างชำระ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการตั้งบริษัทมาเพื่อใช้ช่องว่างทางกฎหมายในการกระทำความผิด โดยนำหลักการ ไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัท มีชื่อเรียกว่า Lifting of Piercing the Corporate Veil ซึ่งหมายถึงการยกหรือเจาะม่านหรือเปิดฉากของบริษัทซึ่งมีสภาพเป็นนิติบุคคลออกไปเพื่อพิจารณาไปถึงบุคคลที่อยู่เบื้องหลังบริษัทและใช้บริษัทเป็นเครื่องบังหน้า หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Disregarding the Corporate Entity ซึ่งหมายถึงการไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นตัวตนของบริษัท นั่นคือ ไม่ถือว่าบริษัทมีตัวตนหรือมีสภาพบุคคลแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น ดังนั้นบริษัทที่ตั้งขึ้น โดยไม่สุจริตจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัตินี้ กับมีมาตรการในการติดตามเอาคืนทรัพย์สินจากบุคคลภายนอกที่ได้รับทรัพย์สินจากนิติบุคคล แม้จะปรากฏว่าตนไม่มีส่วนร่วมในการจัดตั้งบริษัทหรือถือหุ้นของบริษัท โดยกำหนดภาระการพิสูจน์แก่บุคคลผู้ได้รับทรัพย์สินว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนกับมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิด

ระยะเวลาอุทธรณ์

“ มาตรา 46 การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภค ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ”

กำหนดระยะเวลาเหมือนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 คือภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งเงื่อนไขในการอุทธรณ์

เงื่อนไขในการอุทธรณ์

“มาตรา 47 ในคดีผู้บริโภคราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง”

มาตรานี้มีการกำหนดเงื่อนไขในการอุทธรณ์เหมือนกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224

การขออนุญาตอุทธรณ์ในกรณีต้องห้ามอุทธรณ์

“มาตรา 48 ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 47 ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคาหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคา ไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ เมื่อศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่า เป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้าม ก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคาหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคาเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้าม ก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 47 ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคาหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคาภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้าคู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคาหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา”

มาตรานี้กำหนดให้คู่ความสามารถทำคำร้องให้ศาลอุทธรณ์อนุญาตให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่การอนุญาตให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเป็นอำนาจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น โดยระยะเวลาในการอุทธรณ์ ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 47 ต้องยื่นภายใน 15 วัน มิฉะนั้นจะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

เงื่อนไขในการฎีกา

“มาตรา 51 คดีที่ศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคาหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคราคามีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกา

ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครหัสหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้คู่ความยื่นฎีกาไปพร้อมกับคำร้องนั้นด้วย โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น แล้วให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องพร้อมฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาโดยเร็ว”

“ มาตรา 52 ศาลฎีกาอาจพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา 51 ได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย ”

เงื่อนไขในการฎีกาในคดีผู้บริโภค

1. ต้องเป็นคดีผู้บริโภคที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว
2. ในกรณีเป็นการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท

3. คู่ความต้องยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกาอนุญาตให้ฎีกาพร้อมกับยื่นฎีกาโดยยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดี

4. ต้องยื่นภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

5. ศาลฎีกาจะอนุญาตให้ฎีกาได้ก็ต่อเมื่อเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นควรวินิจฉัย

เป็นการเปลี่ยนหลักการในการฎีกาตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 ที่จะอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้ทันที ส่วนในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น หากทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาไม่เกิน 2 แสนบาท จึงจะต้องห้าม และการรับรองให้ฎีกาซึ่งเป็นข้อยกเว้นที่ทำให้สามารถฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงกรณีที่ทุนทรัพย์ชั้นฎีกาไม่เกิน 2 แสนบาทนั้นก็เป็อำนาจของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ แตกต่างจากคดีผู้บริโภคที่การรับรองอยู่ในอำนาจของศาลฎีกา จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรานี้ ห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายจะกลายเป็นหลัก กล่าวคือ คดีผู้บริโภคทุกคดีที่เข้าสู่ศาลฎีกาจะต้องห้ามฎีกาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่จะสามารถฎีกาได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกาเท่านั้น หลักการในการฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการนำแนวทางในศาลชำนาญพิเศษที่จะใช้ระบบสองชั้นศาลครั้ง²⁷ และ

²⁷ รายงานการประชุมคณะกรรมาการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 14/2550 วันพุธที่ 24 ตุลาคม 2550

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาวิธีผู้บริโภครู้ได้ว่ามีลักษณะทำนองเดียวกันกับศาลชำนาญพิเศษเพราะมีการจัดตั้งแผนกคดีผู้บริโภคในศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค ซึ่งคดีส่วนใหญ่จะอยู่ที่ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค แต่หากเป็นการฎีกาในปัญหาที่เกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์หรือเป็นปัญหาสำคัญอันศาลฎีกาเห็นสมควรศาลก็จะอนุญาตให้ฎีกาได้

อำนาจศาลฎีกาในการสั่งให้ศาลล่างทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่

“ มาตรา 54 ในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคไม่ถูกต้อง ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ศาลฎีกาจะมีคำวินิจฉัยแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ได้”

เงื่อนไขในมาตรานี้คือ

1. ต้องเป็นคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย
2. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคไม่ถูกต้อง
3. ศาลฎีกาอาจวินิจฉัยเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้น
4. ศาลฎีกาอาจมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้น ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ได้

เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการที่จะสั่งให้ศาลล่างทั้งสองศาลทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาได้เมื่อศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน อย่างไรก็ตามหลักการนี้เป็นหลักการใหม่ซึ่งจะคล้ายกับศาลฎีกาในประเทศฝรั่งเศสที่จะตัดสินเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายแล้วส่งให้ศาลล่างวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง²⁸ ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติในเรื่องของการอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพาณิชย์ที่ให้อำนาจศาลสูงเพียงยื่น ยก กลับ หรือแก้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่าง แล้วอาจย้อนสำนวนกลับไปให้ศาลล่างพิจารณาแล้วมีคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ตามรูปคดี แต่ไม่มีอำนาจในการสั่งให้ทำภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกา

²⁸ แหล่งเดิม. หน้า 8 .

วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องคดี²⁹

มาตรา 56 ถึงมาตรา 62 เป็นกลุ่มมาตราที่กล่าวถึงเหตุและวิธีการที่โจทก์จะมีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวมก่อนที่จะมีการยื่นฟ้องคดีผู้บริโภค หลักเกณฑ์การพิจารณาคำขอคุ้มครองชั่วคราวรวมทั้งการมีคำสั่งของศาล (มาตรา 56 และ 57) การแจ้งคำสั่งให้ผู้ที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยทราบ (มาตรา 58) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการมีคำสั่งอนุญาตและสั่งให้ผู้ขอวางเงินหรือหาประกัน (มาตรา 59) การให้สิทธิแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยขอให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิม (มาตรา 60) การบัญญัติให้ถือว่าคำสั่งเป็นอันยกเลิกหากมิได้ฟ้องคดีภายในกำหนด (มาตรา 61) รวมทั้งผลของคำสั่งนั้นในกรณีที่มีการฟ้องคดีภายในกำหนด (มาตรา 62)³⁰

วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา

“ มาตรา 63 ในระหว่างการพิจารณา ถ้ามีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความหรือผู้บริโภคเป็นส่วนรวมเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความมีคำขอหรือปรากฏจากรายงานของเจ้าพนักงานคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการนั้นได้เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่กรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องแจ้งข้อมูลหรือออกหมายเรียกบุคคลนั้นมาได้สวนเกี่ยวกับความเสียหาย เหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย รวมทั้งกิจการและทรัพย์สินของจำเลยได้ตามที่เห็นสมควร”

มาตรานี้เป็นการเพิ่มหลักการในการคุ้มครองก่อนพิพากษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพราะศาลสามารถสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราวได้ โดยที่คู่ความไม่ต้องร้องขอมาก่อน เป็นมาตรการที่เหมาะสมแก่ผู้บริโภคอย่างยิ่ง

การออกคำสั่งบังคับและหมายบังคับคดี

“ มาตรา 64 ในการบังคับคดี หากการออกคำสั่งบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนมีการออกหมายบังคับคดีจะทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหายและหากเน้นเข้าไปจะไม่อาจ

²⁹ ภาคผนวก 1 (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 หมวด 5 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา.

³⁰ ธานิศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การเตรียมการเพื่อรองรับการใช้บังคับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551” วันที่ 15 สิงหาคม 2551 หน้า 130.

บังคับคดีได้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดีไปทันที โดยไม่จำเป็นต้องออกคำบังคับก่อนก็ได้”

การออกหมายบังคับคดีโดยไม่ต้องออกคำบังคับนั้นก็ เป็นหลักการที่แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจจะพยายามยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินหากรอคำพิพากษาจะไม่ทันการ ดังนั้นจึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีได้ทันที

3.1.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการปกครองแบบสหพันธรัฐ มีรัฐบาลกลางทำหน้าที่ในการปกครองประเทศ แต่ละมลรัฐจะมีรัฐบาลแห่งมลรัฐทำหน้าที่ปกครองในระดับมลรัฐ ดังนั้น การคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีทั้งระดับมลรัฐและระดับสหพันธรัฐ

ระบบศาลรัฐบาลกลางสหรัฐประกอบด้วย 94 ศาล ใน 50 มลรัฐ โดยศาลทั้งหมดจะกระจายอยู่ตามมลรัฐต่างๆ ในแต่ละมลรัฐอาจมีศาลมากกว่าหนึ่งศาลก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชากร

ศาลรัฐบาลกลางจะมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีตามกฎหมายของรัฐบาลกลางซึ่งเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างพลเมืองของแต่ละรัฐ หรือข้อพิพาทระหว่างพลเมืองสหรัฐกับพลเมืองของประเทศอื่น³¹ ส่วนอำนาจในการพิจารณาคดีตามกฎหมายท้องถิ่นของแต่ละมลรัฐ ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีดังกล่าวได้แก่ ศาลของมลรัฐนั้นๆ

ในส่วนของคดีคุ้มครองผู้บริโภค ผู้บริโภคอาจดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคได้ ทั้งตามกฎหมายของสหพันธรัฐ หรือกฎหมายของมลรัฐ ทั้งกรณีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจอาจเป็นพลเมืองคนละรัฐกัน คดีคุ้มครองผู้บริโภคจึงอาจขึ้นสู่ศาลของมลรัฐ หรือศาลของรัฐบาลกลางก็ได้

การพิจารณาคดีส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับคดีคุ้มครองผู้บริโภคในศาลมลรัฐมักเป็นคดีมโนสาร³² ซึ่งในแต่ละมลรัฐอาจมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างกันไปในรายละเอียดบ้าง ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างของศาลในมลรัฐวอชิงตันพอสังเขป ดังนี้

³¹ Gary T.Schwartz. (1979, May). “Foreword; Understanding Products Liability.” *California Law Review*, 673. p.438.

หากผู้บริโภคตัดสินใจที่จะดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจ ผู้บริโภคสามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลแขวงเพื่อให้มีการดำเนินคดีมโนสาเร่ โดยผู้ฟ้องคดีจะต้องมาปรากฏตัวต่อศาลพร้อมทั้งต้องแจ้งชื่อ ที่อยู่ ของผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องการดำเนินคดี โดยผู้ฟ้องคดีจะต้องกรอกเอกสารต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ศาลจัดให้ นอกจากนี้สามารถฟ้องคดีผ่านทางจดหมายลงทะเบียนได้ หลังจากฟ้องคดีแล้ว ผู้บริโภคมีสิทธิร้องขอให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความ เป็นการระงับข้อพิพาทที่จัดได้ว่าดีที่สุด เพราะจะทำให้ทุกฝ่ายพอใจในข้อตกลง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนได้รับความเป็นธรรม

นอกจากการดำเนินคดีมโนสาเร่ของผู้บริโภคแต่ละรายแล้ว คดีคุ้มครองผู้บริโภคยังเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก และลักษณะของการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคจะมีลักษณะที่ผู้บริโภคยื่นข้อเรียกร้องต่อผู้ประกอบธุรกิจในลักษณะเดียวกัน ตลอดจนข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในการดำเนินคดี มักจะเป็นข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงเดียวกัน ดังนั้น ผู้บริโภคจึงสามารถเลือกดำเนินคดีแบบกลุ่ม (class action) ได้อีกทางหนึ่ง

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นไปตาม Federal Rule of Civil Procedure ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในหัวข้อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในปี ค.ศ.1995 รัฐสภาได้ผ่านการพิจารณาร่างกฎหมาย Product Liability Fairness Act of 1995 อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 2 พฤษภาคม 1996 ประธานาธิบดีคลินตันแห่งสหรัฐอเมริกาได้ใช้สิทธิคัดค้านร่างกฎหมายฉบับนี้ ด้วยเหตุผลว่า ไม่ให้ความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคในแง่การชดเชยค่าเสียหาย เพราะมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิของผู้เสียหายที่ไม่เป็นธรรม ไม่อาจกล่าวได้ว่า แก้ไขปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้นได้อย่างไร ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการช่วยให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากความรับผิดชอบได้ง่ายขึ้น จนบัดนี้ ยังไม่มีความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ในระดับสหพันธรัฐแต่อย่างใด

คดีความรับผิดในผลิตภัณฑ์ ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damage) หากโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยรู้ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความบกพร่อง หรือละเลยที่จะป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากผลิตภัณฑ์นั้น

แต่อย่างไรก็ตาม จำเลยมีสิทธิพิสูจน์ว่า ค่าเสียหายในเชิงลงโทษที่ศาลกำหนดนั้นเกินสมควร ซึ่งละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญของจำเลย (Due Rights in Fourteenth Amendment) ซึ่งศาลในสหรัฐอเมริกาคำหนดให้มีการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษในกรณีดังต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบธุรกิจรู้ว่าสินค้านั้นมีอันตรายและรู้วิธีที่จะลดความเป็นอันตรายนั้นลงจนถึงระดับที่ยอมรับได้โดยทั่วไป แต่ไม่ดำเนินการ
2. ผู้ขายรู้ว่าสินค้านั้นเป็นอันตรายแต่ปิดบังซ่อนเร้นไว้ หรือ

3. ภายหลังจากที่ได้พบว่าสินค้ามีความบกพร่อง แต่ผู้ประกอบการไม่ดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสม เช่น ไม่แจ้งให้ผู้ขายสินค้าและผู้บริโภคทราบถึงเหตุดังกล่าว เป็นต้น หรือยังคงดำเนินการผลิตสินค้านั้นต่อไปอีก

ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ มีแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการหรือแนวคิดที่ว่ารัฐเป็นผู้มีหน้าที่ในการคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่หลักในการให้ความคุ้มครองประชาชนผู้บริโภคโดยการใช้กลไกทางกฎหมาย อำนาจในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย ประชาชนให้ความสำคัญแก่รัฐ และเชื่อมั่นในบทบาทของรัฐ³²

การไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมมักถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทนอกศาล ในประเทศอังกฤษมองว่าเป็นการระงับข้อพิพาทที่เป็นธรรมและเป็นอิสระ โดยบุคคลที่สามจะเข้ามาช่วยเหลือคู่กรณีในการระงับข้อพิพาทโดยสมัครใจร่วมกัน (Mediation) ส่วนใหญ่จะมีลักษณะสำคัญคือ คู่กรณีจะเป็นผู้ตัดสินใจเองและไม่ใช้คนกลางเป็นผู้ตัดสินและเพราะผลของการระงับข้อพิพาทโดยวิธีนี้ปกติแล้วจะไม่มีอาการอ้างอิงกับหลักกฎหมายในการตัดสิน จึงอาจเป็นวิธีที่มีประโยชน์เป็นอย่างมากแก่ผู้บริโภคที่มีสิทธิเรียกร้องเล็กน้อย เช่น ผู้ซื้อสินค้ามือสอง แต่หากเป็นกรณีพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการรายใหญ่ อาจใช้วิธีนี้ไม่ได้เนื่องจากผู้ประกอบการอาจไม่ยอมเข้าร่วมเจรจาไกล่เกลี่ย แต่นอกจากนี้ยังมี NCC (The National Consumer Council) ซึ่งเป็นองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคได้รับคัดเลือกจาก DTI (Department of Trade and Industry) ให้เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำผู้บริโภคเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเนื่องจาก DTI เล็งเห็นประโยชน์ความสำคัญของการระงับข้อพิพาทนอกศาล ซึ่งผู้บริโภคจะได้รับความสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายในการระงับข้อพิพาทมากกว่าจึงควรให้ผู้บริโภคเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยมากขึ้น แต่หากกระบวนการดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้บริโภคอาจต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ตนเอง ในกรณีที่ผู้บริโภคตัดสินใจที่จะฟ้องคดีต่อศาลคดีอาจเป็นทั้งคดีละเมิดหรือคดีผิดสัญญา ส่วนกรณีจะฟ้องที่ศาลใดนั้น ต้องพิจารณาที่ทุนทรัพย์ที่ผู้บริโภคเรียกร้องต่อผู้ประกอบการ กล่าวคือ หากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคที่เกิดขึ้นจากผู้ประกอบการมีความเสียหายไม่เกิน 5,000 ปอนด์ คดีจะตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจของ (County Court) ซึ่งในการดำเนินคดีต่อไปต้องเป็นไปตาม The County Court Act 1984

³² สุขุม สุภณิตย์. (2540). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 23.

แต่หากความเสียหายเกิดขึ้นมีจำนวนเกินเขตอำนาจศาลดังกล่าว ผู้บริโภคต้องยื่นฟ้องต่อ High Court of Justice Queen's Bench Division ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะแตกต่างออกไป

อย่างไรก็ตามกว่าร้อยละ 90 ของคดีแพ่งที่เกี่ยวกับผู้บริโภคในอังกฤษมักเริ่มต้นที่ศาลท้องถิ่น นั่นหมายถึง หลักเกณฑ์การพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามวิธีพิจารณาคดีในศาลท้องถิ่นซึ่งในปัจจุบันตกอยู่ภายใต้บังคับของ Civil Procedure Rules 1998 (CPR) เป็นหลัก โดยกระบวนการพิจารณาจะเริ่มต้นจากการทำเป็นคำฟ้อง ไม่ได้ใช้หมายของศาลดังเช่นระบบเดิม คำฟ้องดังกล่าวจะต้องมีการแจ้งให้แก่จำเลยทราบว่าได้มีการฟ้องคดีและมีข้อความแสดงถึงมูลค่าหรือจำนวนเงินที่เรียกร้องค่าเสียหาย หลังจากที่ผู้เรียกร้องได้รับทราบแล้วว่าจำเลยได้รับคำฟ้องแล้วผู้เรียกร้องจะต้องส่งหนังสือแสดงรายละเอียดในการเรียกร้องไปยังจำเลย หากจำเลยไม่มีหนังสือตอบภายใน 14 วัน ผู้เรียกร้องอาจขอให้ศาลพิจารณาคดีฝ่ายเดียวก็ได้ หากจำเลยต้องการที่จะปฏิเสธข้อกล่าวหา จำเลยจะต้องให้เหตุผลแห่งการปฏิเสธโดยเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงที่แตกต่างออกไป

หลังจากนั้น ศาลจะกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังมีความต้องการข้อมูลหรือพยานหลักฐานในคดี ฝ่ายนั้นอาจมีสิทธิเรียกให้อีกฝ่ายส่งข้อมูลเช่นว่านั้นให้แก่ตนได้ หรือหากจำเลยยินยอมชดเชยค่าเสียหายและโจทก์ยอมรับ คดีก็จะสามารถเสร็จไปจากศาลได้ โดยไม่ต้องมีการพิจารณาความ และการยื่นฟ้องไม่ได้หมายความว่าคดีจะมีการพิจารณาเสมอไป คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ทำคำพิพากษา โดยสรุปได้ว่าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีโอกาสที่จะชนะคดี ยิ่งไปกว่านั้นแม้ไม่มีคำขอจากคู่กรณีศาลก็อาจทำคำพิพากษาโดยสรุปได้เช่นกัน

ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคพื้นฐาน (The Basic Law of Consumer Protection หรือ The Consumer Protection Fundamental Law) ได้กำหนดให้รัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น ธุรกิจและผู้บริโภค มีหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเน้นใช้มาตรการทางกฎหมายมหาชนฝ่ายบริหารเป็นหลัก กล่าวคือ ให้รัฐบาลกลางออกกฎหมายสำคัญๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จำนวน 9 กรณี ดังนี้³³

1. การป้องกันอันตรายจากการบริโภค กำหนดไว้ในมาตรา 7 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

³³ แหล่งเดิม, หน้า 12-13.

2. มาตรการด้านความเที่ยงตรงในเรื่องน้ำหนักและการวัด กำหนดไว้ในมาตรา 8 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

3. การมีมาตรฐานที่เหมาะสม มาตรา 9 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

4. ฉลากสินค้า มาตรา 10 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

5. ประกันความเป็นธรรมและการแข่งขันเสรีทางการค้า มาตรา 11 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

6. ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และการศึกษาของผู้บริโภค มาตรา 12 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

7. เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้แสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ มาตรา 13 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

8. วางรากฐานเกี่ยวกับเรื่องอำนวยความสะดวกในการทดสอบและตรวจสอบสินค้าและบริการ มาตรา 14 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

9. ก่อตั้งระบบการร้องเรียนให้ผู้บริโภคได้มีช่องทางในการเรียกร้องเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น มาตรา 15 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

ทั้งภายใต้กฎหมายดังกล่าว กฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่นจึงได้ปรับปรุงให้สอดคล้องกับกฎหมายหลักด้วย

นอกเหนือจากมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวแล้ว มาตรา 18 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ยังได้กำหนดให้มีสภาคุ้มครองผู้บริโภค หรือ Consumer Protection Council มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีรัฐมนตรีในกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ ซึ่งสภาจะมีการประชุมนโยบายด้านการคุ้มครองผู้บริโภคปีละ 1 ครั้ง โดยมีสถานโยบายสังคม หรือ Social Policy Council ซึ่งกำหนดให้ทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ตามมาตรา 20 แห่งกฎหมายพื้นฐานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค มีส่วนในการเสนอแนะกฎหมายที่สำคัญในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคต่อรัฐสภา

เมื่อแนวคิดและนโยบายในประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยใช้มาตรการทางกฎหมายผ่านระบบบริหาร และใช้โทษทางอาญาเป็นเครื่องมือในการกำกับทำให้เป็นไปตามกฎหมาย ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นระบบการคุ้มครองที่ใช้กฎหมายกำหนดขึ้นตามกรอบเป็นแม่บทหลัก และออกกฎหมายตามกรอบแม่บทดังกล่าวเพื่อใช้บังคับในการคุ้มครองผู้บริโภค

โดยปกติแล้วคนญี่ปุ่นจะไม่ชอบที่จะเกี่ยวข้องกับการมีคดีความ นอกจากนี้ยังเป็นการยากต่อผู้บริโภคที่จะได้รับประโยชน์จากระบบกฎหมายอันมีสาเหตุมาจากค่าใช้จ่ายที่สูง การใช้เวลานาน ด้วยเหตุนี้การฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภคในญี่ปุ่นจึงไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก ทั้งนี้ผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเป็นจำนวนมากทั่วทั้งญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ตาม ศาลก็ดูเหมือนจะเป็นที่พึ่งของประชาชนเช่นเดียวกับในประเทศอื่น ได้มีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการเรียกร้องค่าเสียหาย โดยนำวิธีการพิจารณาคดีโดยรวบรัด (Summary Procedure) มาใช้ในคดีที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายกันเพียงเล็กน้อยไม่เกิน 300,000 เยน ในแต่ละท้องถิ่นจึงได้มีการจัดตั้งศูนย์ผู้บริโภค (Consumer Center) เพื่อให้ข้อมูลและให้คำแนะนำแก่ผู้บริโภค โดยบางครั้งสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยการไกล่เกลี่ย

อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีโดยรวบรัดในญี่ปุ่นในคดีคุ้มครองผู้บริโภคยังไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก ส่วนใหญ่จะใช้กับคดีจรรยา และคดีกู้ยืมเงินเสียมากกว่า จึงมีการตั้งคำถามในญี่ปุ่นว่าการดำเนินคดีรูปแบบนี้เหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากการฟ้องคดีคุ้มครองผู้บริโภคที่เกิดจากสัญญาซื้อขายสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องของสินค้าไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกาย หรือกรณีบริการไม่ได้รับความพึงพอใจของผู้บริโภค กรณีดังกล่าวจำเป็นต้องมีการพิจารณาหลักฐานโดยละเอียด และการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นมิได้มีเฉพาะความเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่อาจเยียวยาด้วยการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนสินค้าก็ได้ จึงมองว่าในที่สุดแล้วควรมีการเปลี่ยนแปลงระบบให้สามารถเยียวยาความเสียหายที่เป็นความเสียหายจำนวนน้อยด้วย

ภายใต้กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นนั้น ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา ยังคงใช้ระบบการฟ้องคดีแบบดั้งเดิมที่ให้ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้อง แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีข้อยกเว้นอยู่บางประการ เช่น กลุ่มบุคคลที่ไม่มีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายอาจเป็นคู่ความได้ คือ สมาคมหรือมูลนิธิที่ไม่มีสภาพบุคคลตามกฎหมายและมีผู้แทนหรือผู้ดำเนินการ อาจฟ้องคดีได้ในนามของตนเอง

ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียเคยเป็นหนึ่งในประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ ประเทศออสเตรเลียจึงได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายอังกฤษและรับเอาแนวคิดทฤษฎีกฎหมายมาจากอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายในกลุ่ม common law ทำให้ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและประเทศในเครือจักรภพอังกฤษประเทศอื่น

และเนื่องจากเป็นประเทศที่มีระบบตลาดเป็นแบบตลาดเดี่ยวในอุตสาหกรรมการผลิตหรือนำเข้าสินค้าและบริการ ผู้บริโภคจะได้รับสินค้าและบริการเป็นอย่างเดียวกันจากผู้ขาย หรือ

ผู้ผลิตไม่ว่าสินค้าหรือบริการนั้นจะมาจากมลรัฐใด ด้วยเหตุนี้ ระบบตลาดเดี่ยวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ออสเตรเลียต้องมีนโยบายที่จะต้องสร้างกฎหมายที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยรวมทั้งประเทศ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้จะทำให้ผู้บริโภคสามารถทราบถึงสิทธิของตนได้โดยง่ายและยังเป็นการทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจทราบถึงหน้าที่ของตนและเป็นการสร้างมาตรฐานในการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นอย่างเดียวกันทั้งประเทศ

ปี 1992 ออสเตรเลียได้ยอมรับแนวทางของสหภาพยุโรป European Community Product Liability Directive 1985 เกี่ยวกับความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ โดยได้ปรับปรุงกฎหมายของรัฐบาลกลาง Trade Practices Legislation Amendment Act 1992 ได้กำหนดให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ถึงความเสียหาย ความไม่ปลอดภัยของสินค้า และความสัมพันธ์ระหว่างความไม่ปลอดภัยของสินค้าและความเสียหายนั้น ทั้งนี้ ผู้เสียหายไม่ต้องนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการ

เมื่อผู้ประกอบการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามกฎหมาย ผู้เสียหายอาจยื่นฟ้องคดีต่อศาลของมลรัฐและอาจยื่นฟ้องเป็นคดีในศาลหรือคดีแพ่งสามัญได้³⁴ โดยในคดีในศาลนั้นจะต้องมีทุนทรัพย์ไม่เกินตามที่กฎหมายของรัฐนั้นกำหนด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในช่วง 2,000-10,000 เหรียญ ส่วนผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อเยียวยาความเสียหายหรือเพื่อให้ผู้ประกอบการได้รับโทษตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้บริโภค และคณะกรรมการว่าด้วยการแข่งขันและผู้บริโภคแห่งออสเตรเลีย (Australian Competition and Consumer Commission - ACCC)

ในการดำเนินคดีผู้บริโภคที่ประเทศออสเตรเลีย กรณีที่ผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิหรือผิดสัญญา ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายหรือ ACCC อาจดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลแยกต่างหากจากกันได้ แต่กรณีในคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก และเป็นคดีมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเป็นอย่างเดียวกัน ผู้บริโภคและ ACCC สามารถขอดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ซึ่งการดำเนินคดีดังกล่าวมีบัญญัติไว้ในกฎหมาย The Federal Court of Australia Act 1976 ว่าด้วยการดำเนินคดีโดยผู้แทน (Representative Proceeding)

³⁴ Ministerial Council on Consumer Affairs. MCCA Direct Marketing Model Code of Practice.

3.2 วิธีพิจารณาคดีโมเสเร

3.2.1. มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย³⁵

วิธีพิจารณาคดีโมเสเรเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาแบบวิสามัญ มีความมุ่งหมายที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นเฉพาะที่เป็นคดีเล็กน้อยซึ่งมีทุนทรัพย์ที่พิพาทจึงจะการคู่กับกับการที่จะนำคดีมาสู่ศาล มิฉะนั้นเจ้าหน้าที่ย่อมได้รับความเสียหายที่ไม่อาจบังคับทางศาลให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ หากมีกรณีเช่นนี้เป็นจำนวนมาก การดำเนินธุรกิจต่างๆ ย่อมมีอุปสรรค โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีลูกหนี้รายย่อยเป็นจำนวนมากที่เป็นผู้ใช้บริการสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น หรือเป็นผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าทรัพย์สิน ผู้เอาประกันภัย ผู้กู้ยืม หรือ ผู้ใช้บริการบัตรเครดิต กิจกรรมเหล่านี้ต้องลงทุนสูง มีผลกระทบต่อคนเป็นจำนวนมากและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญจึงสมควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ

ส่วนจำเลยหรือลูกหนี้หากได้รับการพิจารณาแบบวิธีพิจารณาคดีโมเสเรก็จะได้รับความสะดวก รวดเร็วและประหยัดเป็นประโยชน์เช่นกัน ในขณะเดียวกันคู่ความทั้งสองฝ่ายก็ได้รับความยุติธรรมโดยเสมอภาคเช่นเดียวกับคดีแพ่งสามัญ

ลักษณะของคดีโมเสเร

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 189 บัญญัติว่า “คดีโมเสเร คือ

(1) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(2) คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ ในขณะที่ยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสี่พันบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา”

พระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวนเงินในคดีโมเสเร พ.ศ. 2546 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ให้กำหนดจำนวนเงินในคดีโมเสเรตามมาตรา 189 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2534 ดังนี้

(1) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกินสามแสนบาท

(2) คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาท”

³⁵ เสกสิทธิ์ สุขใจ. (2550). ปัญหาการพิจารณาโดยขาดนัดและการอุทธรณ์ฎีกาในคดีโมเสเรและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก. หน้า 91-121.

ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวนเงินในคดีมโนสาร่ พ.ศ.2546 ได้กำหนดจำนวนเงินเพิ่มขึ้นจากเดิมเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป และให้สอดคล้องกับอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

คดีมโนสาร่ของไทยนั้น ไม่ได้คำนึงถึงความยุ่งยากซับซ้อนของคดีแต่พิจารณาจากทุนทรัพย์เป็นหลัก โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทแรก คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกินสามแสนบาท ซึ่งเป็นคดีมีทุนทรัพย์กล่าวคือ เป็นคดีที่เมื่อโจทก์มีคำขอและหากศาลพิพากษาให้ตามคำขอของโจทก์แล้วจะยังผลให้โจทก์ได้ทรัพย์สินมาเป็นของโจทก์หรือได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้น ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการคำนวณทุนทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 190 ดังนี้

1. จำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้น ให้คำนวณตามคำเรียกร้องของโจทก์ ส่วนดอกผลอันมิถึงกำหนดเกิดขึ้นในเวลาอื่นคำฟ้องหรือค่าธรรมเนียมศาลซึ่งอาจเป็นอุปสรรครวมอยู่ในคำเรียกร้องห้ามไม่ให้คำนวณรวมเข้าด้วย

2. ในกรณีมีข้อสงสัยหรือมีข้อโต้แย้งจำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้น ให้ศาลกะประมาณตามที่เป็นอย่างอื่นฟ้องคดี

3. คดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่มีข้อหาหลายข้อ อันมีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาทให้รวมจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเหล่านั้นเข้าด้วยกัน แต่ถ้าข้อหาเหล่านั้นจะต้องเรียกร้องเอาแก่จำเลยหลายคน ถึงแม้ว่ารวมความรับผิดชอบหลายคนเข้าด้วยกันแล้วจะไม่เป็นคดีมโนสาร่ก็ตาม ให้ถือเอาจำนวนที่เรียกร้องเอาจากจำเลยคนหนึ่งๆ นั้น เป็นประมาณแก่การที่จะถือว่าคดีนั้นเป็นคดีมโนสาร่หรือไม่

ตามบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดวิธีการคำนวณทุนทรัพย์ไว้ว่าให้คำนวณตามคำเรียกร้องของโจทก์ มิได้บัญญัติว่าให้คำนวณตามคำขอของโจทก์ ดังนั้น จึงอาจคำนวณได้ทั้งจากคำขอที่ปรากฏอยู่ที่ฟ้องและจากทรัพย์สินที่พิพาทในคดีของโจทก์ด้วย แต่ในคดีที่ปรากฏจากคำบรรยายฟ้องว่าสิทธิของโจทก์มีอยู่จำนวนหนึ่งแต่โจทก์มิได้เรียกร้องเอาเต็มสิทธิ คงคิดใจขอมาบางส่วน เช่นนี้ต้องคิดทุนทรัพย์ตามจำนวนที่ขอมาฟ้อง ในคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีข้อหาเดียวหรือหลายข้อหา แต่โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกร้องได้หลายอย่าง ต้องคำนวณตามคำเรียกร้องแต่ละอย่างแล้วนำมารวมนั้น

ประการที่สอง คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาท มีหลักที่ต้องพิจารณา คือ ลักษณะของคดีฟ้องขับไล่นี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้เฉพาะแต่ผู้เช่าหรือผู้อาศัยเท่านั้น แต่ให้ฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ได้ทุกคน ส่วนอสังหาริมทรัพย์ก็พิจารณาจากความหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 139 อันได้แก่ ที่ดิน โรงเรือน ที่พักอาศัย อาคารสำนักงาน อาคารเก็บสินค้า ฯลฯ ซึ่งคดีฟ้องขับไล่ดังกล่าว หากมีคำขออื่นที่มีทุนทรัพย์รวมมาด้วย เช่น ขอให้ชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่าเช่าคิดถึงวันฟ้อง ถ้ามีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาทก็ยังคงถือเป็นคดีมโนสาร แต่ถ้าเกินสามแสนบาท จะถือว่ามิใช่คดีมโนสาร

การคำนวณค่าเช่า อันจะทำให้คดีนั้น ๆ เป็นคดีมโนสารหรือไม่ กฎหมายบัญญัติไว้สองประการคือ “...อันมีค่าเช่า หรือ อาจให้เช่าได้...”

กรณี “ค่าเช่า” นั้น หมายถึงกรณีฟ้องขับไล่ผู้เช่าอันเป็นการบังคับตามสัญญาเช่า และในขณะที่ยื่นฟ้องนั้นสัญญาเช่าได้กำหนดค่าเช่าไว้ไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาท

กรณี “อันอาจให้เช่า” นั้น หมายถึงมิใช่กรณีฟ้องขับไล่ผู้เช่า แต่เป็นการฟ้องขับไล่บุคคลอื่น เช่น ผู้อาศัย หรือผู้เข้ามาอยู่โดยละเมิด ซึ่งมิใช่เช่าทรัพย์ที่จะคิดค่าเช่าได้ จึงต้องประมาณว่าอาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาทหรือไม่ ดังนั้นหากมีการกำหนดค่าเช่าไว้แน่นอนแล้วก็ไม่ต้องพิจารณาอีกว่าอาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องเดือนละเท่าไร

หลักเกณฑ์การคำนวณทุนทรัพย์กรณีฟ้องจำเลยหลายคน ตาม มาตรา 190 ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ใช้เฉพาะคดีมีทุนทรัพย์ตามมาตรา 189(1) ดังนั้น คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์จึงต้องคำนวณค่าเช่าเป็นรายจำเลยแต่ละคน หรือรายอสังหาริมทรัพย์แต่ละแห่งที่จำเลยอยู่

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมโนสาร

เนื่องจากคดีมโนสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น เป็นทั้ง คดีที่มีทุนทรัพย์และไม่มีทุนทรัพย์จึงอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งของศาลแขวงและศาลชั้นต้น อันที่มิใช่ศาลแขวงด้วย หากเป็นคดีตาม มาตรา 189(1) และเกิดขึ้นในท้องที่ที่มีศาลแขวงตั้งอยู่ด้วย โจทก์จะต้องยื่นคำฟ้องต่อศาลแขวง ส่วนคดีมโนสารตามมาตรา 189(2) เป็นคดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาท เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง แต่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นอันที่มิใช่ศาลแขวง โจทก์ต้องยื่นคำฟ้องคดีประเภทนี้ต่อศาลชั้นต้นอันที่มิใช่ศาลแขวงเท่านั้น

ในเรื่องของเขตศาล ซึ่งเป็นปัญหาว่าจะยื่นต่อศาลใด สำหรับคดีมโนสารตามมาตรา 189(1) เป็นคดีมีทุนทรัพย์ถ้าไม่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ต้องยื่นฟ้องต่อศาลแขวงหรือศาลอื่นนอกจากศาลแขวงที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล แต่หากเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิประโยชน์เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือคดีตามมาตรา 189(2) ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ต้องยื่นฟ้องต่อศาลอื่นนอกจากศาลแขวงไม่ว่าในท้องที่นั้นจะมี

ศาลแขวงหรือไม่ก็ตามซึ่งเป็นศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่จำเลยมี ภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

การฟ้องคดีโมฆสาร

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 191 กำหนดวิธีการฟ้องคดี โมฆสารไว้ 2 วิธี คือ

(1) โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ

การยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือต่อศาลชั้นต้นนั้น เป็นการยื่นคำฟ้องอย่างเดียวกับคดี แพ่งสามัญ ซึ่งต้องอยู่ภายใต้บังคับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 กล่าวคือ คำ ฟ้องต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างอาศัยเป็นหลัก แห่งข้อหาเช่นว่านั้น แต่ในกรณีที่คำฟ้องคดีโมฆสารนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ก็ ไม่เป็นเหตุให้ต้องยกฟ้องอย่างคดีสามัญ แม้จำเลยให้การต่อสู้ว่าฟ้องเคลือบคลุมก็ตาม เพราะมี บทบัญญัติเป็นพิเศษอยู่ในมาตรา 191 วรรคสอง ที่ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วน นั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ถ้าศาลมีคำสั่งให้แก้ไขคำฟ้องแล้ว โจทก์ไม่ทำการแก้ไข ศาลคง จะยกฟ้องทันทีไม่ได้ ต้องรอคว่าจำเลยให้การต่อสู้ว่าฟ้องเคลือบคลุมหรือไม่ หากจำเลยให้การว่า ฟ้องเคลือบคลุมจึงจะยกฟ้องได้ ถ้าจำเลยไม่ได้ให้การว่าฟ้องเคลือบคลุม ศาลก็ยกฟ้องไม่ได้ เพราะว่าปัญหาว่าฟ้องเคลือบคลุมไม่ใช่ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของ ประชาชนที่ศาลจะยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง

(2) โจทก์มาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาล

การที่โจทก์มาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาลหรือที่เรียกว่าการฟ้องคดีด้วยวาจา นั้น ถือว่าเป็นการอำนวยความสะดวกแก่โจทก์ ทั้งเป็นการประหยัดที่โจทก์อาจไม่จำเป็นต้องจ้าง ทนายความมาช่วยเหลือให้สิ้นเปลือง อย่างไรก็ตามการแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาลนี้ โจทก์ไม่ จำเป็นต้องมาด้วยตนเองก็ได้ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(11) ให้นิยามของคำว่า “คู่ความ” ไว้ว่า หมายถึง บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และให้รวมถึงบุคคล ผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมาย หรือในฐานะทนายความ ดังนั้น ผู้แทนโดยชอบ ธรรมของผู้เยาว์ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้รับมอบอำนาจให้ฟ้องคดี และทนายความของบุคคล ดังกล่าวก็ชอบที่จะมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาลได้ด้วย โดยโจทก์ไม่ต้องมาศาลด้วยตนเอง

นอกจากนี้วิธีการฟ้องด้วยวาจานั้นมีกฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2535) ออกตาม ความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.22477 ข้อ 1 กำหนด หลักเกณฑ์ไว้ว่าโจทก์ไม่จำเป็นต้องแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาลโดยศาลต้องออกนั่งพิจารณาฉบับที่คำ ฟ้องไว้ให้ แต่โจทก์ต้องไปแสดงความจำนงด้วยวาจาต่อศาลว่าจะฟ้องคดีโมฆสารด้วยวาจาและไป

พบเจ้าพนักงานศาลที่ศาลจัดไว้ให้จัดบันทึกคำฟ้องไว้ในแบบพิมพ์ (แบบ ม.1) เมื่อเจ้าพนักงานศาลบันทึกคำฟ้องเสร็จจึงนำบันทึกดังกล่าวเสนอศาล ศาลจะอ่านบันทึกนั้นให้โจทก์ฟังและให้โจทก์ลงชื่อไว้เป็นสำคัญแล้วดำเนินการต่อไปตามมาตรา 192 และ 193 โจทก์หลายคนอาจมาพร้อมกันแล้วร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องด้วยวาจาได้ และอาจฟ้องจำเลยหลายคนด้วยวาจาก็ได้

ค่าขึ้นศาลคดีโมเสเร

การฟ้องคดีแพ่งทั่วไป โจทก์ต้องเสียค่าขึ้นศาลตามอัตราที่กำหนดไว้ในตาราง 1 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่คดีโมเสเรเป็นคดีเล็กน้อยที่กฎหมายต้องการให้คู่ความเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเพียงเล็กน้อยมิให้เป็นภาระแก่คู่ความ จึงได้บัญญัติเกี่ยวกับค่าขึ้นศาลไว้โดยเฉพาะ ตามมาตรา 190 จัตวา ว่า

“ในคดีโมเสเรให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลในศาลชั้นต้นเท่ากับจำนวนค่าขึ้นศาลที่เรียกเก็บในคดีที่มีค่าขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้

ค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณี”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวในส่วนของวรรคหนึ่งเป็นเรื่องค่าขึ้นศาลในศาลชั้นต้นซึ่งกำหนดไว้แตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป ส่วนวรรคสองเป็นเรื่องค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาซึ่งไม่ได้กำหนดไว้แตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป

การพิจารณาคดีโมเสเร

เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องและศาลตั้งรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้ว ศาลต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีโมเสเรให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็วและออกหมายเรียกไปยังจำเลย ในหมายนั้นให้แจ้งประเด็นแห่งคดีและจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาที่เกี่ยวข้องและข้อความว่าให้จำเลยมาศาลเพื่อการไต่เถียง ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกันและให้ศาลสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้ว ให้ศาลไต่เถียงให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทนั้นก่อน

ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลสอบถามคำให้การของจำเลย โดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณียื่นคำให้การเป็นหนังสือให้นำมาตรา 191 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกคำให้การรวมทั้งเหตุแห่งการนั้นไว้ อ่านให้จำเลยฟัง แล้วให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคสาม ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจมีคำสั่งไม่ยอมเลื่อนเวลาให้จำเลยยื่นคำให้การ และดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป โดยถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวมุ่งหมายที่จะช่วยให้วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่รวดเร็วยิ่งขึ้น ไม่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นลำดับตั้งแต่ยื่นคำให้การขึ้นสองสถานและนัดสืบพยานซึ่งต้องใช้เวลาอย่างมากวิธีพิจารณาคดีสามัญ โดยมาตรา 193 บังคับศาลให้นัดพิจารณาคดีทันที ไม่ต้องมีการขึ้นสองสถาน และรวบรวมกระบวนการต่างๆ ที่จะทำให้อคดีเสร็จไป ได้แก่ การไต่ถามและหากไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ตามที่ศาลไต่ถามแล้วจะเข้าสู่ขั้นตอนของการให้การต่อสู้คดีของฝ่ายจำเลย กล่าวคือ ถ้าจำเลยประสงค์จะให้การต่อสู้คดี จำเลยอาจยื่นคำให้การที่จำเลยทำไว้เป็นหนังสือเตรียมมาขึ้นต่อศาลในวันดังกล่าวหรือให้การด้วยวาจาก็ได้ ส่วนการให้การเป็นหนังสือนั้นจำเลยอาจยื่นก่อนวันนัดพิจารณาก็ได้ โดยจำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การด้วยวาจาก็ได้ และสุดท้ายจะมีการสืบพยานไปในทีเดียวเพื่อให้อคดีสามารถเสร็จในวันเดียว วิธีการเช่นนี้เป็นหลักการที่สำคัญและแตกต่างจากคดีสามัญ โดยศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องให้จำเลยรู้ล่วงหน้าพอได้มีเวลามาศาลได้ตามสมควร ถ้าศาลสั่งรับคำฟ้องในวันเดียวกับวันที่โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือหรือแถลงข้อหาด้วยวาจา ศาลจะกำหนดวันนัดพิจารณาไว้ในคำสั่งด้วย และถือว่าโจทก์ทราบนัดแล้ว แต่ถ้าศาลสั่งรับคำฟ้องในวันอื่นและกำหนดวันนัดพิจารณาไว้ด้วย ต้องแจ้งวันนัดให้โจทก์ทราบ และต้องสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนั้นด้วย ส่วนจำเลยนั้นไม่รู้ว่าถูกโจทก์ฟ้อง ศาลต้องออกหมายเรียกไปยังจำเลย แต่ไม่ต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลยอย่างคดีสามัญ โดยในหมายนั้นจะต้องแจ้งประเด็นแห่งคดี และจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาที่เกี่ยวข้องและข้อความว่าให้จำเลยมาศาลเพื่อการไต่ถาม ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ซึ่งต่างกับคดีสามัญโดยคดีสามัญศาลจะไม่ได้กำหนดวันนัดพิจารณาแต่จะสั่งให้ส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลย และออกหมายเรียกถึงจำเลยให้ยื่นคำให้การต่อศาลภายใน 15 วัน ตาม มาตรา 173 วรรคหนึ่ง และในหมายเรียกไม่ต้องแจ้งประเด็นแห่งคดีและจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด

การสืบพยานในวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่

กฎหมายมีหลักการที่สำคัญคือ ต้องเป็นกระบวนการพิจารณาที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว โดยกำหนดหลักเกณฑ์ก่อนไปในทางระบบได้ส่วน เพื่อให้ศาลมีบทบาทในการได้ส่วนหาความจริงยิ่งกว่าจะให้เป็นที่ภาระหน้าที่ของกลุ่มความโดยบัญญัติเพิ่มเติมหลักการใหม่ ดังกล่าวไว้ในมาตรา 193 ตรี และ 193 จัตวา ให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะสอบถามกลุ่มความทุกฝ่ายว่าประสงค์จะอ้างอัยพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือจะสั่งให้กลุ่มความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่เห็นสมควร และให้ศาลมีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองหากเห็นพยานหลักฐานที่กลุ่มความนำสืบไม่เพียงพอต่อการพิจารณา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม อีก

ทั้งยังให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม เป็นการแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ชัดแจ้งว่าวิธีการสืบพยานในคดีมีโนสาระนั้น หมายความว่าให้ความสำคัญแก่ศาลในการมีบทบาทค้นคว้าหาความจริงเป็นหลัก ภาระหน้าที่ของความหรือทนายความมีความสำคัญเป็นลำดับรอง

3.2.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

แนวความคิดที่จะให้วิธีการดำเนินคดีแพ่งเล็กๆ น้อยๆ แตกต่างไปจากการดำเนินคดีแพ่งสามัญอย่างการดำเนินคดีมีโนสาระนั้นเกิดขึ้นในระบบกฎหมายของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ส่วนใหญ่จะเรียกว่า small claims cases และมักเรียกศาลที่พิจารณาคดีเช่นนี้ว่า small claims courts แต่ในบางประเทศก็ใช้ชื่อเรียกที่ต่างออกไปโดยมักจะพยายามใช้ถ้อยคำที่ให้ความรู้สึกที่ไม่เป็นทางการมากนัก อย่างคำว่า “ศาล” ก็ใช้คำว่า tribunal แทนคำว่า court และจะเน้นการใช้ขั้นตอนการดำเนินการที่ไม่เป็นทางการด้วย เช่น ประเทศนิวซีแลนด์เรียกองค์กรชี้ขาดคดี small claims นี้ว่า small claims tribunals ทั้งนี้เป็นไปตาม small claims tribunals act ส่วนในสิงคโปร์ เรียกว่า small claims tribunals ตาม small claims tribunals act เช่นกัน

หลักเกณฑ์บางประการของ small claims courts ในต่างประเทศ สามารถพิจารณาได้ดังนี้

ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษกำหนดทุนทรัพย์ของ small claims ไว้ 5,000 ปอนด์ แต่การเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีทำร้ายร่างกายกำหนดไว้ไม่เกิน 1,000 ปอนด์ ส่วนในคดีที่ผู้เช่าเรียกค่าเสียหายในการซ่อมแซมทรัพย์ที่ให้เช่ากำหนดไว้ไม่เกิน 1,000 ปอนด์³⁶ small claims ของอังกฤษจะอยู่ใน County Courts และจากสถิติของ County Courts ในปี 1994 ปรากฏว่า small claims มากกว่าคดีที่ต้องพิจารณาเต็มรูปแบบถึงเกือบประมาณ 4 เท่า

³⁶ CIVIL PROCEDURE RULES. Part 27 The Small Claims Track. Rule 26.6 provides that any claim which has a financial value of not more than £5,000 subject to the special provisions about claims for personal injuries and housing disrepair claims; any claim for personal injuries which has a financial value of not more than £5,000 where the claim for damages for personal injuries is not more than £1,000 ; and any claim which includes a claim by a tenant of residential premises against his landlord for repairs or other work to the premises where the estimated cost of the repairs or other work is not more than £1,000 and the financial value of any other claim for damages is not more than £1,000.

สำหรับประเด็นของการดำเนินคดีนั้น ตัวความที่เป็นประชาชนจะดำเนินการเองหรือที่เรียกว่า Do-it-yourself basic โดยจะดำเนินการตามเอกสารที่จัดพิมพ์เผยแพร่โดย The Lord Chancellor's Department ตัวความบางส่วนอาจขอคำแนะนำจากหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐหรือองค์กรเอกชนท้องถิ่นที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องนี้ รวมทั้งสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคต่างๆ ดังนั้นโดยหลักการจะมุ่งให้ขั้นตอนต่างๆ ง่ายและสะดวกจนประชาชนสามารถดำเนินการได้เอง แต่หากตัวความยังประสงค์จะว่าจ้างทนายความ ก็สามารถกระทำได้แต่จะเรียกค่าทนายความคืนจากคู่ความอีกฝ่ายไม่ได้ อย่างไรก็ตามปรากฏจากการสุ่มข้อมูลว่า สัดส่วนของโจทก์ที่เป็นประชาชนมีเพียงประมาณ 38% ในขณะที่โจทก์ที่เป็นนิติบุคคลมีถึง 61% ซึ่งตรงข้ามกับจำเลยที่เป็นประชาชนมีถึง 58% ในขณะที่จำเลยเป็นนิติบุคคลมีเพียง 41% ซึ่งก่อให้เกิดข้อถกเถียงว่าควรแยกการดำเนินคดีในทางธุรกิจของนิติบุคคลออกจากการดำเนินคดี small claims หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อปล่อยให้ small claims scheme เป็นเรื่องของประชาชนกับประชาชน นอกจากนี้ จากการที่อังกฤษเป็นประเทศในระบบ common law ซึ่งผู้พิพากษาจะไม่ได้เน้นบทบาทของการไต่สวนเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง งานวิจัยในเรื่อง small claims จึงมักเน้นเสมอว่าใน small claims scheme บทบาทของผู้พิพากษาที่เป็นผู้ค้นหาข้อเท็จจริงร่วมกับตัวความเป็นบทบาทที่มีความสำคัญที่สุดในการดำเนินคดีประเภทนี้ และจะเป็นหลักประกันของสิทธิหน้าที่ของคู่ความทุกฝ่ายด้วย จึงเป็นประเด็นที่ต้องการการให้ความรู้และฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีการดำเนินคดีมโนสาร (small claims) รวมทั้งหลักเกณฑ์ต่างๆ จะมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปในแต่ละศาลแต่ละรัฐ แต่จะมีหลักการทั่วไปเดียวกันในการกำหนดหลักเกณฑ์พิเศษสำหรับคดีมโนสารให้แตกต่างจากคดีธรรมดา เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับความเสียหายสามารถเข้ามารักษาสิทธิในทางศาลได้อย่างกว้างขวาง เช่น ใน State of Michigan 12th Judicial District Court [Michigan] กำหนดทุนทรัพย์คดี small claims ไว้ \$1,750.00 โดยจะกำหนดค่าขึ้นศาลไว้เพียงสองอัตราและเป็นอัตราที่ถูกกว่าคดีแพ่งอื่น คือ \$17.00 และ \$32.00 ลักษณะเด่นประการหนึ่งของศาลนี้คือ การกำหนดระยะเวลาการดำเนินคดีไว้ชัดเจนว่าไม่เกิน 45 วัน และถือว่าคู่ความสละสิทธิในการมีทนายความในการดำเนินคดี กล่าวคือ คู่ความจะต้องดำเนินคดีเองโดยไม่มีทนายความ แต่อาจขอคำแนะนำจาก Court Clerks ที่ศาลจัดไว้ให้

ใน Berkeley-Albany Municipal Court [California] จะจัดแบ่งส่วนของ small claims courts เอาไว้โดยจะดำเนินคดีทนายทนายไม่เกิน \$5,000³⁷ และเน้นกระบวนการที่ง่ายและไม่เป็นทางการ ตัวความจะต้องดำเนินคดีเองโดยอาจขอให้ศาลแต่งตั้งญาติหรือเพื่อนสนิทมาช่วยแนะนำได้ ในฐานะ “guardian ad item” ตัวความอาจมีทนายความได้โดยสามารถให้คำปรึกษาได้นอกศาล แต่ไม่สามารถดำเนินคดีในศาลแทนได้

นอกจากนี้ ยังมีศาลในรัฐต่างๆ ที่กำหนดกฎเกณฑ์ที่แตกต่างออกไปอีก เช่น Superior Court of California for the County of san Mateo (California) ที่กำหนดทุนทรัพย์ไว้ 2,500 เหรียญ แต่ไม่เกิน 5,000 เหรียญ จะฟ้องได้ไม่เกิน 2 คดีต่อ 1 ปี นอกจากนี้ยังมีเวลาทำการของศาลในช่วงกลางคืนด้วยตามวันและเวลาที่กำหนด โดยเรียกว่า “Night Court” ส่วน small claims courts ใน Texas นั้น ก็กำหนดทุนทรัพย์ไว้ไม่เกิน 5,000 เหรียญ เช่นเดียวกัน แต่มีการจำกัดประเภทคดีที่จะฟ้องที่ small claims courts นี้ด้วย เช่น คดีเกี่ยวกับสัญญา การประกัน ละเมิด เป็นต้น

ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ มี small claims tribunal เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1985 โดย The Small Claims Tribunal Act เพื่อให้เป็นกลไกการระงับข้อพิพาท Small Claims ที่รวดเร็วและถูกสำหรับคดีแพ่งเล็กๆ น้อยๆ ทุนทรัพย์ที่ถือเป็น Small Claims คือไม่เกิน 10,000 เหรียญ³⁸ โดยโจทก์จะแยกฟ้องเป็นหลายคดีไม่ได้ เช่นจะแยกใบเสร็จรับเงินฟ้องเพื่อให้เป็น small claims ไม่ได้ แต่หากโจทก์ประสงค์จะเรียกร้องไม่เกินทุนทรัพย์สูงสุดเพื่อที่จะดำเนินคดีใน Small Claims Tribunal หรือลดทุนทรัพย์ที่เรียกร้องลง เช่นนี้สามารถทำได้

Small Claims Tribunal ของสิงคโปร์จะเน้นหน้าที่ไกล่เกลี่ยมากโดยถือว่ามีหน้าที่หลักสองประการ คือ หน้าที่ไกล่เกลี่ย (mediatory role) ซึ่งหากทำไม่สำเร็จ ศาลหรือ Tribunal จึงจะ

³⁷ CALIFORNIA CODE OF CIVIL PROCEDURE. Section 116.220. (a) The small claims court shall have jurisdiction in the following actions: for recovery of money, if the amount of the demand does not exceed five thousand dollars (\$5,000).

³⁸ General information of Small Claims [Online]. Available URL: [http://www.smallclaims.gov.sg/SCT-General Info.html](http://www.smallclaims.gov.sg/SCT-General%20Info.html)

The Tribunals have jurisdiction to hear claims not exceeding \$10,000 ,where the claims relate to disputes arising from:a contract for the sale of goods; or a contract for the provision of service; or tortious damage to property [but not including damage arising in connection with motor vehicle accidents] Claims arising any contract to a lease of residential premises not exceeding 2 years.

กลับมาทำหน้าที่การพิจารณาพิพากษาคดี (adjudicatory role) ดังนั้น องค์ประกอบสำคัญเด่นชัดของ Small Claims Tribunal คือการใช้การไต่ถามก่อนกระบวนการดำเนินคดีในศาล นอกจากนี้ ยังมี ส่วนประกอบอื่นที่ช่วยองค์ประกอบหลักดังกล่าว เช่น การห้ามทนายดำเนินคดีแทนตัวความใน Tribunal ทั้งนี้เพื่อให้ตัวความต้องเจรจาหรือข้อขัดแย้งกันโดยตรงโดยที่จะมีศาลหรือเจ้าพนักงานศาลคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ

ประเทศแคนาดา

ในประเทศแคนาดา ใน Quebec มีการจัดตั้ง Small Claims Court ขึ้น ในปี 1971 เรียกว่า The Courdes des petites creances โดยมีเจตนารมณ์เช่นเดียวกับการจัดตั้ง Small Claims Court ใน ประเทศอื่นๆ ลักษณะเฉพาะที่ทำให้ศาลนี้แตกต่างจากศาลทั่วคือ มีบทบัญญัติห้ามมิให้นิติบุคคล เป็นโจทก์ฟ้องในศาลนี้ รวมถึงการมิให้ทนายความเข้ามาในขั้นตอนการพิจารณาคดี small claims โดยมีข้อยกเว้นเพียงบางกรณีเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้พิพากษาจะมีบทบาทนำในทุกกระบวนการพิจารณา และใช้กระบวนการพิจารณาที่ยืดหยุ่น³⁹

3.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

3.3.1 มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย

ตามที่คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นชอบให้บัญญัติหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว แต่ยังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาของ คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกา จึงขอนำหลักเกณฑ์ของร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ที่ผ่านการพิจารณา ของอนุกรรมการฯ ดังกล่าวมานำเสนอเพื่อให้เห็นแนวทางของการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้ในประเทศไทยได้ชัดเจนขึ้น โดยจะเสนอตามลำดับ ดังนี้

นิยาม

เนื่องจากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นเรื่องใหม่สำหรับกฎหมายใน ประเทศไทย ดังนั้น เพื่อให้ผู้ใช้กฎหมายมีความเข้าใจและตีความหลักเกณฑ์ไปในทางเดียวกัน จึง กำหนดนิยามไว้ในร่างมาตรา 222/1 ว่าลักษณะของกลุ่มบุคคล หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่าง

³⁹ จุมพล ภิญ โยสินวัฒน์. (2542). รูปแบบใหม่ของการพิจารณาคดีในศาล : การดำเนินคดีมโนสาร. หน้า 7-11.

เดียวกัน อันเกิดจากสถานการณ์เดียวกัน หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีขึ้นเมื่อมีบุคคลจำนวนมากอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ซึ่งจะมีข้อเรียกร้องและข้อต่อสู้ข้อเดียวกัน แม้ลักษณะของความเสียหายจะแตกต่างกันก็ตาม เช่นกรณีที่มีการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำทำให้มีผู้ได้รับความเสียหายทั้งผู้ใช้น้ำเพื่อการบริโภค ผู้ทำประมง ผู้ทำการเกษตร จะเห็นได้ว่าผู้เสียหายมีสิทธิอย่างเดียวกันจากการทำให้เกิดน้ำเสีย ซึ่งเกิดจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน แต่มีลักษณะของความเสียหายที่ต่างกัน เป็นต้น เกี่ยวกับสิทธิที่เกิดจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันนี้ ร่างมาตรา 222/7 กำหนดให้โจทก์มีหน้าที่ต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกันกับโจทก์ และร่างมาตราที่ 222/9 (2) ได้กำหนดให้โจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์กำหนดที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กล่าวคือ เป็นการจำกัดขอบเขตของกลุ่มให้เห็นลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มเพื่อแสดงตัวตนของกลุ่ม หรือแสดงให้รู้ว่าบุคคลนี้ครอบคลุมไปถึงบุคคลใดบ้าง

การร่างคำนิยามกลุ่มบุคคลนี้คณะกรรมการฯ ได้นำแนวทางมาจากร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ....มาตรา 3 ของสำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นการนำหลักการมาจาก Rule 23 ของกฎหมาย Federal civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกา⁴⁰

นอกจากนี้กลุ่มจะต้องมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายร่วมกัน กล่าวคือ มีเหตุแห่งการฟ้องคดีที่เป็นเหตุร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม อันเกิดจากการกระทำใดๆที่มีผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลด้วยกันทุกคน และการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดเหตุแห่งการฟ้องคดี (cause of action) โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะมีปัญหาที่เป็นการเฉพาะของตนเองหรือไม่ ตัวอย่างเช่น การฟ้องคดีที่จำเลยขับรถโดยสารโดยประมาททำให้เกิดอุบัติเหตุทำให้มีผู้เสียชีวิต และได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก กรณีนี้ผู้เสียหายมีเหตุแห่งการฟ้องคดีร่วมกันจากการที่จำเลยขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายที่แต่ละคนได้รับ นั่นถือว่าเป็นปัญหาเฉพาะตัวของผู้เสียหาย แม้จะมีจำนวนแตกต่างกัน ก็ไม่เป็นอุปสรรคที่จะถือว่ากลุ่มมีปัญหาาร่วมกัน⁴¹

ลักษณะพิเศษของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ คำพิพากษาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทุกคน ไม่ว่าคำพิพากษาจะเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อสมาชิกกลุ่มก็ตาม

⁴⁰ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2547). รายงานการประชุม คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ครั้งที่ 1417-4/2547. หน้า 3-10.

⁴¹ American Jurisprudence. (2003). *Securities Regulation-Federal*. pp.133-134.

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการที่ผู้เสียหายจากมูลคดีเดียวกันแต่ผลของความเสียหายเกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว จะถือว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่นั้น มีความเห็นเป็น 2 แนวทาง คือ

ความเห็นที่ 1 เห็นว่าควรกำหนดให้สมาชิกกลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่ได้รับความเสียหายแล้วในขณะที่ศาลมีคำสั่งรับฟ้องคดีแบบกลุ่มแล้วเท่านั้น เนื่องจากร่างมาตรา 222/31 (2) กำหนดให้คำพิพากษาของศาลต้องแสดงลักษณะ โดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลที่จะต้องผูกพันตามคำพิพากษาแล้ว ดังนั้น กรณีดังกล่าวผู้ที่ได้รับความเสียหายในภายหลัง ก็สามารถฟ้องคดีใหม่ได้ ไม่ถือเป็นการฟ้องซ้ำ ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดรับรองสิทธิในอนาคตไว้ด้วย

ความเห็นที่ 2 เห็นว่าควรกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากมูลคดีเดียวกันแต่ผลเสียหายเกิดขึ้นในภายหลังได้ เนื่องจากหลักของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมาจากหลักการของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ฉะนั้น เมื่อฟ้องครั้งเดียว ก็ควรจะรองรับผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากมูลคดีเดียวกันทั้งหมดในคราวเดียวและก็จะเป็ผลดีต่อจำเลยด้วยที่จะไม่ต้องถูกฟ้องซ้ำ

อย่างไรก็ตามที่ประชุมพิจารณาแล้วเห็นว่าการพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ ต้องอยู่บนพื้นฐานของมาตรา 55 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ จะต้องมีการโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นเมื่อความเสียหายยังไม่เกิดขึ้นในขณะที่ฟ้อง ก็ไม่สมควรมีสิทธิเป็นสมาชิกกลุ่มได้และหากปล่อยให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายโดยไม่จำกัดระยะเวลา จะทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มล่าช้า ซึ่งขัดต่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จึงควรจำกัดนิยามของคำว่าสมาชิกกลุ่มให้หมายความถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายแล้วในขณะที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเท่านั้น และหากต่อไปการพัฒนาหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นและผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมากขึ้นก็อาจจะมีการกำหนดรับรองสิทธิในอนาคตต่อไป⁴² ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลได้พิจารณาเป็นแนวทางไว้ว่ากลุ่มบุคคลที่ได้รับการรับรองแล้ว จะไม่รวมถึงสมาชิกซึ่งอาจต้องเสียหายในอนาคตด้วยเพราะเหตุว่าบุคคลดังกล่าวยังไม่มีตัวตนจริง และยังไม่ได้รับความเสียหายจริง ซึ่งมีได้เป็นผู้มีสิทธิจะเป็นผู้ดำเนินคดีได้ และข้อเรียกร้องของบุคคลเหล่านั้นยังไม่พร้อมที่จะได้รับการเยียวยาทางศาล ซึ่งเป็นการไม่ยอมรับให้บุคคลที่ยังไม่ได้รับความเสียหายเป็นสมาชิกกลุ่มเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามถ้า

⁴² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครั้งที่ 73-15/2546. หน้า 5.

ปรากฏความเสียหายเกิดขึ้นในภายหลัง บุคคลเหล่านั้นก็สามารถฟ้องคดีต่อผู้กระทำผิดได้เอง ไม่เสียสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแต่อย่างใด

ลักษณะของคดีที่อาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

วัตถุประสงค์ของกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ได้รับความเสียหายจำนวนมากอันเกิดจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาให้กับศาลและคู่ความ ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงควรที่จะครอบคลุมคดีทุกประเภทที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของคดีที่เหมือนกัน โดยร่างมาตรา 222/5 ได้กำหนดตัวอย่างประเภทของคดีที่อาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ชัดเจนคือ คดีละเมิด คดีผิดสัญญา คดีตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า แต่ทั้งนี้ยังมีอาชญากรรมประเภทอื่นๆนอกเหนือจากตัวอย่างที่ยกมาในร่างมาตรานี้ได้ หากเข้าหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าวข้างต้น⁴³ กล่าวคือ โดยหลักมูลแห่งหนึ่งที่จะก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องมีอยู่ 2 ประการ คือละเมิดและผิดสัญญา ซึ่งการละเมิดและผิดสัญญาไม่ได้มีเฉพาะสิทธิตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น แต่รวมถึงการโต้แย้งสิทธิตามที่กฎหมายรับรองทุกอย่างด้วย เช่น สิทธิตามกฎหมายพิเศษต่างๆ ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มควรจะครอบคลุมถึงการกระทำทุกอย่างที่เป็น การโต้แย้งสิทธิตามกฎหมายอื่นๆ ด้วย ประเภทคดีที่สามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ จึงประกอบด้วย คดีละเมิด คดีผิดสัญญา และเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆดังกล่าวข้างต้น

หลักเกณฑ์การยื่นขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นไปตามมาตรา 222/6, มาตรา 222/7 และมาตรา 222/8 ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้ คือ

ผู้ยื่นคำขอ

ได้แก่โจทก์ซึ่งต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม อาจจะเป็นเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐก็ได้ และหมายรวมถึงทนายความผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนโจทก์ (ร่างมาตรา 222/6)

ส่วนประเด็นที่ว่าจำเลยมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องเพื่อขอดำเนินคดีแบบกลุ่มได้หรือไม่นั้น คณะอนุกรรมการฯ ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ แต่บางท่านเห็นว่าหากกรณีจำเลยฟ้องแย้งจะมีฐานะเป็น โจทก์ในคดีฟ้องแย้ง ถ้าจำเลยสามารถแสดงให้ศาลเห็นว่า การฟ้องแย้งของจำเลยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่จะยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ คือ นอกจากจำเลยแล้วยังมีผู้เสียหาย

⁴³ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครั้งที่ 6/2544. หน้า 5.

รายอื่นจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และลักษณะเฉพาะเหมือนกัน จำเลยก็อาจยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลดำเนินคดีแบบกลุ่มในฟ้องแย้งได้ อย่างไรก็ตาม ควรกำหนดให้จำเลยฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหาก เนื่องจากมีปัญหาได้ ถ้าโจทก์ได้ยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่มไว้ก่อนแล้ว จะถือว่าจำเลยฟ้องแย้งโจทก์เท่านั้น หรือฟ้องแย้งสมาชิกกลุ่มรายอื่นด้วย ส่วนกรณีที่โจทก์ร้องขอให้ดำเนินคดีกับจำเลยแบบกลุ่ม ตามหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาจะสามารถทำได้หรือไม่นั้น คณะอนุกรรมการฯ เห็นว่าหากให้มีการดำเนินคดีกับจำเลยแบบกลุ่มอาจทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง และอาจทำได้ยากเพราะจำเลยแต่ละคนย่อมต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเอง จะให้ผู้อื่นมาแก้ต่างแทนตนไม่น่าจะเหมาะสม นอกจากนี้ เมื่อโจทก์ไม่ได้ฟ้องบุคคลใด ก็ไม่ควรให้ผลขอคำพิพากษาผูกพันคนอื่นด้วย เพราะหาก โจทก์ประสงค์จะบังคับหรือเรียกร้อยเอากับบุคคลใด โจทก์ก็สามารถฟ้องบุคคลนั้นเป็นจำเลยร่วมได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไปได้ ซึ่งดำเนินการได้ไม่ยากและในประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็มีลักษณะคดีแบบนี้บ่อยมาก ส่วนหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เฉพาะฝ่ายโจทก์นี้ เป็นแนวเดียวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย

วิธีการยื่นคำขอ

ตามร่างมาตรา 222/6 กำหนดให้ยื่นเป็นคำร้อง โดยจะต้องยื่นมาพร้อมกับคำฟ้องซึ่งแตกต่างกับหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาที่อนุญาตให้ยื่นพร้อมกับคำฟ้องหรือภายหลังจากยื่นคำฟ้องแล้วก็ได้ โดยการพิจารณาคำร้องนั้นเป็นการนำหลักการของมาตรา 21 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับคือห้ามมิให้ศาลสั่งจนกว่าศาลจะได้ฟังข้อคัดค้าน ถ้าไม่มีการโต้แย้งเกิดขึ้นในศาลสามารถอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ แต่ถ้ามีการคัดค้านก็ต้องทำการไต่สวนก่อน นอกจากนี้ยังเป็นดุลพินิจของศาลที่อนุญาตหรือไม่ก็ได้ โดยหลักเกณฑ์นี้เป็นไปตามแนวของประเทศสหรัฐอเมริกา คือฝ่ายจำเลยมีสิทธิที่จะยื่นคำคัดค้านคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม (motion to dismiss case) ซึ่งอาจทำให้เกิดการเจรจาเพื่อนำไปสู่การประนีประนอมยอมความกันตั้งแต่ในชั้นยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม และทำให้ยุติข้อพิพาทได้ง่ายขึ้น

แบบของคำฟ้อง

ตามร่างมาตรา 222/7 กำหนดแบบคำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือยื่นฟ้องด้วยวาจาไม่ได้ ทั้งนี้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแบบกลุ่มต้องเป็นศาลแพ่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ยกเว้นศาลแขวง (ร่างมาตรา 222/3) คำฟ้องนี้นอกจากจะต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์ ตามประมวลกฎหมายประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 แล้ว ยังต้องบรรยายลักษณะของกลุ่มบุคคลว่ามีลักษณะเดียวกันกับโจทก์อย่างไรด้วย และในกรณีที่โจทก์ทราบจำนวนค่าเสียหายที่แน่นอนที่จะ

ขอให้จำเลยชำระหนี้ให้แก่โจทก์ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับ ส่วนค่าขึ้นศาลนั้น โจทก์ผู้เริ่มคดีต้องเสียค่าขึ้นศาลตามตาราง 1 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เสียตามค่าขอบังคับเฉพาะในส่วนขอของโจทก์ผู้เริ่มคดีเท่านั้น รวมถึงกรณีคืออยู่ในศาลชั้นอุทธรณ์และศาลชั้นฎีกา โดยให้คู่ความที่อุทธรณ์และคู่ความที่ฎีกาเป็นผู้เสียค่าขึ้นศาล ก็คำนวณเฉพาะในส่วนคำของผู้อุทธรณ์และผู้ฎีกาเท่านั้น ไม่รวมถึงคำขอบังคับของสมาชิกกลุ่มคนอื่นด้วย

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม นั้น เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว โดยร่างมาตรา 222/9 กำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของศาลไว้ 5 ประการ คือ

1. สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของกลุ่มบุคคลต้องมีลักษณะแจ้งชัด และมีลักษณะเดียวกับของโจทก์ ทั้งนี้เพราะสิทธิการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องมีลักษณะแจ้งชัด และมีลักษณะเดียวกับของโจทก์ ทั้งนี้เพราะสิทธิในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีขึ้นได้เมื่อในกลุ่มบุคคลได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน และลักษณะเฉพาะที่เหมือนกัน

2. โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์กำหนดที่เหมือนกัน ของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอ เพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กล่าวคือ โจทก์อาจจะกำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่แคบลงมา โดยไม่ประสงค์จะฟ้องคดีให้กับผู้เสียหายทุกคนจึงมีลักษณะเฉพาะดังกล่าว โจทก์จะต้องกำหนดให้ชัดเจน เพื่อที่ศาลจะได้ทราบลักษณะความเป็นกลุ่มว่ามีขอบเขตเพียงใด และผู้เสียหายรายใดที่จะถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม

3. กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและดำเนินการได้ไม่สะดวกกล่าวคือศาลจะพิจารณาว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะช่วยให้การประหยัดค่าใช้จ่าย และเวลาในการดำเนินคดีมากกว่าการดำเนินคดีแบบสามัญหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาของศาลจะพิจารณาจากกระบวนการของการดำเนินคดีทั้งหมดมิใช่พิจารณาเฉพาะในส่วนขอของโจทก์

4. โจทก์ต้องแสดงให้เห็นว่า โจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสียรวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา กล่าวคือ คดีบางประเภทที่มีลักษณะพิเศษ เช่นคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ประธานศาลฎีกาอาจจะกำหนดข้อบังคับ เกี่ยวกับคุณสมบัติส่วนได้เสียรวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม นอกจากนั้นศาลจะพิจารณาว่าโจทก์ รวมถึงทนายความฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นผู้มิบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ได้แสดงให้ศาลเห็นว่าสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็น
ธรรมเนียมหรือไม่อย่างไร

ผลของการที่ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับการร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการ พิจารณาคดีแบบกลุ่ม

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์
ไปยังศาลฎีกา ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง โดยให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาด โดยอุทธรณ์โดยเร็ว
ทั้งนี้ให้ศาลชั้นต้นงดการพิจารณาไว้ระหว่างอุทธรณ์ หรืองดการวินิจฉัยคดีไว้จนกว่าศาลฎีกาจะ
ได้วินิจฉัยชี้ขาดอุทธรณ์นั้น (ร่างมาตรา 222/9 วรรคสอง) ซึ่งการกำหนดระยะเวลาและวิธีการ
พิจารณาไว้เป็นพิเศษ เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า และสมเจตนาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนการ
พิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ (ร่างมาตรา 222/3 วรรคสี่) และในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้
ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ศาลส่งรับคำฟ้องและให้จำเลยยื่นคำให้การภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ
ส่งหมายเรียกถึงจำเลย และให้ถือว่านายความของโจทก์เป็นนายความของกลุ่มด้วย (ร่าง มาตรา
222/9 วรรคสาม) ให้ศาลสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการประกาศ และส่งคำสั่งอนุญาตให้
ดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาวางต่อศาลตามจำนวนที่เห็นสมควร ภายใน 7 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ใน
กรณีที่โจทก์เพิกเฉย และไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉย ให้ศาลมีคำสั่งให้ยกเลิกการ
ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และให้ดำเนินพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญในการนี้ เจ้าพนักงานศาลเป็น
ผู้รับผิดชอบในการจัดทำประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบ ส่วนเนื้อหาในประกาศ
และคำบอกกล่าวจะต้องมีรายการตามที่กำหนดในร่างมาตรา 222/12 เป็นอย่างน้อย

การออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม นั้น สมาชิกกลุ่ม
จะต้องแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือต่อศาล ภายในสามสิบวัน เริ่มนับระยะเวลาตั้งแต่วันประกาศ
และส่งคำบอกกล่าวถ้าการดำเนินการ ทั้งสองวันไม่ตรงกัน ให้นับวันที่ดำเนินการอย่างหลังเสร็จสิ้น
ถ้าสมาชิกกลุ่มใช้สิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มผู้นั้น ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม
นับแต่วันที่ได้อแจ้งความประสงค์ต่อศาล เมื่อพ้นจากกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วสมาชิกกลุ่มไม่มี
สิทธิที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล(ร่างมาตรา 222/13) เหตุที่
กำหนดให้สามารถออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มในภายหลังได้เป็นกรณียกเว้นเพื่อรองรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น
สมาชิกกลุ่มผู้นั้นไม่ทราบว่า มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพราะมีเหตุอันสมควร หรือในระหว่างการ
พิจารณา โจทก์ไม่สามารถรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มผู้นั้นได้ จึงขออนุญาตศาลออกจากการ
เป็นสมาชิกของกลุ่ม เพื่อไปฟ้องคดีเองต่างหาก

นอกจากนี้ตามร่างมาตรา 222/13 วรรคสาม ยังกำหนดห้ามมิให้สมาชิกกลุ่ม หรือบุคคล ที่ขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม เข้ามาในคดีโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 57 (2) แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อมิให้เกิดความยุ่งยากในการดำเนินคดี เพราะ การที่ บุคคลภายนอกร้องสอดเข้ามาในคดีตามหลักเกณฑ์การร้องสอดในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อขอผูกพันในผลของคำพิพากษา แต่กรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผลของคำพิพากษาผูกพัน สมาชิกกลุ่มโดยทันทีเมื่อตนมีคุณสมบัติเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มจึงไม่จำเป็นต้องร้องสอดเข้า มาในคดี ส่วนการห้ามสมาชิกกลุ่มที่ขอยกออกจากกลุ่มไปแล้วร้องสอดเข้ามาในคดีก็เพื่อป้องกันมิให้ การใช้สิทธิโดยไม่สุจริตโดยเฉพาะจะรับประโยชน์จากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อ เห็นว่าคดีมีแนวโน้มว่าจะชนะ ก็ร้องสอด เข้ามาในคดี แต่เมื่อเห็นว่าคดีมีแนวโน้มที่จะแพ้ หรือ เสียเปรียบ ก็ขอยกเลิกการร้องสอดเพื่อจะได้ใช้สิทธิฟ้องคดีใหม่ เป็นต้น โคนคณะอนุกรรมการ ส่วนใหญ่เห็นว่าหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มของโจทก์ นอกจาก โจทก์จะต้องดำเนินคดีเพื่อรักษา ผลประโยชน์ของตนเองแล้ว โจทก์ยังคงต้องดำเนินคดีเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มด้วย ดังนั้น การที่สมาชิกกลุ่มบางรายจะร้องสอดเข้ามาในคดีเพื่อรักษาส่วนได้ส่วนเสียของตนเองเท่านั้น จึงไม่ น่าที่จะกระทำได้ ซึ่งหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มสมาชิกกลุ่มจะต้องตัดสินใจตั้งแต่แรกว่าจะ เข้ามาในคดี หรือไม่ถ้าสมาชิกกลุ่มเข้ามาในคดีแล้วก็แสดงว่าเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการดำเนินคดี ของโจทก์ แต่ถ้าเห็นว่าโจทก์บกพร่อง ไม่สามารถรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้ ก็น่าจะขอยก ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและไปฟ้องคดีใหม่ด้วยตนเองต่างหากหรือถ้าเห็นว่าโจทก์ดำเนินคดีไม่ เหมาะสม ไม่รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มก็อาจร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ได้ ตามร่างมาตรา 222/14 (5)

สิทธิของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากกลุ่ม

(1) สิทธิการเข้าฟังการพิจารณาคดีหรือแต่งตั้งทนายความเข้าฟังการพิจารณาคดีอย่าง เป็นทางการ จะทำให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิอื่นๆ เพิ่มเติมจากสิทธิของประชาชนทั่วไปที่มีสิทธิเข้าฟัง การพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 63 คือมีสิทธิในการที่จะรับรู้ คำสั่งและสิทธิที่จะได้รับสำเนาคำสั่งในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลทุกครั้ง และแม้ว่าคดีนั้นจะ มีการพิจารณาคดีลับสมาชิกกลุ่มผู้นั้นก็สามารถที่จะมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้แม้จะไม่ใช่ คู่ความในคดี

(2) สิทธิในการขอร้องให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในร่าง มาตรา 222/9 (5) และอาจร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในร่างมาตรา 222/24

(3) สิทธิการขอตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้นได้ แม้จะไม่ได้เข้าฟังการพิจารณาคดี

(4) สิทธิการขอเข้าแทนที่โจทก์ตามร่างมาตรา 222/24 ถึง 222/26 ซึ่งเป็นหลักการที่บัญญัติขึ้นบังคับ โดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าสมาชิกกลุ่มจะใช้สิทธิเรียกร้องสอดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไปไม่ได้เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์มิได้ฟ้องคดีเพื่อตนเองเพียงลำพัง แต่ทำหน้าที่แทนสมาชิกกลุ่มด้วย ดังนั้นมีเหตุจำหน่ายคดีตามวิธีพิจารณาดีสามัญ ตามที่กำหนดไว้ในร่างมาตรา 222/24 (1)-(4) ก่อนจำหน่ายคดีควรให้ศาลกำหนดระยะเวลาเพื่อให้สมาชิกกลุ่มรายอื่นร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ ถ้าศาลอนุญาต คดีแบบกลุ่มก็จะดำเนินต่อไปได้ และให้โจทก์เดิมมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มคนหนึ่ง แต่หากไม่มีผู้ใดร้องขอเข้าแทนที่โจทก์หรือศาลไม่อนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์ ก็ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้คดีของโจทก์ดำเนินต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผูกพันการดำเนินคดีสามัญของ โจทก์ต่อไปด้วยในการที่สมาชิกกลุ่มรายอื่นสามารถคัดค้าน การร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ได้ คำสั่งอนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์ของศาลถือเป็นที่สุด ส่วนคำสั่งไม่อนุญาต สามารถอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งน่าจะมียุทธศาสตร์เจ็ดวัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งเพื่อให้สอดคล้องกับร่างมาตรา 222/9 วรรคสอง ด้วย

(5) สิทธิคัดค้านในเรื่องการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามร่างมาตรา 222/25 , สิทธิคัดค้านการที่โจทก์ขอถอนฟ้องตามมาตรา 222/27, สิทธิคัดค้านการที่คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดี ตามร่างมาตรา 222/28 และสิทธิคัดค้านการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด ตามร่างมาตรา 222/29

(6) สิทธิตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามร่างมาตรา 222/39 เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ให้แจ้งคำพิพากษาให้กับสมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง และในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้ให้ศาลกำหนดระยะเวลาตามที่เห็นสมควร เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมาแสดงตัวและพิสูจน์สิทธิของตนเอง และแจ้งความประสงค์ในการขอรับชำระหนี้ตามคำพิพากษาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งสมาชิกกลุ่มมีสิทธิขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มคนอื่นผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่ต้องกระทำภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่พ้นกำหนดยื่นคำขอรับชำระหนี้

อำนาจฟ้องของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ขอยกออกจากกลุ่ม

ตามร่างมาตรา 222/15 กำหนดห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนั้นแล้วทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการฟ้องคดีที่ซ้ำซ้อนกัน

ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มรายใดฟ้องคดีอยู่ก่อน ต่อมาโจทก์ได้ยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่ม โดยสมาชิกกลุ่มรายนั้น มิได้ขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ศาลที่สมาชิกกลุ่มได้ฟ้องร้องนั้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความเพื่อมิให้การพิจารณาคดีในศาลมีความซ้ำซ้อน

กรณีตามร่างมาตรานี้ เป็นการกำหนดเกี่ยวกับการฟ้องซ้อน โดยแบ่งการฟ้องซ้อนเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มได้ฟ้องคดีภายหลังที่ศาลอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว และไม่ได้ร้องขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มถ้าศาลรับคำฟ้องของสมาชิกกลุ่ม ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ ศาลจะต้องเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว โดยการสั่งไม่รับฟ้อง
2. สมาชิกกลุ่มได้ยื่นฟ้องคดีไว้ก่อนโจทก์ฟ้องคดีแบบกลุ่ม ต่อมาภายหลังโจทก์ได้ร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและศาลอนุญาต โดยสมาชิกผู้นั้นมิได้ขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ก็กำหนดให้ศาลที่รับฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มรายนั้นจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ⁴⁴

การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

หลักการของร่างมาตรานี้ เป็นการให้อำนาจแก่ศาลในการที่จะใช้ดุลยพินิจ ที่จะสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าศาลเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่คุ้มครอง หรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอ โดยให้สิทธิแก่คู่ความในการแถลงต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีดุลยพินิจดังกล่าวได้ด้วย

การกำหนดกระบวนการก่อนการพิจารณา

ตามร่างมาตรา 222/17 ให้ศาลมีอำนาจกำหนดกระบวนการก่อนการพิจารณาเพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความรวดเร็วและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีการนำหลักการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลาย และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ในส่วนของเรื่องให้มีการไต่ถามโต้เถียงให้คดีเสร็จไป หรือให้นำวินิจฉัยอุทธรณ์มาใช้ตามอนุมาตรา (1)

ในส่วนของอนุมาตรา (2) ได้มีการนำหลักการเรื่อง discovery process หรือหลักการเปิดเผยเอกสารก่อนสืบพยาน ที่ใช้ในกฎหมายต่างประเทศมาใช้เพื่อให้การดำเนินคดีมีการกระชับรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพขึ้น

⁴⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2545). รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครั้งที่ 18-2/2545. หน้า 4-5.

นอกจากนี้ยังนำหลักการเรื่องการสอบถามข้อเท็จจริง การยอมรับข้อเท็จจริง เพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติเรื่องการชี้สองสถานที่เดิมที่เคยบังคับใช้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้ในอนุมาตรา (3) ด้วย

การสืบพยานหลักฐาน

ศาลมีอำนาจตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงและรับฟังพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่ความตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เป็นการนำหลักการมาจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในหมวดวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่มาใช้บังคับ

หลักการเสนอบันทึกถ้อยคำพยานแทนการซักถามพยานต่อหน้า เป็นการนำหลักการที่กำหนดของศาลล้มละลายมาใช้บังคับ โดยกำหนดให้ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของ ผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามพยานผู้ให้ถ้อยคำต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

การแบ่งกลุ่มย่อย เป็นหลักการที่กำหนดเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์เรื่องค่าเสียหายของสมาชิกกลุ่ม กรณีมีความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มบุคคลซึ่งจะทำให้กฎหมายยืดหยุ่นได้มากขึ้น โดยให้ครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่เริ่มคดีแบบกลุ่มจนถึงตอนทำคำพิพากษา เพราะได้กำหนดให้ศาลอาจมีคำสั่งให้แบ่งกลุ่มย่อยได้ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด

การถอนฟ้องคดีแบบกลุ่ม

เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ห้ามมิให้โจทก์ถอนฟ้องเว้นแต่ศาลจะอนุญาต ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรอนุญาตให้ถอนฟ้องให้มีการประกาศและส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิคัดค้าน และหากกรณีเป็นการขอถอนฟ้องภายหลังจำเลยได้ยื่นคำให้การแล้ว ห้ามมิให้ศาลอนุญาต โดยมีได้ฟังจำเลยก่อน

การประนีประนอมยอมความ

เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ห้ามมิให้คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน เว้นแต่ศาลจะอนุญาต ในกรณีที่ศาลอนุญาต ให้คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน กำหนดให้โจทก์ต้องประกาศ และส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มทราบ และกำหนดให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการประนีประนอมยอมความ แสดงความประสงค์ขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อไม่ต้องถูกผูกพันตามข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวทางตามหลักการดำเนินคดีแบบ class action ของประเทศสหรัฐอเมริกา ใน rule 23 (e)

การเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตศาลการเป็นผู้ชี้ขาดคดีแบบกลุ่ม

เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ห้ามมิให้คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตศาลการชี้ขาด เว้นแต่ศาลจะอนุญาต⁴⁵

การที่ศาลจะพิจารณามีคำสั่งอนุญาตเกี่ยวกับการถอนฟ้อง การตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ และการเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตศาลการชี้ขาด ศาลจะต้องคำนึงถึงข้อกำหนดตามร่างมาตรา 222/29 ประกอบด้วย ทั้งนี้ต้องมีเหตุอันสมควรเพื่อความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มด้วย⁴⁶

คำพิพากษาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น มีลักษณะพิเศษกว่าคดีธรรมดาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ได้กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ มีผลผูกพันเฉพาะคู่ความและบริวารที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องบัญญัติผลของคำพิพากษาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มให้ชัดเจน และใช้บังคับกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการเฉพาะเท่านั้น อย่างไรก็ตามแม้สมาชิกกลุ่มจะต้องผูกพันตามคำพิพากษาของศาล แต่ไม่มีสิทธิอุทธรณ์เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการย้ำว่าสมาชิกกลุ่มไม่ใช่คู่ความในคดีจึงไม่สามารถอุทธรณ์โต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลได้ ในการทำคำพิพากษาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม นอกจากจะต้องมีรายการตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในมาตรา 141 ยังต้องกำหนดลักษณะเด่นชัดของกลุ่มบุคคลที่จะต้องผูกพันตามความพิพากษา และกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หรือส่งทรัพย์สินให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยต้องชำระตามที่เห็นสมควร โดยกำหนดให้ทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลด้วย

3.3.2 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ยอมรับหลักการให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินคดีเพื่อตนเองและแทนบุคคลอื่น ในขณะที่ประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ยอมรับเพียงให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเพื่อประโยชน์

⁴⁵ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2545). รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครั้งที่ 30-14/2545. (อัดสำเนา).

⁴⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2545). รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ครั้งที่ 31-15/2545. (อัดสำเนา).

สาธารณชนหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลดำเนินคดีแทนเอกชนผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเริ่มมีบทบาทสำคัญในสังคมและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ทำให้หลายประเทศในระบบชีวิตลอว์เริ่มหันมาพิจารณาเกี่ยวกับหลักการยอมรับให้เอกชนสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มแต่ด้วยระบบกฎหมายและลักษณะสังคมที่แตกต่างกัน การพัฒนากฎหมายของแต่ละประเทศจึงเป็นไปในรูปแบบของการปรับให้เหมาะสมกับแนวคิดและวิถีปฏิบัติของแต่ละประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกา

หลักทั่วไป

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยได้รับรองให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ทั้งศาลระดับสหพันธรัฐ (Federal Court) และศาลมลรัฐ (State Court) ซึ่งผู้เสียหายสามารถเลือกที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ศาลใดก็ได้ โดยศาลแต่ละระดับมีบทบัญญัติแยกต่างหากจากกันเป็นการเฉพาะของตนเอง แต่หลักการที่มีการยอมรับว่าเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติสำหรับการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย คือ หลักกฎหมาย class action ซึ่งบัญญัติไว้ใน Rule 23 ของ Federal Rule of Civil Procedure (FRCP) หรือหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสหพันธรัฐ

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตาม Rule 23 เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่อาจนำไปใช้กับการดำเนินคดีตามกฎหมายสารบัญญัติได้ทุกประเภท เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายป้องกันการผูกขาดทางการค้า กฎหมายล้มละลาย กฎหมายละเมิด กฎหมายหลักทรัพย์ เป็นต้น การดำเนินคดีแบบกลุ่ม สามารถดำเนินการได้ทั้งในฐานะที่เป็นโจทก์และจำเลย แต่ในประเทศไทยจะถูกนำไปใช้สำหรับการฟ้องคดีโดยโจทก์ หรือที่เรียกว่า plaintiff class action เป็นส่วนใหญ่ โดยใช้ในกรณีที่มีบุคคลจำนวนมากตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันมีข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้เป็นอย่างเดียวกัน และการวินิจฉัยข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ดังกล่าวมีผลกระทบต่อสมาชิกของกลุ่มทุกคน ซึ่งช่วยทำให้ปริมาณคดีลดลง รวมทั้งช่วยประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้เป็นจำนวนมาก

หลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม

หลักเกณฑ์ตาม Rule 23 (a) คือ สมาชิกของกลุ่มคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาจฟ้องหรือถูกฟ้องในฐานะคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม ในนามของสมาชิกกลุ่มได้ต่อเมื่อ⁴⁷

1. กลุ่มบุคคลมีสมาชิกจำนวนมาก และการที่สมาชิกของกลุ่มเข้าร่วมกันในคดีจะไม่สะดวกในทางปฏิบัติหรือเป็นไปได้ยาก แต่ไม่ถึงขนาดที่เป็นไปไม่ได้ ในประเด็นนี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจน แต่ได้ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง โดยศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่ากลุ่มมีสมาชิกจำนวนมากหรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ไม่สามารถที่จะกำหนดจำนวนบุคคลที่ถือว่ามีจำนวนมากไว้เป็นการแน่นอนได้ คำฟ้องที่กำหนดลักษณะของสมาชิกของกลุ่มได้อย่างชัดเจน ก็เป็นการเพียงพอแล้วไม่จำเป็นที่จะต้องระบุจำนวนสมาชิกไว้อย่างแน่นอนก็ได้ ซึ่งศาลไม่ได้พิจารณาจากจำนวนบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเพียงอย่างเดียว ศาลยังพิจารณาถึงเรื่องอื่นที่อยู่ของสมาชิกกลุ่ม ความมีประสิทธิภาพในการพิจารณาคดี และจำนวนค่าเสียหายที่แต่ละคนได้รับอีกด้วย

2. มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในกลุ่ม (question of law or fact common to the class) ศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่ากลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลย และการกระทำนั้นเป็นประเด็นสำคัญในการฟ้องคดี ถือว่ากลุ่มบุคคลนั้นมีปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงร่วมกัน เช่น กรณีที่บุคคลที่เป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ได้กระทำการใด เพื่อสร้างราคาหลักทรัพย์ให้สูงขึ้น ผู้ลงทุนที่ซื้อหลักทรัพย์ที่ถูกสร้างราคาให้สูงขึ้นถือว่ามีปัญหาข้อกฎหมายร่วมกันว่าจำเลยได้กระทำการสร้างราคาหลักทรัพย์ให้สูงขึ้นหรือไม่ ซึ่งกลุ่มบุคคลไม่จำเป็นต้องมีปัญหาาร่วมกันในทุกประเด็น อาจมีปัญหาร่วมกันเพียงปัญหาเดียวก็ได้ สมาชิกกลุ่มอาจมีปัญหาร่วมกันในเรื่องความรับผิดชอบจำเลย แต่อาจมีความเสียหายแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ โจทก์จะต้องแสดงให้เห็นว่าปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของสมาชิกแต่ละคน⁴⁸

⁴⁷ Rule 23. Class Actions

Prerequisites to a Class Action.

One or more members of a class may sue or be sued as representative parties on behalf of all only if (1) the class is so numerous that joinder of all members is impracticable, (2) there are questions of law or fact common to the class, (3) the claims or defenses of the representative parties are typical of the claims or defenses of the class, and (4) the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the class.

⁴⁸ Charles Alan Wright. Loc.cit.

3. ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของกลุ่มที่เป็นผู้แทนในคดีจะต้องเป็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ประเภทเดียวกันกับของกลุ่ม (typical of the claims or defense) หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่มีความมุ่งหมายให้เกิดความเป็นเอกภาพในการดำเนินคดีและเพื่อมิให้สมาชิกในกลุ่มต้องสูญเสียผลประโยชน์เนื่องจากข้อเรียกร้องหรือความมุ่งหมายของผู้แทนของกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มแตกต่างกัน อันจะก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ และทำให้ผู้ร้องไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้แทนอย่างเพียงพอ การฟ้องคดีของโจทก์เป็นการฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของกลุ่มด้วย

4. กลุ่มซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มต้องสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ การปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเป็นธรรมและเพียงพอนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบ class action จะกระทบถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มที่มีได้มาศาลด้วย โดยกลุ่มซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนสามารถที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ ซึ่งศาลได้วินิจฉัยเป็นแนวทางในการพิจารณาไว้ว่า กลุ่มซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิกและต้องไม่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกับสมาชิกของกลุ่ม นอกจากนี้ หน้าที่ความของคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องมีความสามารถและมีประสบการณ์ในการฟ้องคดีซึ่งการที่จะคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มหลายคน แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการฟ้องคดีของกลุ่มซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มและหน้าที่ความของคู่ความ ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม โดยคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะต้องมุ่งมั่นที่จะเรียกร้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างจริงจัง โดยมีการปรึกษาหารือกับทนายความโดยสม่ำเสมอ สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีได้ และจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มในการฟ้องคดีด้วย หากคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มไม่ปฏิบัติหน้าที่ หรือไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิก อาจทำให้ขาดคุณสมบัติที่จะเป็นผู้แทนกลุ่มได้

ในการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มทุกคดีนั้น ผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นได้ว่ามีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของเงื่อนไขเบื้องต้น ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 ซึ่งศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ต่อเมื่อเป็นที่พอใจว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนตามเงื่อนไขเบื้องต้นครบทั้ง 4 กรณีแล้วเท่านั้น โดยเงื่อนไขเบื้องต้นในการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

นอกจากผู้ขอดำเนินคดีแบบกลุ่มจะแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจศาลว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนตามเงื่อนไขเบื้องต้นทั้ง 4 ประการตาม Rule 23 (a) แล้ว ผู้ขอ还必须แสดงให้เห็นเป็นที่พอใจศาลอีก

ว่ากรณีมีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งของ Rule 23 (b) ⁴⁹ ดังต่อไปนี้

(1) การดำเนินคดีแยกโดยหรือต่อสมาชิกกลุ่มอาจก่อให้เกิดความเสียหายกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

การพิจารณาและพิพากษาคดีที่แตกต่างกัน หรือไม่เป็นไปในทำนองเดียวกันที่มีต่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่ม จะก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในข้อปฏิบัติสำหรับคู่ความฝ่ายตรงข้าม กล่าวคือ อาจทำให้คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีแตกต่างกันหรือไม่สอดคล้องกัน ซึ่งทำให้จำเลยอยู่ภายใต้บังคับของคำพิพากษาที่แตกต่างกัน และไม่อาจปฏิบัติตามคำพิพากษาเหล่านั้นได้ เช่น คดีที่โจทก์ฟ้องจำเลยว่าละเมิดสิทธิบัตรของโจทก์ โดยจำเลยต่อสู้ว่าสิทธิบัตรของโจทก์ยังไม่ได้รับอนุญาต และจำเลยไม่ได้กระทำละเมิดสิทธิบัตรโจทก์ กรณีนี้ หากมีการแยกฟ้องร้อง ศาลหนึ่งอาจพิพากษาว่าสิทธิบัตรมีผลจริง ในขณะที่อีกคดีหนึ่งอาจมีคำพิพากษาว่าไม่มีผลจริง ทำให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติตามคำพิพากษา เป็นต้น

⁴⁹ **Rule 23. Class Actions**

(b) Class Actions Maintainable.

An action may be maintained as a class action if the prerequisites of subdivision (a) are satisfied, and in addition:

the prosecution of separate actions by or against individual members of the class would create a risk of inconsistent or varying adjudications with respect to individual members of the class which would establish incompatible standards of conduct for the party opposing the class, or adjudications with respect to individual members of the class which would as a practical matter be dispositive of the interests of the other members not parties to the adjudications or substantially impair or impede their ability to protect their interests; or the party opposing the class has acted or refused to act on grounds generally applicable to the class, thereby making appropriate final injunctive relief or corresponding declaratory relief with respect to the class as a whole; or (3) the court finds that the questions of law or fact common to the members of the class predominate over any questions affecting only individual members, and that a class action is superior to other available methods for the fair and efficient adjudication of the controversy. The matters pertinent to the findings include: (A) the interest of members of the class in individually controlling the prosecution or defense of separate actions; (B) the extent and nature of any litigation concerning the controversy already commenced by or against members of the class; (C) the desirability or undesirability of concentrating the litigation of the claims in the particular forum; (D) the difficulties likely to be encountered in the management of a class action.

การพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มในทางปฏิบัติจะกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีหรือจะทำให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีเป็นอย่างมาก กล่าวคือ คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีอาจทำให้ผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่มที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีลดลงหรือเป็นอุปสรรคต่อสมาชิกที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตน หรืออาจทำให้ทรัพย์สินของจำเลยลดน้อยลงเรื่อยๆ และไม่เพียงพอชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลัง ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลังไม่ได้รับชำระหนี้

(2) คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการใดๆ ในเรื่องที่ใช้บังคับต่อกลุ่ม อันเป็นผลให้ศาลมีคำสั่งห้ามหรือคำสั่งบังคับในลักษณะเดียวกันต่อกลุ่มทั้งหมด กรณีนี้เป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการ หรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของ โจทก์ เนื่องจากคำสั่งหรือการกระทำของจำเลยมีผลบังคับกับสมาชิกของกลุ่มทุกราย หรือจำเลยได้อ้างเหตุผลเดียวกันในการออกคำสั่งหรือในการกระทำดังกล่าว

(3) ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นวิธีการที่ดีกว่าวิธีอื่นๆ ในการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทได้อย่างเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ กรณีนี้ศาลจะต้องพิจารณาถึงปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาข้อเท็จจริงของกลุ่มบุคคลว่ามีความสำคัญกว่าปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาข้อเท็จจริงที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละราย เช่น กรณีผู้เสียหายซื้อหลักทรัพย์จากการสร้างราคาให้สูงขึ้นโดยนายหน้า ปัญหาว่านายหน้าต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายต่อผู้ซื้อหลักทรัพย์ดังกล่าวหรือไม่ เป็นปัญหาร่วมกันของกลุ่ม ส่วนปัญหาว่าผู้ซื้อหลักทรัพย์แต่ละคนเสียหายคนละเท่าไร เป็นปัญหาเฉพาะตัวของผู้ซื้อหลักทรัพย์ ซึ่งผู้ซื้อหลักทรัพย์แต่ละรายต้องพิสูจน์เอง⁵⁰ เมื่อศาลเห็นว่าปัญหาร่วมกันของกลุ่มมีความสำคัญกว่าปัญหาเฉพาะตัวของผู้ซื้อหลักทรัพย์แต่ละราย ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

ส่วนประเด็นที่ว่า การฟ้องคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการยุติข้อพิพาทที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการยุติข้อพิพาทอื่น ถ้าศาลเห็นว่า การฟ้องคดีวิธีอื่น เช่น การให้ผู้เสียหายทุกคนร่วมกันฟ้อง (joinder) หรือการให้ผู้เสียหายที่ไม่ได้ร่วมกันฟ้องเข้ามาในคดีภายหลัง (intervention) สามารถยุติข้อพิพาทได้ดีกว่าการฟ้องคดีแบบกลุ่มศาลก็จะไม่สั่งให้มี

⁵⁰ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. รายงานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์. หน้า 7. (อค์สำเนา).

การพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มในทางปฏิบัติจะกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีหรือจะทำให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ความในคดีเป็นอย่างมาก กล่าวคือ คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีอาจทำให้ผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่มที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีลดลงหรือเป็นอุปสรรคต่อสมาชิกที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตน หรืออาจทำให้ทรัพย์สินของจำเลยลดน้อยลงเรื่อยๆ และไม่เพียงพอชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลัง ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลังไม่ได้รับชำระหนี้

(2) คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการใดๆ ในเรื่องที่ใช้บังคับต่อกลุ่ม อันเป็นผลให้ศาลมีคำสั่งห้ามหรือคำสั่งบังคับในลักษณะเดียวกันต่อกลุ่มทั้งหมด กรณีนี้เป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการ หรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของ โจทก์ เนื่องจากคำสั่งหรือการกระทำของจำเลยมีผลบังคับกับสมาชิกของกลุ่มทุกราย หรือจำเลยได้อย่างเหตุผลเดียวกันในการออกคำสั่งหรือในการกระทำความดังกล่าว

(3) ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นวิธีการที่ดีกว่าวิธีอื่นๆ ในการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทได้อย่างเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ กรณีนี้ศาลจะต้องพิจารณาถึงปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาข้อเท็จจริงของกลุ่มบุคคลว่ามีความสำคัญกว่าปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาข้อเท็จจริงที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละราย เช่น กรณีผู้เสียหายซื้อหลักทรัพย์จากการสร้างราคาให้สูงขึ้นโดยนายหน้า ปัญหาว่านายหน้าต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายต่อผู้ซื้อหลักทรัพย์ดังกล่าวหรือไม่ เป็นปัญหาร่วมกันของกลุ่ม ส่วนปัญหาว่าผู้ซื้อหลักทรัพย์แต่ละคนเสียหายคนละเท่าไร เป็นปัญหาเฉพาะตัวของผู้ซื้อหลักทรัพย์ ซึ่งผู้ซื้อหลักทรัพย์แต่ละรายต้องพิสูจน์เอง⁵⁰ เมื่อศาลเห็นว่าปัญหาร่วมกันของกลุ่มมีความสำคัญกว่าปัญหาเฉพาะตัวของผู้ซื้อหลักทรัพย์แต่ละราย ศาลอาจอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

ส่วนประเด็นที่ว่า การฟ้องคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการยุติข้อพิพาทที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการยุติข้อพิพาทอื่น ถ้าศาลเห็นว่า การฟ้องคดีวิธีอื่น เช่น การให้ผู้เสียหายทุกคนร่วมกันฟ้อง (joinder) หรือการให้ผู้เสียหายที่ไม่ได้ร่วมกันฟ้องเข้ามาในคดีภายหลัง (intervention) สามารถยุติข้อพิพาทได้ดีกว่าการฟ้องคดีแบบกลุ่มศาลก็จะไม่สั่งให้มี

⁵⁰ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. รายงานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์. หน้า 7. (อค์ตำนาน).

การฟ้องคดีแบบกลุ่ม โดยในการพิจารณาประเด็นดังกล่าวข้างต้นให้คำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้ ประกอบการพิจารณาด้วย คือ

1. ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มในการควบคุมการแยกฟ้องร้องคดีหรือแยกต่อสู้คดี เป็นรายบุคคล
2. ขอบเขต และสภาพแห่งคดีที่เกี่ยวกับข้อโต้แย้งที่สมาชิกกลุ่มได้ฟ้องหรือถูกฟ้องไปแล้วว่ามีลักษณะอย่างไรและได้ดำเนินคดีไปแล้วเพียงใด
3. ความประสงค์หรือไม่ประสงค์ในการดำเนินคดีในเขตศาลหนึ่งศาลใดคือสมาชิกกลุ่มต้องการหรือไม่ต้องการให้รวมการพิจารณาคดีไว้ที่ศาลเดียวกัน
4. ปัญหาที่อาจพบในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือความยุ่งยากในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในการฟ้องคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์จะต้องยื่นคำฟ้องโดยยกข้อกล่าวอ้างของตนเอง และข้อกล่าวอ้างของกลุ่ม และต้องยื่นคำขอ (motion) เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม คำขอนั้นจะยื่นไปพร้อมกับคำฟ้องหรือยื่นภายหลังจากยื่นคำฟ้องแล้วก็ได้ โจทก์จะต้องยื่นเอกสาร และหลักฐานประกอบคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มรวมทั้งต้องระบุด้วยว่าการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่ขอนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สมควรที่จะสั่งให้ฟ้องแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (2) (1) หรือ (3) ด้วย และโจทก์มีหน้าที่นำสืบเพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อเท็จจริงในคำขอฟ้องคดีแบบกลุ่มเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตาม Rule 23 (a) และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สมควรสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามข้อหนึ่งข้อใดใน Rule 23 (b) ซึ่งศาลมีดุลพินิจในการสั่งให้มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มหรือไม่ก็ได้

การนำคดีเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เมื่อพิจารณาจาก Rule 23 (a) และ (b) แล้ว สามารถแยกวิธีในการเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เป็น 2 กรณี คือ

- (1) โจทก์หรือจำเลยร้องขอให้ศาลดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยอาศัยเหตุตาม Rule 23 (b) (1) หรือ (2) ซึ่งเหตุในการขอฟ้องคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (1) นั้น มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มจากความเสียหายในการที่อาจมีคำพิพากษาแตกต่างกัน หรือไม่สอดคล้องกัน ที่มีผลทำให้จำเลยอยู่ภายใต้คำพิพากษาที่แตกต่างกัน จนไม่สามารถปฏิบัติตามคำพิพากษานั้นได้ หรือกรณีที่ทำให้อาจเกิดความเสียหายต่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่มีได้เข้าร่วมในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ซึ่งหากจะฟ้องคดีในภายหลังอาจไม่ได้รับชำระหนี้ เนื่องจากทรัพย์สินของจำเลยมีจำนวนจำกัด ส่วนเหตุในการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (2) นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้สิทธิของประชาชน คือ

เป็นการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการ หรือเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิของโจทก์ เนื่องจากคำสั่งหรือการกระทำของจำเลยมีผลบังคับกับสมาชิกของกลุ่มทุกรายหรือจำเลยได้อ้างเหตุผลเดียวกันในการกระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อสมาชิกกลุ่ม การฟ้องตามข้อนี้จะฟ้องได้แต่เฉพาะกรณีที่มีความประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดให้กระทำการหรือคว่นกระทำการเท่านั้น กรณีฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวไม่สามารถร้องขอต่อศาลโดยอาศัย Rule 23 (b) (2) ได้ เว้นแต่เป็นการเรียกค่าเสียหายเป็นตัวเงินเพียงเล็กน้อย และประเด็นสำคัญอยู่ที่การฟ้องให้จำเลยกระทำการหรือคว่นกระทำการเป็นหลัก

(2) กรณีที่ศาลเห็นสมควรให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (3) บทบัญญัตินี้ได้กำหนดวิธีพิจารณาของศาลด้วยการเสนอปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงตามขั้นตอนการฟ้องคดีแบบทั่วไป โดยศาลจะพิจารณาเองว่าจะใช้หลักเกณฑ์ตาม Rule 23 (b) (3) มาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือไม่ และก่อนที่ศาลจะนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ ศาลจะต้องตรวจสอบว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของสมาชิกของกลุ่มที่มีอยู่นั้น มีผลต่อสมาชิกของกลุ่มเป็นรายบุคคลหรือไม่ และวิธีการกำหนดจะดีกว่าวิธีอื่นๆ ที่มีอยู่ในการให้ความเป็นธรรมและการพิจารณาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการสั่งให้ดำเนินคดีแบบนี้จะต้องมีข้อเท็จจริงเข้าเงื่อนไขเบื้องต้นสี่ประการตาม Rule 23 (a) เสียก่อน แล้วจึงจะสามารถพิจารณาว่าการใช้หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะให้ผลดีกว่าหรือมีประสิทธิภาพกว่าการดำเนินคดีแบบอื่นๆ

ผลของการที่ศาลมีคำสั่งให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

หลังจากที่มีการร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลจะมีคำสั่งหรือไม่อย่างไรหรือจะกำหนดขั้นตอน วิธีการ และรายละเอียดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างไร เป็นเรื่องที่บัญญัติอยู่ใน Rule 23 (c)⁵¹ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม การบอกกล่าวแก่

⁵¹ **Rule 23 Class Actions**

(c) Determination by Order Whether Class Action To Be Maintained--Notice--Judgment--Actions Conducted Partially as Class Actions.

As soon as practicable after the commencement of an action brought as a class action, the court shall determine by order whether it is to be so maintained. An order under this subdivision may be conditional, and may be altered or amended before the decision on the merits.

In any class action maintained under subdivision (b)(3) of this rule, the court shall direct to the members of the class the best notice practicable under the circumstances, including individual notice to all members who can be identified through reasonable effort. The notice shall advise each member that the court

สมาชิกกลุ่ม ผลของคำพิพากษา และแนวทางปฏิบัติบางประการในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) การอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม

เมื่อมีการร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยได้พิสูจน์ว่าครบองค์ประกอบของเงื่อนไขเบื้องต้นตาม Rule 23 (a) และมีความเหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตาม Rule 23 (b) แล้ว ศาลจะต้องมีคำสั่งโดยเร็วที่สุดในทันทีที่สามารถมีคำสั่งได้ว่าจะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ โดยคำสั่งของศาลอาจมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ และอาจมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาสาระแห่งคดีก่อนมีคำพิพากษาก็ได้ โดยในเบื้องต้นศาลอาจมีคำสั่งให้ความเห็นชอบกับลักษณะของกลุ่มและกำหนดว่าบุคคลลักษณะใดจะอยู่ในกลุ่มบ้าง ตลอดจนกำหนดประเด็นแห่งคดีที่จะพิจารณาและแต่งตั้งผู้แทนกลุ่ม เป็นต้น

นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ศาลอาจมีคำสั่งตามสมควรดังต่อไปนี้⁵²

will exclude the member from the class if the member so requests by a specified date; (B) the judgment, whether favorable or not, will include all members who do not request exclusion; and (C) any member who does not request exclusion may, if the member desires, enter an appearance through counsel.

The judgment in an action maintained as a class action under subdivision (b)(1) or (b)(2) of this rule, whether or not favorable to the class, shall include and describe those whom the court finds to be members of the class. The judgment in an action maintained as a class action under subdivision (b)(3) of this rule, whether or not favorable to the class, shall include and specify or describe those to whom the notice provided in subdivision (c)(2) of this rule was directed, and who have not requested exclusion, and whom the court finds to be members of the class.

(4) When appropriate (A) an action may be brought or maintained as a class action with respect to particular issues, or (B) a class may be divided into subclasses and each subclass treated as a class, and the provisions of this rule shall then be construed and applied accordingly.

⁵² **Rule 23 Class Actions**

(d) Orders in Conduct of Actions. In the conduct of actions to which this rule applies, the court may make appropriate orders: (1) determining the course of proceedings or prescribing measures to prevent undue repetition or complication in the presentation of evidence or argument; (2) requiring, for the protection of the members of the class or otherwise for the fair conduct of the action, that notice be given in such manner as the court may direct to some or all of the members of any step in the action, or of the proposed extent of the judgment, or of the opportunity of members to signify whether they consider the representation fair and adequate, to intervene and present claims or defenses, or otherwise to come into the action; (3) imposing

(1) กำหนดมาตรการการเสนอพยานหลักฐาน หรือการอ้างข้อโต้แย้งเพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนหรือความสับสนในการพิจารณาและอาจสั่งรวมการพิจารณาแบบกลุ่มหลายคดีเข้าด้วยกันหรือการรวมการพิจารณาคดีที่ฟ้องเป็นคดีธรรมดาให้เป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือการโอนการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่มีอยู่ในศาลในหลายรัฐ เข้ามาอยู่ในศาลแห่งเดียวกันหรือกรณีที่มีข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันของกลุ่ม

(2) เพื่อคุ้มครองสมาชิกของกลุ่ม หรือเพื่อให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้ส่งหนังสือบอกกล่าวแก่สมาชิกบางคนหรือทั้งหมดในขั้นตอนใดๆ ของการพิจารณา หรือกำหนดระยะเวลาในการมีคำพิพากษาเพื่อให้โอกาสแก่สมาชิกที่จะแสดงให้เห็นว่าคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มยังสามารถรักษาประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ หรือเพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถร้องสอดและเสนอข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้หรือเข้ามาเป็นคู่ความในคดีโดยตรง

(3) กำหนดเงื่อนไขของการเป็นคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนหรือผู้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม

(4) กำหนดให้มีการแก้คำฟ้องหรือคำให้การเพื่อขจัดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของคู่ความที่ไม่มีผู้แทน กรณีนี้ศาลอาจมีคำสั่งแก้ไขคำร้องในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มเพื่อลดความยุ่งยากในการดำเนินคดีก็ได้

(5) มีคำสั่งให้ดำเนินการในกระบวนการวิธีพิจารณาแบบเดียวกัน

2) การกำหนดลักษณะกลุ่ม

การขอให้ศาลอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม จะต้องกำหนดลักษณะของกลุ่มบุคคลไว้ในคำขอด้วย ถ้าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเห็นว่าลักษณะของกลุ่มนั้นชัดเจนแล้ว ศาลก็จะให้ความเห็นชอบ แต่ถ้าศาลเห็นว่าลักษณะของกลุ่มไม่ชัดเจน ศาลสามารถกำหนดลักษณะของกลุ่มให้ชัดเจนขึ้น โดยอาจลดขนาดของกลุ่ม หรือแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะที่ชัดเจนขึ้นก็ได้ โดยในแต่ละกลุ่มย่อยที่ถูกแบ่งออกไป ให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเสมือนเป็นกลุ่มเฉพาะอีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก Rule 23(c) (4)

3) การบอกกล่าว

เมื่อศาลอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มแล้ว เฉพาะคดีที่ฟ้องตาม Rule 23(b) (3) โจทก์ที่เป็นผู้ฟ้องคดีจะต้องมีหนังสือบอกกล่าวเกี่ยวกับการฟ้องคดีแจ้งไปยังบุคคลที่ตนทราบ

conditions on the representative parties or on intervenors; (4) requiring that the pleadings be amended to eliminate therefrom allegations as to representation of absent persons, and that the action proceed accordingly; (5) dealing with similar procedural matters. The orders may be combined with an order under Rule 16, and may be altered or amended as may be desirable from time to time.

ว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มทุกคนที่สามารถระบุตัวได้ โดยใช้ความพยายามตามสมควร เพื่อให้สมาชิกกลุ่มใช้สิทธิขอลออกจากกลุ่ม (opt-out) เพื่อจะไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา โดยต้องแจ้งให้สมาชิกแต่ละคนทราบเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) ศาลจะตัดสมาชิกออกจากกลุ่มหากสมาชิกนั้นร้องขอภายในวันที่กำหนดไว้
- (2) คำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษ จะมีผลต่อสมาชิกทั้งหมดที่ไม่ได้ร้องขอให้ตัดออกจากกลุ่ม และ
- (3) สมาชิกซึ่งไม่ได้ร้องขอให้ตัดออกจากกลุ่ม อาจจะแต่งตั้งนายเพื่อให้ทำหน้าที่แทนได้

วิธีการส่งหนังสือบอกกล่าวนั้น ต้องพิจารณาจากสภาพของข้อเท็จจริงในแต่ละคดี โดยทั่วไปโจทก์จะต้องส่งคำบอกกล่าวซึ่งลงนามโดยศาลหรือเจ้าหน้าที่ศาลไปยังสมาชิกกลุ่มทุกคน ในกรณีที่ทราบชื่อและที่อยู่ที่แน่นอนของสมาชิกของกลุ่มก็ต้องส่งไปยังสมาชิกคนนั้นโดยตรง ในกรณีที่ไม่ทราบชื่อและที่อยู่ของสมาชิกจึงจะส่งโดยการประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์เป็นการแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบก็ได้ โดยนอกจากจะต้องมีข้อความแจ้งสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม แจ้งให้ทราบว่าประสงค์ที่จะอยู่ในกลุ่มหรือไม่ อีกทั้งยังต้องแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบว่า ขั้นตอนของการพิจารณาคดีจนถึงขณะที่มีการแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบว่าคดีกำลังอยู่ในการพิจารณาของศาลรวมทั้งแจ้งคำสั่งของศาลที่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มลักษณะของกลุ่มที่ชัดเจน สิ่งที่ศาลได้ทำมาแล้วและกำลังจะทำต่อไป สารสำคัญของคำฟ้องและประเด็นสำคัญโดยสรุป และข้อมูลในการติดต่อสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีเพิ่มเติมตลอดจนรายการจำเป็นอื่นๆ ตามที่ศาลเห็นสมควร

กรณีการบอกกล่าวตามอนุมาตรา (c)(2) นี้ เป็นวิธีพิจารณาความสำหรับการฟ้องคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (3) ซึ่งเป็นคดีที่กำหนดให้ปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันของสมาชิกกลุ่มมีความสำคัญกว่าปัญหารายบุคคลของสมาชิกกลุ่มและการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ดีกว่าวิธีอื่น ซึ่งสมาชิกกลุ่มอาจประสงค์จะรักษาสิทธิของตนในการเลือกวิธีพิจารณาการระงับข้อพิพาทของตนได้จึงต้องจัดให้มีการบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มทราบเพื่อให้แสดงเจตนาออกจากกลุ่มเพื่อรักษาสิทธิของตน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหาย ส่วนการฟ้องคดีตาม Rule 23 (b) (1) และ (2) นั้น ไม่จำเป็นต้องมีการส่งคำบอกกล่าวเนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิในการขอลออกจากกลุ่มไว้เพราะเป็นคดีที่มุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มที่มีลักษณะเดียวกัน ถ้าให้สมาชิกแต่ละคนดำเนินคดีแยกต่างหากจากกันอาจทำให้ผลของคำพิพากษาแตกต่างกันได้ อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มของคดีที่ฟ้องตาม Rule 23 (b) (1) และ (2) ก็มีสิทธิได้รับคำบอกกล่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ใดๆ ในระหว่างการ

พิจารณาเมื่อศาลเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่มหรือเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างเป็นธรรม ตาม Rule 23(d)(2) ได้ซึ่งวิธีการส่งคำบอกกล่าวตามอนุมาตรานี้จะส่งโดยวิธีการใดๆ ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องส่งโดยตรงไปยังสมาชิกทุกคน หรือวิธีการโฆษณา แต่ใช้วิธีการส่งคำบอกกล่าวที่เหมาะสมและดีที่สุดที่สุดสำหรับแต่ละคดีก็เพียงพอแล้ว

4) ผลของคำพิพากษา

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นคดีที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษเกี่ยวกับผลของคำพิพากษา กล่าวคือ คำพิพากษาหรือคำสั่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนแม้จะไม่ได้เป็นคู่ความในคดีก็ตาม ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) คำพิพากษาในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (1)หรือ(2) ไม่ว่าจะ เป็นคู่ต่อกลุ่มหรือไม่ จะครอบคลุมและผูกพันถึงบุคคลที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มทุกคน

(2) คำพิพากษาในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (3) ไม่ว่าจะ เป็นคู่ต่อกลุ่มหรือไม่ จะครอบคลุมและผูกพันถึงสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการส่งหนังสือบอกกล่าวตาม Rule 23 (c)(2) ที่ไม่ได้ร้องขอออกจากกลุ่ม รวมถึงผู้ที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม Rule 23(c)(3)

5) การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความ จะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์ต้องส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังสมาชิกของกลุ่มทั้งหมดก็ได้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มร้องสอดเข้ามาเพื่อรักษาสิทธิของตน เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่ม การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความเป็นการทำให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิของสมาชิกของกลุ่มโดยส่วนรวม ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลเข้ามามีส่วนในการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวให้เป็นที่ไปด้วยความยุติธรรม Rule 23 (e)

สิทธิของสมาชิกกลุ่ม

โดยปกติเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ถ้าสมาชิกกลุ่มเห็นว่าตนได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเพียงพอแล้ว สมาชิกของกลุ่มก็ไม่จำเป็นต้องดำเนินการใดๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีก เพียงแต่รอผลคำพิพากษาเท่านั้น แต่สมาชิกกลุ่มยังคงมีสิทธิหลายประการในคดี แม้จะไม่มีฐานะเป็นคู่ความในคดีก็ตาม สิทธิของบุคคลผู้เป็นสมาชิกกลุ่มที่สำคัญ มีดังนี้คือ

1) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเพียงพอเนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม นอกจากจะเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มเองแล้ว ยังเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มด้วย ดังนั้นคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจึงต้องคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ

2) สิทธิที่จะได้รับคำบอกกล่าว และสิทธิในการที่จะขอออกจากกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม ตาม Rule 23(b)(3) นั้น มีสิทธิที่จะได้รับคำบอกกล่าวว่ามี การดำเนินคดีแบบกลุ่มอยู่ในศาล โดยคำบอกกล่าวนั้นต้องแจ้งให้สมาชิกทราบถึงสิทธิที่จะขอ ออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย ว่ามีสิทธิที่จะขอออกจากกลุ่มได้เสมอภายในระยะเวลาที่ศาล กำหนด โดยทำคำขอเป็นหนังสือถึงศาลเพื่อขอออกจากกลุ่มซึ่งหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้ออกจาก กลุ่มตามคำร้องขอแล้ว บุคคลนั้นก็ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มอีกต่อไปไม่ต้องถูกผูกพันโดยคำ พิพากษาของศาล และมีสิทธิที่จะฟ้องคดีในนามของตนเองได้

ส่วนสมาชิกกลุ่มที่มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (1)และ(2) นั้น ไม่มี สิทธิได้รับคำบอกกล่าวว่ามี การฟ้องคดีและไม่มีสิทธิขอออกจากกลุ่ม เพราะการดำเนินคดีทั้ง สองกรณีนี้ เป็นกรณีที่สมาชิกของกลุ่มมีผลประโยชน์เหมือนกัน (identity interest) ซึ่งการแยก ฟ้องคดี หรือการยอมให้สมาชิกกลุ่มขอออกจากกลุ่มเพื่อไปฟ้องคดีเอง จะก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ ผลของคำพิพากษาในแต่ละคดีจะแตกต่างกัน ทำให้จำเลยมีความยุ่งยากในการปฏิบัติตามคำ พิพากษาที่แตกต่างกันนั้น ดังนั้นเพื่อลดความยุ่งยากดังกล่าว จึงกำหนดให้สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิ ขอออกจากกลุ่ม

3) สิทธิในการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม (intervention) เนื่องจากคำพิพากษาของศาลใน การฟ้องคดีแบบกลุ่ม มีผลผูกพันโจทก์และสมาชิกของกลุ่มทุกราย ดังนั้น สมาชิกของกลุ่มจึงมี สิทธิขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนเองได้ เมื่อเห็นว่าประโยชน์ของตนไม่ได้รับ การคุ้มครองอย่างเพียงพอ

4) สิทธิในการได้รับค่าเสียหาย ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ คู่ความซึ่งเป็นผู้แทน กลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการฟ้องคดี สำหรับคดีที่เรียกร้องให้มีการชดใช้ ค่าเสียหายนั้น เมื่อคดีชนะสมาชิกของกลุ่มที่มีได้ใช้สิทธิขอออกจากกลุ่ม มีสิทธิที่จะ ได้รับ ค่าเสียหายที่คู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มได้รับจากจำเลย โดยคู่ความซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มจะแจ้งให้ สมาชิกกลุ่มทราบว่าชนะคดีและจะส่ง claim form ไปให้สมาชิกของกลุ่มโดย claim form จะ กำหนดวิธีการในการขอรับค่าเสียหายที่กำหนดโดยคำพิพากษาของศาลภายหลังจากที่ได้คำนวณ ค่าเสียหายของกลุ่มแล้ว ศาลจะไม่ดำเนินการแบ่งค่าเสียหายให้แก่สมาชิกของกลุ่มเอง แต่จะให้ special master หรือแต่งตั้ง committee of consul ทำหน้าที่ดังกล่าว โดยในการกำหนดว่าผู้ใด

เป็นสมาชิกของกลุ่มและผู้ใดจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายบ้างนั้น ผู้ทำหน้าที่แบ่งค่าเสียหายอาจพิจารณาจากเอกสารหลักฐานของจำเลยหรือให้สมาชิกของกลุ่มมาแสดงตัวพิสูจน์ความเสียหายของตนก็ได้

ประเทศออสเตรเลีย

หลักทั่วไป

หลักการส่วนใหญ่ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียได้รับอิทธิพลมาจากหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 ของ Federal Rule of Civil Procedure ของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น หลักการทั่วไปของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จึงเหมือนกับหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกา คงมีเพียงข้อกำหนดบางประการเท่านั้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลียกำหนดให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มเฉพาะฝ่ายโจทก์เท่านั้น นอกจากนี้ ยังไม่มีกระบวนการในการร้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กล่าวคือ เพียงแต่โจทก์นำเสนอคดีที่มีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของกฎหมายในการนำคดีเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อศาล ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายกำหนด ก็จะกำหนดให้ดำเนินคดีโดยใช้วิธีพิจารณาแบบกลุ่มไปจนเสร็จคดี เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีไม่เข้าองค์ประกอบของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม แม้ข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของกฎหมายในการนำคดีเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจว่าจะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ก็ได้ ซึ่งแตกต่างกับหลักการขอดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ผู้ขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์จนเป็นที่พอใจศาลว่าคดีมีข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายกำหนดและเข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลสมควรจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย ต้องปรากฏข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีบุคคลอย่างน้อย 7 คน อ้างชื่อเรียกร้องต่อบุคคลคนเดียวหรือหลายคน

การที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินแบบกลุ่มได้นั้น ต้องมีบุคคลอย่างน้อย 7 คนเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสมาชิกกลุ่มดังกล่าวจะต้องมีชื่อเรียกร้องส่วนบุคคลแต่ละคน (personal claim) ต่อบุคคลเดียวกัน (the same person) กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มมีชื่อเรียกร้องต่อจำเลยคนเดียวหรือถ้ามีจำเลยหลายคน สมาชิกกลุ่มแต่ละคนก็จะต้องมีชื่อเรียกร้องต่อจำเลยทุกคนด้วย การที่

สมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่งมีข้อเรียกร้องต่อจำเลยคนหนึ่ง ในขณะที่สมาชิกกลุ่มคนอื่นมีข้อเรียกร้องต่อจำเลยคนอื่นนั้น ไม่เป็นการเพียงพอในการขอคำเนนคดีแบบกลุ่มตามข้อกำหนดนี้

2. ข้อเรียกร้องของบุคคลทุกคนจะต้องเกิดจากสถานการณ์เดียวกันหรือเหมือนกัน หรือเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ การที่ศาลจะพิจารณาให้คำเนนคดีแบบกลุ่มก็ต่อเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อกล่าวหา เป็นเหตุให้บุคคลหลายคนได้รับความเสียหายจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของจำเลย

ในทางปฏิบัติการจะพิจารณาว่าข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มเกิดจากสถานการณ์เดียวกันหรือเหมือนกัน หรือเกี่ยวข้องกันหรือไม่นั้น เป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณาตามที่เห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีบทบัญญัติแน่ชัดและต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นนี้เป็นกรณี ๆ ไป แต่ศาลได้วางแนวทางการพิจารณาไว้ว่าข้อเรียกร้องแต่ละข้อต้องมีพื้นฐานมาจากข้อเท็จจริงซึ่งอาจรวมถึงการกระทำ ละเว้นการกระทำ สัญญาธุรกรรมหรือเหตุการณ์อื่นใดซึ่งต้องเป็นสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดหรือเป็นผลให้เกิดข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่มร่วมกัน

3. ข้อเรียกร้องของบุคคลทุกคนจะต้องมีประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญ (substantial) ร่วมกันข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งศาลได้วางแนวทางในการพิจารณาไว้ว่า ประเด็นที่เป็นสาระสำคัญร่วมกันนั้น ไม่จำเป็นต้องสำคัญจนถึงขนาดที่เป็นหลักในการคำเนนคดี แต่เป็นประเด็นที่มีส่วนสำคัญก็เพียงพอกล่าวคือจะต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกันที่เป็นสาระสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาของกลุ่มซึ่งจะมีผลกระทบต่อผลแพ้ชนะของคดี

โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม สามารถฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของตนและของสมาชิกได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม โดยในคำขอคำเนนคดีแบบกลุ่มดังกล่าว โจทก์ต้องบรรยายลักษณะของสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดี ตลอดจนรายละเอียดของข้อเรียกร้องซึ่งกระทำในนามของสมาชิกและคำขอบังคับตามข้อเรียกร้องดังกล่าว รวมทั้งอธิบายถึงปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงของสมาชิก โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องระบุชื่อและจำนวนสมาชิกทั้งหมดไว้ในคำขอ สมาชิกก็ไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดี แต่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาเว้นแต่จะได้แสดงเจตนาขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มเมื่อสมาชิกกลุ่มไม่ได้เป็นคู่ความจึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการคำเนนคดี รวมทั้งค่าทนายความ เว้นแต่จะเข้ามาตกลงเป็นคู่สัญญากับทนายความด้วย

การคำเนนคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย นั้น สามารถดำเนินการได้ในคดีหลายประเภทด้วยกัน เช่น ความรับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพสินค้า ทั้งกรณีสินค้าอุปโภคและบริโภค

ที่ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจัดทำให้อาจคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน หรือไม่ปฏิบัติตามที่สำแดงไว้ คดีเกี่ยวกับกฎหมายหุ้นส่วนบริษัท คดีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคหรือการดำเนินคดีกับหน่วยงานของรัฐ ธนาคารและสถาบันการเงินต่างๆ รวมถึงองค์กรที่ดูแลจัดการเกี่ยวกับสาธารณูปโภคหลักของประเทศ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีผู้เสียหายเกี่ยวข้องด้วยเป็นจำนวนมาก

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม อาจเริ่มโดยโจทก์เพียงคนเดียว หรือหลายคนก็ได้ ทั้งนี้โจทก์จะต้องบรรยายลักษณะของกลุ่มบุคคล โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดตัวบุคคลที่แน่นอน หรือระบุชื่อ หรือจำนวนที่แน่นอนของสมาชิกกลุ่ม และไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ กฎหมายยังให้อำนาจศาลสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการที่จะให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในสถานการณ์ใดๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรและเมื่อกระบวนการพิจารณาได้เริ่มต้นขึ้น ศาลจะต้องกำหนดวันที่แน่นอนวันที่แน่นอนให้สมาชิกของกลุ่มสามารถร้องขอออกจากกลุ่มได้ ซึ่งกำหนดวันดังกล่าว สมาชิกกลุ่มหรือผู้แทนกลุ่มหรือจำเลยอาจร้องขอต่อศาลเพื่อขยายระยะเวลาได้

การแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่ม สามารถทำได้โดยการยื่นคำร้องต่อศาลซึ่งศาลจะมีคำสั่งโดยพิจารณาจากลักษณะของการได้รับการแจ้งคำบอกกล่าวของสมาชิกที่ขอออกจากกลุ่มนั้นประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้แสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และถูกผูกพัน โดยผลของคำพิพากษาในคดีนั้น แม้จะไม่ทราบว่ามีกรดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ทราบว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มตามคำบรรยายลักษณะกลุ่มของโจทก์ก็ตาม อย่างเช่นกรณีการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมากและมีผู้เสียหายอยู่ทั่วไป จนไม่สามารถจะแจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยตรงให้แก่ผู้เสียหายเป็นรายบุคคลได้ และแม้จะได้มีการบอกกล่าวโดยการ โฆษณาหรือวิธีการใดๆตามที่ศาลกำหนดตามสมควรแล้ว แต่ผู้เสียหายบางคนอาจไม่ทราบ ทำให้ไม่สามารถแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มภายในเวลาที่ศาลกำหนดได้ ผู้เสียหายดังกล่าวก็ยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มต่อไป และต้องผูกพันในคดีต่อไป ทั้งนี้เพราะกฎหมายของประเทศออสเตรเลียได้กำหนดไว้ว่ากรณีที่มีการส่งคำบอกกล่าวไม่ถึงสมาชิกกลุ่ม ไม่มีผลทำให้การดำเนินคดีโดยผู้แทนต้องเสียไป⁵³ แต่อย่างไร

⁵³ Federal Court of Australia Act 1976 section 33Y(8)

The Failure of a group member to receive or respond to a notice does not affect a step taken, an order made, or a judgment given, in a proceeding.

การกำหนดหลักการเป็นสมาชิกกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศออสเตรเลีย นั้น เดิมเคยมีบทบัญญัติของกฎหมายที่แตกต่างกันใน 2 รัฐ ที่ยึดถือปฏิบัติกันเป็น 2 แนวทาง คือ ในรัฐวิกตอเรีย และรัฐเซ้าท์ออสเตรเลีย ซึ่งรัฐวิกตอเรีย นั้น The Supreme Court Act 1986 (Vic) ได้บัญญัติหลักเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบ representative proceeding ว่าเป็นการฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหาย โดยให้สิทธิผู้เสียหายคนหนึ่งสามารถฟ้องคดีแทนบุคคลอื่นๆที่ต้องเสียหายจากสถานการณ์ที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกันได้ แต่ผู้เสียหายจะต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือ และต้องถูกระบุชื่อเป็นคู่ความก่อนจะเริ่มคดี เพื่อจะได้รับประโยชน์จากคำพิพากษา หลักการนี้เรียกว่า opt-in หรือการแสดงเจตนาต่อศาลเพื่อขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งหลักการนี้จะทำให้ลักษณะของกลุ่มมีความชัดเจน สะดวกต่อการดำเนินคดีทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย นอกจากนี้ผู้เสียหายที่ให้ความยินยอมให้บุคคลอื่นดำเนินคดีแทนดังกล่าว ก็จะมีฐานะเป็นคู่ความในคดีด้วย จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการผูกพันในผลของคำพิพากษา เพราะเข้ามาในคดีด้วยความสมัครใจ

ส่วนในรัฐเซ้าท์ออสเตรเลีย โจทก์ผู้ฟ้องคดีแบบกลุ่มไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกของกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มจะต้องผูกพันตามผลของคำพิพากษา เว้นแต่จะได้แสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หลักการนี้เรียกว่า opt-out อันเป็นหลักการเดียวกับหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตามวิธีการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในรัฐวิกตอเรีย ที่ใช้หลัก opt-in class action นั้น ต่อมาได้ถูกยกเลิกในปี ค.ศ 2000. และให้นำหลัก opt-out มาใช้แทน⁵⁴

ประเทศฝรั่งเศส

รูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศฝรั่งเศสมี 2 รูปแบบ รูปแบบแรกคือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเอกชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ เช่น สมาคมทางการค้า มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการค้าหรือเกี่ยวข้องกับการค้า หรือสมาคมอื่นๆ เช่น สมาคมครอบครัว สมาคมต่อต้านการแบ่งแยกสีผิว สมาคมผู้บริโภค เป็นต้น ซึ่งสมาคมเหล่านี้มีอำนาจดำเนินคดีภายใต้วัตถุประสงค์ของสมาคมตามที่กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจไว้เท่านั้น อย่างไรก็ตามการที่สมาคมจะฟ้องคดีแทนผู้เสียหายได้ จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้

⁵⁴ Clark & Harris. (2001). *Muti-plaintiff litigation in Auatralia: A Comparative Perspective.*

ได้รับความเสียหายจากการละเมิดที่แท้จริงเสียก่อน ทั้งนี้เพราะกฎหมายไม่ถือว่าสมาคม เหล่านี้ เป็นผู้เสียหายที่แท้จริง แต่เป็นเสมือนพนักงานอัยการของเอกชนเท่านั้น ส่วนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยหน่วยงานของรัฐ (Administration's suit) หน่วยงานของรัฐที่เป็น ผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนในประเทศฝรั่งเศสคือพนักงานอัยการฝรั่งเศส (Ministere Public) พนักงานอัยการฝรั่งเศส สามารถดำเนินคดีทางแพ่งทั้งในฐานะคู่ความหรือผู้ร้องสอดเข้าเป็น คู่ความแทนบุคคลอื่นได้ โดยมีผู้อื่นคำขอให้ดำเนินคดี ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้อำนาจที่กฎหมาย กำหนด เช่น การยื่นฟ้องคดีเกี่ยวกับการเป็นผู้ดูแลของบุคคลไร้ความสามารถ หรือการรับรอง หรือการเปลี่ยนแปลงสิทธิการเป็นผู้ดูแล หรือการฟ้องคดีเพื่อชำระบัญชี และการดำเนินคดี แพ่งที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการบริษัท เป็นต้น อย่างไรก็ตามถ้าเป็นคดีที่เกี่ยวข้อง กับประโยชน์สาธารณะ พนักงานอัยการฝรั่งเศสก็มีอำนาจฟ้องคดีได้ แม้ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ โดยเฉพาะก็ตาม ตัวอย่างเช่น การฟ้องคดีเพื่อโต้แย้งคำสั่งหรือนโยบายสาธารณะซึ่งปรากฏ ข้อเท็จจริงว่าเป็นปรัปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากทั้งสองรูปแบบ ผู้เสียหาย จำเป็นต้องร้องขอเพื่อให้มีการดำเนินคดีแทน ทั้งสององค์กรดังกล่าวจึงจะมีสิทธิดำเนินคดีแพ่ง แทนผู้เสียหายได้ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดให้สมาคม หรือพนักงานอัยการฝรั่งเศสดำเนินคดีโดย มิต้องร้องขอ ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศฝรั่งเศสนี้ ไม่มีการคิดค่าทนายความจากส่วน ได้เสียในผลแห่งคดี

ประเทศเยอรมัน

ในประเทศเยอรมัน ไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจเอกชนมีสิทธิดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น ตามหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ได้ แต่มีมาตรการทาง กฎหมายให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจำนวนมากที่เกิดจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย เดียวกัน ดังนี้คือ⁵⁵

1 การดำเนินคดีทางแพ่งโดยองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น หอการค้า อุตสาหกรรม สมาคมทางการค้า สมาคมเพื่อผู้บริโภค เป็นต้น องค์กรเหล่านี้สามารถเป็นผู้ ดำเนินคดีแทนบุคคลทั่วไปที่เป็นผู้เสียหายได้ ซึ่งการฟ้องคดีดังกล่าวสามารถดำเนินการได้โดย ผู้เสียหายไม่ต้องร้องขอ แต่สามารถฟ้องคดีเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่

⁵⁵ Gerhard Walter. (2001). "Mass tort litigation in Germany and Switzerland." *Duke Journal of Comparative & International law*. p.86.

สามารถฟ้องคดีค่าเสียหายได้ เช่น การฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดห้ามจำเลยกระทำการ โฆษณาอันเป็นการหลอกลวงฉ้อฉลประชาชน เป็นต้น

2 การจัดตั้งกองทุนสำหรับการกระทำใดๆ ที่ทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายโดยกำหนดให้รัฐ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวต้องจ่ายเงินเข้ากองทุน เพื่อชดเชยให้กับผู้ที่ได้รับความเสียหาย มีลักษณะคล้ายกับกองทุนทดแทนที่รัฐออกมาตรการเพื่อเป็นการประกันสำหรับสวัสดิการสังคม แต่กรณีกองทุนของประเทศเยอรมัน เป็นกองทุนสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น กองทุนเพื่อความเสียหายสำหรับทาสและแรงงานในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่กำหนดให้รัฐ และผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานทาสเหล่านั้นต้องจ่ายเงินเข้ากองทุน หรือกองทุนสำหรับผู้ที่เกิดมาและติดเชื้อมันเนื่องจากยา Contergen ที่กำหนดให้ผู้ผลิตยาที่มีหน้าที่ต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนที่แน่นอนเข้ากองทุน และกำหนดวิธีการจัดการเงินให้แก่ผู้ที่โชคร้ายและได้รับอันตรายดังกล่าว เป็นต้น

เห็นได้ว่าทั้งประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน กำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ ที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้แทนเอกชนในการดำเนินคดีแทน แต่มีอำนาจจำกัดเฉพาะภายใต้ขอบวัตถุประสงค์ที่หน่วยงานดังกล่าวกำหนดไว้เท่านั้น และให้ถือว่าหน่วยงานดังกล่าวเป็นผู้มีส่วนได้เสียดำเนินคดีแทนผู้เสียหายเอกชนแต่ละราย โดยไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มของทั้งสองประเทศจะมีได้เฉพาะประเภทคดีที่มีกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ประเทศบราซิล⁵⁶

ประเทศบราซิล แม้จะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law แต่ก็ได้มีการพัฒนาหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยได้มีการกำหนดหลักการที่เป็นรูปแบบเฉพาะตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศ ซึ่งแตกต่างกับหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งสองประเทศมีแนวคิดพื้นฐานทางด้านกฎหมายที่แตกต่างกันทั้งหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความ และหลักกฎหมายสารบัญญัติ เพราะระบบกฎหมาย Civil Law เน้นเรื่องปัจเจกชนเป็นสำคัญจึงมีหลักการที่มุ่งคุ้มครองการดำเนินคดีของเอกชน มากกว่าคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น ในเบื้องต้นนักกฎหมายของประเทศบราซิลจึงมีความคิดด้านลบต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นอย่างมาก โดย

⁵⁶ Antonio Gidi. (2003). "Class Actions in Brazil-A Model for Civil Law Countries."

มองว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มทำให้เกิดค่าใช้จ่ายสูงและสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ เพราะมีการกำหนดค่าทนายความในอัตราสูง รวมทั้งเงินชดเชยจำนวนมหาศาลที่จำเลยอาจต้องจ่ายเพื่อชดเชยความเสียหาย และมีการกำหนดเงินรางวัลซึ่งมีลักษณะเป็นการลงโทษ นอกจากนี้ยังให้อำนาจศาลสร้างนโยบายสาธารณะ อันเป็นการแทรกแซงการปฏิบัติงานของสภานิติบัญญัติซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม เมื่อผู้ใช้กฎหมายมีแนวคิดด้านลบดังกล่าวข้างต้นแล้ว การจะนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้กับระบบชิวิลลอว์ จึงได้มีการพัฒนาให้มีลักษณะเฉพาะที่ไปด้วยกันได้กับแนวคิดและการดำเนินคดีในรูปแบบของระบบชิวิลลอว์

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศบราซิล เริ่มพัฒนามาจากการศึกษาบทความของนักวิชาการด้านกฎหมายของประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ 1970 .ซึ่งเป็นการจุดประกายให้มีการศึกษาวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างจริงจัง จนกระทั่งมีการบัญญัติ และบังคับใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ . 1985 เรียกว่า Public Civil Actions Act โดยในเบื้องต้นใช้บังคับในคดี ที่มีการฟ้องร้องในคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค และทรัพย์สิน สิทธิทางศิลปะ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวและคุณค่าทางภูมิทัศน์ที่ถือว่าเป็นสิทธิร่วมกันของส่วนรวม และต่อมาได้ขยายไปคุ้มครองถึงสิทธิส่วนรวมอื่นๆด้วย แต่ไม่ได้นำมาใช้บังคับกับการเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นส่วนบุคคล แม้ว่าจะเกิดความเสียหายร่วมกันหลายๆคนก็ตามซึ่งสมาชิกของกลุ่มที่ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายส่วนบุคคล จะต้องฟ้องเป็นคดีส่วนตัวต่างหากหลังจากนั้นก็ได้มีการออกกฎหมายต่างๆออกมารับรองการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยลำดับ ตั้งแต่ Brazilian Federal Constitution ในปี ค.ศ. 1988 ที่มุ่งคุ้มครองบุคคลที่เสียหายจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 ก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิเป็นกลุ่มของคนพิการ สิทธิของนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และสิทธิเด็กและในปี ค.ศ.1990 ยังได้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่ง title III ของประมวลกฎหมายนี้ เป็นบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในศาล โดยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อความเสียหายส่วนบุคคลด้วย ส่งผลให้เกิดความชัดเจนขึ้นว่าจะดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การผูกขาดทางการค้า การละเมิด ภาษีอากร และเกี่ยวกับกฎหมายในสาขาอื่นๆได้ด้วย

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศบราซิล บ่อยครั้งที่พบว่าองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐมักจะถูกฟ้องเป็นจำเลย สาเหตุเนื่องจากองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิและบุคคลเป็นกลุ่มและทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายในวงกว้าง ตัวอย่างเช่น การฟ้องเทศบาลเมืองกรณิเรียกเก็บภาษีไม่ถูกต้อง การขึ้นค่าโดยสารรถประจำทางโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือ แม้กระทั่งการฟ้องคดีเนื่องจากได้รับ

ผลกระทบจากการที่รัฐดูแลเกี่ยวกับการเงินผิดพลาด เป็นต้น แต่ก็มีไม่น้อยที่การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของบุคคลเป็นกลุ่มดังกล่าวเกิดจากการกระทำของบุคคล หรือองค์กรเอกชน ไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ธนาคาร โรงเรียนเอกชน บริษัทบัตรเครดิต หรือบริษัทประกันสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำที่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค หรือสิ่งแวดล้อม เช่นการโฆษณาในลักษณะที่ทำให้เข้าใจผิด การกระทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม หรือสินค้าที่วางจำหน่ายในท้องตลาดบกพร่องไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

แนวคิดและลักษณะการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศบราซิล คือการฟ้องคดีโดยโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทน (representative plaintiff) เพื่อคุ้มครองสิทธิซึ่งเป็นของคนหมู่มากหรือกลุ่มบุคคล โดยคำพิพากษาของศาลจะมีผลผูกพันสมาชิกของกลุ่มทั้งหมด (res judicata) องค์กรประกอบสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม สามารถแยกได้เป็น 3 ประการ คือ 1. การมีโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทน 2. การปกป้องคุ้มครองสิทธิของคนในกลุ่ม ซึ่งการเรียกร้องเพื่อเยียวยาความเสียหายของกลุ่ม เป็นจุดมุ่งหมายของการดำเนินคดีและ 3. ผลของคำพิพากษาผูกพันสมาชิกกลุ่มทั้งหมด

การดำเนินคดีที่มีลักษณะแบบกลุ่มในประเทศบราซิล เรียกว่า collective action ซึ่งเป็นคนละกรณีกับหลักการทั่วไปของ class action หรือ group action ที่ใช้ อยู่ใน Rule 23 ของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือในประเทศอื่น โดย collective action ของประเทศบราซิลมีลักษณะครอบคลุมไปถึง class action โดยทั่วไปด้วย เพราะ collective action ให้ความสำคัญไปที่สิทธิและการดำเนินคดีที่มีลักษณะเพื่อส่วนรวม กล่าวคือ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของประชาชน และได้จำกัดเฉพาะสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องเท่านั้นที่จะสามารถเป็นในคดีในคดีได้ เนื่องจาก collective action ในประเทศบราซิลยอมให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่มสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา สมาคมที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือพนักงานอัยการ

ในประเทศที่ใช้ระบบชีวิตลอร์ ได้ยึดถือหลักการและแนวคิดที่ถือว่าเป็นรากฐานของกฎหมายในระบบชีวิตลอร์ คือหลักสิทธิส่วนบุคคล (subjective right or personal right) หรือสิทธิที่เป็นของคนใดคนหนึ่ง ทำให้เกิดการไม่ยอมรับสิทธิของกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งนักกฎหมายในทวีปยุโรปให้เหตุผลว่า เพราะสิทธิทุกประเภทต้องเป็นของบุคคลใดคนหนึ่ง แต่สิทธิของกลุ่ม เช่น สิทธิเกี่ยวกับประโยชน์ร่วมกัน ในสิ่งแวดล้อม ไม่ได้เป็นของคนใด

คนหนึ่ง ย่อมไม่มีผู้ใดสามารถถือสิทธิดังกล่าวดำเนินคดีในศาลได้ เมื่อสิทธิดังกล่าว ไม่ได้มีผู้อยู่ในกฎหมายสารบัญญัติ ย่อมสามารถพิสูจน์ได้ในศาล⁵⁷

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศบราซิล (Brazilian class action statute(s)) ไม่ได้บัญญัติแยกไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ แต่มีหลักการเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มบัญญัติอยู่ใน Public Civil Action Act และ Consumer Code โดยแยกใช้บังคับกับสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม (group right) ในแต่ละประเภท ซึ่งตามมาตรา 81 ของ Consumer Code บัญญัติแยกประเภทของสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่มออกเป็น 3 ประเภท คือ diffuse right, collective right และ homogeneous individual right ทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มถูกแยกออกตามประเภทของสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่มดังกล่าวด้วย โดยการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันเล็กน้อยในเรื่องของวิธีพิจารณา และขอบเขตของคำพิพากษา บทบัญญัติมาตรา 81 ของ Consumer Code มีลักษณะคล้ายคลึงกับ Rule 23 (b) ของ American Federal Rules of Civil Procedure แตกต่างกันเพียงมุมมองของนักกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือนักกฎหมายระบบคอมมอนลอว์มองกฎหมายในประเทศเกี่ยวกับลักษณะของการดำเนินคดีหรือลักษณะของข้อเท็จจริง แต่นักกฎหมายระบบซีวิลลอว์ มองกฎหมายในประเทศเกี่ยวกับลักษณะ ของสิทธิส่วนบุคคล

สิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม (group right) ที่ถูกแยกออกเป็นประเภทดังกล่าวข้างต้น แม้จะไม่เหมือนกัน แต่ก็มีบางส่วนที่คล้ายกัน กล่าวคือ diffuse right และ collective right คือ สิทธิส่วนรวมที่เป็นของทุกคนในกลุ่ม ซึ่งจะได้รับความคุ้มครองโดยคำสั่งหรือการชดใช้ค่าเสียหายให้กับกลุ่มทั้งหมด ส่วน homogeneous individual right เป็นสิทธิส่วนบุคคลของคนหลายคน ที่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายเฉพาะบุคคลด้วยการฟ้องคดีแบบกลุ่ม ซึ่งสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่มประเภทนี้สามารถแตกต่างหากจากกันได้เป็นรายๆ ไป ซึ่งสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่มทั้งสามประเภทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. diffuse right คือ สิทธิเหนือสิทธิส่วนบุคคล (tranindividual right) ที่ไม่ได้เป็นของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ และไม่สามารถแบ่งแยกได้ (indivisible) สิทธิดังกล่าวเป็นของกลุ่มบุคคลที่ไม่สามารถกำหนดได้แน่นอน และไม่ได้เกี่ยวข้องกันมาก่อน แต่จะมาเกี่ยวข้องกันโดยสถานการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงในกรณีใดกรณีหนึ่ง โดยเฉพาะ⁵⁸ ซึ่งผู้เขียนขอเรียกสิทธิประเภทนี้ว่า “สิทธิชุมชน”

⁵⁷ Cappalli & Consolo. (1992). “Class Actions for Continental Europe? A Preliminary Inquiry.” 6 Temp. Int'l & Comp. L.J. 217. p.289-290.

⁵⁸ Article 81 of the Brazilian Consumer Code.

สิทธิชุมชน (diffuse right) มักจะพบในกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ตัวอย่างเช่น สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้ใช้แม่น้ำที่สะอาด สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาตามความเป็นจริง หรือสิทธิที่จะได้ใช้สินค้าที่ปลอดภัย ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นของทุกคนในชุมชน ไม่ใช่เป็นของรัฐบาล หรือขององค์กรใด หรือของใครคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะอยู่ระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์สาธารณะ แต่อยู่เหนือสิทธิส่วนบุคคล และไม่สามารถแบ่งแยกออกมาเป็นข้อเรียกร้องของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการส่วนตัวได้ ดังนั้นการคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ ในศาลจึงมิได้เป็นการคุ้มครองป้องกันสิทธิเฉพาะตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจากการกระทำไม่ชอบของจำเลย แต่เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนรวมที่มีร่วมกันของทุกคนในชุมชน ตัวอย่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนรวม เช่น ในคดีเกี่ยวกับการทำให้อ่าวประอะเป็อนหรือสกปรก เห็นได้ชัดว่าอ่าวไม่ได้เป็นของใครคนใดคนหนึ่งเป็นการเฉพาะ ความสกปรกของน้ำในอ่าวทำความเสียหายให้กับคนในชุมชนทุกคน และการทำให้น้ำสะอาด ถือว่าเป็นประโยชน์ของชุมชนทุกคนเช่นกัน สิทธิดังกล่าวเป็นของทุกคนในชุมชนไม่สามารถแบ่งแยกเป็นของใครคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะได้ การดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองสิทธิชุมชนนี้ ศาลอาจมีคำสั่งในคดีได้หลายลักษณะ เช่น สั่งห้ามจำเลยมิให้กระทำการให้เกิดความเสียหายต่อไป หรือสั่งให้จำเลยทำให้อ่าวกลับสู่สภาพเดิม หรือสั่งให้ชดเชยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้แก่ชุมชน หรือให้กระทำการใดๆ เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายตามที่ศาลเห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศบราซิล มีบทบัญญัติให้ทำการชดเชย ความเสียหายโดยให้กระทำการใดๆ เป็นกรณีเฉพาะได้ และบังคับด้วยการกำหนดด้วยการกำหนดค่าปรับเป็นรายวัน และถ้าการกระทำใดๆ ไม่สามารถปฏิบัติได้ก็กำหนดให้ชดเชยเป็นค่าเสียหายแทน คำสั่งของศาลดังกล่าวอาจเป็นการสั่งให้จำเลยติดตั้งเครื่องกรอง เพื่อทำความสะอาดน้ำที่เสียไปแล้วนั้น หรือสั่งให้ชดเชยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทั้งหมด ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมก็ได้ ค่าเสียหายดังกล่าวตกเป็นของกองทุนของรัฐเพื่อใช้ในการคุ้มครองสิทธิชุมชนดังกล่าวต่อไป หรือในกรณีที่มีการละเมิดโดยการโฆษณาชักจูงในทางที่ผิด ศาลอาจสั่งห้ามมิให้ทำการเผยแพร่โฆษณาดังกล่าวอีก หรืออาจสั่งให้ทำการแก้ไข โดยจำเลยเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดด้วยตนเองหรืออาจกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดแก่ผู้บริโภคได้

อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทนี้ คือ เพื่อคุ้มครองสิทธิชุมชน (diffuse right) ซึ่งเป็นสิทธิเหนือสิทธิส่วนบุคคล และไม่สามารถแบ่งแยกได้ เป็นสิทธิของกลุ่มบุคคลที่ไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนและไม่เกี่ยวข้องกันมาก่อน แต่จะมาเกี่ยวข้องกันโดยสถานการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงในกรณีใดกรณีหนึ่ง โดยเฉพาะ และการฟ้องคดี

เพื่อคุ้มครองสิทธิชุมชนในศาล ไม่เป็นการจำกัดสิทธิส่วนบุคคลของสมาชิกในกลุ่มที่จะได้รับความคุ้มครองจากการที่ต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลย ซึ่งเป็นการกระทำเดียวกันนั้นด้วย กล่าวคือสมาชิกกลุ่มสามารถฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายเฉพาะตัวเป็นคดีโดยลำพัง หรือจะฟ้องรวมกันเป็นคดีแบบกลุ่มเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายของแต่ละบุคคลในกลุ่ม (individual class action) จากผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม หรือการคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าวเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหากได้ ซึ่งเห็นได้ว่า homogeneous individual right เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิชุมชนด้วย

2. collective right คือ สิทธิที่ไม่ใช่เป็นของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะและไม่สามารถแบ่งแยกได้เช่นเดียวกันกับสิทธิชุมชน แต่เป็นของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะมากกว่าและเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น หรือคู่ความฝ่ายตรงข้าม โดยความสัมพันธ์ทางกฎหมาย ซึ่งตัวผู้เป็นสมาชิกจะชัดเจนและแน่นอนกว่าประเภทแรก หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสิทธิร่วมกันเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มบุคคลที่ซื้อสินค้าประเภทเดียวกันและได้รับความเสียหาย หรือกรณีบุคคลที่ทำบัตรเครดิตจากบริษัทเดียวกัน หรืออยู่โรงเรียนเดียวกันและถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือ กรณีบริษัทประกันสุขภาพปฏิเสธไม่จ่ายค่าสินไหมทดแทนจากการเป็นโรคบางชนิด กล่าวคือ เป็นสิทธิที่มีร่วมกันจากข้อกฎหมายหรือข้อสัญญาเดียวกัน ซึ่งฝ่ายจำเลยอาจกล่าวอ้างว่าตนมีสิทธิเรียกค่าธรรมเนียมที่เกิดขึ้นโดยมิชอบและมีสิทธิปฏิเสธที่จะไม่ชดเชยบางคนหรือชดเชยบางส่วนได้ ยิ่งไปกว่านั้น สมาชิกบางคนอาจชนะในการฟ้องส่วนตัว แต่บางคนอาจแพ้ได้

3. homogeneous individual right คือ สิทธิของบุคคลทั่วไปที่มีร่วมกัน เป็นสิทธิที่สามารถแบ่งแยกได้ อาจเรียกได้ว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่มีอยู่ร่วมกัน การดำเนินคดีกับบุคคลที่มีสิทธิร่วมกันกลุ่มนี้ เป็นวิธีพิจารณาคดีแบบใหม่ ซึ่งผู้เสียหายแต่ละคนต้องเสียหายจากเหตุการณ์เดียวกัน และฟ้องคดีร่วมกัน เพื่อเรียกค่าเสียหายของแต่ละคนซึ่งสิทธิเกิดจากมูลเหตุพื้นฐานเดียวกัน หรือเกิดจากปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน

การแยกประเภทสิทธิที่มีลักษณะเป็นกลุ่มของประเทศบราซิลออกเป็น 3 ประเภทดังกล่าวข้างต้น นั้น สามารถแยกระดับชั้นของสิทธิออกเป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ

(1) Transindividual right ได้แก่ สิทธิชุมชน หรือสิทธิร่วมกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกัน โดยความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกันซึ่งกรณีนี้หมายถึง diffuse right และ collective right นั้นเอง

(2) individual right ได้แก่ สิทธิส่วนบุคคลซึ่งเป็นของสมาชิกของกลุ่มแต่ละคน และบุคคลเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับกัน โดยความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน ซึ่งในกรณีนี้หมายถึง homogeneous individual right

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิทธิชุมชน (diffuse right) และสิทธิส่วนร่วมเฉพาะกลุ่ม (collective right) นี้เป็นการดำเนินคดีที่มุ่งคุ้มครองสิทธิที่เป็นของ ชุมชนทั้งหมด เช่นเดียวกับการได้รับความคุ้มครองจากกรณีที่ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการ (injunctive relief) เพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มบุคคล ตาม Rule 23(b)(2) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ homogeneous individual right ถูกใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลเช่นเดียวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อความเสียหายร่วมกันของบุคคลแต่ละคน ตาม Rule 23(b)(3)

วิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ diffuse right และ collective right เป็นไปตาม Public Civil Action Act ส่วนการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิ homogeneous individual right เป็นไปตาม Consumer Code ซึ่งบทบัญญัติทั้งสองรวมกันถือว่าเป็นบทบัญญัติสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศบราซิล (Brazilian class action statutes)

หลักการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม นั้น โดยคำจำกัดความแล้วอาจกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินคดีโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม ซึ่งหากบุคคลใดไม่ประสงค์จะเป็นสมาชิกกลุ่ม ก็มีสิทธิที่จะแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม สามารถแยกออกเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะจำกัดผลของคำพิพากษาให้ผูกพันเฉพาะสมาชิกกลุ่มที่ได้ แสดงเจตนาโดยชัดเจนในการขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าหากกฎหมายกำหนดให้มีการประกาศโฆษณาเพื่อแจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้แก่สมาชิกของกลุ่มทราบอย่างเพียงพอและทั่วถึง และทำให้การแสดงเจตนาขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือการให้ความยินยอมโดยแจ้งชัดสามารถทำได้โดยง่ายแล้ว จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ถูกดำเนินคดีแทนก็น่าจะมีจำนวนใกล้เคียงหรือเท่ากับสมาชิกที่ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากการถูกดำเนินคดีแทนในศาล ดังนั้น ถ้ากฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวมผ่านทางผู้ดำเนินคดีแทนผลประโยชน์ของสมาชิกที่ไม่ได้เข้าในคดี โดยมีได้ดำเนินถึงประโยชน์ที่เป็นข้อเรียกร้องส่วนบุคคลของแต่ละคนแล้ว การดำเนินคดีดังกล่าวถือเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะกฎหมายจะได้กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่มก่อนหรือไม่ก็ตาม

ในการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของประเทศบราซิลนั้น ได้มีการถกเถียงกันอย่างมากในการจะเลือกว่าจะใช้หลักการ opt-in หรือ opt-out ซึ่งยังคงมีแนวคิดแยกกัน

(2) individual right ได้แก่ สิทธิส่วนบุคคลซึ่งเป็นของสมาชิกของกลุ่มแต่ละคน และบุคคลเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับกัน โดยความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน ซึ่งในกรณีนี้หมายถึง homogeneous individual right

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิทธิชุมชน (diffuse right) และสิทธิส่วนร่วมเฉพาะกลุ่ม (collective right) นี้เป็นการดำเนินคดีที่มุ่งคุ้มครองสิทธิที่เป็นของ ชุมชนทั้งหมด เช่นเดียวกับการได้รับความคุ้มครองจากกรณีที่ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยกระทำการ (injunctive relief) เพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มบุคคล ตาม Rule 23(b)(2) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ homogeneous individual right ถูกใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลเช่นเดียวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อความเสียหายร่วมกันของบุคคลแต่ละคน ตาม Rule 23(b)(3)

วิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ diffuse right และ collective right เป็นไปตาม Public Civil Action Act ส่วนการดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิ homogeneous individual right เป็นไปตาม Consumer Code ซึ่งบทบัญญัติทั้งสองรวมกันถือว่าเป็นบทบัญญัติสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศบราซิล (Brazilian class action statutes)

หลักการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม

หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม นั้น โดยคำจำกัดความแล้วอาจกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินคดีโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม ซึ่งหากบุคคลใดไม่ประสงค์จะเป็นสมาชิกกลุ่ม ก็มีสิทธิที่จะแสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม สามารถแยกออกเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะจำกัดผลของคำพิพากษาให้ผูกพันเฉพาะสมาชิกกลุ่มที่ได้ แสดงเจตนาโดยชัดเจนในการขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าหากกฎหมายกำหนดให้มีการประกาศโฆษณาเพื่อแจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้แก่สมาชิกของกลุ่มทราบอย่างเพียงพอและทั่วถึง และทำให้การแสดงเจตนาขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือการให้ความยินยอมโดยแจ้งชัดสามารถทำได้โดยง่ายแล้ว จำนวนสมาชิกกลุ่มที่ถูกดำเนินคดีแทนก็น่าจะมีจำนวนใกล้เคียงหรือเท่ากับสมาชิกที่ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากการถูกดำเนินคดีแทนในศาล ดังนั้น ถ้ากฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองประโยชน์ของส่วนรวมผ่านทางผู้ดำเนินคดีแทนผลประโยชน์ของสมาชิกที่ไม่ได้เข้าในคดี โดยมีได้ดำเนินถึงประโยชน์ที่เป็นข้อเรียกร้องส่วนบุคคลของแต่ละคนแล้ว การดำเนินคดีดังกล่าวถือเป็นการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะกฎหมายจะได้กำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่มก่อนหรือไม่ก็ตาม

ในการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของประเทศบราซิลนั้น ได้มีการถกเถียงกันอย่างมากในการจะเลือกว่าจะใช้หลักการ opt-in หรือ opt-out ซึ่งยังคงมีแนวคิดแยกกัน

เป็น 2 ฝ่าย โดยให้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการฟ้องคดีและประสิทธิภาพในการกำหนดวิธีการดำเนินคดีเป็นหลัก การกำหนดหลักการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มนี้ จะเป็นตัวกำหนดขนาดของกลุ่ม ซึ่งมีผลกับอำนาจในการต่อรองและในการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วย อย่างไรก็ตาม การแสดงเจตนาขอเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเท่านั้น

ผลของคำพิพากษา

ผลของคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผูกพันกลุ่มและสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่ไม่ได้ขอลออกจากกลุ่ม ไม่ว่าผลจะเป็นคุณหรือเป็นโทษ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มไม่สามารถทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมหรือมีการอ้างอิงพยานหลักฐานไม่เพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจาก การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศบราซิลนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกกลุ่มอาจเป็นบุคคลใดๆ สมาคม องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐก็ได้ จึงไม่มีข้อกำหนดว่า โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนจะต้องมีชื่อเรียกร้องประเภทเดียวกันกับกลุ่มหรือต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับกลุ่มจึงอาจมีความเสี่ยงต่อการที่สิทธิของสมาชิกกลุ่มอาจไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม กฎหมายยังกำหนดให้โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนยังคงมีหน้าที่ต้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเพียงพอและเป็นธรรม ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงมักจะให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อรักษาประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ส่วนบุคคลอื่นที่ประสงค์จะเป็นโจทก์ ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม อาจร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความร่วมกับพนักงานอัยการเพื่อกำกับดูแลคดีอีกชั้นหนึ่งได้⁵⁹

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ อำนาจส่วนใหญ่ อยู่ในมือของผู้ปกครองประเทศ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมความเป็นไปของระบบราชการของประเทศทั้งหมด รวมทั้งระบบการพิจารณาคดีในศาลและองค์กรเกี่ยวกับกฎหมายอื่นๆด้วย ในสมัยก่อนจึงไม่มีผู้ใดประสงค์จะนำคดีขึ้นสู่ศาล เพราะจะไม่มีฝ่ายใดได้รับประโยชน์แม้แต่ฝ่ายโจทก์ และเนื่องจากผู้นำของประเทศไม่ต้องการสูญเสียอำนาจในการควบคุมองค์กร รวมถึงระบบต่างๆออกไป และมีความต้องการที่จะควบคุมนักกฎหมายอย่างเข้มงวด ทำให้ระบบกฎหมายในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่พัฒนาเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีสภาพสังคมขนาดใหญ่ ทำให้ศาลของประเทศ

⁵⁹ Antonio Gidi. Ibid. p.368.

ต้องเผชิญกับคดีที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่มีกรณีพิพาทระหว่างบุคคลจำนวนมาก แต่ปรากฏว่าไม่มีวิธีพิจารณาคดีที่จะจัดการกับกรณีเหล่านั้นได้ ซึ่งนอกจากจะขาดแคลนรูปแบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแล้วยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งกำลังทรัพย์ที่มีอย่างจำกัด เนื่องจากถูกควบคุมโดยรัฐบาล ทำให้มีความจำเป็นต้องพยายามพัฒนาหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความที่จะช่วยลดกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นได้บ้าง โดยก่อนที่จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นลายลักษณ์อักษร ศาลประชาชนได้เคยใช้หลักการที่คล้ายกันในการพิจารณาคดีที่ชาวานาในเสฉวนจำนวน 1,569 ราย ฟ้องขอให้ศาลบังคับตามสัญญาเกี่ยวกับพันธุ์พืชซึ่งศาลอนุญาตให้โจทก์หาผู้แทนเพื่อมาดำเนินคดีแบบกลุ่มหลายคดีด้วยกัน

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน Civil Procedure Law of The People's Republic of China (CPL) ในปี ค.ศ.1991.⁶⁰ โดยกลุ่มของโจทก์ที่มีจำนวนมากได้มีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายในคดีหลายประเภทด้วยกัน เช่นคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากมลภาวะเป็นพิษ การโฆษณาที่มีลักษณะเป็นการหลอกลวงประชาชน การผิดสัญญา และกฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์ เป็นต้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศจีนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วซึ่งเป็นทางเลือกที่จำเป็นในการฟ้องคดีในศาลที่ช่วยแก้ปัญหาความวินิจฉัยของศาลที่ขัดแย้งกัน และเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายได้อย่างอิสระมากขึ้น

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี ค.ศ 1991 ได้แยกการดำเนินคดีแบบกลุ่มออกเป็น 2 ประเภท คือ คดีที่ผู้ฟ้องคดีมีจำนวนแน่นอน และคดีที่ไม่สามารถระบุจำนวนผู้ฟ้องคดีได้แน่นอนในเวลาที่ยื่นฟ้องคดี ซึ่งในมาตรา 54 ของ Civil Procedure Law of The People's Republic of China's 1991 กำหนดว่าคดีที่ผู้ฟ้องคดี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีบุคคลจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นคู่ความด้วยกฎหมายอนุญาตคู่ความฝ่ายนั้นอาจเลือกผู้แทนหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นให้ดำเนินคดีแทนได้ ส่วนในคดีประเภทที่โจทก์หรือจำเลยไม่สามารถระบุจำนวนแน่นอนได้ (มาตรา 55) กฎหมายกำหนดว่าถ้าเป็นกรณีที่มีข้อเรียกร้องเป็นแบบเดียวกันแต่ในขณะฟ้องไม่สามารถกำหนดจำนวนคู่ความที่แน่นอนตามความเป็นจริงได้ ศาลอาจออก Notice แจ้งคำบอกกล่าวเกี่ยวกับรายละเอียดของคดี และลักษณะของบุคคลที่มีสิทธิอันเกิดจากสถานการณ์ที่เป็นแบบเดียวกันกับคดีที่มีการฟ้องร้อง เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมาลงทะเบียนต่อศาล

⁶⁰ Class Action Litigation in China. *Harvard Law Review* (Vol.111:1523). p.1523.

ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งจะต้องไม่น้อยกว่า 30 วัน โดยบุคคลที่มาลงทะเบียนต่อศาลนั้นอาจเลือกผู้แทนคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่านั้นมาเป็นผู้แทนในคดีได้ หากผู้ลงทะเบียนไม่สามารถเลือกผู้แทนในคดีได้ ศาลอาจเลือกให้เองภายหลังจากที่ได้ปรึกษาคู่ความทุกฝ่ายแล้ว โดยการดำเนินคดีของผู้แทนในคดีทั้งสองประเภทนั้น จะผูกพันคู่ความฝ่ายที่เลือกผู้แทนทุกคน และคำพิพากษาของศาลก็มีผลผูกพันผู้ที่ลงทะเบียนต่อศาลทุกคนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ในคดีประเภทที่ไม่สามารถกำหนดจำนวนผู้ฟ้องคดีได้แน่นอนนั้น ยังกำหนดให้คำพิพากษามุ่งถึงบุคคลที่มีได้ลงทะเบียนต่อศาล แต่มีผลประโยชน์แบบเดียวกัน ซึ่งได้ฟ้องคดีต่อศาลภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดอีกด้วย

ศาลฎีกาประชาชนตีความคำว่า “จำนวนมาก” ว่าควรมีประมาณ 10 คนขึ้นไป และยังวินิจฉัยต่อไปว่ากำหนดต่อไปว่าการดำเนินคดี ตามมาตรา 54 และ 55 นั้น อาจมีผู้แทนในการดำเนินคดีได้ 2 – 5 คน

การนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้หลังจากที่ได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วนั้น ได้มีการนำมาใช้ในคดีหลายประเภทด้วยกัน เช่น กรณีโจทก์ 38 คนฟ้องบริษัทขายหุ้นให้แก่พวกตนและไม่จ่ายเงินปันผล กรณีผู้โดยสารเครื่องบินมากกว่า 80 คน ฟ้องเรียกค่าเสียหายซึ่งเป็นผลมาจากเครื่องบินล่าช้า นอกจากนี้ยังมีการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีทั่วไป เช่น กรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับสินค้าคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน กรณีหลอกหลวงผู้บริโภค กรณีมลพิษจากสิ่งแวดล้อม กรณีสัญญาทางเศรษฐกิจ และการฟ้ององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นต้น และการฟ้องคดีในลักษณะนี้มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ซึ่งเห็นได้ว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนแม้จะมีการปกครองในระบบคอมมิวนิสต์แต่ก็ยังสามารถนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 กับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

จากการศึกษาในบทที่ 2 และ 3 เราได้ทราบถึงหลักการและเหตุผล รวมถึงหลักกฎหมายที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ตลอดจนถึงวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ของไทยนั้น ได้รวบรวมหลักการในกฎหมายต่างๆ เข้ามาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับการดำเนินคดีผู้บริโภคในอดีต โดยเฉพาะการนำหลักการเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาเข้ามาบัญญัติไว้เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีผู้บริโภค แต่กลับมิได้นำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มทั้งหมดมาบัญญัติไว้ต่างๆ ที่เป็นหลักการที่สำคัญอย่างมากในการดำเนินคดีผู้บริโภคในนานาประเทศ และนอกจากนี้เพื่อจะได้ทราบถึงจุดบกพร่องต่างๆ ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ในบทนี้จึงจะศึกษา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 โดยวิเคราะห์ถึงปัญหาทั่วไปและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4.1 วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับคดีมโนสำเนา

4.1.1 เจือไนในการฟ้องคดี

ในการฟ้องคดีผู้บริโภคนั้น มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ให้คำนิยามของคำว่าคดีผู้บริโภคไว้ว่า หมายถึง

1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

ส่วนคดีมโนสาร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 189 ได้ให้นิยามของคำว่า คดีมโนสาร่ไว้ว่า หมายถึง

(1) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกินสามแสนบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(2) คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

หากพิจารณาเปรียบเทียบกันแล้ว จะเห็นว่าเงื่อนไขในการฟ้องคดีผู้บริโภครวมแตกต่างจากคดีมโนสาร่ เพราะมิได้กำหนดทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีไว้ แต่กำหนดเงื่อนไขจากลักษณะของคดีว่าเข้าเงื่อนไขเป็นคดีผู้บริโภครหรือไม่ ไม่ว่าจะมียุทธทรัพย์ที่พิพาทกันเป็นจำนวนเท่าใดหากเข้าลักษณะของคดีผู้บริโภครก็สามารถฟ้องโดยใช้วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครได้ แตกต่างจากคดีมโนสาร่ที่กำหนดทุนทรัพย์เป็นเงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี แต่มิได้กำหนดประเภทหรือชนิดของคดี ไม่ว่าจะเป็คดีประเภทใดแต่หากมียุทธทรัพย์เกินกว่าที่กำหนดไว้ก็ไม่สามารถใช้วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่ได้จำต้องกลับไปใช้วิธีพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป

ดังนั้น การกำหนดทุนทรัพย์ในคดีมโนสาร่ น่าจะไม่เหมาะสมกับคดีผู้บริโภครเพราะจุดมุ่งหมายในการใช้วิธีพิจารณาแตกต่างกัน คดีมโนสาร่มุ่งจะทำให้คดีเล็กๆ น้อยๆ เสร็จไปโดยเร็ว โดยมีได้กำหนดชนิดของคดี แต่คดีผู้บริโภครมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองผู้บริโภครไม่ว่าจะมีความเสียหายมากหรือน้อยให้ได้รับความยุติธรรมในการดำเนินคดี ดังนั้น เงื่อนไขที่แตกต่างของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 น่าจะเหมาะสมแก่คดีผู้บริโภครมากกว่า เพราะสามารถครอบคลุมคดีผู้บริโภครและคดีที่เกี่ยวข้องได้ทั้งหมด ถึงแม้ว่าในต่างประเทศจะมีวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครที่คล้ายคลึงกับคดีมโนสาร่ในประเทศไทย เช่นในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น หรือ ออสเตรเลีย โดยใช้การกำหนดทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีมโนสาร่ไว้เช่นกัน โดยมีอัตราค่าฟ้องคดีแตกต่างกันออกไป แต่ในต่างประเทศจะเน้นขั้นตอนก่อนฟ้องคดีผู้บริโภครควบคู่กันไปด้วย โดยเน้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่ดูแลเกี่ยวกับคดีผู้บริโภครที่เข้มแข็ง ทำให้การนำคดีผู้บริโภครขึ้นสู่ศาลมีปริมาณที่ไม่มากนัก

4.1.2 การฟ้องคดีด้วยวาจา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 มาตรา 20 ได้วางหลักเกณฑ์ในการฟ้องคดีไว้ว่า โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจาก็จัดให้มีเจ้าพนักงานคดีให้ความสะดวกในการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องให้ โจทก์เพียงแต่ลงลายมือชื่อไว้ในบันทึกคำฟ้องเท่านั้น ซึ่งคำฟ้องของโจทก์นั้นไม่ว่าจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ

กฎหมายกำหนดให้ต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีรวมทั้งคำขอบังคับชดเชยเงินพอที่จะทำ
ให้เข้าใจได้ และหากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่ง
ให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชดเชยขึ้นก็ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับ ประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 191 ในเรื่องของคดีมโนสาเร่ที่ว่าวิธีฟ้องคดีมโนสาเร่
โจทก์อาจยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ และในกรณีที่โจทก์ยื่นคำ
ฟ้องเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมี
คำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชดเชยขึ้นก็ได้ ถ้าโจทก์มาแถลงข้อหาด้วย
วาจาแล้ว ให้ศาลบันทึกรายการแห่งข้อหาเหล่านั้นไว้อ่านให้โจทก์ฟัง แล้วให้โจทก์ลง
ลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่ากฎหมายทั้งสองฉบับมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ โจทก์สามารถยื่นคำ
ฟ้องเป็นหนังสือหรือแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ และศาลมีอำนาจในการแก้ไขคำฟ้องให้
ถูกต้องหากขาดสาระสำคัญได้ การกำหนดให้โจทก์สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้นั้นทำให้คดี
ผู้บริโภคและวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่มีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไปที่กำหนดให้คำ
ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ ตามมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่มีส่วนที่
แตกต่างกัน คือ ในคดีมโนสาเร่ศาลจะต้องเป็นผู้จัดบันทึก แต่ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น
กำหนดให้มีเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้บันทึก

การกำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีเป็นผู้บันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องของโจทก์ จะช่วย
ให้การฟ้องคดีผู้บริโภคด้วยวาจาที่มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องมีทนายความและ
เป็นการแก้ปัญหาในเรื่องการฟ้องคดีด้วยวาจาที่เกิดกับคดีมโนสาเร่ที่มีได้นำมาใช้ จากการ
สัมภาษณ์ผู้พิพากษาจำนวน 5 คน พบว่าในทางปฏิบัติไม่มีการนำวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ในเรื่อง
ของการฟ้องคดีด้วยวาจามาใช้จริง เนื่องจากเหตุผลหลายประการ เช่น โจทก์มีทนายความในการ
ร่างคำฟ้องอยู่แล้ว โจทก์ไม่รู้ว่าตนมีสิทธิที่จะฟ้องคดีด้วยวาจาได้ หรือแม้แต่ศาลเองก็ไม่คุ้นเคยกับ
การฟ้องคดีด้วยวาจาเพราะศาลยังยึดติดกับระบบการฟ้องคดีแบบเดิมที่ต้องฟ้องคดีเป็นหนังสือ¹ ใน
การฟ้องคดีด้วยวาจาโดยให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้บันทึกรายละเอียดต่างๆ ไว้ก่อนได้โดยไม่ต้อง
ฟ้องคดีเต็มรูปแบบเหมือนคดีธรรมดา ย่อมเป็นการบังคับให้มีการใช้การฟ้องคดีด้วยวาจาในคดี
ผู้บริโภค ไปโดยปริยาย อันจะทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ การดำเนินคดีมโนสาเร่
(small claims) ในศาลรัฐอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ที่ผู้บริโภคสามารถยื่นฟ้องคดีผ่านทางจดหมาย

¹ ภาคผนวก ข (สัมภาษณ์ ผู้พิพากษา).

ลงทะเบียนได้นั้น การฟ้องคดีด้วยวาจาในคดีผู้บริโภคของประเทศไทยที่ต้องมาแจ้งข้อความต่อเจ้าพนักงานคดีก็ยังถือได้ว่าให้ความสะดวกรวดเร็วน้อยกว่าในต่างประเทศ แต่ก็อาจเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะพัฒนาให้การฟ้องคดีมีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ดียิ่งขึ้นในอนาคต

4.1.3 การยกเว้นค่าค่าธรรมเนียม

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 18 กำหนดยกเว้นค่าค่าธรรมเนียมทั้งปวงสำหรับการยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภค ซึ่งดำเนินการ โดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าค่าธรรมเนียมในชั้นที่สุด นั้นหมายถึงผู้บริโภคที่ฟ้องคดีไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลในการฟ้องคดีตลอดจนค่าธรรมเนียมอื่นๆ จะต้องเสียค่าธรรมเนียมก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีและกำหนดให้ผู้บริโภคต้องรับผิดชอบในชั้นที่สุดของค่าค่าธรรมเนียม โดยต้องชดใช้ให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ และหากผู้บริโภคประสงค์จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลก็ได้รับยกเว้นเฉพาะค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ แต่ไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมซึ่งต้องชดใช้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นแต่อย่างใด

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคดี民事ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว จะเห็นว่า มาตรา 190 จัดว่า แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลในอัตราร้อยละ 2 ของทุนทรัพย์ที่พิพาทแต่ไม่เกิน 1,000 บาท ส่วนค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือฎีกา เสียตามจำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ฎีกา ก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมอื่นๆ เช่นเดียวกับคดีแพ่งทั่วไป เว้นแต่คู่ความจะเป็นผู้ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลและยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมในการฟ้องหรือต่อสู้คดี จึงจะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมดังกล่าว ตามบทบัญญัติในเรื่องของการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

จะเห็นว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่าในด้านที่ช่วยลดภาระแก่ผู้บริโภคไม่ให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินคดีโดยไม่จำเป็นต้องยื่นคำร้องเพื่อขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแต่อย่างใด ในส่วนของค่าธรรมเนียมในชั้นอุทธรณ์และฎีกานั้น วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคก็เป็นคุณกว่าเพราะไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล ในขณะที่การฟ้องคดี民事จะต้องเสียค่าขึ้นศาลตามทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณี

4.1.4 การยื่นหรือขยายระยะเวลา

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 15 บัญญัติไว้ว่า “ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

ส่วนในคดีมโนสาร่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 190 ตรี บัญญัติไว้ว่า “ในคดีมโนสาร่ ให้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งขยายหรือยื่นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้ หรือตามที่ศาลได้กำหนดไว้ หรือระยะเวลาที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น เพื่อให้ดำเนินหรือมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ก่อนสิ้นระยะเวลานั้นได้ เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

จะเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก เพราะศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นแม้จะเป็นกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายอื่น ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นประโยชน์ในการพิจารณาของศาลเพราะทำให้การบริหารการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างยืดหยุ่น ทำให้เกิดความสะดวกในการพิจารณา ซึ่งตรงกับเจตนาของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 นั่นเอง

4.1.5 การฟ้องแย้งหรือร้องสอด

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 21 กำหนดเรื่องของการฟ้องแย้งหรือร้องสอดไว้ว่า ภายหลังที่ได้มีการฟ้องคดีผู้บริโภคนแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีดังกล่าวไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือหากศาลมีคำสั่งให้รวมพิจารณาคดีแพ่งอื่นใดเข้ากับคดีผู้บริโภคน ให้ถือว่าคดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภคนด้วย แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 192 ในเรื่องของคดีมโนสาร่ ที่ใช้คดีหลังเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเพราะหากคดีที่ฟ้องเข้ามาภายหลังทำให้คดีที่ฟ้องอยู่เดิมนั้นไม่เป็นคดีมโนสาร่ต่อไป กฎหมายกำหนดให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปอย่างคดีสามัญและถ้าศาลไม่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญ ให้ศาลมีคำสั่งคืนคำฟ้องนั้นไปเพื่อยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ซึ่งอาจทำให้การฟ้องคดีมีความยุ่งยากมากขึ้นไปอีก และในกรณีที่จำเลยฟ้องแย้งเข้ามาในคดีมโนสาร่และฟ้องแย้งนั้นมิใช่คดีมโนสาร่หรือในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีสามัญร่วมกับคดีมโนสาร่ ก็ให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีมโนสาร่ไปอย่างคดีสามัญ อย่างไรก็ตามในคดีมโนสาร่ก็มีข้อยกเว้นให้ศาลว่าเมื่อศาลพิจารณาถึงจำนวนทุนทรัพย์ ลักษณะคดี สถานะของคู่ความหรือเหตุสมควรประการอื่นแล้วเห็นว่า การนำ

บทบัญญัติในหมวดนี้ไปใช้บังคับแก่คดีในส่วนของฟ้องแย้งหรือคดีสามัญเช่นว่านั้นจะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย ก็ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีในส่วนของฟ้องแย้งหรือคดีสามัญนั้นอย่างคดีมโนสาร²ได้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงหลักการในคดีมโนสารเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแล้ว วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคย่อมเป็นหลักประกันในการดำเนินคดีแก่ผู้บริโภคที่ฟ้องคดีได้มากกว่า เนื่องจากเมื่อนำคดีเข้าสู่ศาลในฐานะที่เป็นคดีผู้บริโภคแล้ว คดีที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาภายหลังจะต้องใช้วิธีพิจารณาคดีแบบคดีผู้บริโภคทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทใด ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีมโนสารที่อาจมีการเปลี่ยนเป็นวิธีพิจารณาคดีสามัญหากมีการโต้แย้งเกี่ยวกับทุนทรัพย์พิพาท

4.1.6 การไกล่เกลี่ย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 25 กำหนดการไกล่เกลี่ยคดีไว้คล้ายคลึงกับคดีมโนสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 โดยกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยกันก่อนพิจารณาคดีโดยให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไกล่เกลี่ย แต่จะมีข้อแตกต่างกันตรงที่ในคดีผู้บริโภคถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควร ผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ หลักการที่เพิ่มเติมมานี้จะเป็นประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถดำเนินการได้โดยง่ายเพราะสามารถตกลงไกล่เกลี่ยที่ละฝ่ายทำให้ลดการขัดแย้งระหว่างคู่กรณีและการดำเนินการไกล่เกลี่ยเป็นการลับ ยังเป็นการรักษาข้อมูลของคู่กรณีทำให้ไม่เสียชื่อเสียงจึงสามารถตกลงกันได้โดยง่าย

ประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องการไกล่เกลี่ยอีกประเด็นหนึ่งก็คือ กรณีที่คู่ความไม่อาจตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้และจำเลยยังไม่ได้อื่นคำให้การนั้น ในคดีมโนสารกำหนดให้ศาลสอบถามคำให้การจำเลย แต่ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น มาตรา 26 กำหนดให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การจำเลย ซึ่งการใช้คำว่า “จัดให้มี” นั้น ย่อมหมายถึงศาลไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สอบถามคำให้การด้วยตนเองก็ได้ แต่อาจจัดให้มีผู้สอบถามคำให้การของจำเลย อาจเป็นเจ้าพนักงานคดีที่ย่อมได้²

² ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การเตรียมการเพื่อรองรับการใช้บังคับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 วันศุกร์ที่ 15 สิงหาคม 2551. (อัคราเนนา).

4.1.7 หน้าที่ในการบริหารคดีของศาล

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 มาตรา 33 และ 34 กำหนดให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแท้จริงในข้อเท็จจริงแห่งคดี และนอกจากนั้นยังให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้ และในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล โดยศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 จัตวา ในส่วนของวิธีพิจารณาคดีโมเสเร่ ก็ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเช่นเดียวกัน ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน เสร็จแล้วจึงให้ตัวความหรือทนายความซักถามเพิ่มเติมได้ และศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

ทั้งวิธีพิจารณาคดีโมเสเร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 ต่างให้อำนาจศาลในการเรียกพยานมาสืบเองได้ โดยในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก ได้ให้เครื่องมือแก่ศาลเพิ่มมากขึ้นนั่นคือให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีเข้าตรวจสอบรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น รวมทั้งอำนาจในการเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ซึ่งถือเป็นประโยชน์ในการพิจารณาและเป็นการเพิ่มอำนาจให้ศาลมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดีมากขึ้น เพราะศาลมีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติม หรือดสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก แม้ว่าประเทศไทยจะคุ้นเคยกับระบบการพิจารณาแบบกล่าวหา โดยผู้พิพากษาจะไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับคดี จะเน้นการวางตัวเป็นกลางและตัดสินไปตามพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายเสนอเข้ามาสู่สำนวนเท่านั้น³ แต่ในปัจจุบัน ระบบกฎหมายใน

³ ภาคผนวก ข (สัมภาษณ์ ผู้พิพากษา).

นานาประเทศ ทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ต่างก็มีการพัฒนาวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงของตน มาเป็นลำดับ และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจุดบกพร่องของแต่ละระบบมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าระบบทั้งสองต่างก็คลี่คลายเข้าหากัน ทำให้หลักกฎหมายของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเคยเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนมีความใกล้เคียงกันมาก มีแนวโน้มที่จะนำข้อดีเสียของทั้งสองระบบมารวมกันสร้างเป็นกฎเกณฑ์ในทางลักษณะพยานขึ้นใหม่ เรียกว่า ระบบผสม (Mixed System) การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 นำหลักการในระบบผสมเข้ามาใช้ในวิธีพิจารณาคดียอมทำให้สามารถคุ้มครองผู้บริโภคและประโยชน์สาธารณะได้ดียิ่งขึ้น

4.1.8 ภาระการพิสูจน์

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 นั้นได้กำหนดไว้ว่าประเด็นข้อพิพาทข้อใดที่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือ ส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ที่อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของกลุ่มความฝ่ายที่ เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับกลุ่มความฝ่ายที่ เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น จะเห็นว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดให้เป็นภาระของโจทก์หรือจำเลยโดยเฉพาะแต่ มุ่งเน้นในการคุ้มครองฝ่ายผู้บริโภค ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะ โจทก์หรือจำเลยก็ตาม เพราะหากเป็น พยานหลักฐานที่อยู่ในความรู้เห็นเฉพาะของฝ่ายผู้ประกอบการ ภาระการพิสูจน์ก็ย่อมตกอยู่กับ ฝ่ายผู้ประกอบการ เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดี민 โนสารเร่ที่นำหลักการตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ที่กำหนดให้กลุ่มความฝ่ายใดที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดต้องมีภาระ ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จึงช่วยแก้ปัญหาให้แก่ ผู้บริโภคได้มากกว่า เพราะผู้บริโภคเป็นผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริง ที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบการ ผู้บริโภคยอมไม่สามารถเข้าถึงขั้นตอนและกระบวนการในการผลิตและจำหน่ายสินค้าได้โดยตรง อย่างแน่นอน การที่กฎหมายฉบับนี้ผลักดันภาระการพิสูจน์ในส่วนนี้ไปยังผู้ประกอบการทั้งหมดจึง เป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

กล่าวโดยสรุปแล้ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 แม้ว่าจะมี หลักการบางอย่างคล้ายคลึงกันกับวิธีพิจารณาคดี민 โนสารเร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง แต่หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วมีบทบัญญัติที่เป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่าการดำเนินคดี มิโนสารเร่ในปัจจุบัน อีกทั้งปัญหาเรื่องการไม่นำเอาคดีมิโนสารเร่มาบังคับใช้ในปัจจุบันก็คงจะไม่ เกิดขึ้นซ้ำอีก เนื่องจากเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มานั้น มี สื่อมวลชนตลอดรวมถึงมูลนิธิ สมาคม ผู้ประกอบการ บริษัท และประชาชนทั่วไปให้ความสำคัญ

กับกฎหมายนี้เป็นอันมาก ต่างศึกษาทำความเข้าใจในขั้นตอน กระบวนการ และสิทธิพิเศษต่างๆ รวมถึงความได้เปรียบเสียเปรียบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายนี้

4.2 วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม การคุ้มครองผู้บริโภคนั้น นอกจากจะคุ้มครองตามกฎหมายสาระบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายในสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แต่หากขาดด้วยวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อประโยชน์แก่การดำเนินผู้บริโภค แล้วก็จะไม่สามารถเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้อย่างแท้จริง

ในอดีตนั้น เราได้ใช้วิธีพิจารณาคดีสามัญแก่คดีผู้บริโภคตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เกิดปัญหาหลายประการ เพราะคดีผู้บริโภคมีลักษณะเฉพาะ ทั้งความเสียหาย ลักษณะคดี หน้าที่นำสืบ รวมทั้งค่าธรรมเนียม

ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาแก้ไขปัญหาดังกล่าวแต่เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 แล้วพบว่ามีความคล้ายคลึงกันกับวิธีพิจารณาคดีคดีในสาระในประเทศไทยและของต่างประเทศ อาจมีบทบัญญัติในบางประการที่เอื้ออำนวยต่อความสะดวก รวดเร็ว แก่ผู้บริโภคมากกว่า กับเน้นการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมก่อนการพิจารณาคดี แต่เมื่อมาพิจารณาปัญหาที่เป็นลักษณะเฉพาะในคดีผู้บริโภคอีกประการหนึ่งคือในบางกรณี จำนวนผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย มีจำนวนมาก และขยายวงกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้การเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเป็นความยุ่งยากและไม่สะดวก และเป็นเหตุให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้า และบางกรณีความเสียหายจากสินค้าเป็นจำนวนเล็กน้อยแต่เกิดกับผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก ก็จะไม่คุ้มค่าที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณา นานาประเทศเริ่มพิจารณาแล้วว่าการใช้เพียงวิธีพิจารณาคดีในสาระไม่เพียงพอในการคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง จึงมีการพัฒนาระบบการดำเนินคดีที่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดกับการพิจารณาผู้บริโภคดังกล่าวได้ นั่นคือ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือ Class Action นั่นเอง

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ก็มีความพยายามที่จะนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีผู้บริโภคเช่นกัน ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของกระทรวงยุติธรรม ร่างฯ แรก

นั้น ได้มีการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ใน มาตรา 19⁴ แต่ได้ถูกตัดทอนจาก คณะกรรมการกฤษฎีกา ด้วยเหตุผลที่ว่ากำลังมีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.... ในหมวด 4 เรื่อง การดำเนินคดีแบบกลุ่ม อันเป็นบทกฎหมายที่บังคับใช้ได้กับคดีทุกประเภทอยู่แล้ว หากนำหลักการเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคก็ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันซึ่งจะทำให้มีความสับสนในการบังคับใช้กฎหมาย⁵ แต่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.... ในหมวด 4 เรื่อง การดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่อย่างไร ทำให้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคในประเทศไทย ยังไม่มีการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ต่างจากในประเทศอื่นๆ

เมื่อพิจารณาถึงหลักการและขั้นตอนของการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว พบว่าหากมีการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ประกอบกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของประเทศไทยในปัจจุบัน จะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคอย่างทั่วถึงและช่วยให้วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพราะหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นขอเพียงแต่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากมูลเหตุแห่งคดีเดียวกันก็เป็นการเพียงพอแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายร่วมกันดังเช่นการเข้าเป็นคู่ความร่วมหรือการร้องสอด ส่วนความเสียหายที่แต่ละคนได้รับไม่ว่าจะเป็นจำนวนเท่าใดก็ไม่เป็นประเด็นในการพิจารณาของศาลว่าจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ ผู้เสียหายสามารถรวมกันฟ้องเข้ามาเป็นคดีเดียวแล้วร้องขอต่อศาลให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือในกรณีที่ไม่มีโจทก์คนใดร้องขอศาล อาจมีคำสั่งตามสมควรเมื่อศาลเห็นว่าคดีนี้มีผู้เสียหายจำนวนมาก ปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายของผู้เสียหายเป็นอย่างเดียวกัน และข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของผู้เสียหายมีเหมือนกัน การที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ก็จะมีคำสั่งให้มีการส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้เสียหายคนอื่นๆ อันเป็นผลทำให้ผู้เสียหายคนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีและไม่ประสงค์จะแยกฟ้องเป็นคดีต่างหากเข้ามาในคดีได้

⁴ ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ... “ มาตรา 19 ผู้บริโภคหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้บริโภคซึ่งเป็น โจทก์อาจยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมคำฟ้องเพื่อขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนสมาชิกกลุ่มที่มีได้เป็นโจทก์ก็ได้ ถ้าสมาชิกกลุ่มมีจำนวนตั้งแต่เจ็ดคนขึ้นไปและมีสิทธิเรียกร้องต่อจำเลยรายเดียวกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น” ((ร่างที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติหลักการและเหตุผลจากคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 เมษายน 2549).

⁵ รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 4/2550 วันพุธที่ 15 สิงหาคม 2550 หน้า 7. (อัคราณา).

การพิสูจน์ถึงความผิดของผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้จำหน่าย ฯ ก็กระทำเพียงครั้งเดียว โดยพิสูจน์แต่เพียงว่าเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อจนก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ เมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยประมาทเลินเล่อแล้วก็ย่อมมีผลไปยังผู้เสียหายทุกคนที่ไม่ได้ร้องขอออกจากกลุ่มเพื่อไปฟ้องคดีเอง ผู้เสียหายทุกคนก็สามารถยื่นคำร้องขอรับค่าสินไหมทดแทน ซึ่งในส่วนนี้ ผู้เสียหายเพียงแต่พิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความเสียหายที่ตนได้รับว่ามีเท่าใด ศาลก็จะมีคำพิพากษา กำหนดให้ตามสัดส่วนของความเสียหาย

เมื่อนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาเปรียบเทียบกับ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. ...

4.2.1 เจาะใจในการฟ้องคดี

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้ให้คำนิยามของคำว่า คดีผู้บริโภครไว้ว่า หมายถึง

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภครหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภครตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภครสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

ส่วนร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในมาตรา 222/5 ได้กำหนดแบบของคดีที่สามารถใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่มคดีที่มีโจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม อาจร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(1) คดีละเมิด

(2) คดีผิดสัญญา

(3) คดีตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า

หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายทั้งสองแล้วจะเห็นว่า เจาะใจในการฟ้องคดีผู้บริโภครแตกต่างจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะมิได้กำหนดรูปแบบคดีเป็นเจาะใจในการฟ้องคดี แต่กำหนดเนื้อหาของคดี หากเป็นคดีระหว่างผู้บริโภครกับผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่ง

ประเภทใดก็สามารถฟ้องโดยใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 ได้แต่ในร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ... หากมีใช้แบบที่กำหนดไว้จะไม่สามารถใช้ได้

ดังนั้นการกำหนดรูปแบบของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม น่าจะไม่เหมาะสมกับคดีผู้บริโภครเพราะถึงแม้ ร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ... จะกำหนดให้คดีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภครซึ่งก็ถือว่ามีจุดมุ่งหมายที่จะเข้ามาดูแลผู้บริโภครแต่รูปแบบของคดีจะไม่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายจำนวนน้อยใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 กำหนดให้ทุกคดีไม่ว่าจะมีผู้เสียหายจำนวนเท่าใดสามารถใช่วิธีพิจารณาผู้บริโภครได้ ดังนั้นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 จึงครอบคลุมคดีได้กว้างขวางกว่า

4.2.2 การฟ้องคดีด้วยวาจา

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 20 ได้วางหลักการว่าโจทก์สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาหรือ หนังสือก็ได้หาก โจทก์ฟ้องด้วยวาจาก็ให้เจ้าพนักงานคดีทำการจดบันทึกคำฟ้องให้และให้โจทก์ลงลายมือชื่อในบันทึกคำฟ้อง แล้วจึงเสนอต่อศาลหากศาลเห็นว่าคำฟ้องไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญก็จะให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้สมบูรณ์

ส่วนร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในมาตรา 222/6 และในมาตรา 222/7 การฟ้องคดีโจทก์ต้องยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ และยื่นคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งในคำฟ้องกฎหมายกำหนดให้ทำโดยละเอียดเพื่อให้ศาลสามารถจะใช้ดุลพินิจว่าจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่

จะเห็นว่ากฎหมายทั้งสองแตกต่างกันในขั้นตอนการฟ้องคดีทั้งนี้เพราะหลักการของกฎหมายทั้งสองมีความแตกต่างกัน ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มุ่งคุ้มครองทั้งผู้บริโภครที่ฟ้องคดีไม่ว่าจะมีจำนวนเท่าใดดังนั้นเพื่อให้ผู้บริโภครที่มีจำนวนไม่มากได้รับความสะดวกในการฟ้องคดีจึงกำหนดให้สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้ แต่ในร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ... จะมุ่งคุ้มครองผู้บริโภครที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่จะต้องผูกพันตามคำพิพากษาจึงจำเป็นต้องมีคำฟ้องที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการประกอบดุลพินิจว่าจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ เมื่อพิจารณาแล้วขั้นตอนการฟ้องคดีของกฎหมายทั้งสองน่าจะมีความเหมาะสมกับหลักการของกฎหมายทั้งสองแล้ว

4.2.3 การยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 กำหนดยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงสำหรับการยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค แต่ไม่รวมถึงความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด นั้นหมายถึงผู้บริโภคที่ฟ้องคดีไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลในการฟ้องคดีตลอดจนค่าธรรมเนียมอื่นๆ จะต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีและกำหนดให้ผู้บริโภคต้องรับผิดชอบในชั้นที่สุดของค่าฤชาธรรมเนียม โดยต้องชดใช้ให้แก่ผู้ประกอบการ และหากผู้บริโภคประสงค์จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลก็ได้รับยกเว้นเฉพาะค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ แต่ไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมซึ่งต้องชดใช้แก่ผู้ประกอบการตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นแต่อย่างใด

ในส่วนของร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม..... ในมาตรา 222/7 วรรคสอง กำหนดให้โจทก์ผู้เริ่มคดีเสียค่าขึ้นศาลตามคำขอบังคับเฉพาะในส่วนของโจทก์ผู้เริ่มคดีเท่านั้น ดังนั้นค่าขึ้นศาลของสมาชิกกลุ่มจึงได้รับการยกเว้น เพราะการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีพิจารณาที่แก้ไขปัญหาเรื่องค่าขึ้นศาลที่ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง ส่วนค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกานั้น มาตรา 222/45 ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ให้ถือราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์เฉพาะระหว่างโจทก์กับจำเลย และค่าขึ้นศาลในชั้น

เมื่อนำกฎหมายทั้งสองมาเปรียบเทียบกันแล้วจะพบว่าในส่วนของค่าธรรมเนียมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จะเป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่าเพราะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีทุกชั้นศาล แต่ในร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ..... โจทก์ยังต้องเสียค่าธรรมเนียมในส่วนของโจทก์ตามอัตราตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

4.2.4 การยื่นหรือขยายระยะเวลา

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 15 บัญญัติไว้ว่า “ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

ส่วนร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ.....นั้นมิได้กำหนดไว้จึงใช้มาตรา 222/4 ให้นำบททั่วไปแห่งประมวลกฎหมายนี้และบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับ ซึ่งประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 23 กำหนดให้การยื่นหรือขยายระยะเวลาขึ้นต้องอาศัย พุทธการณพิเศษและหากขอมาภายหลังสิ้นระยะเวลาแล้วต้องอาศัยเหตุสุดวิสัย

หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายทั้งสองแล้วจะเห็นว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีหลักการที่ยืดหยุ่นกว่า ร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ... เพราะสามารถยื่นหรือขยายระยะเวลาโดยไม่ต้องอ้างเหตุสุดวิสัยหรือพุทธการณพิเศษ และสามารถขยายระยะเวลาในกฎหมายอื่นได้อีกด้วย

4.2.5 การฟ้องแย้งหรือการร้องสอด

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 21 กำหนดเรื่องของการฟ้องแย้งหรือร้องสอดไว้ว่าภายหลังที่ได้มีการฟ้องคดีผู้บริโภคแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีผู้บริโภค ไม่ว่าจะโดยการฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้งหรือร้องสอดเข้ามาในคดี หรือศาลมีคำสั่งให้รวมการพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภค

ส่วนร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ.... มาตรา 222/13 วรรคสาม สมาชิกกลุ่มและบุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มจะร้องสอดเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 57 (2) ไม่ได้ .ในเรื่องฟ้องแย้งนั้นร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ.... มิได้กำหนดไว้จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ตามร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ.... มาตรา 222/4

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแล้ว หลักการในเรื่องฟ้องแย้งหรือร้องสอดของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคจะเป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่า ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงประโยชน์ต่างๆ ของ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ทั้งในเรื่องค่าธรรมเนียบและการพิจารณาคดีที่ยืดหยุ่น หน้าที่นำสืบ กับการเข้ามาบริหารคดีของผู้พิพากษาการที่กำหนดให้คดีในส่วนฟ้องแย้งต้องใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะทำให้ผู้บริโภคได้รับเงื่อนงำที่ดีกว่ากรณีที่ต้องกลับไปใช้วิธีพิจารณาตามปกติ แต่ในร่างวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มหากมีการฟ้องแย้งในส่วนของโจทก์ ผู้ยื่นขอพิจารณาคดีแบบกลุ่ม โจทก์จะไม่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินคดีแบบกลุ่มในเรื่องค่าธรรมเนียมที่ทนายความจะเป็นผู้ออกแทนโจทก์ในการต่อสู้คดีทั้งหมด ทำให้โจทก์ที่เป็นผู้แทนกลุ่มต้องต่อสู้คดีโดยใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามปกติ ซึ่งถือเป็นภาระกับโจทก์อย่างมากที่ต้องต่อสู้คดีกับจำเลยที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจส่วนประเด็นเรื่องร้องสอดนั้นที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่อนุญาตให้มีการร้องสอดเห็นว่าจะเหมาะสมกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วเพราะเมื่อสมาชิกกลุ่มออกจากกลุ่มจึงไม่ควรจะมีสิทธิที่จะโต้แย้งหรือเข้ามาปกป้องสิทธิของตนในคดีเดิมที่มีการพิจารณาแบบกลุ่มได้

4.2.6 ระยะเวลาในการพิจารณา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 35 การนั่งพิจารณาสืบพยาน ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีต่อกัน ไปโดยไม่เลื่อนคดี จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกิน 15 วัน

ส่วนร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/17 (4) ให้อำนาจศาลในการกำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 กับร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเห็นว่าต่างก็ให้ศาลเข้ามาบริหารระยะเวลาในการดำเนินคดีโดยในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร จะกำหนดให้พิจารณาคดีติดต่อกันและกำหนดให้เลื่อนคดีในระยะเวลาอันสั้น เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่วนในร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะกำหนดให้ผู้พิพากษา กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดีทุกขั้นตอน ตั้งแต่การนัดสืบพยานเพื่อให้สามารถทราบว่า จะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่าใด แต่หากมีเหตุที่ทำให้มีการเลื่อนคดี จะต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 29 มาใช้เพราะไม่มีการบัญญัติไว้ โดยเฉพาะ ซึ่งเมื่อพิจารณาทั้งสองพระราชบัญญัติก็จะเห็นว่ามีหลักการที่ทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีสั้นลง

4.2.7 การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน

ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มิได้บัญญัติให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานไว้ มีเพียงการนำสืบพยานหลักฐานตามมาตรา 31 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยาน ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะต้องนำพยานเข้าสืบว่า ประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้

ส่วนในร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดไว้ในมาตรา 222/17(2) ว่า เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพร้อมโดยสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนโดยให้คู่ความนำต้นฉบับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุทั้งหมดที่ประสงค์จะอ้างอิงและอยู่ในความครอบครองของคนที่สามารถนำมาศาลได้มาแสดงต่อศาล เพื่อให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดู

ถ้าพยานหลักฐานอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอกก็ให้คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาจากผู้ครอบครอง

ในกรณีที่คู่ความยังไม่ได้นำพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของตนมาหรือยังไม่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลออกคำสั่งเรียกจากคู่ความฝ่ายอื่นหรือบุคคลภายนอก หรือมีเหตุจำเป็นอื่นใด ถ้าศาลเห็นสมควรก็ให้ศาลเลื่อนวันนัดพร้อมออกไปตามที่เห็นสมควร

หากคู่ความฝ่ายใดจงใจไม่ดำเนินการดังกล่าวในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ศาลได้เลื่อนไป คู่ความฝ่ายนั้น ไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งอนุมาตรานี้ ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 กับร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเห็นว่า การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานของการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ทำให้คู่ความสามารถประเมินได้ว่าผลของคดีจะออกมาในทิศทางใด ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากหากประเมินพยานหลักฐานแล้วมีแนวโน้มที่ตนจะแพ้คดีและจะทำให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นไปจากศาลโดยเร็วอีกด้วย แต่ก็มีข้อสังเกตว่าหากเป็นกรณีที่พยานหลักฐานของโจทก์ไม่แน่นอนหาพอจำเลยก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามปกติและจะไม่ยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเนื่องจากมองเห็นช่องทางแล้วว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่อาจทำให้โจทก์ชนะคดีได้

4.2.8 การไกล่เกลี่ยและการกำหนดระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 25 กำหนดว่า ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไกล่เกลี่ย ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควรผู้ไกล่เกลี่ยจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ โดย หลักเกณฑ์วิธีการ และระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ส่วนในร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/17 (1) กำหนดว่า เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพร้อมโดยสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ (1) ไกล่เกลี่ยเพื่อให้คดีเสร็จไปหรือนำวิธีอนุญาตตุลาการมาใช้

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 กับร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเห็นว่า มีขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยคล้ายคลึงกัน คือกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยกันก่อนการพิจารณาคดี ทั้งนี้เพราะหากมีการไกล่เกลี่ยกันจะทำให้ระยะเวลาในการฟ้องคดีสั้นลงและเป็น

ประโยชน์แก่ผู้เรียกร้องสิทธิตามกฎหมายทั้งสอง แต่มีส่วนที่แตกต่างคือ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จะไม่กำหนดระยะเวลาในการประนีประนอมยอมความ สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ทุกขั้นตอนในการพิจารณา แต่ในร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาตรา 222/29 จะกำหนดว่าเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว คู่ความจะตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีไม่ได้ เว้นแต่ ศาลจะอนุญาต ซึ่งเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่เหลือนั่นเอง

4.2.9 การระงับการพิสูจน์

ตาม พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 29 กำหนดว่า ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตการประกอบ การออกแบบ หรือ ส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้การระงับการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น

ในส่วนของร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มมิได้กำหนดหน้าที่การพิสูจน์ไว้เป็นกรณีเฉพาะ จึงต้องใช้ มาตรา 222/4 กระบวนพิจารณาส่วนใดที่มีได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะให้นำบททั่วไปแห่งประมวลกฎหมายนี้และบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับ โดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วจะเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปลี่ยนแปลงการระงับการพิสูจน์จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามปกติ ซึ่งแตกต่างจากร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มที่ใช้หลักการเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องการระงับการพิสูจน์ดังนั้นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จึงเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคมากกว่าเพราะการผลักการระงับการพิสูจน์ให้ผู้ประกอบการนั้นจะแก้ปัญหาในเรื่องการระงับการพิสูจน์พยานเอกสารและพยานวัตถุต่างๆ ที่อยู่ในครอบครองของผู้ประกอบการซึ่งหากใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามปกติผู้บริโภคจะต้องเป็นผู้มีภาระที่จะต้องพิสูจน์ซึ่งถือเป็นปัญหาของผู้บริโภคอย่างมากที่จะเข้าถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่อยู่ในครอบครองของผู้ประกอบการ

4.2.10 ค่าธรรมเนียมทนายความ

อัตราค่าธรรมเนียมทนายความของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีผู้บริโภคมิได้กำหนดไว้ จึงต้องใช้มาตรา 7 ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตาม ตาราง 6 ท้ายประมวลฯ

โดย (1) ให้ศาลกำหนดค่าทนายความตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรไม่เกินอัตราชั้นสูงดังที่ระบุไว้ในตารางนี้ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าคดีละสามพันบาท และ (2) การกำหนดค่าทนายความที่คู่ความจะต้องรับผิดชอบนั้น ให้ศาลพิจารณาตามความยากง่ายแห่งคดีเทียบดูเวลาและงานที่ทนายความต้องปฏิบัติในการว่าคดีเรื่องนั้น ส่วนอัตราค่าทนายความในคดีมีทุนทรัพย์และคดีไม่มีทุนทรัพย์นั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คดีมีทุนทรัพย์ อัตราชั้นสูงในศาลชั้นต้น ร้อยละ 5 อัตราชั้นสูงในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ร้อยละ 3 ส่วนคดีไม่มีทุนทรัพย์ อัตราชั้นสูงในศาลชั้นต้น 30,000 บาท อัตราชั้นสูงในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา 20,000 บาท

ค่าธรรมเนียมทนายความตามพระราชบัญญัติคดีแบบกลุ่มนั้น อยู่ในมาตรา 222/36 “... ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สินให้ศาล กำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความ ฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาลิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายต่อศาลด้วย

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้วให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำเลยเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น...”

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว จะเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มจะกำหนดอัตราค่าทนายความไว้สูงมากทั้งนี้เพราะในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ เช่น การประกาศให้สมาชิกกลุ่มทราบว่ามี การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม การแสวงหาพยานหลักฐานทั้งพยานวัตถุและผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เพื่อที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย ดังนั้นศาลจึงกำหนดอัตราค่าทนายความไว้สูงเพื่อเป็นการจูงใจให้ทนายความเข้ามาปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มและเป็นการจ่ายค่าทนายความตามความเหมาะสมกับความยากง่ายของคดี

4.2.11 ผลของคำพิพากษาผูกพันบุคคลภายนอก

ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคกำหนดไว้ในมาตรา 30 ว่า ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีผู้บริโภคแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีกโดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อน โดยไม่

ต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อคู่คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง หรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้

ส่วนในร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้กำหนดไว้ในมาตรา 222/34 ว่าคำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว จะเห็นว่าในร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มนั้น กำหนดให้ข้อเท็จจริงในคดีผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้แสดงความจำนงหรือสมาชิกกลุ่มที่เข้ามาภายหลังจากการที่มีการตัดสินใจแล้วเว้นแต่สมาชิกกลุ่มที่แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม แต่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้ข้อเท็จจริงในคดีผู้บริโภคผูกพันคดีผู้บริโภคที่มีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในภายหลัง โดยให้อำนาจศาลหรือคู่ความฝ่ายที่เสียเปรียบนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้เพื่อปกป้องประโยชน์ของคนดั่งนั้นกรอบของความผูกพันในคำพิพากษาในคดีผู้บริโภคจะมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมคดีผู้บริโภคที่มีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันทั้งหมดแต่เนื่องจากคำพิพากษาอาจมีการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมในคดีหลังได้จึงอาจเกิดปัญหาความลักลั่นในผลของคำพิพากษาได้

หลังจากที่เปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคกับร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเห็นได้ว่า (กฎหมายทั้งสองต่างมีความมุ่งหมายในการเยียวยาความเสียหายแต่แตกต่างกันในวิธีปฏิบัติการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้นจะแก้ปัญหที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาได้โดยสรุป ดังนี้

1) การแก้ปัญหาในการเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของผู้เสียหาย

การนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้แก้ปัญหาในการเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของผู้เสียหายนั้นสามารถแก้ไขข้อขัดข้องทั้งที่มีอยู่ตามคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลจำนวนมากอันเนื่องมาจากมูลเหตุแห่งคดีเดียวกัน จากการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้จะสามารถทำให้ผู้เสียหายเหล่านี้สามารถเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในคราวเดียวกันได้

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ก็พบว่าในส่วนของกรอบอำนาจให้ฟ้องคดีก็เป็นเพียงการตั้งผู้แทนให้ดำเนินคดี แต่ไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพของคดีให้กลายเป็นคดีที่สามารถดำเนินคดีร่วมกันได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขของการเข้าสู่กระบวนการพิจารณา กระทั่งจะดำเนินคดีร่วมกันได้หรือไม่นั้นก็ยังคงต้องอยู่

ภายใต้บทบัญญัติของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้นั้นไม่เป็นการแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีแทน แต่เป็นการที่กำหนดให้คดีซึ่งเรียก ค่าเสียหายจากกรณีสินค้าไม่ปลอดภัยหรือคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 (ที่มีผู้เสียหายจำนวนมากเข้ามาดำเนินกระบวนการพิจารณาในคราวเดียวกันได้ โดยมีผู้แทนในการ ดำเนินคดีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม)

สำหรับการรวมการพิจารณาคดีซึ่งแม้ว่าอาจจะเป็นทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหา การดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากได้ แต่เนื่องจากในทางปฏิบัตินั้น การฟ้องคดีอาจไม่ได้กระทำ พร้อมกัน การรวมการพิจารณาคดีจึงเป็นการยาก แต่การนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาแก้ไข ปัญหาโดยการทำให้ผู้เสียหายอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีเข้ามาอยู่ในคดีเดียวกันซึ่งก่อให้เกิดความ สะดวกในการพิจารณาคดี

2) การแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์พยานหลักฐาน

ในเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์พยานหลักฐาน สำหรับคดีผู้บริโภคที่มีการแยก ฟ้องนั้น ถึงแม้ในมาตรา 30 จะกำหนดให้ข้อเท็จจริงในคดีผู้บริโภคผูกพันคู่ความในคดีหลัง แต่ก็มี ข้อยกเว้นที่ศาลสามารถอนุญาตให้คู่ความนำพยานมาสืบหรือเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมตามที่ เห็นสมควรก็ได้ ซึ่งคู่ความที่เสียประโยชน์ย่อมต้องยื่นคำร้องขอ นำพยานหลักฐานมาสืบหักล้าง ข้อเท็จจริงนั้น ๆ ในทุกคดี แต่เมื่อนำหลัก class action มาใช้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่าย ในการพิสูจน์พยานหลักฐาน เพราะเป็นการดำเนินคดีระหว่างสมาชิกกลุ่มทั้งหมดกับ จำเลย เพียงครั้งเดียว ดังนั้นเมื่อสามารถพิสูจน์เงื่อนไขเบื้องต้น (prerequisite) และสถานะเหมาะสม ของการดำเนินคดีแบบ class action แล้ว โจทก์ก็เพียงแต่ทำหน้าที่พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าการกระทำ ของจำเลยก่อให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิกของกลุ่มทั้งหมดก็เป็นการเพียงพอแล้ว

3) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

นอกจากนี้การนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้นั้นจะเป็นการช่วยประหยัด ค่าใช้จ่ายทั้งทางด้านรัฐบาลในการที่จะต้องมีการพิจารณาคดีหลายคดี ลดภาระการพิจารณาคดี จำนวนมาก ทำให้ผู้ที่มีข้อเรียกร้องเพียงเล็กน้อยสามารถเข้ามาใช้สิทธิทางศาลได้โดยผ่านผู้แทนใน การดำเนินคดีเพราะโดยลำพังแล้วผู้เสียหายที่มีข้อเรียกร้องคงไม่อาจเข้ามาดำเนินคดีเองได้ เพราะ ไม่อาจรับภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ย่อมทำให้ ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นว่าคดีของตนที่น่าขึ้นสู่ศาลจะได้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม อย่างเพียงพอ เนื่องจากกำหนดให้ศาลดูแลการทำงานของตัวแทนกลุ่ม แต่ตามบทบัญญัติวิธีพิจารณา คดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้นไม่ได้กำหนดให้ศาลดูแลการทำงานของผู้ที่ได้รับมอบอำนาจในการฟ้องคดี หรือผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายเอาไว้

4) ผลของคำพิพากษา

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะกำหนดให้คำพิพากษาในคดีผู้บริโภคที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดสามารถนำข้อเท็จจริงในประเด็นที่ยุติแล้วมาใช้กับคดีผู้บริโภคภายหลังที่มีข้อพิพาทอย่างเดียวกัน ตามมาตรา 30 ก็ตาม แต่คำพิพากษาในคดีผู้บริโภคก็ผูกพันเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้เสียหายในคดีเท่านั้น แต่กับบุคคลภายนอกคดีหากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อผู้คดี ศาลก็มีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้ (เมื่อเปรียบเทียบกับกรณื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งคำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกกลุ่มทั้งหมดให้ได้รับประโยชน์ร่วมกัน และหากให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติดังกล่าว อาจเกิดปัญหาคำพิพากษาของศาลแต่ละศาลขัดกัน เนื่องจากอาจมีผู้เสียหายกระจายตัวพียงอยู่ทั่วประเทศ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานย่อมต่างกัน ดังนั้น หากนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้จะทำให้ลดปัญหาคำพิพากษาของศาลขัดกันได้

4.3 วิเคราะห์ปัญหาทั่วไปของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

ปัญหาของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นสามารถแยกวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.3.1 อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนด

ตามร่างเดิมนั้น มาตรา 6 บัญญัติเรื่องข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ซึ่งถูกโต้แย้งโดยความเห็นของอัยการสูงสุดว่า “ การกำหนดให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดในลักษณะต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้แก่คดีตามร่างนั้น เห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะกระบวนการวิธีพิจารณาคดีในศาลเป็นเรื่องสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี จึงต้องกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจนเพื่อให้มีการตรวจสอบจากฝ่ายอื่น ๆ ได้ โดยเฉพาะฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ดังนั้น หากมีความจำเป็นที่จะต้องให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดในลักษณะดังกล่าวได้ ก็ควรให้มีการส่งข้อกำหนดดังกล่าวให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาตรวจสอบด้วยเช่นเดียวกับระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดที่ต้องส่งให้สภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ออกระเบียบดังกล่าวเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตรวจสอบได้ ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธี

พิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542”⁶ เป็นเหตุให้คณะกรรมการกฤษฎีกาชุดพิเศษเพิ่มหลักการเข้าไปในตอนท้ายของมาตรา 6 วรรคหนึ่ง ว่า “...แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของกลุ่มความลดน้อยลง” ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าข้อความดังกล่าวถึงแม้จะเป็นถ้อยคำที่มีความประสงค์จะให้เป็นหลักประกันในการใช้ดุลพินิจในการออกข้อกำหนดแต่ข้อความดังกล่าว นั้น ไม่น่าที่จะตรงตามเจตนารมณ์ในกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่ภาครัฐพยายามแก้ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินคดีผู้บริโภคตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอีกทั้งข้อกำหนดประธานศาลฎีกาจะทำให้กระบวนการพิจารณา รวดเร็วขึ้นเพราะสามารถอุทธรณ์ได้ในกรณีที่มิได้มีการอุทธรณ์ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งผู้บริโภค และผู้ประกอบการดังนั้นการที่ มาตราดังกล่าวบัญญัติขอบเขตการใช้ดุลพินิจในการออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาน่าจะขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย อีกทั้งอาจมีปัญหาในเรื่องของการตีความกฎหมายว่ากรณีใดจึงจะถือว่า ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของกลุ่มความลดน้อยลง จนอาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านข้อกำหนดประธานศาลฎีกาได้ และเมื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ที่มีได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 นั้น ในชั้นพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่มีมติตราร่างฯ มาตรา 19 ได้มีผู้เสนอให้ใช้การออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกาแทน⁷ ก็จะมีปัญหาว่า ข้อกำหนดในการดำเนินคดีแบบกลุ่มบางข้อมีการลิดรอนสิทธิของกลุ่มความ เช่น หากมีการฟ้องคดีแบบกลุ่มแล้วกลุ่มจะไม่สามารถฟ้องเองได้ต้องเข้ามาอยู่ในสมาชิกกลุ่ม แต่หากแสดงเจตนาออกจากกลุ่มก็จะไม่สามารถฟ้องคดีแบบกลุ่มอีกคดีได้ ปัญหาดังกล่าวก็จะทำให้ไม่สามารถนำวิธีพิจารณาซึ่งเป็นประโยชน์แก่การคุ้มครองผู้บริโภคมาใช้ได้ จึงไม่น่าจะเป็นความมุ่งหมายที่ให้มีข้อกำหนดประธานศาลฎีกาไว้ในพระราชบัญญัตินี้

4.3.2 การยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา 18 วรรคแรก นั้นได้มีนักวิชาการบางท่านตีความว่า เป็นการกำหนดให้ยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยเท่านั้น ดังนั้นหากมีคดีผู้บริโภคที่เป็นคดีที่เกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยจะต้องใช้หลักในเรื่องค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่

⁶ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ., หน้า 3 – 4. (อัครสำเนา).

⁷ รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 4/2550 วันพุธที่ 15 สิงหาคม 2550 หน้า 8. (อัครสำเนา).

เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ในมาตรา 10 ซึ่งกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และ มูลนิธิ เป็นผู้ฟ้องคดีจึงจะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง จากหลักการดังกล่าวหากเป็นกรณีผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัย หรือ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นผู้ฟ้องคดีจะไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม ซึ่งเมื่อกลับไปพิจารณาถึงปัญหาก่อนที่จะมีการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 นั้นจะพบว่าปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่คดีผู้บริโภคไม่สามารถใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็คือเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมที่ไม่คุ้มค่าในการฟ้องคดี ดังนั้นหากผู้เสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัย หรือ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมก็จะไม่ตรงกับเจตนาในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

การตีความข้างต้นจะทำให้เกิดปัญหาคือ มาตรา 18 วรรคแรก จะทำให้เกิดมาตรฐานในเรื่องค่าธรรมเนียมว่า หากเป็นผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม แต่หากเป็นผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จะไม่ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะถูกต้องเพราะต่างเป็นผู้บริโภคตามความในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งควรได้รับประโยชน์ในเรื่องค่าธรรมเนียมอย่างเดียวกัน

4.3.3 การให้ผู้บริโภคเข้าแทนที่สมาคม

การให้ผู้บริโภคเข้าแทนที่สมาคมผู้บริโภคในกรณีที่มีการฟ้องคดีและสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคถูกเพิกถอนจากการเป็นสมาคม การเพิ่มเติมหลักการดังกล่าวในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เพื่ออุดช่องว่างในกฎหมาย กรณีที่สมาคมผู้บริโภคถูกเพิกถอนระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาลแล้วจะทำให้คดีที่ฟ้องแทนผู้บริโภคอยู่ต้องถูกจำหน่ายคดีตามมาตรา 132 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ โดยมีต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาตั้งแต่แรกจึงกำหนดให้กระบวนการพิจารณาที่ทำไปก่อนที่จะมีการเข้าแทนที่ผู้กพันผู้บริโภคที่เข้าแทนที่นั้น แม้บทบัญญัติดังกล่าวจะเป็นคุณแก่ผู้บริโภค โดยจะทำให้คดีผู้บริโภคที่อาจถูกจำหน่ายคดีสามารถพิจารณาต่อไปได้จนมีคำพิพากษา ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องไปฟ้องคดีตั้งต้นขึ้นมาใหม่ แต่การกำหนดให้ผู้บริโภคเข้าแทนที่สมาคมอาจเป็นภาระแก่ผู้บริโภคที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีและไม่มีกำลังทรัพย์และเวลาเพียงพอในการพิทักษ์สิทธิของตนเอง

4.3.4 การเลื่อนคดี

เนื่องจากมาตรา 35 กำหนดให้มีการพิจารณาติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จ การพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกิน 15 วัน หลักการในมาตราดังกล่าวนั้นมุ่งประสงค์จะทำให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคดีดำเนินไปด้วยความรวดเร็วซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในคดีผู้บริโภคเพราะจะทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาอย่างทันทั่วทั้งที่ ประกอบกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 29 ได้เปลี่ยนหลักการในการพิสูจน์โดยกำหนดให้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต ประกอบ ออกแบบ หรือ ส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ที่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ใน ความรู้เห็น โดยเฉพาะของผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับผู้ ประกอบธุรกิจ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงภาระการพิสูจน์ที่เปลี่ยนไปก็จะพบว่าภาระการพิสูจน์ส่วนใหญ่ จะตกแก่ผู้ประกอบธุรกิจ ดังนั้นหากศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีบ่อยครั้ง ย่อมจะทำให้เกิดความล่าช้าใน การดำเนินคดีและอาจทำให้เป็นช่องทางในการประวิงคดีของผู้ประกอบธุรกิจ

4.3.5 บทบาทของผู้พิพากษาในการดำเนินคดี

หากพิจารณาถึงบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาตามพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 แล้วจะพบว่าบทบาทของผู้พิพากษาในการดำเนินคดีจะแตกต่าง อย่างมากหากเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ใช้ระบบกล่าวหาผู้พิพากษาจะต้อง วางตัวเป็นกลางในการพิจารณาจะฟังจากพยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น แต่พระราชบัญญัติวิธี พิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้เปลี่ยนมาใช้ระบบไต่สวนที่ให้อำนาจผู้พิพากษาในการเรียก พยานหลักฐานมาสืบ พิพากษาเกินคำขอ แก้ไขกระบวนการพิจารณาคดีที่ผิดระเบียบ กำหนดมาตรการ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคส่วนรวม โดยอาจจะทำการอายัด ยึด หรือทำลายสินค้าได้ ดังนั้นจึงเป็น กฎหมายที่หวังจะให้ผู้พิพากษามีบทบาทในการแสวงหาความยุติธรรมให้แก่ผู้บริโภค โดยให้ อำนาจเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวเมื่อพิจารณาจากแนวทางพิจารณาคดีของศาลในแบบเก่าจะ เห็นว่าถือเป็นสิ่งใหม่ที่ผู้พิพากษาจะต้องพบ ในเมื่อคำสั่งของผู้พิพากษาในคดีผู้บริโภคนั้นอาจจะยัง ประโยชน์และโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหากมองในมุมมองของผู้ประกอบการ การใช้ดุลพินิจของ ผู้พิพากษาอาจนำมาซึ่งการต้องล้มเลิกกิจการซึ่งถือเป็นผลร้ายหากมีการ สั่งห้ามจำหน่าย ห้ามผลิต และทำลายสินค้า ดังนั้นจึงถือว่าดุลพินิจของผู้พิพากษาเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินคดีผู้บริโภคและ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความรู้แก่ท่านผู้พิพากษาเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณา พิพากษาคดีผู้บริโภค แต่เมื่อพิจารณาจากร่างหลักสูตรการอบรมผู้พิพากษาแล้วจะพบว่าวิธีพิจารณา คดีผู้บริโภคไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรและให้เวลากับกฎหมายพิเศษเพียง 3 ชั่วโมง เป็นที่

สังเกตว่ามีการอบรมน้อยมากเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับผลกระทบต่อการศึกษาคดีผู้บริโภครัน เป็นคดีที่มีความสำคัญและมีจำนวนมาก

ตาราง 4.1 วิเคราะห์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่....) พ.ศ..... หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ประเด็นเปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
1. เจื่อนใจในการฟ้องคดี	ต้องเป็นคดีผู้บริโภค กล่าวคือ ต้องเป็นคดีแพ่งระหว่างผู้บริโภค หรือ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทน กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ หรือคดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยไม่จำกัดทุนทรัพย์ในการฟ้องคดี (มาตรา 3 และมาตรา 7)	ใช้กับคดีแพ่งที่มีค่าขอให้ปลดเปลื้องทุกข์ อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกิน 300,000 บาท หรือคดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้ค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 40,000 บาท (มาตรา 189)	ใช้กับคดีละเมิด คดีผิดสัญญา คดีตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า (มาตรา 222/5) แต่ต้องเป็นคดีที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเกิดจากสถานการณ์เดียวกัน หรือ มีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยการดำเนินคดีจะมีขึ้นเมื่อบุคคลจำนวนมากอยู่ในสถานการณ์

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภคร พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
			เดียวกันแม้จะมีลักษณะ ความเสียหายที่แตกต่าง กันก็ ตาม (มาตรา 222/1)
2. การฟ้องคดี	โจทก์จะฟ้องด้วย วาจาหรือเป็นหนังสือก็ ได้ (มาตรา 20)	โจทก์อาจยื่นคำฟ้อง เป็นหนังสือหรือแถลง ข้อหาด้วยวาจาก็ได้ (มาตรา 191)	คำฟ้องโจทก์ต้องทำ เป็นหนังสือ และต้อง ยื่นคำขอดำเนินคดีแบบ กลุ่มมาพร้อมกับคำ ฟ้องด้วย (มาตรา 227/6,227/7)
3. ค่าชั้นศาล	ได้รับยกเว้นค่าชั้น ศาลทั้ง ผู้บริโภคและผู้ ฟ้องแทนตาม พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กับผู้ฟ้องคดีแทน ตาม พ.ร.บ.ความรับผิด ต่อความเสียหายที่เกิด จากสินค้าไม่ปลอดภัย แต่ผู้ได้รับความเสียหาย จากสินค้าไม่ปลอดภัย มิได้รับการยกเว้น ค่าธรรมเนียม(มาตรา 18 , 19)	เสียค่าชั้นศาลอย่าง คดีไม่มีทุนทรัพย์ คือ 200 บาท ค่าชั้นศาลในชั้น อุทธรณ์ฎีกา เสียตาม จำนวนทุนทรัพย์หรือ ทรัพย์สินที่พิพาทในชั้น นั้น ๆ (มาตรา 190)	โจทก์ผู้เริ่มคดีเสียค่า ชั้นศาลตามคำขอบังคับ เฉพาะของโจทก์ผู้เริ่ม คดีเท่านั้น (มาตรา 222/7 วรรคสอง)
4. การยื่นหรือขยาย ระยะเวลา	เมื่อศาลเห็นเองหรือ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งร้องขอ ศาลมี อำนาจยื่นหรือขยาย ระยะเวลาได้ตามความ	ก่อนสิ้นระยะเวลานั้น ๆ เมื่อศาลเห็นเองหรือ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งร้องขอ ศาลมี อำนาจยื่นหรือขยาย	ไม่ได้กำหนดเรื่อง ยื่นหรือขยายระยะเวลา ไว้เป็นพิเศษจึงต้อง อาศัย มาตรา 23 มาใช้ ตามหลักทั่วไปกล่าวคือ

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดี ผู้บริโศท พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
	จำ เป็น และ เพื่อ ประโยชน์แห่งความ ยุติธรรม (มาตรา 15)	ระยะเวลาได้ตามความ จำ เป็น และ เพื่อ ประโยชน์แห่งความ ยุติธรรม (มาตรา 190)	ต้องอาศัยพฤติการณ์ พิเศษ และหากขอมา ภายหลังสิ้นระยะเวลา แล้วต้องมีเหตุสุดวิสัย
5. การฟ้องแย้งหรือ ร้องสอด	ฟ้องเพิ่มเติม ฟ้อง แย้ง ร้องสอด หรือ คดี แพ่งอื่นใดที่ศาลมีคำสั่ง ให้รวมพิจารณาเข้ากับ คดีผู้บริโศท ให้ถือว่า เป็นคดีผู้บริโศทด้วย (มาตรา 21)	ถ้าฟ้องแย้งไม่ใช่คดี มโนสาร่ หรือศาลสั่งให้ พิจารณาคดีสามัญรวม กับคดีมโนสาร่ ให้ศาล ดำเนินการพิจารณาคดี มโนสาร่ไปอย่างคดี สามัญ แต่เมื่อพิจารณา จากบริบทแวดล้อมแล้ว ศาลอาจใช้ดุลพินิจ พิจารณาคดีอย่างคดี มโนสาร่ก็ได้(มาตรา 192 วรรคสี่) ส่วนการร้องสอดไม่ มีการบัญญัติไว้เป็น พิเศษ จึงต้องใช้เรื่องการ ร้องสอดตามหลักทั่วไป ของ ป.วิ.พ.(มาตรา 57(2))	ไม่มีการบัญญัติเรื่อง ฟ้องแย้งไว้โดยเฉพาะ สมาชิกกลุ่มและ บุคคลที่ออกจากการ เป็นสมาชิกกลุ่มจะร้อง สอดเข้ามาตามมาตรา 57(2) คือเป็นโจทก์ร่วม หรือจำเลยร่วมไม่ได้ (มาตรา 222/13)
6. ระยะเวลาในการ พิจารณา	ให้ศาลนั่งพิจารณา ติดต่อกันโดยไม่เลื่อน คดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็น อื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสีย ได้ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อน ได้ครั้งละไม่เกิน 15 วัน	ให้ศาลกำหนดวันนัด พิจารณาโดยเร็ว และให้ จำเลยมาศาลเพื่อการ ไกล่เกลี่ย ให้การและ สืบพยานในวันเดียวกัน (มาตรา 193)	ศาลจะกำหนด ระยะเวลาทั้งหมดใน การดำเนินคดี (มาตรา 222/17)

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมีนโสรเร	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
	(มาตรา 35)		
7. การไต่ถาม	ในวันนัดพิจารณาศาลจะให้มีการไต่ถามก่อนการพิจารณา (มาตรา 25)	ในวันนัดพิจารณาศาลจะให้มีการไต่ถามก่อนการพิจารณา (มาตรา 193 วรรคสอง)	ในวันนัดพร้อมศาลจะให้มีการไต่ถามหรือนำวิธีอนุญาตตุลาการมาใช้ก่อนการพิจารณา (มาตรา 222/17)
8. การประนีประนอมยอมความ	ไม่มีกำหนดระยะเวลาในการประนีประนอมยอมความ	ไม่มีกำหนดระยะเวลาในการประนีประนอมยอมความ	เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว คู่ความจะตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต (มาตรา 222/28)
9. การการพิสูจน์	คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือ ส่วนผสม ของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าอยู่ในความรู้เห็นของตน (มาตรา 29)	คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดต้องมี การ การ พิสูจน์ ข้อเท็จจริงนั้น หรือ พิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน (มาตรา 84/1)	คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดต้องมี การ การ พิสูจน์ ข้อเท็จจริงนั้น หรือ พิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน (มาตรา 84/1)
10. การเรียกพยาน	ศาลมีอำนาจเรียก	ศาลมีอำนาจเรียก	ศาลอาจตรวจสอบ

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
มาสืบเองของศาล	พยานหลักฐานมาสืบเองได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา 33)	พยานหลักฐานมาสืบเองได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา 193 จัตวา)	และแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสมโดยรับฟังพยานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของกลุ่มความได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา 222/19)
11. การนำสืบบันทึกถ้อยคำแทนการนำพยานบุคคลมาสืบ	คู่ความสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอเสนอบันทึกถ้อยคำพยานแทนการนำสืบพยานบุคคลได้ (มาตรา 7 ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา 120/1)	คู่ความสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอเสนอบันทึกถ้อยคำพยานแทนการนำสืบพยานบุคคลได้ (มาตรา 120/1)	คู่ความสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอเสนอบันทึกถ้อยคำพยานแทนการนำสืบพยานบุคคลได้ (มาตรา 222/21)
12. การถอนฟ้อง	คดีที่ฟ้องโดย สคบ. หรือ สมาคมฯ การถอนฟ้องต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องมาแสดงต่อศาล และต้องไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวม (มาตรา 19 วรรคสาม)	ก่อนจำเลยยื่นคำให้การโจทก์ยื่นคำบอกกล่าวเป็นหนังสือขอถอนฟ้องต่อศาลได้ หากยื่นคำร้องขอถอนฟ้องภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้วศาลจะอนุญาตไม่ได้ต้องฟังจำเลยหรือผู้ร้องสอดก่อน (มาตรา 135)	เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว โจทก์จะถอนคำฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต (มาตรา 222/27)
13. การตกลงให้	-	-	เมื่อศาลมีคำสั่ง

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
อนุญาตโตตุลาการวินิจฉัยชี้ขาดคดี			อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วคู่ความจะตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต (มาตรา 222/29)
14. ค่าใช้จ่าย	-	-	ต้องนำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางศาลตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่ศาลมีคำสั่ง (มาตรา 222/11)
15. การยกเลิกวิธีพิจารณา	ไม่มีบทบัญญัติให้สามารถยกเลิกวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครกลับไปใช้คดีสามัญได้ เว้นแต่กรณีที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีนั้นไม่เป็นคดีผู้บริโภคร (มาตรา 8)	เมื่อศาลเห็นว่าคดีที่ฟ้องไม่ใช่คดีมโนสารและศาลนั้นมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญได้ ให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปอย่างคดีสามัญ (มาตรา 192)	ศาลมีอำนาจสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินการสอบสวนพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญด้วย (มาตรา 222/16)
16. อายุความสะดุดหยุดลง	อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อเจ้าหนี้ฟ้องคดี (ป.วิ.พ. มาตรา 193/14)	อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อเจ้าหนี้ฟ้องคดี (ป.วิ.พ. มาตรา 193/14)	อายุความสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำฟ้องและขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภค พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
			(มาตรา 222/32) กรณีศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มสมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุด (มาตรา 222/32 วรรคสอง)
17. ผลคำพิพากษาผูกพันคู่ความ	หากภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีกโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกันกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือเอาข้อเท็จจริงในประเด็น นั้นเป็นอันยุติเช่นเดียว กับคดีก่อน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน ในคดีใหม่นี้อีก (มาตรา 30)	คำพิพากษาของศาลผูกพันเฉพาะคู่ความ (มาตรา 145)	คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม (มาตรา 222/34)
18. ค่าทนายความ	ไม่มีกำหนดไว้โดยเฉพาะ ใช้ตามตาราง 6 ท้าย ป.วิ.พ.	ตาม ตาราง 6 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	ศาลมีอำนาจกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยต้องชำระให้แก่

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภค พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
			ทนายความฝ่ายโจทก์ ตามที่เห็นสมควรแต่ไม่ เกินร้อยละสามสิบของ จำนวนเงินที่จำเลยต้อง ใช้ให้แก่โจทก์(222/36)
19. ระยะเวลา อุทธรณ์	1 เดือนนับแต่วันที่ ได้อ่านคำพิพากษาหรือ คำสั่ง (มาตรา 46)	1 เดือนนับแต่วันที่ ศาลมีคำพิพากษาหรือ คำสั่ง (มาตรา 226)	ให้อุทธรณ์ไปยัง ศาลฎีกาภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำ พิพากษาหรือคำสั่ง (มาตรา 222/43)
20. เงื่อนไขในการ อุทธรณ์	ทุนทรัพย์ที่พิพาทกัน ในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้า หมื่นบาท ห้ามอุทธรณ์ ในปัญหาข้อเท็จจริง (มาตรา 47)	ทุนทรัพย์ที่พิพาทกัน ในชั้นอุทธรณ์ ไม่เกิน ห้าหมื่นบาท ห้าม อุทธรณ์ในปัญหา ข้อเท็จจริง (มาตรา 224)	ไม่มีข้อกำหนดเรื่อง ทุนทรัพย์แต่ห้าม มิให้ อุทธรณ์ในปัญหาเรื่อง เงินรางวัลทนายความ เพียงอย่างเดียว (มาตรา 222/45 และ 222/46)
21. ระยะเวลาฎีกา	ภายใน 1 เดือนนับ แต่วันที่ได้อ่านคำ พิพากษาหรือคำสั่งของ ศาลอุทธรณ์ (มาตรา 51)	ภายใน 1 เดือนนับแต่ วันที่ได้อ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล อุทธรณ์ (มาตรา 247)	-
22. เงื่อนไขในการ ฎีกา	ทุนทรัพย์ที่พิพาท กันในชั้นฎีกาเกินสอง แสนบาท และต้อง ได้รับการอนุญาตจาก ศาลฎีกาจึงจะ ฎีกาในปัญหา ข้อเท็จจริงได้ ส่วน ปัญหาข้อกฎหมายก็	ทุนทรัพย์ที่พิพาทกัน ในชั้นฎีกาไม่เกินสอง แสนบาท ห้ามฎีกาใน ปัญหาข้อเท็จจริง (มาตรา 248)	-

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภค พ.ศ. 2551	วิธีพิจารณาคดีมโนสาร	การดำเนินคดีแบบกลุ่ม
	ต้องขออนุญาตจากศาล ฎีกาเช่นกัน(มาตรา 51)		
23. การคุ้มครอง ชั่วคราวก่อนฟ้องคดี	โจทก์อาจยื่นคำขอ ฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำ ร้องเพื่อขอใช้วิธีการ ชั่วคราวก่อนฟ้องคดีได้ (มาตรา 56)	-	-
24. การออกคำ บังคับ	เจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาอาจมีคำขอฝ่าย เดียวต่อศาลเพื่อให้ออก หมายบังคับคดีโดยไม่ ต้องออกคำบังคับก่อนก็ ได้หากจะทำให้เจ้าหนี้ ได้รับความเสียหายหรือ หากเน้นเข้าไปจะไม่อาจ บังคับคดีได้ (มาตรา 64)	การออกคำบังคับใน คดีมโนสาร ศาลไม่ จำต้องใช้เวลาแก่ลูกหนี้ ตามคำพิพากษาเกินกว่า สิบห้าวัน (มาตรา 273)	-

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

คดีผู้บริโภคนั้นเป็นคดีที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งในด้านความซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิต ปัญหาผู้เสียหายที่มีจำนวนมาก ขยายเป็นวงกว้างและแปรผันตามลักษณะและปริมาณของสินค้า บางกรณีค่าเสียหายที่เกิดแก่ผู้บริโภคนั้นมีจำนวนน้อยไม่คุ้มค่าที่จะเสียค่าขึ้นศาลหรือทนายความ หรือบางกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีผู้บริโภคนั้นอาจจะมีลักษณะเรื้อรังและยังไม่ปรากฏชัดเจนในขณะที่เกิดการทำละเมิด ปัญหาการพิสูจน์ที่ไม่ได้อยู่ในความรู้ความเข้าใจของผู้บริโภคแต่หน้าที่นำสืบกลับตกเป็นของผู้บริโภคหากฟ้องตามวิธีพิจารณาคดีทั่วไป และปัญหาอื่นๆ อีกหลายประการอันเกิดจากควมมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างของคดีผู้บริโภคนั่นเอง จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้หลายหน่วยงานริเริ่มที่จะร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ แต่ในขณะที่เริ่มร่างวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนี้ ได้มีการร่างกฎหมาย 2 ฉบับที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคแล้ว คือ ร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเนื้อหาใจความของร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับเป็นการนำหลักการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคในต่างประเทศมาบัญญัติไว้ ซึ่งปัจจุบันพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว แต่พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเน้นการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านของกฎหมายสารบัญญัติเป็นสำคัญ จึงกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่ร่างขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่เหมาะสมแก่การดำเนินคดีผู้บริโภคนั่นเอง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีหลักการและเหตุผลเพื่อให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นหลักการและเหตุผลเดียวกันกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่วมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่วมในภาพรวมจะพบว่ามีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก จนทำให้เกิด

แนวความคิดที่ว่าอาจไม่จำเป็นต้องบัญญัติพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เนื่องจากสามารถใช่วิธีพิจารณามโนสารแบบในต่างประเทศได้ แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบโดยละเอียดแล้วพบว่า มีขั้นตอนและกระบวนการบางอย่างที่แตกต่างกัน ดังนี้คือ

เงื่อนไขในการฟ้องคดี

เงื่อนไขการฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ไม่ได้กำหนดทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีไว้ แต่กำหนดเงื่อนไขจากลักษณะของคดีว่าเข้าเงื่อนไขเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ไม่ว่าจะมีความทรัพย์ที่พิพาทกันเป็นจำนวนเท่าใดหากเข้าลักษณะของคดีผู้บริโภคก็สามารถฟ้องโดยใช่วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคได้ แตกต่างจากคดีมโนสารที่กำหนดทุนทรัพย์เป็นเงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี แต่ไม่ได้กำหนดประเภทหรือชนิดของคดี ไม่ว่าจะเป็คดีประเภทใดแต่หากมีทุนทรัพย์เกินกว่าที่กำหนดไว้ก็ไม่สามารถใช่วิธีพิจารณาคดีมโนสารได้จำต้องกลับไปใช่วิธีพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป ดังนั้น เงื่อนไขที่แตกต่างของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 น่าจะเหมาะสมแก่คดีผู้บริโภคมากกว่า เพราะสามารถครอบคลุมคดีผู้บริโภคและคดีที่เกี่ยวข้องได้ทั้งหมด

การฟ้องคดีด้วยวาจา

กฎหมายทั้งสองฉบับกำหนดให้โจทก์สามารถยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือหรือแถลงข้อหาด้วยวาจาศาลก็ได้ และศาลมีอำนาจแก้ไขคำฟ้องให้ถูกต้องได้หากขาดสาระสำคัญ เพียงแต่ในคดีมโนสาร การฟ้องด้วยวาจานั้นศาลมีหน้าที่ต้องจดบันทึกและอ่านให้โจทก์ฟัง แต่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้น กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีเป็นผู้บันทึกถ้อยคำแล้วจึงเสนอศาลเพื่อพิจารณาซึ่งการกำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีเป็นผู้บันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องของโจทก์ จะช่วยให้การฟ้องคดีผู้บริโภคด้วยวาจามีความสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยโจทก์อาจไม่จำเป็นต้องมีทนายความและเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องการฟ้องคดีด้วยวาจาที่เกิดกับคดีมโนสารที่ในปัจจุบันมิได้นำมาใช้จริงอีกด้วย

การยกเว้นค่าค่าธรรมเนียม

ค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 กำหนดให้ผู้บริโภคผู้ฟ้องคดี และผู้ฟ้องคดีแทนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแตกต่างจากการฟ้องคดีมโนสาร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลเท่ากับค่าธรรมเนียมตามตาราง 1 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ไม่เกิน 1,000 บาท ส่วนค่าธรรมเนียมในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา นั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่าเพราะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ต่างจากการฟ้องคดีมโนสาร ที่ต้องเสียตามทุนทรัพย์ชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณี

คดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 21 กำหนดเรื่องของการฟ้องแย้งหรือร้องสอดไว้ว่า ภายหลังที่ได้มีการฟ้องคดีผู้บริโภครแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีดังกล่าวไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือหากศาลมีคำสั่งให้รวมพิจารณาคดีแพ่งอื่นใดเข้ากับคดีผู้บริโภคร ให้ถือว่าคดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโภครด้วย แตกต่างจากคดีมโนสารที่ไต่คดีหลังเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเพราะหากคดีที่ฟ้องเข้ามาภายหลังทำให้คดีที่ฟ้องอยู่เดิมไม่เป็นคดีมโนสารต่อไป กฎหมายกำหนดให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปอย่างคดีสามัญและถ้าศาลไม่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญ ให้ศาลมีคำสั่งคืนคำฟ้องนั้น ไปเพื่อยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ซึ่งอาจทำให้การฟ้องคดีมีความยุ่งยากมากขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงหลักการในคดีมโนสารเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครแล้ว วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครย่อมเป็นหลักประกันในการดำเนินคดีแก่ผู้บริโภครที่ฟ้องคดีได้มากกว่า เนื่องจากเมื่อนาคดีเข้าสู่ศาลในฐานะที่เป็นคดีผู้บริโภครแล้ว คดีที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาภายหลังจะต้องใช้วิธีพิจารณาคดีแบบคดีผู้บริโภครทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทใด

การไกล่เกลี่ย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มีข้อเพิ่มเติมที่แตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีมโนสาร กล่าวคือถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ หรือ ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควรว่าให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าคู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ได้ ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถดำเนินการได้โดยง่าย เพราะสามารถตกลงไกล่เกลี่ยที่ละฝ่ายทำให้ลดความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี และการดำเนินการไกล่เกลี่ยเป็นการลับยังเป็นการรักษาข้อมูลของคู่กรณีอีกด้วย

หน้าที่ในการบริหารคดีของศาล

๑๕๖ + ๓๖ ๑๘๗ ๑.๑๖

การเรียกพยานหลักฐานมาสืบในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 ศาลมีอำนาจส่งเจ้าพนักงานเข้าตรวจสอบรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็น รวมทั้งมีอำนาจในการเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคร หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ซึ่งถือเป็นประโยชน์ในการพิจารณาและเป็นการเพิ่มอำนาจให้ศาลมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้คุ้มครองผู้บริโภครและประโยชน์ส่วนรวม

ภาระการพิสูจน์

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 นั้นได้กำหนดให้ประเด็นข้อพิพาทข้อใดที่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือ

ส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ที่อยู่ในความรู้เห็น โดยเฉพาะของ คู่ความฝ่ายที่ผู้ประกอบธุรกิจ ให้การพิจารณาพิชญาในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่ผู้ประกอบธุรกิจนั้น จะเห็นว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดให้เป็นภาระของโจทก์หรือจำเลยโดยเฉพาะแต่ มุ่งเน้นในการคุ้มครองฝ่ายผู้บริโภคไม่ว่าจะอยู่ในฐานะโจทก์หรือจำเลยก็ตาม เพราะหากเป็น พยานหลักฐานที่อยู่ในความรู้เห็นเฉพาะของฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจ การพิจารณาพิชญาที่ย่อมตกอยู่แก่ ฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้บริโภคได้เป็นอย่างมาก เพราะผู้บริโภคย่อมไม่สามารถเข้ารู้เห็นถึงขั้นตอนและกระบวนการในการผลิตและจำหน่ายสินค้าได้โดยตรงอย่าง แน่นนอน

กล่าวโดยสรุปแล้ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 แม้ว่าจะมี หลักการบางอย่างคล้ายคลึงกันกับวิธีพิจารณาคดีในสาระตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง แต่หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วมีบทบัญญัติที่เป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่าการดำเนินคดี ในสาระในปัจจุบัน การที่กฎหมายบัญญัติหลักการต่างๆ ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นย่อมมี ประโยชน์และส่งผลดีแก่ผู้บริโภคได้มากกว่าอีกทั้งปัญหาเรื่องการไม่นำเอาคดีในสาระมาบังคับใช้ ในปัจจุบันก็คงจะไม่เกิดขึ้นซ้ำอีก เนื่องจากเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มานั้น มีสื่อมวลชนตลอดรวมถึงมูลนิธิ สมาคม ผู้ประกอบการ บริษัท และประชาชน ทั่วไปให้ความสำคัญกับกฎหมายนี้เป็นอันมาก ต่างศึกษาทำความเข้าใจในขั้นตอน กระบวนการ และสิทธิพิเศษต่างๆ รวมถึงความได้เปรียบเสียเปรียบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายนี้ อีกทั้งปัจจุบันพบว่าตั้งแต่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ในเดือน สิงหาคม 2551 จนกระทั่งถึงเดือนกันยายน 2551 ก็มีการฟ้องคดีผู้บริโภคทั้งสิ้นจำนวน 21,580 คดี อันถือเป็นปริมาณที่มากพอสมควร และถึงแม้ว่าคดีผู้บริโภคที่ฟ้องต่อศาลนั้นส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่ ผู้ประกอบการฟ้องเรียกให้ผู้บริโภคหรือลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ประกอบการ โดยอาศัยศาลเป็น เครื่องมือในการทวงหนี้ (Debt Collecting Court) ก็ตาม กลับเป็นผลดีแก่ผู้บริโภคในอีกแง่หนึ่ง กล่าวคือ แทนที่จะให้มีการติดตามทวงหนี้กันด้วยวิธีการนอกระบบ การที่ผู้ประกอบการนำคดีมา ฟ้องต่อศาลทำให้ผู้บริโภคยังมีช่องทางในการไกล่เกลี่ยระงอมหนี้ และได้รับการปกป้องจากศาล อันเป็นการลดความรุนแรงในการติดตามทวงหนี้ของผู้ประกอบการอีกทางหนึ่งด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การดำเนินคดีผู้บริโภคในต่างประเทศนั้น จะ นำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เข้ามาใช้สำหรับคดีที่มีผู้ได้รับความเสียหายเป็น จำนวนมาก ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีกรณีบัญญัติกฎหมายดังกล่าวจึงควรศึกษาเปรียบเทียบ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลวิธีพิจารณา

ความแพ่ง หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ.ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในประเด็นดังต่อไปนี้

เงื่อนไขในการฟ้องคดี

เงื่อนไขในการฟ้องคดีผู้บริโภคนอกจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะมิได้กำหนดรูปแบบคดีเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดี แต่กำหนดเนื้อหาของคดี หากเป็นคดีระหว่างผู้บริโภคนับกับผู้ประกอบการไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งประเภทใดก็สามารถฟ้องโดยใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้แต่ในร่างฯ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากมิใช่แบบที่กำหนดไว้จะไม่สามารถใช้ได้

ดังนั้นการกำหนดรูปแบบของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในร่างฯ น่าจะไม่เหมาะสมกับคดีผู้บริโภคทั้งหมดเพราะถึงแม้ร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ... จะกำหนดให้คดีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคสามารถใช้วิธีพิจารณาแบบกลุ่มซึ่งก็ถือว่ามีจุดมุ่งหมายที่จะเข้ามาดูแลผู้บริโภคแต่รูปแบบของคดีจะไม่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายจำนวนน้อยใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้ทุกคดีไม่ว่าจะมีผู้เสียหายจำนวนเท่าใดสามารถใช้วิธีพิจารณาผู้บริโภคได้ ดังนั้นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงครอบคลุมคดีได้กว้างขวางกว่า แต่ในส่วนของการฟ้องคดีผู้บริโภคที่มีจำนวนมากนั้นขั้นตอนในการฟ้องคดีแบบกลุ่มจะมีความสะดวกมากกว่า

การฟ้องคดีด้วยวาจา

จะเห็นว่ากฎหมายทั้งสองแตกต่างกันในขั้นตอนการฟ้องคดีทั้งนี้เพราะหลักการของกฎหมายทั้งสองมีความแตกต่างกัน ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มุ่งคุ้มครองทั้งที่ฟ้องคดีและที่มิได้ฟ้องคดี แต่ในร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. จะมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่จะต้องผูกพันตามคำพิพากษา จึงจำเป็นต้องมีคำฟ้องที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการประกอบดุลพินิจว่าจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ เมื่อพิจารณาแล้วขั้นตอนการฟ้องคดีของกฎหมายทั้งสองน่าจะมีความเหมาะสมกับหลักการของกฎหมายทั้งสองแล้ว

ค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดี

ค่าธรรมเนียมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จะเป็นคุณแก่ผู้บริโภคนมากกว่าเพราะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีทุกชั้นศาล แต่ในร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ..... โจทก์ยังต้องเสียค่าธรรมเนียมในส่วนของโจทก์ตามอัตราตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การยื่นหรือขยายระยะเวลา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีหลักการที่ยืดหยุ่นกว่า ร่างพระราชบัญญัติ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ... เพราะสามารถยื่นหรือขยายระยะเวลาโดยไม่ต้องอ้างเหตุสุดวิสัยหรือพฤติการณ์พิเศษ และสามารถขยายระยะเวลาในกฎหมายอื่นได้อีกด้วย

การฟ้องแย้งหรือการร้องสอด

หลักการในเรื่องฟ้องแย้งหรือร้องสอดของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคจะเป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่า ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงประโยชน์ต่างๆ ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ทั้งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมและการพิจารณาคดีที่ยืดหยุ่น หน้าที่นำสืบ กับการเข้ามาบริหารคดีของผู้พิพากษาการที่กำหนดให้คดีในส่วนฟ้องแย้งต้องใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะทำให้ผู้บริโภคได้รับเงื่อนไขที่ดีกว่ากรณีที่ต้องกลับไปใช้วิธีพิจารณาตามปกติ แต่ในร่างวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มหากมีการฟ้องแย้งในส่วนของโจทก์ ผู้ยื่นขอพิจารณาคดีแบบกลุ่ม โจทก์จะไม่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินคดีแบบกลุ่มในเรื่องค่าธรรมเนียมที่ทนายความจะเป็นผู้ออกแทน โจทก์ในการต่อสู้คดีทั้งหมด

ระยะเวลาในการพิจารณา

กฎหมายทั้งสองต่างก็ให้ศาลเข้ามาบริหารระยะเวลาในการดำเนินคดีโดยในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะกำหนดให้พิจารณาคดีติดต่อกันและกำหนดให้เลื่อนคดีในระยะเวลาอันสั้นเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่วนในร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะกำหนดให้ผู้พิพากษากำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดีทุกชั้นตอน ตั้งแต่การนัดสืบพยาน เพื่อให้สามารถทราบว่าจะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่าใด ซึ่งทั้งสองพระราชบัญญัติก็มีหลักการที่ทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีสั้นลง

การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน

ในเรื่องนี้กฎหมายทั้งสองมีความแตกต่างกันจะมีแต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเท่านั้น ที่กำหนดให้เปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน ซึ่งทำให้คู่ความสามารถประเมินได้ว่าผลของคดีจะออกมาในทิศทางใด ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากหากประเมินพยานหลักฐานแล้วมีแนวโน้มที่ตนจะแพ้คดีและจะทำให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นไปจากศาลโดยเร็วอีกด้วย แต่ก็มีข้อสังเกตว่าหากเป็นกรณีที่พยานหลักฐานของโจทก์ไม่แน่นหนาพอจำเลยก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามปกติและจะไม่ยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเนื่องจากมองเห็นช่องทางแล้วว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่อาจทำให้โจทก์ชนะคดีได้

การใกล้เคียงและการกำหนดระยะเวลาในการใกล้เคียง

กฎหมายทั้งสองมีขั้นตอนในการใกล้เคียงคล้ายคลึงกัน คือกำหนดให้มีการใกล้เคียงกันก่อนการพิจารณาคดี ทั้งนี้เพราะหากมีการใกล้เคียงกันจะทำให้ระยะเวลาในการฟ้องคดีสั้นลงและเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียกร้องสิทธิตามกฎหมายทั้งสอง แต่มีส่วนที่แตกต่างคือ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จะไม่กำหนดระยะเวลาในการประนีประนอมยอมความ สามารถดำเนินการใกล้เคียงได้ทุกขั้นตอนในการพิจารณา แต่ในร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะกำหนดว่าเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว คู่ความจะตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีไม่ได้ เว้นแต่ ศาลจะอนุญาต ซึ่งเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่เหลือนั่นเอง

ภาระการพิสูจน์

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามปกติ ซึ่งแตกต่างจากร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มที่ใช้หลักการเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องภาระการพิสูจน์พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคมากกว่าเพราะการผลักภาระการพิสูจน์ให้ผู้ประกอบการนั้นจะแก้ปัญหาในเรื่องภาระการพิสูจน์พยานเอกสารและพยานวัตถุต่างๆ ที่อยู่ในครอบครองของผู้ประกอบการซึ่งหากใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามปกติผู้บริโภคจะต้องเป็นผู้มีภาระที่จะต้องพิสูจน์ซึ่งถือเป็นปัญหาของผู้บริโภคอย่างมากที่จะเข้าถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่อยู่ในครอบครองของผู้ประกอบการ

ค่าธรรมเนียมทนายความ

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กับร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว จะเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มจะกำหนดอัตราค่าทนายความไว้สูงมาก ทั้งนี้เพราะในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายความจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่างๆ เช่น การประกาศให้สมาชิกกลุ่มทราบว่าการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม การแสวงหาพยานหลักฐานทั้งพยานวัตถุและผู้เชี่ยวชาญต่างๆ เพื่อที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย ดังนั้นศาลจึงกำหนดอัตราค่าทนายความไว้สูงเพื่อเป็นการจูงใจให้ทนายความเข้ามาปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม

ผลของคำพิพากษาผูกพันบุคคลภายนอก

ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มนั้น กำหนดให้ข้อเท็จจริงในคดีผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้แสดงความจำนงหรือสมาชิกกลุ่มที่เข้ามาภายหลังจากการที่มีการตัดสินคดีแล้ว แต่ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

กำหนดให้ข้อเท็จจริงในคดีผู้บริโภคมุขพันคดีผู้บริโภคมุขที่มีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในภายหลัง โดยให้อำนาจศาลหรือคู่ความฝ่ายที่เสียเปรียบนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้เพื่อปกป้องประโยชน์ของตน

ดังนั้นจากการศึกษากฎหมายทั้งสองแล้วเห็นว่าหากนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้น อาจช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาได้กล่าวโดยสรุป ดังนี้

การแก้ปัญหาในการเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของผู้เสียหาย

การนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้แก้ปัญหาในการเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของผู้เสียหายนั้นสามารถแก้ไขข้อขัดข้องทั้งที่มีอยู่ตามคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลจำนวนมากอันเนื่องมาจากมูลเหตุแห่งคดีเดียวกัน หากมีการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้จะสามารถทำให้ผู้เสียหายเหล่านี้สามารถเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในคราวเดียวกันได้

การแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนในการพิสูจน์พยานหลักฐาน

ในเรื่อง ความซ้ำซ้อนในการพิสูจน์พยานหลักฐาน สำหรับคดีผู้บริโภคที่มีการแยกฟ้องต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงแยกจากกันไปในแต่ละคดี แต่เมื่อนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาในเรื่องความซ้ำซ้อนในการพิสูจน์พยานหลักฐาน เพราะเมื่อพิสูจน์เงื่อนไขเบื้องต้น (Prerequisite) และสภาวะเหมาะสมของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) แล้ว โจทก์ก็เพียงแค่ทำหน้าที่พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่ากรกระทำของจำเลยก่อให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิกของกลุ่มทั้งหมดเพียงครั้งเดียวก็เป็นการเพียงพอ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

กระบวนการในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมนั้น ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการค่าใช้จ่ายในด้านของวัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และอื่นๆ อีกมากมายเพื่อขับเคลื่อนการพิจารณาพิพากษาคดีให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่ประสงค์ หากมีการฟ้องคดีเป็นจำนวนมาก ต้นทุนของรัฐในการดำเนินกระบวนการดังกล่าวก็ย่อมสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้จะเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งทางด้านรัฐบาลในการที่จะต้องมีการพิจารณาคดีหลายคดี ลดภาระการพิจารณาคดีจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่มีข้อเรียกร้องเพียงเล็กน้อยสามารถเข้ามาใช้สิทธิทางศาลได้โดยผ่านผู้แทนในการดำเนินคดีไปได้ในคราวเดียวกัน

ผลของคำพิพากษา

แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะกำหนดให้คำพิพากษาในคดีผู้บริโภคที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดสามารถนำข้อเท็จจริงในประเด็นที่ยุติแล้วมาใช้กับคดีผู้บริโภค

ภายหลังที่มีข้อพิพาทอย่างเดียวกัน ตามมาตรา 30 ก็ตาม แต่คำพิพากษาในคดีผู้บริโภคร่วมก็ผูกพัน เฉพาะบุคคลที่เป็นผู้เสียหายในคดีเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับ หลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งคำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกกลุ่มทั้งหมดให้ได้รับประโยชน์ร่วมกัน และหากให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติดังกล่าว อาจเกิดปัญหาคำพิพากษาของศาลแต่ละศาลขัดกัน เนื่องจากอาจมีผู้เสียหายกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ย่อมต่างกัน แต่หากนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้จะทำให้ลดปัญหาคำพิพากษาของศาลขัดกันได้ เนื่องจากคำพิพากษาผูกพันสมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้แสดงเจตนาขอออกจากกลุ่มทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม

ดังนั้นจากการศึกษาข้างต้นทำให้ทราบว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ประกอบกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เพราะสามารถแก้ปัญหาในคดีผู้บริโภคในประเด็น การเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของผู้เสียหายจำนวนมาก ความซ้ำซ้อนในการสืบพยานหลักฐาน ระยะเวลาในการพิจารณาคดี และผลของคำพิพากษาที่อาจแตกต่างกัน ที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ไม่สามารถแก้ไขได้

ประเด็นสุดท้ายคือประเด็นปัญหาทั่วไปของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วพบว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวยังมีบทบัญญัติที่น่าจะเกิดปัญหาในการบังคับใช้อยู่หลายมาตรา ดังนี้ คือ

อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนด

การกำหนดเงื่อนไขในการออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาไว้ในมาตรา 6 ตอนท้ายว่า “...ข้อกำหนดดังกล่าวต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของกลุ่มความน้อยลง” นั้น น่าจะทำให้เกิดปัญหา ในความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าข้อความดังกล่าวถึงแม้จะเป็นถ้อยคำที่มีความประสงค์จะให้เป็นหลักประกันในการใช้ดุลพินิจในการออกข้อกำหนด แต่กลับไม่ตรงตามเจตนารมณ์ในการร่างกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่ภาครัฐพยายามแก้ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินคดีผู้บริโภคตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยข้อกำหนดประธานศาลฎีกาจะทำให้กระบวนการพิจารณาต่างๆเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็ว ทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคและผู้ประกอบการ กับทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลสามารถจะปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากสามารถอุดช่องว่างที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 การบัญญัติขอบเขตการใช้ดุลพินิจในการออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา น่าจะขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย อีกทั้งอาจมีปัญหาในเรื่องของการตีความกฎหมายว่ากรณีใดจึงจะถือว่าทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของกลุ่มความลดลง จนอาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านข้อกำหนดประธานศาลฎีกาได้

การยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม

ดังที่ได้พิจารณาไปแล้วว่าผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นั้น จะไม่ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม ดังเช่นผู้บริโภคนกรณีอื่นๆ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ทั้ง ๆ ที่ต่างก็เป็นผู้บริโภคตามความในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ซึ่งควรได้รับประโยชน์ในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมอย่างเดียวกัน

การให้ผู้บริโภคเข้าเป็นคู่ความแทนที่สมาคม

การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 19 กำหนดหลักการในกรณีที่สมาคมผู้บริโภคถูกเพิกถอนในระหว่างการฟ้องคดีผู้บริโภคให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะเข้าแทนที่สมาคมได้ หลักการดังกล่าวถึงแม้จะเป็นไปเพื่อทำให้คดีที่อยู่ระหว่างพิจารณาไม่ต้องถูกจำหน่ายคดีจากการทิ้งฟ้องหรือการขาดนัดพิจารณา แต่หากเป็นกรณีที่สมาคมผู้บริโภคฟ้องแทนผู้บริโภคจำนวนมากในคดีเดียวกัน ถ้าฟังผู้บริโภคยอม ไม่มีศักยภาพในการปกป้องสิทธิของผู้บริโภคทั้งหมดได้อย่างเต็มที่เพราะขาดซึ่งความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีและไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอ

การเลื่อนคดี

การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 35 กำหนดให้พิจารณาโดยติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จ แต่มิได้กำหนดจำนวนครั้งในการเลื่อนคดี ประเด็นดังกล่าวอาจนำมาซึ่งการประวิงคดีโดยผู้ประกอบการ ทำให้คดีผู้บริโภคไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะขัดกับหลักการในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมุ่งให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว

บทบาทของผู้พิพากษาในการดำเนินคดี

หากพิจารณาถึงบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาศาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 แล้วจะพบว่าจะแตกต่างอย่างมากหากเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ใช้ระบบกล่าวหาผู้พิพากษาจะต้องวางตัวเป็นกลางในการพิจารณาจะฟังจากพยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้เปลี่ยนมาใช้ระบบไต่สวนโดยให้ผู้พิพากษามีบทบาทในการแสวงหาความยุติธรรมให้แก่ผู้บริโภค แต่เมื่อพิจารณาถึงร่างหลักสูตรการอบรมผู้พิพากษาแล้วจะพบว่าวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรและยังใช้เวลากับกฎหมายพิเศษเพียง 3 ชั่วโมง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสังคมแล้ว เห็นว่ามีการอบรมน้อยมาก

5.2 ข้อเสนอแนะ

ปัญหาของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทาง 6 แนวทางในการแก้ไข คือ

5.2.1 ควรมีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 4 ว่าด้วยเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย

การที่ มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคได้นำหลักการในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้โดยให้ข้อเท็จจริงในคดีก่อนสามารถผูกพันคดีหลังได้ แต่เปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งได้โดยศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อผู้คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้ เห็นว่ายังไม่น่าจะเพียงพอ เนื่องจากยังขาดหลักการในกรณีของการฟ้องคดีโดยผู้บริโภคจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรมีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 4 ว่าด้วยเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีความสมบูรณ์และปัจจุบันอยู่ในระหว่างการศึกษาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายเพื่อนำมาเสริมในหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ขาดหายไปจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองอย่างทั่วถึงดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย

5.2.2 ควรปรับปรุง มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

ปัญหาอำนาจประธานศาลในการออกข้อกำหนด ถึงแม้จะมีการให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนด แต่ในการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกามีการเพิ่มข้อความใน มาตรา 6 วรรคหนึ่ง ว่า ข้อกำหนดดังกล่าวต้องไม่ทำให้สิทธิในการสู้คดีของคู่ความน้อยลงนั้น ข้อความดังกล่าวถึงแม้จะเป็นถ้อยคำที่มีความประสงค์จะให้เป็นหลักประกันในการใช้ดุลพินิจในการออกข้อกำหนดแต่ข้อความดังกล่าวนั้น ไม่น่าที่จะตรงตามเจตนาในกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่ภาครัฐ แก้ปัญหาที่เกิดจาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในการดำเนินคดีผู้บริโภคโดยจะยังประโยชน์แก่ผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดจากสินค้าหรือบริการเป้าหมายที่มุ่งเน้นไปที่การให้ประโยชน์แก่ผู้บริโภคและทำให้เกิดความรวดเร็วในวิธีพิจารณาคดีเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 การมี

ข้อความกำหนดขอบเขตการใช้ดุลพินิจในการกำหนดข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาน่าจะขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นอาจจะทำให้วิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มไม่สามารถนำมาใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคได้ และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ในการออกข้อกำหนดของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษอื่น เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 19 หรือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 30 ที่ถึงแม้จะมีถ้อยคำในทำนองคล้ายคลึงกัน แต่ก็เป็นการกำหนดขอบเขตในประเด็นของคดีอาญาที่ต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยลดน้อยลง ไม่ใช่กรณีของคดีแพ่ง ส่วน พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 มาตรา 20 นั้นพบว่าไม่มีการกำหนดขอบเขตในการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในศาลภาษีอากรเลย อีกทั้งหากมองในแง่ของการตรวจสอบการออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกาในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ก็มีการตรวจสอบโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดขึ้นมากกว่าพระราชบัญญัติอื่นๆ ซึ่งน่าจะเพียงพอในการเป็นหลักประกันให้แก่คู่ความว่าจะได้รับความยุติธรรมในการต่อสู้คดีผู้บริโภคโดยไม่จำเป็นต้องกำหนดขอบเขตในการใช้ดุลพินิจในการออกข้อกำหนดดังกล่าวแต่อย่างใด

ผู้วิจัยเห็นควรตัดข้อความในมาตรา 6 วรรคแรก ตอนที่บัญญัติว่า “ข้อกำหนดดังกล่าวต้องไม่ทำให้สิทธิในการสู้คดีของคู่ความน้อยลง” ออก จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมมากกว่า

5.2.3 ควรปรับปรุง มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

การยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม มาตรา 18 วรรคแรก กำหนดให้ยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งได้มีนักวิชาการบางท่านตีความว่าหากผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ฟ้องคดีเองจะไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม ซึ่งหากกลับไปพิจารณาถึงปัญหาก่อนที่จะมีการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้นจะพบว่าปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่คดีผู้บริโภคไม่สามารถใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็คือเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมที่ไม่คุ้มค่าในการฟ้องคดี ดังนั้นหากผู้เสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมตามความเห็นดังกล่าวก็จะไม่ตรงกับเจตนาในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และยังทำให้เกิดมาตรฐานในเรื่องค่าธรรมเนียม

ว่า หากเป็นผู้บริโศก หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม แต่หากเป็นผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นแตกต่างออกไปว่าการที่มาตรา 18 วรรคแรกบัญญัติไว้เช่นนั้น น่าจะต้องตีความว่า เจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายนั้น ต้องการให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมแก่ผู้เสียหายด้วย เพียงแต่กำหนดให้ฝ่ายสมาคมหรือองค์กรด้านผู้บริโภคนั้น ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมอย่างแข็งขันเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้เสียหายจากกรณีสินค้าไม่ปลอดภัยนั้น ย่อมเป็นผู้บริโศกในตัวอยู่แล้ว ดังนั้น การตีความว่าผู้เสียหายในกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมด้วย จึงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพราะมิเช่นนั้น จะกลายเป็นว่า หากในการฟ้องคดี โจทก์อ้างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค โจทก์ จะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม ถ้าโจทก์อ้างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จะไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม แต่หากโจทก์อ้างกฎหมายทั้งสองฉบับไปพร้อมกัน โจทก์จะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมอีก ซึ่งไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงความมุ่งหมายในการร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ประสงค์จะช่วยแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคในการดำเนินคดีกับผู้ประกอบการแล้วการตีความกฎหมายดังกล่าวจึงไม่น่าจะเกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของผู้ร่าง และจากการสอบถามข้อมูลไปยังศาลแพ่งก็พบว่า ปัจจุบันศาลแพ่งมิได้มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในคดีผู้บริโภคที่ฟ้องตาม พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ตีความไปได้ในหลายช่องทาง อาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในอนาคต หากเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวตีความแตกต่างกันก็ย่อมทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นน่าจะแก้ไข มาตรา 18 วรรคแรก เป็นว่า “การยื่นฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการ โดยผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคทั้งตามกฎหมายนี้และกฎหมายอื่นให้ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมในชั้นที่สุด” ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจนในการการปฏิบัติงานในอนาคต

5.2.4 ควรปรับปรุง มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ตาม มาตรา 19 วรรคท้ายนั้น กำหนดกรณีที่สมาคมถูกเพิกถอนในขณะที่ได้ยื่นฟ้องคดีผู้บริโภคแล้วให้ผู้บริโศกที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินการต่อไปนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า บทบัญญัติ

ว่า หากเป็นผู้บริโศก หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม แต่หากเป็นผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นแตกต่างออกไปว่าการที่มาตรา 18 วรรคแรกบัญญัติไว้เช่นนั้น น่าจะต้องตีความว่า เจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายนั้น ต้องการให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมแก่ผู้เสียหายด้วย เพียงแต่กำหนดให้ฝ่ายสมาคมหรือองค์กรด้านผู้บริโภคนั้น ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมอย่างแข็งขันเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้เสียหายจากกรณีสินค้าไม่ปลอดภัยนั้น ย่อมเป็นผู้บริโศกในตัวเองอยู่แล้ว ดังนั้น การตีความว่าผู้เสียหายในกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมด้วย จึงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพราะมิเช่นนั้น จะกลายเป็นว่า หากในการฟ้องคดี โจทก์อ้างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค โจทก์จะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม ถ้าโจทก์อ้างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จะไม่ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม แต่หากโจทก์อ้างกฎหมายทั้งสองฉบับไปพร้อมกัน โจทก์จะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมอีก ซึ่งไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาถึงความมุ่งหมายในการร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ประสงค์จะช่วยแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายของผู้บริโศกในการดำเนินคดีกับผู้ประกอบการแล้วการตีความกฎหมายดังกล่าวจึงไม่น่าจะเกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของผู้ร่าง และจากการสอบถามข้อมูลไปยังศาลแพ่งก็พบว่า ปัจจุบันศาลแพ่งมิได้มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในคดีผู้บริโภคที่ฟ้องตาม พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ตีความไปได้ในหลายช่องทาง อาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในอนาคต หากเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวตีความแตกต่างกันก็ย่อมทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นน่าจะแก้ไข มาตรา 18 วรรคแรก เป็นว่า “การยื่นฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคทั้งตามกฎหมายนี้และกฎหมายอื่นให้ได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมในชั้นที่สุด” ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจนในการการปฏิบัติงานในอนาคต

5.2.4 ควรปรับปรุง มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ตาม มาตรา 19 วรรคท้ายนั้น กำหนดกรณีที่สมาคมถูกเพิกถอน ในขณะที่ได้ยื่นฟ้องคดีผู้บริโภคแล้วให้ผู้บริโศกที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินการต่อไปนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า บทบัญญัติ

ดังกล่าวน่าจะมีปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากผู้บริโภคที่จะเข้ามาดำเนินคดีแทนสมาคมนั้น อาจจะไม่มีความสามารถเพียงพอในการดำเนินคดีกับหากพิจารณาถึงกรณีที่สมาคมฟ้องแทนผู้บริโภคจำนวนในกรณีที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับความเสียหายจำนวนไม่มากแล้ว ก็เห็นว่าน่าจะเกิดปัญหาว่าใครจะยอมเข้ามาดำเนินคดีต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา เกี่ยวกับการเพิกถอนสมาคมในขณะที่ฟ้องคดีนั้น เห็นว่าเพื่อป้องกันสิทธิของผู้บริโภค ศาลน่าจะกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการแทนสมาคมโดยการกำหนดเป็นข้อกำหนดประธานศาลฎีกา เพราะ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้บริโภคและมีอำนาจตามกฎหมายที่จะฟ้องคดีได้ กับหากพิจารณาว่าโดยปกติสมาคมก็อยู่ในการดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอยู่แล้ว การที่สมาคมถูกเพิกถอน สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็น่าจะเข้ามาช่วยเหลือสมาชิกของสมาคมที่มีการฟ้องคดีอยู่ในศาลด้วย

5.2.5 ควรปรับปรุง มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

การเลื่อนคดี ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 35 กำหนดให้เลื่อนคดีครั้งละไม่เกิน 15 วัน เจตนาของกฎหมายนั้นก็เพื่อที่จะทำให้คดีคุ้มครองผู้บริโภคได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการภาระการพิสูจน์ของคดีผู้บริโภคแล้วจะเห็นว่า ภาระการพิสูจน์นั้น ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับผู้ประกอบการ ซึ่งมีศักยภาพในการดำเนินคดีได้ การที่จะอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีกับผู้ประกอบการหลายครั้งน่าจะทำให้คดีผู้บริโภคที่น่าจะเสร็จ โดยเร็วกลับใช้เวลาพิจารณายาวนาน

ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้กำหนดจำนวนครั้งในการขอเลื่อนคดีและหากเกินกว่าจำนวนที่กำหนดแล้วก็ต้องเกิดจากความจำเป็นของคู่ความจริงๆ จึงจะอนุญาตให้เลื่อนคดีได้ โดยกำหนดเป็นข้อกำหนดประธานศาลฎีกาใน มาตรา 6 ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคอย่างสูงสุดนั่นเอง

5.2.6 การอบรมความรู้แก่ผู้พิพากษาในหลักการต่างๆ ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เพื่อให้สามารถนำหลักการไปปฏิบัติได้จริง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่เปลี่ยนมาใช้ระบบไต่สวนนั้น ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบ พินิจพิจารณาเกินคำขอ แก้ไขกระบวนการพิจารณาคดีที่ผิดระเบียบ และคำฟ้อง กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคส่วนรวม โดยอาจจะทำการอายัด ยึด หรือทำลายสินค้าได้ ดังนั้นจึงเป็นกฎหมายที่หวังจะให้ผู้พิพากษามีบทบาทในการ

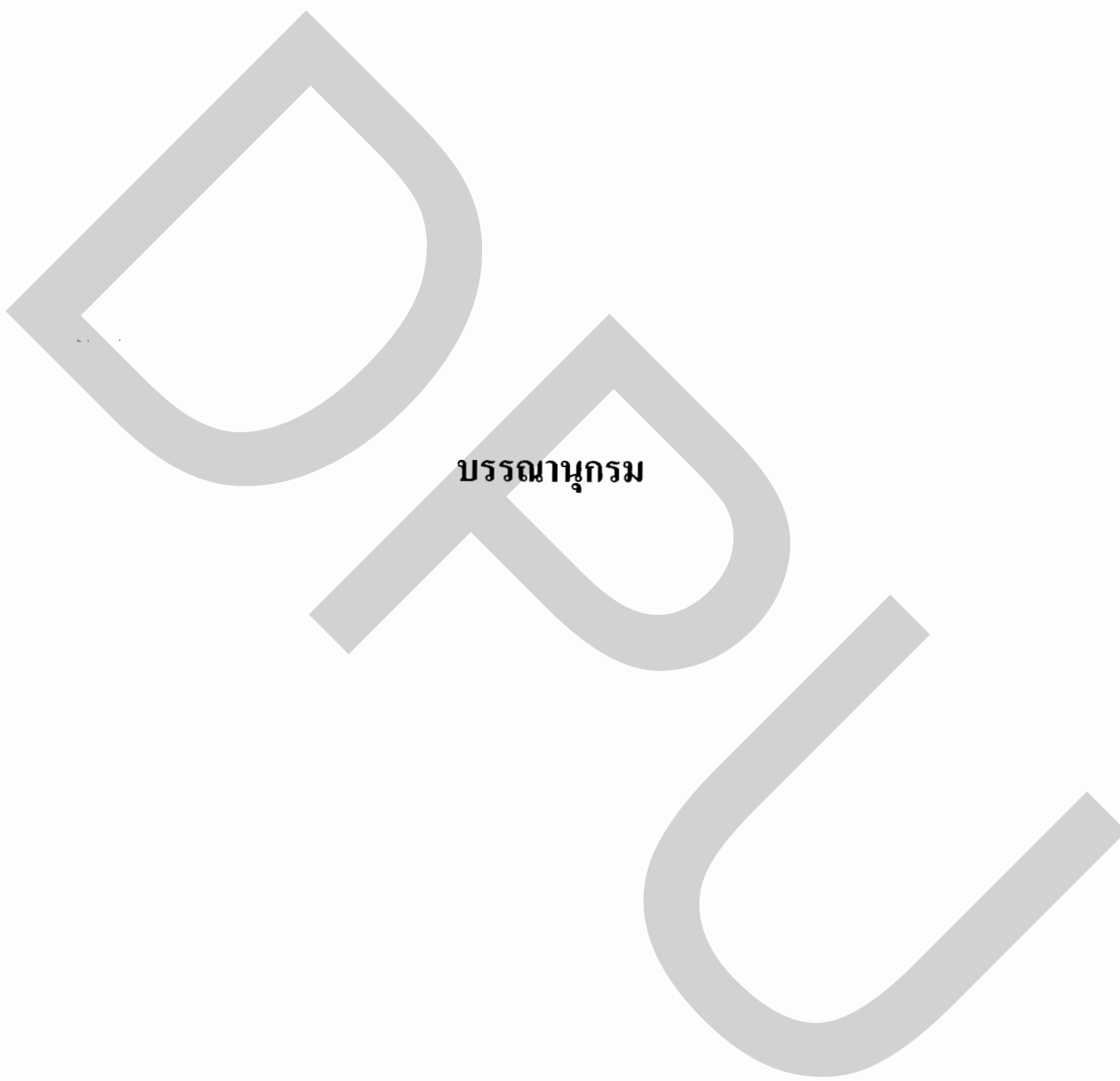
U

P

U

แสวงหาความยุติธรรมให้แก่ผู้บริโภค โดยให้อำนาจเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว แต่ปัจจุบัน หากพิจารณาจากร่างหลักสูตรการอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้วพบว่าวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคไม่ได้ถูก กำหนดไว้ในหลักสูตรและยังใช้เวลากับกฎหมายพิเศษเพียง 3 ชั่วโมง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสังคมแล้ว เห็นว่ามีการอบรมน้อยมาก เนื่องจาก พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้เปลี่ยนหลักการในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาอย่างมาก หากไม่มีการอบรมผู้พิพากษา ให้เข้าใจบทบาท ภาระการทำงาน และอำนาจที่สามารถจะกระทำได้ในพระราชบัญญัตินี้แล้ว ก็จะมีเหมือนกฎหมายต่างๆ ที่ให้อำนาจผู้พิพากษาแต่ผู้พิพากษาไม่เคยนำมาใช้จริง เช่น วิธีพิจารณาคดี มโนสาร่า ในเรื่องการฟ้องด้วยวาจาและการเรียกพยานหลักฐานมาสืบ ดังที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลมา จากการสัมภาษณ์ แต่ในทางกลับกันหากปล่อยให้มีการพิจารณาคดีโดยขาดซึ่งความเข้าใจถึงกรอบ การใช้ดุลพินิจ ก็จะกลายเป็นการใช้ดุลพินิจที่เกินเลยจนอาจทำให้เกิดกระบวนการพิจารณาที่ผิด ระเบียบ จนนำมาสู่การเพิกถอนในภายหลังทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีได้

ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะจัดให้มีการฝึกอบรมแก่ผู้พิพากษาใหม่และผู้พิพากษาศาล ชั้นต้นเพื่อที่จะรองรับกฎหมายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่จะนำมาใช้ และ ทางแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกาอาจต้องออกแนวทางปฏิบัติให้เป็นคู่มือของผู้พิพากษา ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาได้ชั่วคราว ทั้งนี้เพราะยังมีได้มีแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐาน และหากจะใช้วิธี เหมือนศาลชำนาญพิเศษ โดยการขอให้เกิดแนวคำพิพากษา ด้วยลักษณะของการใช้กฎหมายที่ใช้ใน ศาลชั้นต้นทุกศาล และต้องพิจารณาถึงสามชั้นศาลก็จะเกิดผลกระทบต่อผู้บริโภคได้

ปฐม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เจียมชัย ชุตินวงศ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ.
- คณิต ณ นคร. (2548). กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี. กรุงเทพมหานคร :
วิญญูชน.
- จิต เศรษฐบุตร. (2539). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- _____ . (2528). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- จำปี โสคติพันธุ์. (2548). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2543). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2546). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพมหานคร : จีรัชการพิมพ์.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2548). หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1.
กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- สุขุม สุภนิคย์. (2544). ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ Product Liability. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- _____ . (2545). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนีย์ ปราโมช. (2503). คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2503 : ประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ บรรพ 2 ว่าด้วย จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ ละเมิด และนิรโทษ
กรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โสภณ รัตนกร. (2539). หนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ.
- อนันต์ จันทร์โอภากร. (2547). กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่
ขาดความปลอดภัย (Product Liability Law). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

บทความ

ชัยพร ทรัพย์วรณิช และ จูฑิตารัตน์ นริทรางกูร ณ อยุธยา. (2550, กันยายน – ธันวาคม).

“ข้อพิจารณาบางประการและผลกระทบของร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบ
เสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.” *ดุลพາห*, 54, 3. หน้า 185 – 186.

วรรณชัย บุญบำรุง และ สิริพัฒน์ พลรบ. (2544, กรกฎาคม). “การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดี
แพ่งโดยไม่สุจริต.” *กฎหมาย*, 20, 3. หน้า 133 – 164.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2543, สิงหาคม). “ปัญหาการใช้และการตีความกฎหมายในกรณีจำเลยขาดนัด
ยื่นคำให้การ คดีมโนสาร่า และขาดนัดยื่นคำให้การ คดีไม่มีข้อยุ่งยาก.” *รพี* 43.
หน้า 77-85.

สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2546, ธันวาคม). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเสียหายที่
เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” *วารสารนิติศาสตร์*,
33, 4. หน้า 679-706.

วิทยานิพนธ์

คุณิ่งนิจ บุญบานเย็น. (2549). ปัญหาการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง
ผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 39 กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิตา ว่องเจริญ. (2537). การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิโรธ เจริญประกอบ. (2541). การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2547). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี สารโร. (2547). การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัด และประโยชน์ที่
พึงได้รับ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปริญญาวัน ชมเสวก. (2550). ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิมพ์พันธ์ ณะสีสังกูร. (2550). แนวทางในการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคตามทัศนะของสหวิชาชีพที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิชยามณีนาวา. (2544). ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีมโนสาร. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย

รามคำแหง.

รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วสิน เกศวพิทักษ์. (2549). ปัญหาเขตอำนาจศาลที่มีอำนาจในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

สรันย์ ศรีณยสุนทร. (2549). วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย อติกรจุฑาศิริ. (2542). ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

พรพัตร์ สถิตเวโรจน์ และคณะ. รายงานการเก็บข้อมูล การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาเฉพาะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2551, จาก

http://www.oja.go.th/data/document/law/jrd_civil_research_pa.pdf

สำนักกรรมการประชุมและชวเลข. บันทึกการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 74/2550 วันพฤหัสบดีที่ 21 ธันวาคม 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551, จาก http://www.senate.go.th/Secretariat/minute/m74-50_nla.pdf.

สำนักกรรมการประชุมและชวเลข. ระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 74/2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2551, จาก <http://www.senate.go.th>

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. รายงานของ

คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. ... สภา
 นิติบัญญัติแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2550, จาก <http://www.senate.go.th>
 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สรุปข่าวรัฐสภา. สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2550,
 จาก <http://www.parliament.go.th/php4/inform/temp/new50-205.doc>
 สำนักงานศาลยุติธรรม. วิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคลักษณะพิเศษและข้อสังเกตที่สำคัญ. สืบค้นเมื่อ
 วันที่ 5 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.coj.go.th/jla/>

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551
 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522
 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541
 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540
 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551
 ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...)
 พ.ศ. ... เรื่อง การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เอกสารอื่นๆ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). มาตรฐานการคุ้มครองผู้บริโภค.
 หน้า 8.
 รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 4/2550 วันพุธที่ 15 สิงหาคม
 พ.ศ. 2550 ณ ห้องประชุมสมภพ โทตระกิตย์ ชั้น 4 หน้า 6 – 9.
 รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 5/2550 วันพุธที่ 22 สิงหาคม 2550
 หน้า 15.
 รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 14/2550 วันพุธที่ 24 ตุลาคม 2550
 หน้า 3 – 4.
 รายงานการประชุม คณะอนุกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

คณะที่ 3 (ฝ่ายกฎหมาย) ครั้งที่ 5/2548 หน้า 9.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การเตรียมการเพื่อรองรับการใช้บังคับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551” วันที่ 15 สิงหาคม 2551 หน้า 130.

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ.2542.

(2542, 3 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116, ตอนที่ 33 ก. หน้า 7.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. (2551, 25 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่มที่ 125, ตอนที่ 38 ก. หน้า 41.

เสกสิทธิ์ สุขใจ. (2550). ปัญหาการพิจารณาโดยขาดนัดและการอุทธรณ์ฎีกาในคดีโมโนซาร์และคดีไม่มีข้ออยู่ยาก (เอกสารการวิจัยเชิงวิชาการ). กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2548). รายงานผลการดำเนินคดีตามมติ

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำปีงบประมาณ 2548. กรุงเทพมหานคร:

กองนิติการ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.

สุขุม สุภนิษฐ์. (2545, ตุลาคม). เอกสารประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกวุฒิสภา เล่มที่ 7

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ... : กรณีศึกษากฎหมาย

คุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร

อังกฤษ. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เดือนตุลา.

เอกสารสรุปผลการสัมมนา เรื่อง “ปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค : ยกระดับคุณภาพชีวิต

ประชาชน” จัดโดยคณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภค สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ร่วมกับมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค วันศุกร์ที่ 29 มิถุนายน 2550 ณ ห้องประชุม

คณะกรรมการหมายเลข 306-308 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2 (อัคราเนา).

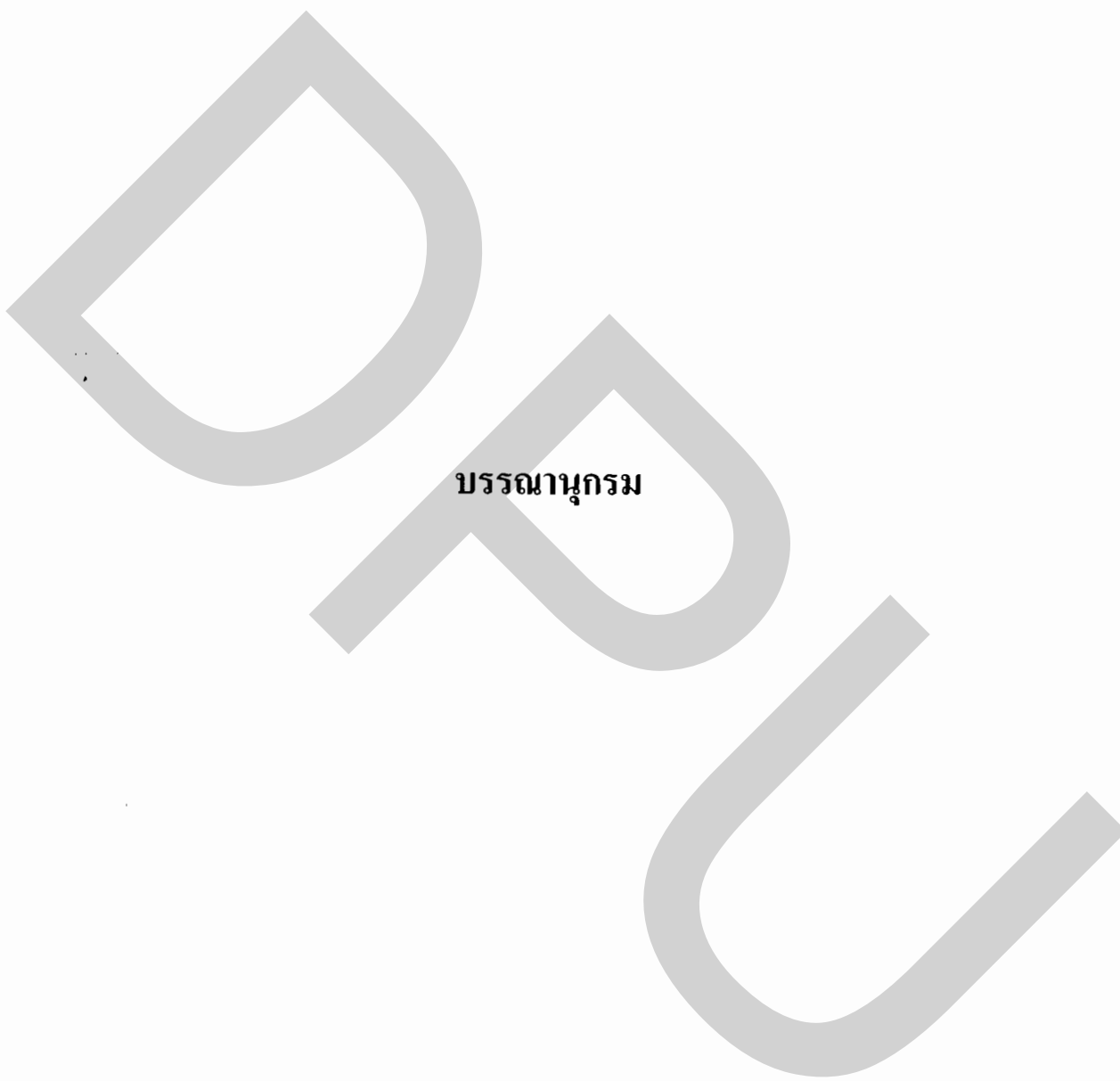
ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

- Beatson ,J. (1998). **Anson's law of contract** (27 ed.). China : Oxford University Press.
- Bryan A Garner. (2004). **Black's law dictionary** (8 ed.). USA : West, A Thomsan Business.
- Charles Alan Wright. (1976). **The Law of Federal Courts**. USA: West Publishing.
- Donnell, john D. (1983). **Law for business**. 7 eds. Homewood [IL] : Richard D. Irwin.
- Harvey, Brian W, and Deborah L. Parry. (1987). **The Law of Consumer Protection and Fair Trading**. 3 ed. London : Butterworths.
- Hornby A S. (2002). **Oxford advanced learner's dictionary of current English** (6 ed.). China : Oxford University Press.
- Mauro Cappelletti & Bryant Garth. (1978). **Access To Justice**. USA: Stanford University.
- Oughton, David, and John Lowry. (2000). **Textbook on Consumer Law** (2nd ed.). London : Blackstone.
- P.S. Atiyah. (1995). **An Introduction to the Law of Contract** (5th ed.). Newyork : Clarendon Press.
- K. Zweigert and Ulrich Drobnig. (1984). **International Encyclopedia of Comparative Law**. New York, Oxford University Press

ELECTRONIC SOURCES

- Ministerial Council on Consumer Affairs.**MCCA Direct Marketing Model Code of Practice**
 [Online].Available.URL. Retrieved September 25, 2006, from
<http://www.consumer.gov.au/html/>

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เจ็มชัย ชุตินวงศ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ.
 คณิต ฒ นคร. (2548). กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี. กรุงเทพมหานคร:
 วิทยุชน.
 จิต เศรษฐบุตร. (2539). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์เดือนตุลา.
 _____ . (2528). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
 จำปี โสคติพันธุ์. (2548). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์เดือนตุลา.
 ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2543). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
 ไพโรจน์ วายภาพ. (2546). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (พิมพ์ครั้งที่ 4).
 กรุงเทพมหานคร: จีรัชการพิมพ์.
 วรรณชัย บุญบำรุง. (2548). หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1.
 กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
 สุขุม สุภินิตย์. (2544). ความรับผิดในผลิตภัณฑ์ Product Liability. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
 _____ . (2545). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 เสนีย์ ปราโมช. (2503). คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2503 : ประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พาณิชย์ บรรพ 2 ว่าด้วย จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้ ละเมิด และนิรโทษ
 กรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 โสภณ รัตนากร. (2539). หนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.
 อนันต์ จันทโรภากร. (2547). กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่
 ขาดความปลอดภัย (Product Liability Law). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

บทความ

ชัยพร ทรัพย์วรมณี และ สุติรัตน์ นริทรานกูร ณ ออยุธยา. (2550, กันยายน – ธันวาคม).

“ข้อพิจารณาบางประการและผลกระทบของร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบ
เสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.” *อุตสาหกรรม*, 54, 3. หน้า 185 – 186.

วรรณชัย บุญบำรุง และ สิริพัฒน์ พลรบ. (2544, กรกฎาคม). “การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดี
แพ่งโดยไม่สุจริต.” *กฎหมาย*, 20, 3. หน้า 133 – 164.

ธานีศ เกศพิทักษ์. (2543, สิงหาคม). “ปัญหาการใช้และการตีความกฎหมายในกรณีจำเลยขาดนัด
ยื่นคำให้การ คดีมโนสาร่า และขาดนัดยื่นคำให้การ คดีไม่มีข้ออยู่ยาก.” *รพี* 43.
หน้า 77-85.

สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2546, ธันวาคม). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่
เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” *วารสารนิติศาสตร์*,
33, 4. หน้า 679-706.

วิทยานิพนธ์

คุณนิจ บุญบานเย็น. (2549). ปัญหาการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง
ผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 39 กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิตา ว่องเจริญ. (2537). การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิโรธ เจริญประกอบ. (2541). การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2547). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี สาโร. (2547). การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัด และประโยชน์ที่
พึงได้รับ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปริญญาวัน ชมเสวก. (2550). ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

- คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิมพ์ฉวี ฐนะสีสังกูร. (2550). แนวทางในการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคตามทัศนะของสหวิชาชีพที่
ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะ
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชชา มณีนาถ. (2544). ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีมโนสาเร่.
วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- รชฎ บุญสินสุข. (2545). การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสิน เกศพิทักษ์. (2549). ปัญหาเขตอำนาจศาลที่มีอำนาจในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- ศรันย์ ศรันยสุนทร. (2549). วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชาย อติกรจุฑาศิริ. (2542). ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตาม
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- พรพัตร์ สถิตเวโรจน์ และคณะ. รายงานการเก็บข้อมูล การเปิดเผยปานหลักฐานก่อน
การสืบพยานในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาเฉพาะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น
สหรัฐอเมริกา อังกฤษ. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2551, จาก
http://www.oja.go.th/data/document/law/jrd_civil_research_pa.pdf
- สำนักกรรมการประชุมและชวเลข. บันทึกการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ครั้งที่ 74/2550 วันพฤหัสบดีที่ 21 ธันวาคม 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551,
จาก http://www.senate.go.th/Secretariat/minute/m74-50_nla.pdf.
- สำนักกรรมการประชุมและชวเลข. ระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่
74/2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2551, จาก <http://www.senate.go.th>
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. รายงานของ

คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนิติบัญญัติแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2550, จาก <http://www.senate.go.th>
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สรุปข่าวรัฐสภา. สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2550,
จาก <http://www.parliament.go.th/php4/inform/temp/new50-205.doc>
สำนักงานศาลยุติธรรม. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนิติบัญญัติและข้อสังเกตที่สำคัญ. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 5 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.coj.go.th/jla/>

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
พระราชบัญญัติความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541
พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540
พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...)
พ.ศ. ... เรื่อง การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เอกสารอื่นๆ

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). มาตรฐานการคุ้มครองผู้บริโภค.
หน้า 8.
รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 4/2550 วันพุธที่ 15 สิงหาคม
พ.ศ. 2550 ณ ห้องประชุมสมภพ โทตระกิตย์ ชั้น 4 หน้า 6 – 9.
รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 5/2550 วันพุธที่ 22 สิงหาคม 2550
หน้า 15.
รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 14/2550 วันพุธที่ 24 ตุลาคม 2550
หน้า 3 – 4.
รายงานการประชุม คณะอนุกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

คณะที่ 3 (ฝ่ายกฎหมาย) ครั้งที่ 5/2548 หน้า 9.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศค พ.ศ.2551. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การเตรียมการเพื่อรองรับการใช้บังคับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศค พ.ศ.2551” วันที่ 15 สิงหาคม 2551 หน้า 130.

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ.2542.

(2542, 3 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116, ตอนที่ 33 ก. หน้า 7.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศค พ.ศ. 2551. (2551, 25 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่มที่ 125, ตอนที่ 38 ก. หน้า 41.

เศกสิทธิ์ สุขใจ. (2550). ปัญหาการพิจารณาโดยขาดนัดและการอุทธรณ์ฎีกาในคดีมโนสารและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก (เอกสารการวิจัยเชิงวิชาการ). กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโศค. (2548). รายงานผลการดำเนินงานคดีตามมติ

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโศคประจำปีงบประมาณ 2548. กรุงเทพมหานคร :

กองนิติการ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโศค.

สุขุม สุภนิตย์. (2545, ตุลาคม). เอกสารประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่มที่ 7

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโศค พ.ศ. ... : กรณีศึกษากฎหมาย

คุ้มครองผู้บริโศคของประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร

อังกฤษ. สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เดือนตุลา.

เอกสารสรุปผลการสัมมนา เรื่อง “ปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองผู้บริโศค : ยกระดับคุณภาพชีวิต

ประชาชน” จัดโดยคณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโศค สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ร่วมกับมูลนิธิเพื่อผู้บริโศค วันศุกร์ที่ 29 มิถุนายน 2550 ณ ห้องประชุม

คณะกรรมการหมายเลข 306-308 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2 (อัครา).

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

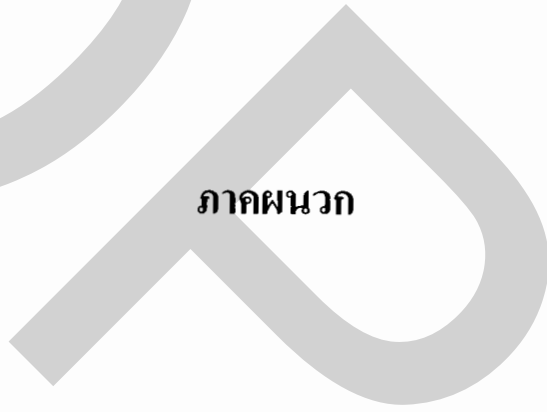
- Beatson ,J. (1998). **Anson's law of contract** (27 ed.). China : Oxford University Press.
- Bryan A Garner. (2004). **Black's law dictionary** (8 ed.). USA : West, A Thomsan Business.
- Charles Alan Wright. (1976). **The Law of Federal Courts**. USA: West Publishing.
- Donnell, john D. (1983). **Law for business**. 7 eds. Homewood [IL] : Richard D. Irwin.
- Harvey, Brian W, and Deborah L. Parry. (1987). **The Law of Consumer Protection and Fair Trading**. 3 ed. London : Butterworths.
- Hornby A S. (2002). **Oxford advanced learner's dictionary of current English** (6 ed.).
China : Oxford University Press.
- Mauro Cappelletti & Bryant Garth. (1978). **Access To Justice**. USA: Stanford University.
- Oughton, David, and John Lowry. (2000). **Textbook on Consumer Law** (2nd ed.).
London : Blackstone.
- P.S. Atiyah. (1995). **An Introduction to the Law of Contract** (5th ed.). Newyork :
Clarendon Press.
- K. Zweigert and Ulrich Drobnig. (1984). **International Encyclopedia of Comparative Law**.
New York, Oxford University Press

ELECTRONIC SOURCES

- Ministerial Council on Consumer Affairs.**MCCA Direct Marketing Model Code of Practice**
[Online].Available.URL. Retrieved September 25, 2006, from
<http://www.consumer.gov.au/html/>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ... หมวด 4

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

หมวด 4
การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ส่วนที่ 1
บททั่วไป

มาตรา 222/1 ในหมวดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่นและข้อกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

“สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

“การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่มที่มีได้เข้ามาในคดีด้วย

มาตรา 222/2 เพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท หรือเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว เทียบธรรม ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้ได้ ดังนี้

- (1) กำหนดคุณสมบัติ จำนวนส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มของโจทก์ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มได้
 - (2) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม
 - (3) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ
 - (4) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนัดพร้อม การดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
 - (5) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแสดงหรือการกล่าวโดยเฉพาะของกลุ่มบุคคลที่จะต้องผูกพันตามคำพิพากษาของศาล
 - (6) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับคดีและเงินรางวัล
- ข้อกำหนดนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา 222/3 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เว้นแต่ศาลแขวงมีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 222/4 กระบวนพิจารณาส่วนใดที่มีได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะให้นำบททั่วไปแห่งประมวลกฎหมายนี้และบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

ส่วนที่ 2

การขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 222/5 คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(1) คดีละเมิด

(2) คดีผิดสัญญา

(3) คดีตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า

มาตรา 222/6 โจทก์อาจยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้

มาตรา 222/7 ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย และในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินที่อาจคำนวณเป็นจำนวนได้แน่นอน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระหนี้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับด้วย

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้โจทก์ผู้เริ่มคดีเสียค่าขึ้นศาลตามคำขอบังคับเฉพาะในส่วนของโจทก์ผู้เริ่มคดีเท่านั้น

มาตรา 222/8 ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ไม่มีข้อขัดข้องที่จะรับไว้ตามมาตรา 18 หรือมีข้อขัดข้องแต่โจทก์ได้แก้ไขให้ถูกต้องแล้วก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งคำฟ้อง ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ศาลพิจารณาคำร้องขอโจทก์ตามมาตรา 222/9 แล้วมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือยกคำร้องนั้นเสียโดยไม่ชักช้า

มาตรา 222/9 ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลจัดส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องขอเช่นนั้นไปให้จำเลย เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ศาลจะพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจของศาลว่า

- (1) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/7
- (2) โจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตามที่โจทก์กำหนดที่เหมือนกับของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด
- (3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและดำเนินการไม่สะดวก
- (4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะทำให้การดำเนินคดีเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีสามัญ
- (5) โจทก์ต้องแสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามที่กำหนดในข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา ถ้ามี และโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาล ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง โดยให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดอุทธรณ์โดยเร็ว ทั้งนี้ให้ศาลชั้นต้นงดการพิจารณาไว้ในระหว่างอุทธรณ์หรือการวินิจฉัยคดีไว้จนกว่าศาลฎีกาจะได้วินิจฉัยชี้ขาดอุทธรณ์นั้น

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลส่งรับคำฟ้องและให้จำเลยยื่นคำให้การภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้ส่งหมายเรียกถึงจำเลย และให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

มาตรา 222/10 ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับสิทธิอย่างเดียวกันหลายรายในศาลเดียวกันหรือต่างศาลกัน ให้ศาลรวมการพิจารณาคำร้องขออนุญาตเหล่านั้นเข้าด้วยกัน และมีคำสั่งให้ผู้ร้องขอรายหนึ่งรายใดเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกา

ส่วนที่ 3

การพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

มาตรา 222/11 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ให้ศาลสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมาวางต่อศาลตามจำนวนที่เห็นสมควร ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งและวางเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าวเพิ่มเติมในระหว่างพิจารณาได้

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่งและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นนั้น ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

มาตรา 222/12 ให้ศาลส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ และประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่น หรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร

ประกาศและคำบอกกล่าวอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อศาลและเลขคดี
- (2) ชื่อและที่อยู่ของกลุ่มความ
- (3) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
- (4) ข้อความที่แสดงว่าศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และวันเดือนปีที่ศาลมีคำสั่ง
- (5) สิทธิของสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 และมาตรา 222/14
- (6) กำหนดระยะเวลาการแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- (7) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- (8) ผลของคำพิพากษาที่จะผูกพันสมาชิกกลุ่ม
- (9) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

มาตรา 222/13 สมาชิกกลุ่มมีสิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้โดยแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในวันแห่งปฏิทินที่ศาลกำหนด และให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มจะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

สมาชิกกลุ่มและบุคคลที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มจะร้องสอดเข้ามาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 57 (2) ไม่ได้

มาตรา 222/14 สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ใช้สิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตาม มาตรา 222/12 ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) เข้าฟังการพิจารณาคดีหรือแต่งตั้งทนายความเข้าฟังการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ โดยการแจ้งให้ศาลทราบ

(2) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/8 (5)

(3) ขอดตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น

(4) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มตามมาตรา 22/15 วรรคสอง

(5) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติในส่วนที่ 4 แห่งหมวดนี้

(6) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/25 การที่โจทก์ขอลอนฟ้องตาม มาตรา 222/27 การที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีตาม มาตรา 222/28 และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดตาม มาตรา 222/29

(7) ตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 222/39

มาตรา 222/15 ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตาม มาตรา 222/13 ยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง

ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ยื่นฟ้องคดีไว้ก่อน สิ้นกำหนดระยะเวลาของการออกจากสมาชิกกลุ่ม ให้ศาลในคดีดังกล่าวมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจาก สารบบความ

มาตรา 222/16 ในกรณีที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อ สมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอ หรือไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป เมื่อความปรากฏ แก่ศาลเองหรือตามคำแถลงของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเลิกการดำเนินคดี แบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้ กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์ต่อไปด้วย

หากความปรากฏต่อศาลในระหว่างการพิจารณาว่าทนายความของกลุ่มไม่สามารถ ดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และ สมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากโจทก์ และสมาชิกกลุ่มเพิกเฉยไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 222/17 เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ให้ศาลกำหนด วันนัดพร้อมโดยสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

(1) โกล่เกลี่ยเพื่อให้คดีเสร็จไปหรือนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้

(2) ให้คู่ความนำค้อนฉบับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุทั้งหมดที่ประสงค์จะอ้างอิงและ อยู่ในความครอบครองของคนที่สามารถนำมาศาลได้มาแสดงต่อศาล เพื่อให้ศาลและคู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งตรวจดู

ถ้าพยานหลักฐานอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก ก็ให้คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาจาก ผู้ครอบครอง

ในกรณีที่คู่ความยังไม่ได้นำพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของตนมา หรือ ยังไม่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลออกคำสั่งเรียกจากคู่ความฝ่ายอื่นหรือบุคคลภายนอก หรือมี เหตุจำเป็นอื่นใด ถ้าศาลเห็นสมควรก็ให้ศาลเลื่อนวันนัดพร้อมออกไปตามที่เห็นสมควร

หากคู่ความฝ่ายใดจงใจไม่ดำเนินการดังกล่าวในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ศาล ได้เลื่อนไป คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง แต่ถ้าศาล เห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับ ประเด็นข้อสำคัญในคดี โดยฝ่ายอื่นต้องทบทวนคดีแห่งอนุมาตรานี้ ให้ศาลมีอำนาจรับฟัง พยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

(3) ให้ศาลตรวจคำคู่ความ แล้วนำข้ออ้างข้อเถียงที่ปรากฏในคำคู่ความเทียบกันดูและ สอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้างข้อเถียงและพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาลว่าฝ่ายใดยอมรับหรือ ได้แย้งข้ออ้างข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกันก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วน ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่อง โดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความ ให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาทและกำหนดให้ คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้

ในการสอบถามคู่ความตามวรรคหนึ่ง คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาล ถามเองหรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกเป็นข้ออ้าง ข้อเถียงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความได้ยื่นต่อศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับ ข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งให้ถือว่ายอมรับ ข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่ง การปฏิเสธโดยชัดแจ้งได้ในขณะนั้นและเป็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการกำหนดประเด็นข้อพิพาท

ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนวันพร้อมเฉพาะส่วนที่ยังไม่เสร็จสิ้นออกไปและให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมาขึ้นต่อศาลภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

(4) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี

(5) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น

(6) กำหนดตัวผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 222/19

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ได้เลื่อนไปให้ศาลดำเนินการตามมาตรา ๒๒๒ โดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบการดำเนินการในวันนั้นแล้ว และคู่ความที่ไม่มาศาลนั้นไม่มีสิทธิขอเลื่อนกำหนดนัดหรือคัดค้านประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่สามารถมาศาลได้ในวันนัดพร้อมเพราะเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้หรือเป็นการคัดค้านประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

เมื่อศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๒๒๒ เสร็จสิ้นแล้ว ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานซึ่งมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับแต่วันนัดพร้อมวันสุดท้าย

ให้ถือว่าวันพร้อมในวันแรกตามมาตรา ๒๒๒ เป็นวันชี้สองสถานตามประมวลกฎหมายนี้

มาตรา 222/18 ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยคดีให้ศาลสืบพยานหลักฐาน โจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้นำเรื่องการขออนุญาตยื่นคำให้การและการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามบทบัญญัติว่าด้วยการขาดนัดพิจารณามาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 222/19 ในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสม ในการนี้ศาลจะรับฟังพยานบุคคลพยานเอกสาร ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่ความได้ตามที่เห็นสมควร แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะได้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี แม้จะไม่มี
คู่ความฝ่ายใดมากขึ้นอ้างก็ตาม

มาตรา 222/20 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นตาม
มาตรา 222/19 มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่สำนักงาน
ศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา 222/21 เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควร
เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง
หรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้า
ศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่งจะต้อง
ยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น ให้ศาลพิจารณากำหนด
ระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความ
อีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอลอนบันทึกถ้อยคำนั้นและ
ให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว

ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามดึงของคู่ความ หากผู้ให้
ถ้อยคำไม่มาศาลให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้า
ศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้น
ประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ติดใจถาม
ค้านพยาน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี

มาตรา 222/22 บันทึกถ้อยคำตามมาตรา 222/21 ให้มีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อศาลและเลขคดี
- (2) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกถ้อยคำ
- (3) ชื่อและสกุลของคู่ความ
- (4) ชื่อ สกุล อายุ ที่อยู่ อาชีพ และความเกี่ยวข้องกับคู่ความของผู้ให้ถ้อยคำ
- (5) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง และหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ
- (6) ลายมือชื่อของผู้ให้ถ้อยคำ

ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นรายการใน (1) ถึง
(3) หรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย

มาตรา 222/23 ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะเฉพาะในเรื่องความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มบุคคล และในกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีการแบ่งกลุ่มย่อยตามวรรคหนึ่ง ย่อมไม่เป็นการต้องห้ามที่คู่ความจะตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันตามมาตรา 222/28 เฉพาะกลุ่มย่อยกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดก็ได้

มาตรา 222/24 ในกรณีดังต่อไปนี้ให้ศาลกำหนดระยะเวลาให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำร้องขอเข้าแทนที่โจทก์

- (1) เมื่อโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9 (5)
- (2) เมื่อโจทก์มรณะหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ
- (3) เมื่อโจทก์ทิ้งฟ้อง
- (4) เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือโจทก์ขาดนัดพิจารณา
- (5) เมื่อโจทก์ร้องขอต่อศาลว่าไม่ประสงค์ที่จะเป็นโจทก์ดำเนินคดีแทนกลุ่มอีกต่อไป

ในกรณีตาม (2) นอกจากสมาชิกกลุ่มแล้ว บุคคลตามมาตรา 42 หรือมาตรา 45 แล้วแต่กรณี อาจร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ได้ด้วย โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 222/25 และมาตรา 222/26 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าศาลอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ ให้โจทก์เดิมยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มคนหนึ่ง และในกรณีตาม (4) ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานใหม่โดยเร็ว

ถ้าศาลไม่อนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ หรือไม่มีการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์ต่อไปด้วย

มาตรา 222/25 สมาชิกกลุ่มที่ประสงค์ขอเข้าแทนที่โจทก์ ให้ยื่นคำร้องพร้อมทั้งค่าใช้จ่ายต่อศาล เพื่อให้ศาลส่งคำบอกกล่าวการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ ให้โจทก์ จำเลยและสมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบกับประกาศโดยใช้วิธีการเดียวกันกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง

โจทก์ จำเลย และสมาชิกกลุ่มรายอื่นอาจคัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ได้โดยทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศหรือส่งคำบอกกล่าวดังกล่าว

ในการพิจารณาอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ ต้องเป็นที่พอใจของศาลว่าสมาชิกกลุ่มนั้นมีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222/9 (5)

ถ้าศาลอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ ให้โจทก์เดิมยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มคนหนึ่ง และในกรณีตามมาตรา 222/24 (4) ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานใหม่โดยเร็ว

ถ้าศาลไม่อนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ หรือไม่มีการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์ต่อไปด้วย

มาตรา 222/26 ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา 222/24 ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่โจทก์ในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์เดิม เว้นแต่เป็นที่พอใจของศาลตามคำร้องขอของสมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์สามารถรักษาส่วนได้เสียในผลแห่งคดีของสมาชิกกลุ่มได้

มาตรา 222/27 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว โจทก์จะถอนคำฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้ว ห้ามมิให้ศาลอนุญาต โดยมีได้ฟังจำเลยก่อน

ในกรณีที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตและได้มีการประกาศกับส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12 แล้ว ให้ศาลกำหนดระยะเวลาให้สมาชิกกลุ่มคัดค้าน โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องการถอนฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามวรรคสามและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาต

มาตรา 222/28 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว คู่ความจะตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ในกรณีที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตและได้มีการประกาศกับส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/12 แล้ว ให้ศาลกำหนดระยะเวลาให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากความเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลเพื่อแจ้งเรื่องการตกลงหรือประนีประนอมยอมความให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มรายที่แจ้งความประสงค์ออกจากความเป็นสมาชิกกลุ่มและมีได้ขอถอนความประสงค์ดังกล่าวก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาตไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามวรรคสองและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาต

มาตรา 222/29 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วคู่ความจะตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาตตุลาการไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ในกรณีที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้นำความในมาตรา 222/28 วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 222/30 ประกาศและคำบอกกล่าวตามมาตรา 222/27 มาตรา 222/28 และ มาตรา 222/29 อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อศาลและเลขคดี
- (2) ชื่อและที่อยู่ของกลุ่มความ
- (3) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
- (4) ข้อความโดยย่อของการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วและเหตุที่ต้องมีการประกาศและคำบอกกล่าว
- (5) สิทธิของสมาชิกกลุ่มและผลของคำสั่งอนุญาตของศาลตามมาตรา 222/27 มาตรา 222/28 หรือมาตรา 222/29 แล้วแต่กรณี
- (6) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/28 หรือมาตรา 222/29 แล้วแต่กรณี

(7) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกประกาศและคำบอกกล่าว

มาตรา 222/31 ในการพิจารณามีคำสั่งตามมาตรา 222/27 มาตรา 222/28 หรือ มาตรา 222/29 ให้ศาลคำนึงถึง

- (1) ความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (2) ความคุ้มครองหรือประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม
- (3) ความยุ่งยากหรือความสะดวกในการที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (4) ความเป็นธรรมและความมีประสิทธิภาพในการที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (5) ความสามารถของจำเลยในการชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่มีการตกลงหรือ ประนีประนอมยอมความตามมาตรา 222/28
- (6) จำนวนของสมาชิกกลุ่มที่คัดค้าน
- (7) การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีของกลุ่มมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม

มาตรา 222/32 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้อายุความในการ ฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำฟ้องและขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม กรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากปรากฏว่าอายุความ การฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาคำขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม

หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุด

มาตรา 222/33 ในกรณีที่อายุความสะดุดหยุดลงเพราะเหตุตามมาตรา 222/32 หากมีกรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง

- (1) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง
- (2) ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
- (3) ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง
- (4) ศาลยกคำฟ้องเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจหรือโดยไม่ตัดสิทธิสมาชิกกลุ่มที่จะฟ้องคดีใหม่
- (5) สมาชิกกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/13 มาตรา 222/28 และมาตรา 222/29

ในกรณีตาม (2) (3) (4) และ (5) หากปรากฏว่าอายุความการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณา หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด

ส่วนที่ 4

คำพิพากษาและการบังคับคดี

มาตรา 222/34 คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม และให้ทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทน โจทก์และสมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีตามหมวดนี้ด้วยตนเอง

มาตรา 222/35 คำพิพากษาของศาลต้องแสดงหรือกล่าวรายการต่อไปนี้

- (1) รายการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 141
- (2) ลักษณะชัดเจนของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มย่อยที่จะต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษา
- (3) ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม
- (4) จำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา 222/36

มาตรา 222/36 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สินให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่ทนายความ ฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของ ทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อ ประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาสิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายต่อศาล ด้วย

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตาม วรรคหนึ่งแล้วให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดย กำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำเลยเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละ สามสิบของจำนวนเงินนั้น

ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน และ ใช้เงินรวมอยู่ด้วยให้น้ำความในวรรคหนึ่งและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้ถือว่าทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตาม คำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลด้วย

มาตรา 222/37 ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีให้ศาลมีอำนาจกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการปฏิบัติตามคำบังคับและในการบังคับคดีไว้ในคำพิพากษาหรือ โดยคำสั่งของศาลในระหว่างการบังคับคดีตามที่เห็นสมควร

ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องขอทุเลาการบังคับตามคำพิพากษา คำสั่งของ ศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด

มาตรา 222/38 ให้ศาลแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่ กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน ให้ศาลกำหนดระยะเวลาตามที่เห็นสมควร ในประกาศและคำบอกกล่าวตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ในการขอรับ ชำระหนี้ตามคำพิพากษาต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคสอง สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไม่มี สิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินในการบังคับคดีตามหมวดนี้

มาตรา 222/39 คู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นอาจขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับ ชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่ต้องกระทำภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่ วันที่พ้นกำหนดเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้

มาตรา 222/40 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจออกหมายเรียกคู่ความในคดีสมาชิกกลุ่ม ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีหรือบุคคลใด ๆ มาสอบสวนในเรื่องคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มเพื่อพิจารณามีคำสั่งต่อไปได้

ถ้าบุคคลนั้นจงใจขัดขืนหมายเรียกของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำขอ ศาลมีอำนาจออกหมายจับบุคคลนั้นมาขังไว้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามหมายเรียกของเจ้าพนักงานบังคับคดี

มาตรา 222/41 คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใด ถ้าคู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นไม่ได้แย้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งอนุญาตให้รับชำระหนี้ได้ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรตั้งเป็นอย่างอื่นใด ๆ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้ศาลทราบถึงการดำเนินการดังกล่าวด้วย

คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใดถ้ามีผู้โต้แย้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) ให้ยกคำขอรับชำระหนี้
- (2) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน
- (3) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้บางส่วน

ผู้โต้แย้งตามวรรคสองหรือสมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้ นั้นอาจยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาลได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี

คำสั่งของศาลตามวรรคสาม ให้อุทธรณ์คำสั่งไปยังศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง

มาตรา 222/42 เมื่อจำเลยนำเงินหรือทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือเมื่อได้ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินของจำเลยเสร็จ และได้หักค่าฤชาธรรมเนียมและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินรางวัลตามมาตรา 222/36 ให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์และจ่ายเงินให้แก่โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นที่มีสิทธิขอเฉลี่ยแล้วแต่กรณี

ในการจ่ายเงินรางวัลทนายความตามวรรคหนึ่ง ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยชำระเงิน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินรางวัลให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ตามส่วนที่บังคับคดีได้

ส่วนที่ 5 อุทธรณ์

มาตรา 222/43 ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ในประมวลกฎหมายนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งในหมวดนี้ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา 222/44 คำสั่งของศาลตามมาตรา 222/10 มาตรา 222/16 มาตรา 222/23 และมาตรา 222/25 ให้เป็นที่สุด

ภายใต้บังคับมาตรา 222/41 สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

มาตรา 222/45 ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ให้ถือราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์เฉพาะระหว่างโจทก์กับจำเลย

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ตามมาตรา 234 นั้น ให้จำเลยนำคำอุทธรณ์ยื่นมาวางศาลและนำเงินมาชำระตามคำพิพากษาหรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลเฉพาะในส่วนที่จำเลยต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่โจทก์ แต่ไม่ต้องนำเงินมาชำระหรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลสำหรับเงินรางวัลทนายความ

มาตรา 222/46 ห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาเรื่องเงินรางวัลทนายความแต่เพียงอย่างเดียว เว้นแต่อุทธรณ์นั้นได้ยกเหตุว่าเงินรางวัลทนายความนั้นมีได้กำหนดหรือคำนวณให้ถูกต้องตามกฎหมาย

มาตรา 222/47 ถ้าศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามกฎหมาย คู่ความอาจยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาก็ได้ ถ้าคู่ความได้ยื่นคำขอดังกล่าวแล้วจะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

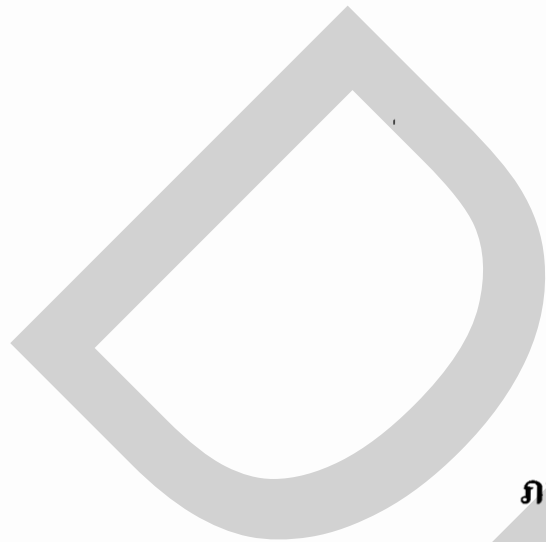
ในกรณีที่อุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย แต่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา จะยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสียก็ได้

มาตรา 222/48 ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีแบบกลุ่มขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งอุทธรณ์ขึ้นมา และให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว

ส่วนที่ 6
ค่าธรรมเนียม

มาตรา 222/49 ให้คิดค่าธรรมเนียมตามอัตราดังต่อไปนี้

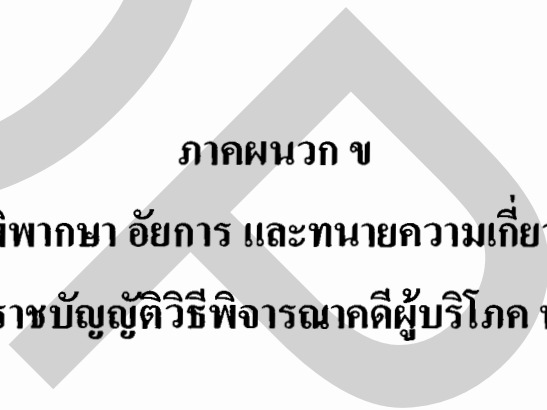
- (1) ค่ายื่นคำขอรับชำระหนี้ ค่าคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีเกี่ยวกับคำขอรับชำระหนี้ต่อศาล หรือค่าขึ้นศาลในกรณีที่มีการอุทธรณ์เรื่องการขอรับชำระหนี้ เรื่องละสองร้อยบาท
- (2) ค่าธรรมเนียมอื่นนอกจาก (1) ให้คิดอัตราเดียวกับค่าธรรมเนียมตามตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ผู้พิพากษา อัยการ และทนายความเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาศาลฎีกา วันที่ 5 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดี민โนสารเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในการฟ้องด้วยวาจาไม่มีการนำมาใช้

- การเรียกพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของกลุ่มความ ศาลจะไม่ก้าวล่วงไปสืบในประเด็นที่ไม่แน่ชัด เป็นการป้องกันการครหาว่าจะเข้าข้างฝ่ายใด

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดี민โนสารเร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- น่าจะทำให้คู่ความระแวงสงสัยว่าทำไมศาลเรียกพยานหลักฐานส่วนนั้นมาเองทั้งๆที่กฎหมายลักษณะพยานต้องยื่นบัญชีระบุพยาน ซึ่งมีระยะเวลาให้ยื่นเข้ามา การที่ศาลเรียกมานำสืบเอง คู่ความอาจจะมองว่าศาลไม่เป็นกลางได้ ทางปฏิบัติศาลจะไม่ทำ

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ตั้งแต่มีการจัดตั้งแผนกคุ้มครองผู้บริโภคได้มีการอบรมแนะนำแก่ผู้พิพากษาในแผนกคุ้มครองผู้บริโภคในศาลฎีกา ตลอดจนผู้ช่วยฯ ประธานแผนกในชั้นอุทธรณ์ในกรุงเทพฯ และศาลอุทธรณ์ภาค ตลอดจนอธิบดีในศาลแพ่ง และศาลแพ่งกรุงเทพใต้ การสัมมนาได้จัดมาแล้ว 3 ครั้ง ครั้งแรกได้เชิญวิทยากรจากหอการค้าไทย ครั้งที่สองเชิญวิทยากรจากสมาคมอุตสาหกรรม ครั้งที่สามได้เชิญวิทยากรจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มาให้ความรู้และมีการสอบถามปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคที่จะเกิดขึ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับฟัง และทราบว่าทางสมาคมหอการค้าไทยและสมาคมอุตสาหกรรมได้จัดสัมมนาให้ความรู้ว่ามีผลกระทบอย่างไรกับผู้ค้าและผู้ประกอบอุตสาหกรรม ข้อดีข้อเสีย ก็คิดว่าต้องมีการสัมมนากันต่อไป ถ้ากฎหมายใช้บังคับก็จะทำให้รู้ข้อดีข้อเสียอย่างแท้จริง แต่เท่าที่ดู จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค เพราะเปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับความเสียหาย สมาคม สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค อัยการ ฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้

- ในศาลชั้นต้นการให้ความรู้แก่ผู้ช่วยผู้พิพากษา ทางสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมยังไม่ได้กำหนดหลักสูตรและในแผนกคดีผู้บริ โภคในศาลฎีกา ได้จัดสัมมนาแต่ก็ยังไม่ได้เปิดกว้างไปยังผู้พิพากษาทั้งหมด ยังไม่มีการให้ความรู้แก่ศาลชั้นต้น

4. เมื่อมีการนำหลักการในคติมโนสาเร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยาน มาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคติมโนสาเร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในกรณีการฟ้องคดีด้วยวาจานั้นจะต้องใช้ เพราะวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มุ่งหมายในการเยียวยาผู้บริโภค ดังนั้น เมื่อผู้บริโภคมาฟ้องคดีเองและในมาตรา 4 ได้เพิ่มเจ้าพนักงานคดีมาเป็นผู้ร้องฟ้อง จึงน่าจะฟ้องคดีด้วยวาจาได้ เพราะบทบัญญัติในเรื่องวิธีพิจารณาผู้บริโภค รัฐสมควรที่จะเข้าไปเยียวยาผู้เสียหายโดยตรง เพราะเป็นคดีที่แตกต่างจากคติมโนสาเร่ ในคติมโนสาเร่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นเป็นเรื่องระหว่างปัจเจกชนกับปัจเจกชน แต่ในเรื่องคดีผู้บริโภคคุณเห็น ๆ เสมือนว่าผู้เสียหายจะเสียหายแก่คนเดียว แต่ในความเป็นจริงมักจะมีบุคคลอื่นที่บริโภคสินค้านั้นๆ เหมือนกันจึงเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นในวงกว้าง หากมีการฟ้องคดีด้วยวาจาได้ และให้อำนาจศาลในการเรียกพยานมาสืบเองได้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเป็นธรรมแก่ประชาชนคนอื่นที่จะบริโภคสินค้าและบริการภายหน้าด้วย

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร

- น่าจะนำมาใช้ได้เพราะน่าจะสมเจตนาารมณ์ของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ตลอดจนการคุ้มครองผู้บริโภคที่แท้จริงมากกว่า เพราะหากปล่อยให้ผู้เสียหายมาดำเนินคดี นอกจากจะเสียค่าใช้จ่ายแล้ว จะทำให้เห็นว่าไม่มีการคุ้มครองผู้บริโภคที่แท้จริง

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในอนาคต การรักษาสีทธิของผู้บริโภคน่าจะมากขึ้นตามโลกาวัตร์ ทุกคนจะรักษาสีทธิในสินค้าและบริการมากขึ้น ถ้าคดีมาสู่การพิจารณาของศาลมากขึ้น ในโอกาสข้างหน้าเพื่อให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีผู้บริโภคมีความชำนาญ ตลอดจนทำคำพิพากษาไปในแนวทางเดียวกันในการคุ้มครองผู้บริโภคและแนวทางของผู้ประกอบการว่าจะผลิตสินค้าอย่างไรที่จะไม่ทำให้ผิดกฎหมาย จึงน่าจะจัดตั้งศาลคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในโอกาสข้างหน้า

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล วันที่ 24 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคติมโนสาเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ถ้าดูจริงๆ แล้ว ในเรื่องการเรียกพยานหลักฐานของศาลปัจจุบัน กฎหมายศาลพิเศษจะเป็นไปในลักษณะให้อำนาจศาลเรียกได้ จึงไม่ใช่การนำหลักการนี้มาจากวิธีพิจารณาคดีมโนสารเท่านั้น

- การฟ้องด้วยวาจา ไม่ได้นำมาใช้เพราะประชาชนไม่นำคดีมาฟ้องด้วยวาจา จึงทำให้คดีแพ่งที่ศาลพิพากษา โอกาสที่จะเจอคดีที่มีการฟ้องด้วยวาจามีน้อยมาก

- จริงๆ แล้วผู้พิพากษาจะเน้นวิธีพิจารณาปกติ จะไม่เน้นมโนสาร ถึงเป็นคดีมโนสารก็จะใช้วิธีพิจารณาคดีปกติ

- ข้อสังเกต โดยหลักการของคดีมโนสารคือ สะดวก ง่าย โดยเร็ว ประหยัด ของเราพยายามจะนำมาใช้ แต่คิดในรูปแบบของกฎหมายเดิม ศาลไม่คุ้นเคยที่จะเข้าเป็นผู้บริหารคดี ท่านอาจลำบากใจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพราะอาจทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ

- การฟ้องคดีด้วยวาจาในทางปฏิบัติ คู่ความจะหาทนายมาเป็นคนร่างฟ้องเพราะคู่ความไม่มีความรู้และไม่ทราบว่ามีวิธีการฟ้องด้วยวาจา

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- โดยหลักการจะสามารถเรียกพยานหลักฐานมาได้ แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาจะระวังตัวจึงไม่นำมาใช้ ทั้งนี้เพราะคุ้นเคยกับการพิจารณาในรูปแบบเดิม

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ในศาลฎีกามีการให้ความรู้แก่ผู้พิพากษามาก เช่น เชิญผู้แทน สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สภาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย มาเป็นวิทยากร แต่ไม่ได้ให้ความรู้ในวงกว้าง ถึงศาลชั้นต้น

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสาร เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสารหรือไม่ เพราะเหตุใด

- การฟ้องคดีด้วยวาจาเราไม่ใช้ในคดีมโนสารโดยผู้พิพากษาโดยตรง ในทางปฏิบัติเราใช้นิติกรเป็นผู้ร่างคำฟ้อง ในบางศาลอาจมีแบบฟอร์มให้กรอกคำฟ้อง ในคดีง่ายๆ

- สำหรับการฟ้องด้วยวาจาถ้านำมาใช้ก็คงจะใช้ได้แต่ตามปกติมีทนายอยู่ ประชาชนจะไม่พึ่งการฟ้องคดีด้วยวาจา

- การฟ้องด้วยวาจาและการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองของศาล นั้น เป็นการเปลี่ยนกฎหมายแต่ไม่ได้เปลี่ยนตัวผู้ปฏิบัติ จะคาดหมายว่าจะมีการนำมาใช้คงจะยาก เพราะอาจจะปรับตัวกันไม่ได้

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร

- ณ วันนี้ คิดว่า class action จะมีทั้งข้อดีและข้อเสีย บางบทความจะมีการเขียนสะท้อนความกังวลในการพิจารณาแบบกลุ่มว่ามันพิสูจน์ตัวเองหรือยังในทุกแง่มุม ข้อดีปรากฏเด่นชัดแต่เรายังไม่เห็นผลกระทบในแง่ไม่ดี

- ใน พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เรามีการนำแนวคิดของต่างประเทศมาใช้ในเรื่องการพิจารณาแบบกลุ่มก็เป็นหลักการในต่างประเทศ น่าจะนำแนวคิดมาใช้ในคดีผู้บริโภคได้

- ควรกำหนด class action หรือไม่นั้น ถ้ามีจะเป็นประโยชน์ แต่ใน พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีการเยียวยาในบางส่วน ในมาตรา 30 เรื่องข้อเท็จจริงในคดีผู้บริโภคผูกพันคดีอื่น ก่อนที่จะมีการนำ class action มาใช้

- เห็นสมควรจะนำมาใช้เพราะ สะดวก รวดเร็วแต่ต้องพิจารณาข้อเสียก่อน

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- อาจมีปัญหาเรื่องอัตราค่าล้าง หากมีการจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภค ระบบการเปลี่ยนตำแหน่งเป็นอุปสรรคในการที่จะทำให้เกิดผู้เชี่ยวชาญพิเศษในคดีผู้บริโภค เพราะสุดท้ายจะถูกระบบโยกย้าย หมุนเวียน ผู้พิพากษาไม่สามารถเกิดผู้พิพากษาที่มีความชำนาญในคดีผู้บริโภค

- ทางปฏิบัติไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะมีการตั้งทั่วประเทศ จะต้องใช้อัตราค่าล้างมาก

- ถ้ามีการเปิดศาลบังคับใช้ เราจะต้องมีการบริหารที่ดี หากไม่มีความรวดเร็วก็จะไม่เกิดขึ้นแต่โดยส่วนตัวเห็นว่าน่าจะมี เพราะวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากคดีทั่วไป

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ผู้พิพากษา วันที่ 25 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในศาลมีการใช้มานานแล้ว แต่ใช้ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง มีบทบัญญัติเกี่ยวกับค่าขึ้นศาลที่ให้เสียเท่ากับคดีไม่มีข้อพิพาท ซึ่งรายได้ชำระจะหายไปส่วนหนึ่ง

- ฟ้องคดีด้วยวาจานั้น ศาลก็พอใช้กันบ้าง

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ผู้พิพากษามีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาได้อยู่แล้ว ไม่น่าจะมีผลมาก แต่อาจเกิดปัญหาได้ถ้านำมาใช้กับวิธีพิจารณาผู้บริโศก คือ ผู้พิพากษาอาจเป็นผู้ที่มีแนวคิดโน้มเอียงไปในการคุ้มครองผู้บริโศกอยู่เป็นทุนเดิม ทำให้ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาจะต้องระวังไม่ให้เกิดความเอนเอียงในการพิจารณาพิพากษาคดี

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- มีการให้ความรู้เป็นกลุ่ม ๆ การอบรมในศาลฎีกาก็จะมีเพียงผู้พิพากษาในแผนกคดีผู้บริโศกเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องก็จะไม่ได้เข้าอบรมและเนื้อหาที่ยังไม่ได้มุ่งถึงการทำงาน of ศาล

- มีบทบัญญัติในเรื่องของการสงวนสิทธิ 10 ปี ในการแก้ไขคำพิพากษาเกี่ยวกับค่าทดแทนในอนาคตที่อาจเพิ่มขึ้นได้ น่าจะมีการนำมาใช้ แต่ในความเป็นจริงเรื่องของการสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาก็มีอยู่ในกฎหมายละเมิด มาตรา 444 ว่าศาลสามารถแก้ไขคำพิพากษาได้ภายในระยะเวลา 2 ปี แต่ศาลก็ไม่เคยนำมาตรานี้มาใช้

- คิดว่ายังให้ความรู้ไม่เพียงพอ ต้องอาศัยประสบการณ์ที่สั่งสมมา

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสาเร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสาเร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- หลักการฟ้องคดีธรรมดา กับคดีผู้บริโศกต่างกัน คดีธรรมดาจะมีทนายความ ศาลไม่จำเป็นต้องคุ้มครองแต่คดีผู้บริโศกถือว่าผู้บริโศกมีฐานะเสียเปรียบองค์กรหรือเสียเปรียบผู้ผลิต จึงน่าจะนำหลักการดังกล่าวมาใช้ได้มากกว่าคดีทั่วไป ลักษณะจะคล้ายกับวิธีพิจารณาคดีแรงงาน

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโศกหรือไม่ อย่างไร

- โดยหลักแล้วควรจะนำมาใช้เพราะ สะดวก แก่การพิจารณา ผู้เสียหายกลุ่มเดียวกันควรเข้ามาในคดีเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการสืบพยานและทำคำพิพากษา เพราะอาจเกิดความ ลัก ลั่นในคำพิพากษา จึงควรนำมาใช้ เช่นในคดีแพ่งก็มีการขอรวมคดี

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- แต่เดิมความคิดของศาลพยายามจะตั้งศาลชำนาญพิเศษ แต่ปัจจุบันจะรวมคดีหลายๆ ประเภทมาศาลเดียวกันมากกว่า อาจรวมเป็นศาลเดียวกันแต่แยกเป็นแผนก เพื่อประหยัด ประกอบกับระบบการย้ายศาลของผู้พิพากษาจะไม่โตตามสายงานนั้นจริงๆ เมื่อกฎหมายให้อำนาจผู้พิพากษามาก หากผู้พิพากษาไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นจริงๆ จึงมีประโยชน์น้อย

- สมมุติว่าตั้งแผนกในศาลจังหวัด จะดำเนินคดีในศาลนั้นๆ ได้แต่ถ้าตั้งศาลพิเศษจะเหมือนกับศาลล้มละลายกลาง และ ศาลภาษีอากรกลาง จะรวมอยู่ในศูนย์กลาง ถ้าฟ้องที่ศาลจังหวัด จะมีกระบวนการส่งงานหลายขั้นตอน ทำให้ล่าช้าในกระบวนการเริ่มต้นฟ้องคดี

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น วันที่ 18 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในทางปฏิบัติไม่ได้นำมาใช้ เพราะยึดติดกับระบบลายลักษณ์อักษร ซึ่งจริงๆ แล้ว วิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ นั้น มีวัตถุประสงค์ที่ให้ความสะดวกแก่คู่ความและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แต่เนื่องจากยังยึดติดกับระบบเดิมจึงไม่นำมาใช้ให้ถูกต้องกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่

- ในความเห็นส่วนตัวแล้ว เนื่องจากเป็นคดีเล็กน้อยประกอบกับงานของผู้พิพากษามีจำนวนมาก ถ้าดูพยานที่ปรากฏในสำนวนแล้วพอพิจารณาได้ก็จะผ่านไปไม่ถึงกับต้องหมายเรียกพยานหลักฐาน เพราะมีความจำกัดในเรื่องเวลา แต่ถ้ามีการสู้คดีกัน การหมายเรียกพยานหลักฐานก็จะไม่ถูกนำมาใช้เหมือนกัน เนื่องจากคดีแพ่งศาลจะให้คู่ความเสนอพยานหลักฐานและศาลมีหน้าที่ ชั่งน้ำหนักพยาน การหมายเรียกพยานในความคิดส่วนตัวอาจเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

- ในทางปฏิบัติ การฟ้องคดีมโนสารจะมีทนายมาฟ้องแทน ศาลจะไม่นำมาใช้เพราะมีทนายคอยดูแลแล้ว

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- โดยส่วนตัวจะเห็นว่าศาลวางตัวเป็นกลางอยู่แล้ว แต่ในบางท้องที่ตัวทนายหรือคู่ความอาจจะมีความคิดเห็นว่า ศาลวางตัวไม่เป็นกลาง ศาลอาจถูกร้องเรียนหรืออาจมองภาพไม่ดีต่อองค์กร

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครหัส พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ในส่วนของศาล มีการอบรมสัมมนา โดยมีวิทยากรให้ความรู้บรรยาย

- ในฝ่ายเอกชน ทางศาลจะส่งผู้พิพากษาเป็นตัวแทนเข้าอบรม

- สำหรับผู้พิพากษา จะมีความเข้าใจในระดับหนึ่งแต่ยังขาดประสบการณ์ เพราะยังไม่มี การพิจารณาจริงๆ

- เอกชน สภาอุตสาหกรรม จะได้จัดสัมมนา โดยเชิญตัวแทนทุกฝ่ายมีการเตรียมตัว

- กรณีการให้ความรู้ ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจะเหมือนกับคดีแรงงาน และภาษี มีการอบรมคร่าวๆ ไม่ได้เจาะลึก ระยะเวลาจะเป็นปัญหาเพราะจะมีไม่พอกับบุคลากร

- การอบรมในศาลฎีกา ส่วนใหญ่จะเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกา ศาลชั้นต้นจะน้อยมาก ในความเห็นส่วนตัวยังเห็นว่าศาลชั้นต้นน่าจะยังไม่พร้อม อาจมีเพียงส่วนน้อยที่ดูงานต่างประเทศ ซึ่งน้อยมาก

- ทางแผนกคดีผู้บริโภคจะมีการอบรมข้อบังคับประธานศาลฎีกา เป็นเรื่องที่ภายหน้าจะ ทำ

- ในช่วงแรก ๆ อาจเกิดปัญหาและดุลพินิจของศาลจะไม่เหมือนกัน จะเหมือนกับคดี พิเศษอื่นๆ ซึ่งในตอนแรกก็จะไม่มีแนวคำพิพากษาต้องรอให้ศาลฎีกามีแนวคำพิพากษา ก่อน แต่ ศาลจะทำแนวออกไปก่อนก็ได้เพราะศาลฎีกาจะมีการวางแนวก็ต้องเมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล

4. เมื่อมีการนำหลักการ ในคดีมโนสาร เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมา สืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดี มโนสารหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในส่วนตัวน่าจะนำมาใช้เพราะจากร่างมีการให้อำนาจผู้พิพากษาเพิ่มขึ้นมากเพราะ เป็นกฎหมายที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ ถ้าเทียบกับกฎหมายประเทศอื่นๆ กฎหมายเราจะคุ้มครอง มากกว่าประเทศอื่นมาก

- การสืบพยานด้วยวาจา จะเกิดขึ้นได้ถ้ามีการให้ข้อมูลแก่ประชาชน ถ้าประชาชนรู้ก็จะเข้ามาใช้ ตัวอย่างเช่น การร้องขอจัดการมรดกของอัยการ ประชาชนจะไม่รู้และจ้างทนาย

- สำหรับคดีมโนสำเนาที่ไม่มีมีการนำการฟ้องคดีด้วยวาจามาใช้ เพราะประชาชนไม่มีความรู้ทางกฎหมาย เพื่อความแน่ใจจึงจ้างทนายมาเป็นผู้ร่างฟ้อง แต่ในคดีคุ้มครองมีเจ้าพนักงานคดีมาช่วยร่างฟ้อง โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายประชาชนจะสามารถมาฟ้องคดีได้ แต่ทั้งนี้จะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

- การเรียกพยานหลักฐาน คิดว่าใช้เพราะคดีผู้บริโภคมมีส่วนในเรื่องความชำรุดบกพร่องศาลไม่สามารถรู้ได้เอง ถ้ามีการอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญทั้งสองฝ่าย ศาลก็ต้องเรียกผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลางมาให้ข้อมูลเพื่อให้รู้ข้อเท็จจริง คงไม่สามารถตัดสินได้ หากไม่ทราบตรงนี้

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่อย่างไร

- ถ้านำมาใช้จะเป็นประโยชน์แก่คู่ความ ทำให้ไม่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำซ้อน ไม่ใช่ว่า นาย ก. มาฟ้อง ข้อเท็จจริงเดียวกับที่นาย ข. มาฟ้อง ต้องมาสืบทุกครั้ง คดีจะค้างในศาลมาก

- ในการกำหนดหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในข้อกำหนด ประธานศาลฎีกาจะทำได้หรือไม่ อาจต้องตีความว่าสามารถใช้ได้หรือไม่ แต่จริงๆ พระราชบัญญัตินี้ต้องการอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคน่าจะขัดกับหลักการ แต่ในความเห็นส่วนตัวน่าจะใช้ได้

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ถ้ามีคดีผู้บริโภคมาก น่าจะต้องตั้งศาล เพราะเป็นกฎหมายเฉพาะแล้ว ถ้าคดีมาก ถ้าอยู่ในศาลชั้นต้นทั่วไป อาจจะมีปัญหาด้านความรู้ แต่ต้องดูแลแนวโน้มว่าในอนาคตจะมีคดีผู้บริโภคมากขึ้นน้อยเพียงใด

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาประจำศาลชั้นต้น วันที่ 16 กรกฎาคม 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในเรื่องอื่นๆ นำมาใช้ แต่ในเรื่องการเรียกพยานเอกสารกับการฟ้องคดีด้วยวาจาศาลไม่เคยนำมาใช้

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีโมเสเรได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- ไม่ส่งผลต่อการวางตัวของผู้พิพากษา เพราะโดยหลักแล้วผู้พิพากษาจะอยู่ในกรอบของประมวลจริยธรรมตุลาการ ต้องปราศจากอคติ วางตัวเป็นกลาง ปฏิบัติตนต่อคู่ความด้วยความเท่าเทียมกันอยู่แล้ว การเรียกพยานมาเองก็ไม่น่าจะทำให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหากผู้พิพากษายึดมั่นอยู่ในจริยธรรมของตุลาการ หากนำหลักการดังกล่าวมาใช้ น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยผดุงความยุติธรรมเสียมากกว่า

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ยังไม่ทราบในรายละเอียด ทราบเพียงมีกฎหมายวิธีพิจารณาผู้บริโภคออกมาเท่านั้น

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีโมเสเร เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีโมเสเรหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ลักษณะคดีไม่เหมือนกัน คดีโมเสเรไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนเหมือนคดีผู้บริโภค ในการต่อสู้คดีพยานหลักฐานหากอยู่ในการครอบครองของผู้ประกอบกิจการ ผู้บริโภคยากที่จะนำสืบและ ผู้บริโภคอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า อำนาจในการต่อรองต่ำกว่าผู้ประกอบกิจการที่ศาลเรียกพยานมาสืบเองไม่น่าจะทำให้เกิดการครหา และการนำการฟ้องด้วยวาจามาใช้อย่างจริงจังน่าจะเกิดขึ้นได้

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร

- เห็นว่าควรนำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ เพื่อความสะดวกรวดเร็วเพราะการกระทำ ความผิดเกิดจากข้อเท็จจริงเดียวกัน การใช้ class action จะไม่ต้องสืบพยานหลายครั้ง

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- เห็นว่าควรตั้งศาลผู้บริโภคเพราะเป็นคดีที่ต้องการผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และในอนาคตจะมีคดีเป็นจำนวนมาก

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ อัยการอาวุโส วันที่ 22 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในเรื่องฟ้องด้วยวาจาในคดีมโนสาร่นั้น ไม่ถูกนำมาใช้จะฟ้องเป็นหนังสือเท่านั้น
- การเรียกพยานหลักฐานมาสืบนั้นเป็นหลักการในกฎหมายแต่ศาลไม่นำมาใช้จะให้

คู่ความซักถามกันเอง

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- เห็นว่าไม่น่าจะมีปัญหาถ้าจะเกิดปัญหาในการใช้น่าจะเกิดจากตัวบุคคล แต่ในทางปฏิบัติศาลไม่นำมาใช้เพราะเกรงว่าอาจถูกเพ่งเล็งว่าอยู่ข้างคู่ความฝ่ายใด

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ไม่ทราบเลย

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสาร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสาร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในเรื่องการฟ้องคดีด้วยวาจาเห็นว่าน่าจะยัง ไม่น่าจะใช้ได้
- การเรียกพยานหลักฐาน ไม่น่าจะใช้ได้ ทั้งนี้เพราะทางปฏิบัติเป็นระบบที่ไม่คุ้นเคย

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภครหรือไม่ อย่างไร

- ไม่แน่ใจเพราะหากใช้วิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มอาจแพ้คดีหมด เพราะในขณะที่พิจารณาหลักฐานอาจจะยังไม่มี แต่ภายหลังหากมีพยานหลักฐานเพิ่มขึ้นอาจชนะคดีได้

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภครที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภครที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภครหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ตั้งศาลคุ้มครองผู้บริโภคอาจจะเป็นปัญหาในอนาคตเพราะถึงแม้จะมีการตั้งศาลก็ไม่ได้มีผู้เชี่ยวชาญจริงๆ

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ อัยการจังหวัดคดีเยาวชนและครอบครัว วันที่ 22 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ศาลนำมาใช้บางส่วนแต่ไม่ทั้งหมด บางอย่างศาลไม่ได้นำบทบัญญัติในคดีมโนสาเร่มาใช้ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา

- สาเหตุเพราะน่าจะเกิดจากวิธีปฏิบัติของศาลในคดีแพ่งที่ยึดติดกับวิธีปฏิบัติเดิม แต่ในคดีมโนสาเร่ได้เพิ่มบทบาทให้ผู้พิพากษาบริหารคดีด้วยระบบไต่สวนมากขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่คุ้นเคยแก่ผู้พิพากษา

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- ในส่วนของการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองในคดีมโนสาเร่นั้น เห็นว่าไม่น่าจะเกิดปัญหาในการวางตัวของผู้พิพากษาเพราะในศาลปกครองที่ใช้ระบบไต่สวน ศาลแรงงานกลางที่ใช้ระบบไต่สวน ผู้พิพากษาก็มีการเรียกพยานหลักฐานเอง ประเด็นเรื่องการวางตัวจึงไม่น่าจะเกิดปัญหาแก่ผู้พิพากษาได้

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครหัส พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ในส่วนของผู้พิพากษากับทนายความ ผมไม่ทราบ แต่ในส่วนของอัยการนั้น ก็ไม่พบว่ามี การให้ความรู้ในเรื่องวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครหัส พ.ศ.2551 ซึ่งจะนำมาใช้ในปลายปี ดังนั้นในความเห็นของผม ผมเห็นว่าให้ความรู้ น่าจะยังไม่เพียงพอ

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสาเร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครหัส พ.ศ.2551 จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสาเร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในส่วนของการฟ้องคดีด้วยวาจานั้น เห็นว่า วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครหัสมีการเพิ่มเจ้าพนักงานคดีมาช่วยศาลในการร่างฟ้อง ดังนั้นในส่วนตัวมีความเห็นว่า การฟ้องด้วยวาจน่าจะถูกนำมาใช้ แต่การที่จะถูกใช้หรือไม่ นั้น ก็อยู่ที่ประชาชนจะทราบหรือไม่ว่าตนมีสิทธิดังกล่าว และศาลสามารถทำได้

- ในส่วนของการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมนั้นจากบทบาทและอำนาจของศาลที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในคดีผู้บริ โภคนั้น เห็นว่า หากสามารถฟ้องด้วยวาจาแล้วก็น่าจะเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีและศาลที่จะใช้อำนาจในการเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวมาได้ จึงไม่น่าจะเกิดปัญหาดังคดีมโนสารเร่ที่ไม่นำมาใช้ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับตัวผู้พิพากษาว่าท่านจะปรับตัวเข้ากับบทบาทและหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นได้หรือไม่ หรือยังยึดติดกับวิธีพิจารณาแบบเดิมๆ อยู่

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริ โภคหรือไม่อย่างไร

- สำหรับการพิจารณาคดีแบบกลุ่มนั้น จากที่พอทราบก็เห็นว่าเป็นวิธีพิจารณาที่ใช้ในต่างประเทศ สำหรับคดีผู้บริ โภคอยู่แล้ว ถ้านำมาใช้ในไทยก็น่าจะเกิดประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริ โภคมากขึ้น

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริ โภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริ โภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริ โภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- โดยความเห็นส่วนตัวเห็นว่า ปัจจุบันก็ควรตั้งศาลชำนาญพิเศษเพราะจะทำให้คดีผู้บริ โภคพิจารณาได้รวดเร็วขึ้น

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ อัยการจังหวัดประจำกรม วันที่ 22 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ศาลใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ในหลักทั่วไป แต่ก็ยังมีบางมาตราที่ศาลไม่นำมาใช้ในทางปฏิบัติ เช่น ในเรื่องการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง และการฟ้องด้วยวาจา

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- ในเรื่องการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองนั้น ไม่มีผลอะไร เพราะในมุมมองของศาล คู่ความมีฐานะเท่าเทียมกัน

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ไม่มีการให้ความรู้แก่อัยการ

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสาเร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสาเร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- เห็นว่า ถ้ามีเจ้าพนักงานคดีการฟ้องด้วยวาจน่าจะใช้ได้ แต่ศาลชั้นต้นจะต้องจัดตั้งหน่วยงานมารองรับ

- การเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองนั้น มีใช้ในวิธีพิจารณาคดีของศาลปกครอง ดังนั้น การเรียกพยานหลักฐานมาสืบในวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคน่าจะทำได้ เพราะหากมีการฟ้องด้วยวาจาแล้ว ชาวบ้านจะไม่มีความรู้ทางกฎหมายศาลจึงต้องให้การช่วยเหลือ

- ในส่วนของการร่างฟ้องเห็นว่าเจ้าพนักงานคดีน่าจะมาจากทนายความหรืออัยการที่เกษียณอายุเพราะจะมีความชำนาญในเรื่องการเตรียมคดีในชั้นศาล

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริ โภคหรือไม่ อย่างไร

- เห็นด้วยว่าควรนำมาใช้กับคดีผู้บริ โภค

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริ โภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริ โภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริ โภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- เห็นว่ายังไม่สมควรจัดตั้งศาลคุ้มครองผู้บริ โภคในประเทศไทยเพราะไม่ต่างจากคดีแพ่งทั่วไป จะสิ้นเปลืองบุคลากรและเจ้าหน้าที่โดยไม่จำเป็น

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ รองอัยการจังหวัด วันที่ 22 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในเรื่องอื่นๆ นำมาใช้ แต่ในเรื่องการเรียกพยานหลักฐานกับการฟ้องด้วยวาจาศาลไม่ได้นำมาใช้

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- ถ้าศาลเรียกพยานหลักฐานเข้ามาเองน่าจะเกิดความไม่เป็นกลางเพราะเหมือนการชี้แนะว่าต้องการพยานมาประกอบในคดีเรื่องอะไร อาจทำให้เกิดการเสียเปรียบ จึงมีผลต่อการวางตัวของผู้พิพากษา

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ไม่เคยทราบ และไม่เคยได้รับรู้ เรื่องวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสำเนา เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสำเนาหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในเรื่องการฟ้องคดีด้วยวาจน่าจะนำมาใช้ได้ แต่คนปฏิบัติจะต้องมีความรู้ในเรื่องการฟ้องด้วย

- ในเรื่องการเรียกพยานมาสืบ ถ้าเพื่อความยุติธรรมศาลก็น่าจะเรียก ซึ่งตามปกติศาลในคดีพิเศษก็นำเรื่องการเรียกพยานมาใช้อยู่แล้ว

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภครหรือไม่ อย่างไร

- เห็นว่าควรนำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ เพราะเป็นประโยชน์ แต่ควรให้ความรู้แก่ประชาชนด้วย

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภครที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภครที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภครหรือไม่ เพราะเหตุใด

- เห็นว่าควรตั้งศาลผู้บริโภครเพราะจะได้แยกคดีผู้บริโภครออกจากศาลปกติ เพื่อความรวดเร็วในการพิจารณา

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ รองอัยการจังหวัด วันที่ 22 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ศาลไม่ค่อยใช้เพราะค่อนข้างจะเสียเวลาในการจดคำฟ้อง โดยปกติอัยการก็จะฟ้องเป็นหนังสือเต็มรูปแบบ ถึงแม้คดีดังกล่าวจะเป็นคดีมโนสาร่ที่สามารถฟ้องด้วยวาจาได้ก็ตาม

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานในคดีมโนสาร่นั้น ศาลไม่เคยนำมาปฏิบัติ ศาลจะพิจารณาหลักฐานในคำฟ้องเป็นสำคัญ เว้นแต่จำเลยจะขาค้นคดียื่นคำให้การ ศาลจะให้ดุลพินิจในการส่งเอกสารแทนพยานบุคคล

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ยังไม่ได้รับความรู้จากหน่วยงาน สำหรับอัยการ คดีผู้บริ โภคนั้นในส่วนกลางจะมีการตั้งแผนกขึ้น ซึ่งก็เป็นเรื่องของส่วนกลางเอง

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสาร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสาร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในการเรียกพยานมาสืบของศาลนั้น เห็นว่าศาลน่าจะนำมาใช้และเป็นเรื่องที่ตีความในทางปฏิบัติ แต่ต้องดูว่า สมาคมคุ้มครองผู้บริ โภคนั้นพร้อมในการเข้ามาเป็นพยานหรือไม่

- การร่างฟ้องด้วยวาจา เห็นว่าศาลน่าจะนำมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค แต่น่าจะมีบุคลากรรองรับ ถึงแม้ในวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภคจะกำหนดเจ้าพนักงานคดีแล้ว แต่หน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีนั้นจะเป็นหน้าที่ในฐานะนิติกร และทนายความซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญในการร่างฟ้องมาก จึงน่าจะดูแลเรื่องบุคลากร สรุปว่า ศาลควรนำหลักการมาใช้เพราะปัจจุบันมีกฎหมายให้อำนาจอย่างชัดเจนไว้แล้ว

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริ โภคหรือไม่ อย่างไร

- น่าจะนำมาใช้

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ตั้งเป็นแผนก แต่เห็นว่าควรตั้งศาลพิเศษจะดีกว่า

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ทนายความและอดีตเจ้าศาลประจำศาล วันที่ 26 มิถุนายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ไม่เคยใช้ในการฟ้องคดีเลย แม้จะเป็นคดีที่เข้าข่ายคดีมโนสารเร่ แต่ในทางปฏิบัติก็จะทำเป็นเอกสาร

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- เห็นว่าไม่น่าจะมีปัญหา ไม่น่าจะเป็น

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ยังไม่มีใครให้ความรู้ในเรื่องนี้ เคยได้อ่านอยู่บ้างจากวารสาร

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสารเร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสารเร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- เห็นว่าถ้าศาลใช้ก็น่าจะนำมาใช้ได้ เพราะเป็นคดีพิเศษต่างจากคดีแพ่งทั่วไป ศาลควรนำหลักการดังกล่าวมาใช้

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร

- ควรกำหนดให้นำมาใช้ แต่ต้องมีการให้ความรู้แก่ประชาชน เนื่องจากประชาชนที่ไม่รู้ในกระบวนการพิจารณาอาจจะต้องเสียสิทธิในการดำเนินคดีของตนเองไปเพราะหลักของการ

ดำเนินคดีแบบกลุ่มคำพิพากษาผูกพันตนเองไปด้วย และอาจมีการขัดคัดกันระหว่างนายทุนและผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายคนใดคนหนึ่งที่น่าคดีมาฟ้อง ทำให้คนที่เหลือเสียประโยชน์

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ควรมีสากลพิเศษเพราะจะได้ดำเนินคดีได้อย่างรวดเร็วขึ้น

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ หัวหน้าสำนักงานทนายความ วันที่ 19 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ปกติจะนำมาใช้บ้าง แต่วันการฟ้องคดีด้วยวาจาและการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองของศาล ซึ่งการฟ้องด้วยวาจาจะมีปัญหาในการเสนอคำฟ้องเพราะค่อนข้างเสียเวลา

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- การเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง ศาลอาจเกรงว่าจะเกิดความไม่เป็นกลาง จะมีผลต่อคดี และทนายจะรู้สึกว่าเป็นกลาง

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- เพิ่งเคยได้ยิน น่าจะประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ควรมีการวิจัยว่าใช้ได้จริงหรือไม่

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสารเร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสารเร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- การฟ้องคดีด้วยวาจา อาจจะมีปัญหาในทางปฏิบัติ

- การเรียกพยานมาสืบ ทางทฤษฎีได้ให้อำนาจไว้ แต่ในทางปฏิบัติจะไม่สามารถนำมาใช้เพราะจะถูกตั้งข้อรังเกียจจากคู่ความ

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร

- น่าจะนำมาใช้ เป็นการเพิ่มประโยชน์แก่ผู้บริโภคร ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย เวลา และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครเป็นส่วนมาก ส่วนจะนำมาใช้อย่างไรจะต้องมีการศึกษาต่อไป

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภครที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบด้วยจำนวนคดีผู้บริโภครที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภครหรือไม่ เพราะเหตุใด

- เห็นด้วย แต่ในทางปฏิบัติจะเป็นไปได้จริงหรือไม่นั้นต้องรอดู

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ LEGAL MANAGER วันที่ 12 มิถุนายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- การฟ้องด้วยวาจาและการเรียกพยานหลักฐานจะน้อยและไม่เคยเห็น

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- จริงๆ แล้วดุลพินิจศาล เมื่อกฎหมายให้อำนาจก็เชื่อมั่นว่าศาลจะใช้ดุลพินิจได้ แต่ศาลมักไม่ใช้อำนาจ ไม่รู้ด้วยเหตุผลใดอาจเป็นประเด็นเรื่องการวางตัวเป็นกลาง ในความจริงศาลน่าจะกล้าใช้อำนาจเพราะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- นอกจากวงการจริงๆ ทนายบางคนยังไม่ทราบเลยว่ามีวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครต้องหาเจ้าภาพในการประชาสัมพันธ์ ควรมีเจ้าภาพที่ให้ความรู้แก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความและผู้บริโภคร

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีมโนสาร เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสารหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ในเรื่องการฟ้องคดีด้วยวาจน่าจะนำมาใช้ได้ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครมีเจ้าพนักงานคดีมาช่วยศาลกับผู้บริโภคร ดังนั้นน่าจะเกิดขึ้นได้ แต่จะขึ้นอยู่กับว่าเจ้าพนักงานคดีมีความสามารถเพียงใด จึงต้องพัฒนาและกำหนดคุณสมบัติไว้ค่อนข้างสูง

- การเรียกพยานมาสืบเองของศาล เมื่อกฎหมายให้อำนาจชัดเจน ศาลต้องกล้านำมาใช้ กฎหมายจะสามารถใช้ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับคนใช้

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร

- ไม่ควรกำหนดให้ใช้เพราะวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น ผลของกฎหมายเองน่าจะใช้วิธีพิจารณาคความแพ่ง และในอนาคตหากมีการประกาศใช้กฎหมายเรื่อง class action ถึงตรงนั้นน่าจะมีการนำมาใช้เพราะเป็นเรื่องของธุรกิจไม่ใช่เรื่องของมหาชน จุดมุ่งหมายในกฎหมายจึงไม่เหมือนกัน

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ควรตั้ง แต่อาจต้องใช้เวลา เพราะคดีผู้บริโภคมีจำนวนมาก การดำเนินคดีผู้บริโภคจะมีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยขั้นตอนก่อนดำเนินคดีและหลังการดำเนินคดี ถ้าอยู่ในศาลแพ่งประสิทธิภาพจะน้อยกว่าศาลชำนาญพิเศษ และถ้าเป็นศาลชำนาญพิเศษน่าจะช่วยพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคได้มากขึ้น

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายความ วันที่ 19 เมษายน 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- วิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การแบ่งเขตอำนาจและกระบวนการพิจารณาคดีมโนสารเร่ที่นำเอาบทบัญญัติวิแพ่งบางเรื่องมาใช้แต่ในทางปฏิบัติมีหลักเกณฑ์บางประการที่มิได้นำมาใช้บังคับ

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสารเร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- กรณีการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองนั้น แม้กฎหมายเปิดช่องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจเรียกพยานได้เองก็ตาม ซึ่งอาจมีประโยชน์ต่อการพิจารณาซึ่งนำพยานแต่ในทางปฏิบัติศาลมักยึดติดกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และเห็นว่าการเรียกพยานมาสืบเองจะไม่เกิดความเป็นธรรมและไม่เป็นกลาง ทำให้ในทางปฏิบัติ ผู้พิพากษาจึงไม่นำหลักเกณฑ์นี้มาบังคับใช้

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ยังไม่ปรากฏว่ามีการส่งเสริม ความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างแพร่หลาย

4. เมื่อมีการนำหลักการในคดีโมสาร์เร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีโมสาร์เร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- อาจไม่เกิดปัญหาในบางเรื่อง เนื่องจากหลักเกณฑ์บางประการในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค บัญญัติหลักเกณฑ์ให้มีเจ้าหน้าที่รับเรื่องไว้เพื่อเสนอต่อผู้พิพากษาอีกครั้งหนึ่ง แต่ในคดีโมสาร์เร่ ไม่มีหลักการดังกล่าวบัญญัติไว้ ทำให้ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาไม่รับกรณีนี้ไว้พิจารณา

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริโภคหรือไม่ อย่างไร

- สมควรเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากเกิดปัญหาเกี่ยวกับผู้บริโภคขึ้นมักเป็นความเสียหายในวงกว้าง การนำหลักการพิจารณาแบบกลุ่มมาใช้ จึงได้รับความสะดวกมากกว่าการปล่อยให้ผู้บริโภคแต่ละรายฟ้องกันเอง

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริโภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริโภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ควรจัดตั้งศาลขึ้นเฉพาะ เพื่อรองรับกับปัญหาที่ปัจจุบันที่ผู้บริโภคได้รับผลกระทบจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ฯลฯ เป็นจำนวนมาก และคาดว่าจะมีมากขึ้นในอนาคต การจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคขึ้นเป็นการเฉพาะยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญต่อผู้บริโภค ซึ่งจะได้รับความไว้วางใจจากชาวต่างชาติที่อาจเข้ามายังประเทศไทยและความเสียหายและเข้าหลักเกณฑ์ที่จะต้องขึ้นศาลไทย

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ทนายความ วันที่ 29 พฤษภาคม 2551

1. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีโมสาร์เร่ได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะเหตุใด

- ไม่ได้ใช้ เพราะการนำมาปฏิบัติจริงนั้นกระทำไม่ได้ยาก

2. บทบัญญัติตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่ได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจต่างๆ เช่น ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองส่งผลให้เกิดปัญหาในการวางตัวเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือไม่

- ไม่ส่งผล เพราะการพิจารณาหลักฐานนั้น จำเป็นที่ผู้พิพากษาจะต้องตรวจสอบความถูกต้อง การเรียกเอกสารเข้ามาพิจารณาคดี จึงเป็นการใช้ดุลพินิจเพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบของการพิจารณาคดี

3. ปัจจุบันได้มีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ.2551 เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- การประกาศใช้กฎหมายใหม่ขึ้นมาใช้ควรจัดให้มีการอบรมหรือมีการเผยแพร่เพื่อให้ผู้ใช้กฎหมายมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง ซึ่งจะเห็นว่าในปัจจุบันนั้นยังไม่มี การให้ความรู้และคำแนะนำความรู้ อย่างเพียงพอ

4. เมื่อมีการนำหลักการ ในคดีมโนสาร่ เช่น การฟ้องคดีด้วยวาจา หรือการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกับคดีมโนสาร่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- จะทำให้มีปัญหาก่อเกิดขึ้น ได้ เนื่องจากเมื่อผู้บริ โภคได้รับความเสียหายจากสินค้าแล้วจะฟ้องคดีอย่างคดีมโนสาร่ โดยการฟ้องด้วยวาจากับศาลนั้น ในทางปฏิบัติสามารถทำได้ยาก หากจะจัดให้มีเจ้าพนักงานศาลทำหน้าที่รับเรื่องราวกับผู้บริ โภคแล้วดำเนินการจัดทำคำฟ้องให้แก่ผู้บริ โภค จะเป็นการสะดวกและง่ายต่อการพิจารณา ตัวอย่างของการดำเนินคดี เช่น การปฏิบัติอย่างศาลชำนาญพิเศษ เช่น ศาลแรงงาน

5. ควรกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้ในการดำเนินคดีผู้บริ โภคหรือไม่ อย่างไร

- ความเสียหายที่เกิดจากสินค้านั้น มักมีผู้บริ โภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าชนิดเดียวกันหลายราย ดังนั้นการนำการพิจารณาคดีแบบกลุ่มมาใช้แก่การพิจารณาคดีผู้บริ โภคนั้น จะทำให้ผู้บริ โภคจำนวนมากที่ได้รับความเสียหาย และได้รับการชดใช้ความเสียหายทุกรายและเป็นการสะดวกแก่การพิจารณาคดีในศาล การรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงประโยชน์แก่ผู้บริ โภคที่จะได้รับจากคำพิพากษาร่วมกัน

6. หากพิจารณาถึงลักษณะคดีผู้บริ โภคที่มีการพิจารณาเป็นลักษณะพิเศษและต้องการผู้ชำนาญการประกอบกับจำนวนคดีผู้บริ โภคที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ท่านเห็นว่าควรจัดตั้งศาลคดีผู้บริ โภคหรือไม่ เพราะเหตุใด

- การจัดตั้งศาลคดีผู้บริโภคเพื่อเป็นศาลชำนาญพิเศษนั้นมีความสำคัญ เนื่องจากปัจจุบันอุตสาหกรรมมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก จึงมีการผลิตและนำเข้าสินค้าเพื่อจำหน่ายสูง ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจพบได้ว่าสินค้านั้นปลอดภัยหรือไม่ ซึ่งเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น จึงควรมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยเฉพาะและมีศาลที่จะดำเนินคดีโดยเฉพาะนี้ เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคทั้งยังยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในประเทศ อีกทั้งยังเป็นมาตรการเพื่อให้ผู้ผลิตผลิตสินค้าให้มีมาตรฐานความปลอดภัยยิ่งขึ้น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นายปรัชญา บัณฑิตอารณ์
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 6 มีนาคม 2521 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1/81 ซอย เรวดี 41 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
วุฒิการศึกษา	นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2544 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 57 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา พุทธศักราช 2547
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	นิติกร 4 ส่วนคำสั่งคำร้อง สำนักอำนวยการประจำศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม
ประสบการณ์ ผลงานทางวิชาการ	นิติกร ส่วนนิติกร สำนักอำนวยการประจำศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม (มีนาคม 2545 - เมษายน 2549)